

Η Ελληνική Οικονομία

4/11

Τριμηνιαία Έκθεση

Αρ. Τεύχους 66, Δεκέμβριος 2011

Οι Συγγραφείς

Η ανάλυση της πορείας της Ελληνικής Οικονομίας αποτελεί προϊόν συλλογικής εργασίας των ερευνητών του ΙΟΒΕ. Τα κείμενα αυτά είναι ανυπόγραφα και οι απόψεις που εκφράζονται αποτελούν τη συνισταμένη των διαφόρων αντιλήψεων και απόψεων. Επίσης, οι απόψεις που εκφράζονται εδώ δεν ανταποκρίνονται κατ' ανάγκη προς αυτές των οργανισμών που υποστηρίζουν, χρηματοδοτούν ή συνεργάζονται με το Ίδρυμα.

Το ΙΟΒΕ

Το **Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών** είναι ιδιωτικός, μη κερδοσκοπικός, κοινωνικής ερευνητικός οργανισμός. Ιδρύθηκε με σκοπό να προωθεί την επιστημονική έρευνα για τα τρέχοντα και αναδυόμενα προβλήματα της ελληνικής οικονομίας και να παρέχει αντικειμενική πληροφόρηση και να διατυπώνει προτάσεις οι οποίες είναι χρήσιμες στη διαμόρφωση πολιτικής

Copyright © 2011 Ίδρυμα Οικονομικών & Βιομηχανικών Ερευνών

ISSN 1106 – 4315

Χορηγός Έκδοσης

Απαγορεύεται η με οιονδήποτε τρόπο ανατύπωση ή μετάφραση οποιουδήποτε μέρους της μελέτης, χωρίς την άδεια του εκδότη.

Ίδρυμα Οικονομικών και Βιομηχανικών Ερευνών (ΙΟΒΕ)

Τσάμη Καρατάση 11, 117 42 Αθήνα, Τηλ. (+30210 9211200-10), Fax:(+30210 9233977)
<http://www.iobe.gr>

Περιεχόμενα

ΠΡΟΛΟΓΟΣ	5
«ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ ΜΕ ΕΝΑ ΝΕΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ»	7
1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ	11
Εξασθένιση της ύφεσης στην Ελλάδα κατά το τρίτο τρίμηνο του 2011.....	12
Σημαντική απόκλιση του προϋπολογισμού από τους στόχους για το 2011 παρά τα πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα.....	12
Κλιμάκωση της ύφεσης στο τελευταίο τρίμηνο του 2011 – Συνέχισή της το 2012.....	13
Άνοδος της ανεργίας καθ’ όλο το 2011. Συνέχισή της το 2012, με ηπιότερο ρυθμό.	14
Ανάκαμψη του πληθωρισμού στα τέλη του 2011, μετά τις φθινοπωρινές αυξήσεις φόρων. Επιστροφή σε πτωτική τροχιά το 2012, εφόσον δεν ληφθούν νέα φορολογικά μέτρα.	15
2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ	17
2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας	17
Το Παγκόσμιο Περιβάλλον.....	17
Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης.....	21
2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα	28
Α) Οικονομικό κλίμα.....	28
Β) Δημοσιονομικές Εξελίξεις και Προοπτικές	36
3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ	45
3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις	45
Εξελίξεις το α’ εννιάμηνο του 2011	45
Μεσοπρόθεσμες προοπτικές	48
3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας	58
3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας	68
3.4 Απασχόληση - Ανεργία	72
3.5 Τιμές Καταναλωτή	80
Πρόσφατες εξελίξεις	80
Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις	82
3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών	86
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών.....	86
Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων.....	87
Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών.....	87
Αποτίμηση	89
4. ΠΩΣ ΘΑ ΚΑΤΑΣΤΕΙ Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΜΗ; ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΕΛΠΙΔΕΣ, ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ	93
5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ	99

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το IOBE εκδίδει την τέταρτη έκθεσή του για το 2011 στο πλαίσιο των περιοδικών επισκοπήσεων της ελληνικής οικονομίας. Η δημοσίευσή της πραγματοποιείται σε ακόμα μια ιδιαίτερα κρίσιμη περίοδο για τη δημοσιονομική προσαρμογή της Ελλάδας, καθώς βρίσκονται σε εξέλιξη οι διαπραγματεύσεις για τη σύναψη νέας δανειακής σύμβασης, στο πλαίσιο των οποίων καθορίζονται τα δημοσιονομικά μέτρα για την αντιμετώπιση κατά το 2012 των εκτεταμένων αποκλίσεων στην εκτέλεση του προϋπολογισμού το 2011, αλλά και σε βάθος χρόνου, για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων μέχρι και το 2015. Όπως όλες οι εκθέσεις του IOBE, έτσι και αυτή αναπτύσσεται σε **τέσσερις ενότητες** ενώ συνοδεύεται - όπως κάθε φορά - από το **Παράρτημα** των διαρθρωτικών δεικτών, στο πλαίσιο της ποσοτικής παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισαβόνας. Ωστόσο, προηγείται **ένα κείμενο σχετικά με τις πρόσφατες εξελίξεις και τις επιλογές οικονομικής πολιτικής**. Οι υπόλοιπες ενότητες περιλαμβάνουν τα εξής:

Η **πρώτη ενότητα** αποτελεί τη **συνοπτική επισκόπηση** της έκθεσης, όπου παρουσιάζονται τα βασικά σημεία της, που αναλύονται με λεπτομέρεια στις επόμενες ενότητες. Η **δεύτερη ενότητα** εστιάζει στο γενικότερο οικονομικό περιβάλλον και περιλαμβάνει: α) την ανάλυση του **διεθνούς περιβάλλοντος**, με βάση τις πιο πρόσφατες εκθέσεις της Ευρ. Επιτροπής και του ΔΝΤ, β) την αποτύπωση του **οικονομικού κλίματος** στην Ελλάδα, όπως αυτό σκιαγραφείται από τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE, γ) την παρουσίαση των δημοσιονομικών επιδόσεων στο πρώτο ενδεκάμηνο του 2011, του Προϋπολογισμού του 2012, καθώς και εναλλακτικών σεναρίων για την εξέλιξη του δημόσιου χρέους.

Η **τρίτη ενότητα** εστιάζει στις τρέχουσες επιδόσεις της ελληνικής οικονομίας. Χαρτογραφείται καταρχήν το διαμορφωμένο αυτή την περίοδο **μακροοικονομικό περιβάλλον** και οι μεσοπρόθεσμες προοπτικές του. Καταγράφονται οι **εξελίξεις** σε **βασικούς παραγωγικούς τομείς** κατά το τρίτο τρίμηνο φέτος, παρουσιάζονται οι **εξαγωγικές επιδόσεις** της ελληνικής οικονομίας στο ίδιο διάστημα και αποδελτιώνονται οι εξελίξεις σε όρους **απασχόλησης** και **ανεργίας** από τις αρχές της χρονιάς. Επίσης, αναλύεται η πορεία του **πληθωρισμού** στο πρώτο ενδεκάμηνο του 2011, ενώ η ενότητα ολοκληρώνεται με την παρουσίαση της πορείας του **ισοζυγίου εξωτερικών συναλλαγών**.

Σε μεθοδολογικό επίπεδο η έκθεση αναφέρεται και στηρίζεται σε στοιχεία που ήταν διαθέσιμα μέχρι τις 16/12/2011.

Η επόμενη τριμηνιαία έκθεση του IOBE για την ελληνική οικονομία θα εκδοθεί στα τέλη Μαρτίου του 2012.

«ΠΑΡΑΜΟΝΗ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΩΖΩΝΗ ΜΕ ΕΝΑ ΝΕΟ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟ ΠΡΟΤΥΠΟ»

Η χρηματοπιστωτική κρίση και η κρίση δημοσίου χρέους της Ευρωζώνης οφείλεται στο βασικό πρόβλημα της αρχιτεκτονικής της. Δηλαδή ότι αποτελεί «ένα νόμισμα χωρίς κράτος», χωρίς ενιαία πολιτική δημοσίου χρέους, χωρίς έναν «ύστατο δανειστή» σε περίπτωση ανάγκης όπως η σημερινή, χωρίς ένα δημοσιονομικό πυλώνα ισοβαρή με την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα (ΕΚΤ). Αυτή η ασυμμετρία δεν δημιουργούσε προβλήματα όσο οι χρηματοπιστωτικές αγορές χρηματοδοτούσαν τα ελλείμματα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών των κρατών-μελών της Ευρωζώνης, σήμερα όμως εξελίσσεται σε παράγοντα αποσταθεροποίησής της. Η Ελλάδα ήταν απλώς η αφορμή του ξεσπάσματος της κρίσης, όχι η αιτία. Στο πλαίσιο αυτό, η συμφωνία της 9^{ης} Δεκεμβρίου 2011 είναι ένα βήμα στη σωστή κατεύθυνση, αλλά είναι ανεπαρκές.

Τέσσερις αρχές απαιτούνται να υιοθετηθούν για την αποκατάσταση της ισορροπίας. Η *πρώτη*, και ευκολότερη να εφαρμοστεί πολιτικά και χρονικά, είναι η λειτουργία της ΕΚΤ ως ύστατου δανειστή. Με τις συνθήκες που επικρατούν σήμερα, αυτή η λειτουργία δεν θέτει σε κίνδυνο το στόχο του χαμηλού πληθωρισμού.

Η *δεύτερη* είναι η έκδοση ευρωομολόγου. Ουδείς έγκυρος οικονομολόγος σήμερα πιστεύει ότι το ευρώ θα επιβιώσει χωρίς ευρωομόλογο. Όμως η Γερμανική κυβέρνηση έχει αυτοπαγιδευθεί στην αρχική ρητορική της και δεν θέλει ούτε να αναφέρει τη λέξη αυτή. Και παρασύρει και την Γαλλική κυβέρνηση στην αδιέξοδη αυτή τακτική. Επειδή όμως οι χρηματοπιστωτικές αγορές δεν αποδέχονται πλέον ημιτελείς λύσεις και είναι αρκετά πιθανόν να δοκιμάσουν σύντομα τις αντοχές μιας μεγάλης περιφερειακής χώρας της Ευρωζώνης, το Ευρωομόλογο είναι *sine qua non* για την επιβίωση του ευρώ.

Η *τρίτη*, και πλέον μακρόχρονη, είναι η σταδιακή δημοσιονομική (και πολιτική) ενοποίηση, με τροποποίηση των συνθηκών και τη δημιουργία ενός Υπουργείου Οικονομικών της Ευρωζώνης, το οποίο θα είναι υπεύθυνο για τη χάραξη δημοσιονομικής πολιτικής σε κάθε χώρα-μέλος καθώς και για την επίβλεψη και έλεγχο του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η *τέταρτη* αφορά την άρση της «μεροληψίας στασιμότητας» που εμπεριέχεται σε ενιαίες νομισματικές ζώνες: Δηλαδή ότι η προσαρμογή πρέπει να επιτυγχάνεται με μείωση των ελλειμμάτων στα ισοζύγια τρεχουσών συναλλαγών όπου αυτά υπάρχουν, αλλά και με μείωση των αντίστοιχων πλεονασμάτων. Διαφορετικά, όπως είναι παλαιόθεν γνωστό από την τοποθέτηση του Keynes στη διαπραγμάτευση του Bretton-Woods το 1944, το σύστημα θα ισορροπήσει με δραστική μείωση της οικονομικής δραστηριότητας (ύφεση).

Όσο ορισμένες κυβερνήσεις των χωρών-μελών της Ευρωζώνης αρνούνται (παραλόγως) να υιοθετήσουν αυτές τις τέσσερις αρχές, και επιμένουν (ορθώς, αλλά αυτό δεν αρκεί) στον δημοσιονομικό εξαγνισμό των ατάκτων χωρών-μελών, τόσο πιο κοντά έρχεται το τέλος του ευρώ. Επειδή όμως όλοι σήμερα αντιλαμβάνονται ότι η διάλυση της Ευρωζώνης θα στοιχίσει

πολύ, τόσο οικονομικά όσο και πολιτικά, στην Ευρώπη, οι τέσσερις αυτές αρχές θα υιοθετούνται, αλλά σιγά-σιγά και με απροθυμία. Έτσι όμως χάνονται χρόνος και ευκαιρίες, διογκώνεται το κόστος της προσαρμογής (υψηλά επιτόκια δανεισμού) και διαιωρίζεται η στασιμότητα. Στο όχι και τόσο ευνοϊκό αυτό διεθνές πλαίσιο, η Ελλάδα δεν πρέπει να συνεχίσει να δίνει αφορμές να της φορτώνονται όλα τα δεινά, έχοντας επωμιστεί τον άχαρο ρόλο του «αποδιοπομπαίου τράγου». Συνεχίζει να δίνει αφορμές διότι αποκλίνει σημαντικά από τους στόχους που έχει η ίδια αποδεχθεί, ιδιαίτερα τον δημοσιονομικό, αλλά και τους λοιπούς: Τον στόχο της διαρθρωτικής προσαρμογής και των αποκρατικοποιήσεων. Για να είμαστε όμως αντικειμενικοί, έχει και δυο δικαιολογητικά: την μεγαλύτερη από την προβλεφθείσα ύφεση και την δραματική απομείωση της ρευστότητας στην οικονομία.

Σήμερα, το δίλημμα για την Ελλάδα είναι το ακόλουθο: Παραμονή στην Ευρωζώνη και ανάταξη της οικονομίας ή επιστροφή στη δραχμή και οικονομική / κοινωνική καταστροφή; Η ορθή απάντηση είναι η ανάταξη μέσα στην Ευρωζώνη. Αυτό μπορεί να γίνει μόνο με ένα νέο αναπτυξιακό και κοινωνικό πρότυπο. Πρέπει να δούμε την κρίση ως ευκαιρία: Να γκρεμίσουμε το παλιό, να χτίσουμε το καινούργιο.

Το νέο αναπτυξιακό πρότυπο πρέπει να διακρίνεται από εξωστρέφεια, αξιοκρατία στο δημόσιο, κίνητρα, ανταγωνισμό, ανταγωνιστικότητα, δημοσιονομική πειθαρχία μέσω περιορισμού των δαπανών, άνοιγμα κλειστών αγορών και επαγγελμάτων, υψηλότερες ιδιωτικές και δημόσιες επενδύσεις, ιδιωτικοποιήσεις, αξιοποίηση της μεγάλης, αλλά αδρανούς δημόσιας περιουσίας, έμφαση στο τρίγωνο της γνώσης: Παιδεία, Έρευνα και Ανάπτυξη, Καινοτομία. Η στροφή προς το νέο αναπτυξιακό πρότυπο απαιτεί: (α) άρση των αντικινήτρων στις επενδύσεις και δημιουργία ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος, (β) αξιοποίηση της δημόσιας περιουσίας στη βάση μιας διαφανούς εταιρικής σχέσης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, (γ) προσέλκυση ξένων κεφαλαίων κυρίως μέσω των ιδιωτικοποιήσεων και (δ) ενίσχυση της καινοτόμου επιχειρηματικότητας.

Η Ελλάδα, αξιοποιώντας την ευκαιρία που της προσφέρουν οι μηχανισμοί στήριξης, αλλά και αναμένοντας την άμεση ενίσχυση των τραπεζών της τόσο με κεφάλαια από τους μηχανισμούς στήριξης όσο και με ρευστότητα από την ΕΚΤ, πρέπει να παρουσιάσει το δικό της δεκαετές αναπτυξιακό πρόγραμμα. Αυτό πρέπει, μεταξύ άλλων, να περιλαμβάνει τους κλάδους που παρουσιάζουν δυναμικά συγκριτικά πλεονεκτήματα, τους τομείς στους οποίους θα γίνουν επενδύσεις, ποσοτικοποίηση των ωφελειών που θα προέλθουν από τις διαρθρωτικές αλλαγές που πραγματοποιούνται σήμερα καθώς και από την αξιοποίηση της κρατικής περιουσίας. Έδη το IOBE διεξάγει εντατικές οικονομικές έρευνες σε αρκετά από τα πεδία αυτά. Με τον τρόπο αυτό, η Ελλάδα θα σηματοδοτήσει ότι έχει σχέδιο εξόδου από την κρίση και ότι διαθέτει μέσα για να επιτύχει τους στόχους της. Διαθέσιμες οικονομικές έρευνες δείχνουν ότι το τετράπτυχο: (α) Πόροι ΕΣΠΑ μαζί με ιδιωτικές επενδύσεις, (β) αξιοποίηση κρατικής περιουσίας και ιδιωτικοποιήσεις, (γ) δημοσιονομική πειθαρχία με περαιτέρω μείωση των δημοσίων δαπανών, και (δ) απελευθέρωση αγορών, επαγγελμάτων και άρση των εμποδίων στις επενδύσεις και την επιχειρηματική δραστηριότητα, παρέχει ένα επαρκές πλαίσιο για την ανά-

ταξη της οικονομίας. Για να μη μείνει όμως αυτό το τετράπτυχο ως άσκηση επί χάρτου πρέπει να εξασφαλιστούν συνθήκες υλοποίησής του. Όπου η δημόσια διοίκηση αδυνατεί να το υλοποιήσει πρέπει η κυβέρνηση να χρησιμοποιήσει τις υπηρεσίες του ιδιωτικού τομέα.

Το νέο κοινωνικό πρότυπο πρέπει να είναι διαφορετικό από το σημερινό, όπου υπάρχει αφενός το παράδοξο της συνύπαρξης υψηλών δαπανών κοινωνικής προστασίας (25% του ΑΕΠ) και υψηλού ποσοστού φτώχειας (20%) και αφετέρου σύγχυση μεταξύ κοινωνικών στόχων και κρατισμού, με αποτέλεσμα τη σπατάλη πόρων: Προσλήψεις στο δημόσιο, κρατικές επιχειρήσεις μονοπωλιακού χαρακτήρα, εμπόδια στην επιχειρηματικότητα και τις επενδύσεις, στρεβλοί έλεγχοι τιμών και συνδιοίκηση με τα συνδικάτα, δεν συνιστούν κοινωνική πολιτική, αλλά σπατάλη πόρων. Το νέο κοινωνικό πρότυπο πρέπει να διακρίνεται από ίσες ευκαιρίες με έμφαση στην ίση πρόσβαση σε δημόσια αγαθά υψηλής ποιότητας (δημόσια παιδεία, υγεία), δίκαιο φορολογικό σύστημα με καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, δημιουργία διχτυού προστασίας με ανακατανομή των υψηλών κοινωνικών δαπανών (το ποσοστό τους στο ΑΕΠ, περίπου 25%, όπως προαναφέρθηκε, είναι παρόμοιο με αυτό του μέσου όρου της Ευρωζώνης). Δηλαδή, με ανακατανομή πόρων από τη φοροδιαφυγή, τη σπατάλη στην υγεία, την άμυνα, τις ΔΕΚΟ, τους αυτόματους και παρωχημένους μηχανισμούς χρηματοδότησης της τοπικής αυτοδιοίκησης και τις υψηλές συντάξεις των 'ευγενών ταμείων' (τα οποία παρεμπιπτόντως, πρέπει να μετατραπούν σε ταμεία καθορισμένων εισφορών με παράλληλη ενίσχυση του λεγόμενου «τρίτου πυλώνα»), προς επιδόματα ανεργίας μεγαλύτερης διάρκειας, προς ενεργητικές πολιτικές απασχόλησης και στοχευμένες δαπάνες επανεκπαίδευσης εργαζομένων καθώς και προς την εγκαθίδρυση ελάχιστου εισοδήματος για την καταπολέμηση της φτώχειας. Πρέπει άμεσα να προωθήσουμε το μετασχηματισμό του κοινωνικού κράτους (α) με έμφαση στην ενίσχυση και αναβάθμιση των μηχανισμών σχεδιασμού και διοίκησης με στόχο τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας και (β) την καλύτερη στόχευση των πολιτικών έτσι ώστε να απευθύνονται σε εκείνους που έχουν πραγματικά ανάγκη. Οι πόροι που διατίθενται πρέπει να έχουν τα ανάλογα αποτελέσματα. Δεν αρκεί πλέον να νομοθετούμε οριζόντια μέτρα. Είναι κρίσιμο να εφαρμόσουμε μια ενεργό διαχείριση της κοινωνικής πολιτικής. Να αξιολογούμε και να επανασχεδιάζουμε με βάση τα αποτελέσματα. Στην ουσία, χρειαζόμαστε ένα νέο κοινωνικό συμβόλαιο: Περισσότερο ανταγωνισμό, ευελιξία και κινητικότητα, αλλά συγχρόνως ένα δικαιότερο και αποτελεσματικότερο κοινωνικό κράτος. Στο πλαίσιο αυτό πρέπει να τονιστεί ότι η εξισορρόπηση της ελληνικής οικονομίας θα οδηγήσει και σε μετακινήσεις του εργατικού δυναμικού: Περίπου 10-15% του συνόλου αναμένεται να μετακινηθεί από κλάδους και επιχειρήσεις εσωστρεφείς, προς κλάδους παραγωγής διεθνώς εμπορεύσιμων αγαθών και υπηρεσιών, δηλαδή προς κλάδους και επιχειρήσεις που παράγουν εξαγωγίμα προϊόντα και υπηρεσίες καθώς και υποκατάστατα εισαγομένων προϊόντων και υπηρεσιών. Το επιχείρημα αυτό θέτει επί τάπητος το ρόλο των κοινωνικών εταίρων και του κράτους. Επίσης ανασύρει στην επιφάνεια τα διεθνώς επιτυχημένα παραδείγματα προσαρμογής σε κρίσεις, όπως το Σκανδιναβικό «ευελιξία-ασφάλεια» και το Γερμανικό *kurzarbeit*, αλλά και την αντίθεση μεταξύ των χωρών της Λατινικής Αμερικής και εκείνων της Νοτιοανατολικής Ασίας όσον αφορά στην κοινωνική αντιμετώπιση και τη διάρκεια της κρίσης: Στην Νοτιοανατολική Ασία η κρίση διήρκεσε πολύ λίγο, διότι οι κοινωνικοί εταίροι συντονίστηκαν με την Πολιτεία και κατένει-

μαν μεταξύ τους το κόστος της κρίσης με συναινετικές διαδικασίες. Στις χώρες της Λατινικής Αμερικής όπου υπήρξε γενικώς κλίμα κοινωνικής σύγκρουσης, η κρίση διήρκεσε πολλά χρόνια.

Το μεγαλύτερο ίσως πρόβλημα της επόμενης περιόδου είναι η διαχείριση των πολιτικών προσδοκιών. Ευρύτερα κοινωνικά στρώματα πλήττονται από την κρίση, την ανεργία, τις περικοπές και τα φορολογικά μέτρα. Οι άνεργοι προσεγγίζουν το 20%. Η μεσαία τάξη δεν έχει πλέον τη δυνατότητα να χρησιμοποιεί όπως παλαιότερα τις υπηρεσίες εκπαίδευσης και υγείας του ιδιωτικού τομέα. Θα διεκδικήσει το μερίδιό της στα δημόσια αγαθά που μέχρι τώρα στήριζε με τους φόρους που κατέβαλε αλλά δεν απολάμβανε. Σήμερα, απαιτείται ένας ριζικός μετασχηματισμός του κράτους με επικέντρωση στον πυρήνα του: στις επιτελικές, εποπτικές και κοινωνικές λειτουργίες. Ας σχεδιάσουμε αυτό το μετασχηματισμό τώρα, εφαρμόζοντας τις απαιτούμενες μεταρρυθμίσεις με συστηματικότητα. Εάν το πράξουμε, η οικονομική κρίση θα μετατραπεί σε ευκαιρία. Εάν δεν το πράξουμε, θα μετατραπεί σε βαθιά και μακροχρόνια κοινωνική κρίση.

1. ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΕΠΙΣΚΟΠΗΣΗ - ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Νέα κλιμάκωση των δημοσιονομικών προβλημάτων στην Ευρωζώνη. Εξασθένιση της οικονομικής μεγέθυνσης στις αναπτυγμένες χώρες μετά την ολοκλήρωση των δράσεων αντιμετώπισης της χρηματοπιστωτικής κρίση με αποτέλεσμα την επιβράδυνση της ανάπτυξης της παγκόσμιας οικονομίας.

Η δημοσιονομική κρίση στις χώρες της Ευρωζώνης κλιμακώθηκε περαιτέρω στο τελευταίο τρίμηνο του 2011. Η σημαντική αύξηση του κόστους πρόσβασης του ιταλικού κράτους στις αγορές κεφαλαίων, σε επίπεδα που δεν μπορούν μακροχρόνια να εξυπηρετηθούν, και η άνοδος των επιτοκιακών περιθωρίων σε σχέση με την απόδοση των γερμανικών ομολόγων σε άλλες χώρες της Ευρωζώνης, όχι μόνο εξ' όσων αντιμετωπίζουν δημοσιονομικά προβλήματα, αλλά και ορισμένων εκ των ισχυρότερων μελών της (Γαλλία, Ισπανία), ανέδειξε αφενός το γενικευμένο πρόβλημα αυξημένου ελλείμματος και χρέους στην ΕΕ, αφετέρου την ανεπάρκεια των αποφάσεων που είχαν ληφθεί νωρίτερα φέτος, κατά τη Σύνοδο της Κορυφής της 21^{ης} Ιουλίου, για την αντιμετώπισή του. Οι αποφάσεις των Συνόδων Κορυφής της 26^{ης} Οκτωβρίου και της 9^{ης} Δεκεμβρίου, συμβάλλουν σημαντικά στην άσκηση κεντροποιημένης δημοσιονομικής διακυβέρνησης στην Ευρωζώνη, που θα αποτρέψει παρόμοια συμβάντα στο μέλλον, δεν αντιμετωπίζουν όμως το ίδιο αποτελεσματικά την τρέχουσα, ιδιαίτερα δυσμενή συγκυρία. Άλλωστε, το κλίμα στις μεγαλύτερες χρηματαγορές διεθνώς παρέμεινε ιδιαίτερα δυσμενές και

μετά την τελευταία Σύνοδο (βλ. αναλυτικότερα κεφάλαιο 2.1).

Η διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής υπό την εποπτεία της Τρόικα στην οποία βρίσκονται ήδη τρία μέλη της Ευρωζώνης **και τα έκτακτα, ισχυρά δημοσιονομικά μέτρα που λαμβάνονται στις υπόλοιπες χώρες** υπό το φόβο ενίσχυσης του ήδη υψηλού κόστους δανεισμού, **έπληξαν την ανάπτυξη της Ευρωζώνης και γενικότερα της ΕΕ** στο δεύτερο εξάμηνο του 2011. **Το αποτέλεσμα είναι η αύξηση του ΑΕΠ στις δύο οικονομικές ζώνες για το σύνολο του έτους να μην αναμένεται να ξεπεράσει το 1,5% και 1,6% αντίστοιχα.** Εξάλλου, ο αντίκτυπος της προσπάθειας περιορισμού των ελλειμμάτων θα γίνει πλήρως αισθητός το 2012, περιορίζοντας την ανάπτυξη σε Ευρωζώνη και ΕΕ στα επίπεδα του 0,5-0,6%.

Εντονότερη από ότι είχε εκτιμηθεί μέχρι τα μέσα του 2011 είναι η κάμψη της οικονομίας των Η.Π.Α.. Κατώτερες των αναμενόμενων και απαιτούμενων ήταν οι εξελίξεις στο δημοσιονομικό πεδίο, που χαρακτηρίζονται κυρίως από την ατολμία των εμπλεκόμενων μερών. Σημειώθηκε ωστόσο, για πρώτη φορά μετά από περίπου ένα χρόνο, βελτίωση στη αγορά εργασίας, καθώς η ανεργία υποχώρησε στο 8,6% τον Νοέμβριο. Η οικονομία των Η.Π.Α. δέχεται εσχάτως πλήγμα και από τον εξωτερικό της τομέα, μέσω της πτώσης των πωλήσεων των αυτοκινητοβιομηχανιών της, που είναι εκτεταμένη στην Ιαπωνία, την οποία οι καταστροφές από το σεισμό του Μαρτίου 2011 και το κόστος αποκατάστα-

σής τους έχουν επαναφέρει σε οικονομική ύφεση. Περιορισμένες διακυμάνσεις παρουσιάζει στα τέλη του 2011 η πορεία των αναπτυσσόμενων οικονομιών, όμως αναμένεται να πληγούν σταδιακά περισσότερο από την αποδυνάμωση της μεγέθυνσης και της ζήτησης των ανεπτυγμένων οικονομιών. **Υπό το βάρος των παραπάνω εξελίξεων, η ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας εκτιμάται ότι ήταν χαμηλότερη του 4,0% το 2011 (στην περιοχή του 3,7%), μετά το ρυθμό 5,0% που σημείωσε το 2010, ενώ θα κινηθεί με ελαφρά χαμηλότερη ταχύτητα το 2012 (3,5%).**

Εξασθένιση της ύφεσης στην Ελλάδα κατά το τρίτο τρίμηνο του 2011

Η πτώση του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας περιορίστηκε ελαφρά στο τρίτο τρίμηνο του 2011. Σε αυτή την εξέλιξη εκτιμάται ότι συντέιναν κυρίως: α) η μη λήψη νέων δημοσιονομικών μέτρων από τις αρχές του 2011 μέχρι και τον Ιούνιο και η σταδιακή υλοποίηση των μέτρων του Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ), που ολοκληρώθηκε τον Σεπτέμβριο και β) η τεχνική επίδραση του χαμηλού επιπέδου ορισμένων συνιστωσών του ΑΕΠ στο γ' τρίμηνο του 2010. Σε επίπεδο βασικών συνιστωσών του ΑΕΠ, η κάμψη της ύφεσης προήλθε από την επιβράδυνση της πτώσης των καταναλωτικών δαπανών, κυρίως από την πλευρά του δημόσιου τομέα, εξέλιξη όμως που είχε αρνητικό αντίκτυπο στη μείωση του δημοσιονομικού ελλείμματος. Εξάλλου, σημαντική βελτίωση σημειώθηκε για ένα ακόμα τρίμηνο στα αποτελέσματα του εξωτερικού τομέα της οικονομίας: το έλλειμά του, σε εθνολογιστικούς όρους, περιορίστηκε

στο γ' τρίμηνο στο 0,9% του ΑΕΠ, επίδοση που επιτεύχθηκε από ενίσχυση των εξαγωγών και όχι από περαιτέρω υποχώρηση των εισαγωγών. Ωστόσο στο πεδίο των επενδύσεων, σημειώθηκε και νέα επιδείνωση, με τη συρρίκνωση του ακαθάριστου σχηματισμού κεφαλαίου να επιταχύνεται έντονα, μετά την εξασθένησή της στο αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Αυτή η εξέλιξη που αντανάκλα τις καθυστερήσεις στην υλοποίηση των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και στην εκτέλεση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, αλλά και την επιφυλακτικότητα για την κοινωνικοπολιτική σταθερότητα της χώρας που δημιουργήθηκε από την πολιτική ρευστότητα και τις οξείες κοινωνικές αντιδράσεις κατά την προετοιμασία του ΜΠΔΣ.

Σημαντική απόκλιση του προϋπολογισμού από τους στόχους για το 2011 παρά τα πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα.

Από τα πλέον πρόσφατα στοιχεία εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού προκύπτει ότι το ταμειακό έλλειμά του στο διάστημα Ιανουαρίου-Νοεμβρίου έφτασε τα € 20,5 δισεκ., με τον αναθεωρημένο ετήσιο στόχο που τέθηκε από στον Προϋπολογισμό του 2012 να βρίσκεται στα € 21,5 δισεκ., σε εθνολογιστικούς όρους. Παρά τη χαλάρωση του στόχου για το έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού κατά € 1,8 δισεκ. σε σχέση με το αρχικό ΜΠΔΣ και τον Προϋπολογισμό του 2011, τη συνεχιζόμενη υπο-εκτέλεση του ΠΔΕ και την εφαρμογή των πρόσθετων δημοσιονομικών μέτρων, οι αποκλίσεις συνεχίζονται, τόσο στην πλευρά των εσόδων όσο και των δαπανών, αν και σε μικρότερη έκταση από ότι νωρίτερα φέτος. Σε

υψηλό επίπεδο κινείται το ταμειακό έλλειμμα και στο σύνολο της Γενικής Κυβέρνησης, καθώς έφτασε τα € 23,5 δισεκ. στην περίοδο Ιανουαρίου-Οκτωβρίου, έναντι αναθεωρημένου στόχου (Προϋπολογισμός 2012) στα € 19,8 δισεκ., από € 17,9 δισεκ. στο αρχικό ΜΠΔΣ. Εκτιμάται ότι η απόκλιση από τους αρχικούς στόχους του 2011 οφείλεται κατά το ήμισυ περίπου στη βαθύτερη της αναμενόμενης ύφεση, ενώ το υπόλοιπο προέρχεται από τις σχετικά αισιόδοξες πρώτες εκτιμήσεις για την απόδοση των μέτρων ή τη μη αποτελεσματική εφαρμογή τους (overshooting). Δεδομένων των παραπάνω, **η επίτευξη ελλείμματος στη Γενική Κυβέρνηση ύψους 9% του ΑΕΠ το 2011 κρίνεται λίαν δύσκολη.**

Όσον αφορά τον Προϋπολογισμό 2012, εκτιμάται ότι οι βασικές μακροοικονομικές υποθέσεις του στην παρούσα φάση είναι αρκετά λογικές και, ως εκ τούτου, το τελικό αποτέλεσμα θα εξαρτηθεί κυρίως από την επιβεβαίωση των δημοσιονομικών μεγεθών για το 2011 και την απόδοση των μέτρων κατά το 2012. Ρυθμιστικός παράγοντας επίτευξης των δημοσιονομικών μεγεθών που περιλαμβάνονται στον Προϋπολογισμό του 2012 θα είναι ο βαθμός επιβεβαίωσης της συμμετοχής του ιδιωτικού τομέα στο «κούρεμα» των ελληνικών ομολόγων (PSI), καθώς προβλέπεται όφελος από την εφαρμογή του μέσω της μείωσης των τόκων για τα ομόλογα που λήγουν εντός του έτους, λαμβάνοντας όμως προηγουμένως υπ' όψη τους λιγότερους τόκους που θα εισπράξουν τα ασφαλιστικά ταμεία που έχουν στα χαρτοφυλάκιά τους ομόλογα του ελληνικού κράτους. **Πάντως, οι μεταβολές ορισμένων μεγεθών τόσο στην πλευρά των εσόδων**

όσο και των δαπανών του Τακτικού Προϋπολογισμού ήδη δημιουργούν ορισμένες αβεβαιότητες (βλ. ενότητα 2.2β). Σε αυτή παρουσιάζονται και επικαιροποιημένες προβολές για το δημόσιο χρέος, κατ' αρχάς χωρίς το PSI, προκειμένου να υπάρχει μέτρο σύγκρισης, το οποίο εισάγεται στη συνέχεια, για να ακολουθήσουν σενάρια στη βάση μεγαλύτερης προσπάθειας στο δημοσιονομικό πεδίο, πραγματοποίησης αποκρατικοποιήσεων και ταχύτερης ανάπτυξης της οικονομίας.

Κλιμάκωση της ύφεσης στο τελευταίο τρίμηνο του 2011 – Συνέχισή της το 2012

Η πτώση του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας πιθανότατα θα κλιμακωθεί στο καταληκτικό τρίμηνο του 2011. Η ανακοπή της υποχώρησης που παρουσίασε στο τρίτο τρίμηνο η εγχώρια ύφεση συνδέεται με τα πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα που λήφθηκαν από τον Σεπτέμβριο και μετά για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων του 2011, τα οποία θα ασκήσουν πιέσεις στις καταναλωτικές δαπάνες τόσο του δημόσιου όσο και του ιδιωτικού τομέα. Μεγεθών δηλαδή από την ηπιότερη πτώση των οποίων προήλθε η χαμηλότερη μείωση του ΑΕΠ στο γ' τρίμηνο. Σε ότι αφορά τις επενδύσεις, δεν αναμένεται ανακοπή της έντονης πτώσης τους στα τέλη του 2011. Οι παρατεταμένες πολιτικές διεργασίες σε επίπεδο ΕΕ κατά τη διάρκειά του για την απομείωση του ελληνικού χρέους με τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα, οι πολιτικές αβεβαιότητες μετά την ανακοίνωση διενέργειας δημοψηφίσματος και η επακόλουθη αβεβαιότητα για την παραμονή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη και τη συνέχιση της προσπάθειας δημοσιονομικής

προσαρμογής της επιδείνωσαν σημαντικά το εγχώριο επενδυτικό περιβάλλον. Σε αυτούς τους παράγοντες προστίθεται και ο αντίκτυπος της χαμηλής εκτέλεσης του ΠΔΕ μέχρι τον Νοέμβριο (στο 62,2% του προς τα κάτω αναθεωρημένου στόχου στον Προϋπολογισμό του 2012). Στον αντίποδα, η λιγότερο αρνητική επίδραση του εξωτερικού τομέα στο ΑΕΠ κατά το πρώτο εννιάμηνο του 2011 θα περιοριστεί περαιτέρω, από τη συρρίκνωση των εισαγωγών κατά κύριο λόγο και όχι από νέα διεύρυνση των εξαγωγών, όπως στο τρίτο τρίμηνο. Με βάση τις **παραπάνω εξελίξεις η ύφεση της ελληνικής οικονομίας θα κινηθεί σε επίπεδο τουλάχιστον 5,5% το 2011.**

Σε ότι αφορά το 2012, οι τάσεις στην οικονομική δραστηριότητα και στην πορεία των βασικών συνιστωσών του ΑΕΠ στην Ελλάδα, θα διαμορφωθούν κατά κύριο λόγο από τα δημοσιονομικά μέτρα, από την έκβαση των διαπραγματεύσεων για τη σύναψη της νέας δανειακής σύμβασης με την τρόικα και από τις εγχώριες πολιτικές εξελίξεις. Αναλυτικότερα, η επίδραση των μέτρων φορολογίας του εισοδήματος (εισφορά κοινωνικής αλληλεγγύης, τέλος επιτηδεύματος, μείωση αφορολόγητου ορίου κ.α.) που άρχισε το φθινόπωρο του 2011 και θα εκδηλωθεί πλήρως το 2012, οι μειώσεις μισθών στο σύνολο της οικονομίας, η αύξηση της ανεργίας και οι νέες περικοπές στις συντάξεις, θα ασκήσουν σημαντικές πιέσεις στο διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών και ακολούθως στις καταναλωτικές δαπάνες τους. Η προσπάθεια για κάλυψη των δημοσιονομικών αποκλίσεων του 2011 και την επίτευξη των αυστηρότερων στόχων του 2012 θα περιορίσει σημαντικά τη δημόσια κατα-

νάλωση. Η περικοπή των κρατικών δαπανών το 2012 δεν αποκλείεται να επηρεάσει και το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, το οποίο υπο-εκτελείται τα δύο τελευταία χρόνια, προκειμένου να καλυφθούν υστέρησης και γενικότερα αποκλίσεις στη διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής.

Όμως στο ΑΕΠ μπορούν να ασκηθούν και ενισχυτικές επιδράσεις, από προωθητικές πολιτικές πρωτοβουλίες για την ανάπτυξη (αναδιάρθρωση κράτους, επιτάχυνση ΕΣΠΑ 2007-2013, αξιοποίηση κρατικής περιουσίας), οι οποίες ενώ θα έπρεπε να αποτελούν προτεραιότητα από την αρχή υλοποίησης του Μνημονίου, να έχουν ήδη ληφθεί και υλοποιηθεί, περιορίζοντας τον αντίκτυπο της δημοσιονομικής προσαρμογής στην ύφεση και στην ανεργία, αντιθέτως αναβάλλονταν συνεχώς, με αποτέλεσμα να παρέλθει μακρό χρονικό διάστημα μέχρι να γίνει ο σχεδιασμός τους και να ξεκινήσει η υλοποίησή τους. Ανασχετικά στη μείωση του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας το 2012 θα επενεργήσει για τρίτη συνεχόμενη χρονιά ο εξωτερικός τομέας, το έλλειμμα του οποίου εκτιμάται ότι θα συρρικνωθεί εκ νέου, κυρίως από την υποχώρηση των εισαγωγών λόγω της φθίνουσας εγχώριας ζήτησης. **Υπό τις επιδράσεις που αναφέρθηκαν, η ύφεση στην ελληνική οικονομία το 2012 εκτιμάται ότι θα είναι της τάξης του 3,0%, ενδεχομένως και υψηλότερη.**

Άνοδος της ανεργίας καθ' όλο το 2011. Συνέχισή της το 2012, με ηπιότερο ρυθμό.

Η εξασθένιση της ύφεσης κατά το γ' τρίμηνο δεν είχε αντίστοιχες επιπτώσεις στην

ανεργία και στην απασχόληση. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται στο ότι, μεταβολές στην παραγωγική δραστηριότητα αφομοιώνονται από την αγορά εργασίας εντός χρονικής περιόδου έξι έως εννέα μηνών, διάστημα κατά το οποίο εξετάζεται η σταθερότητά τους, καθώς επίσης και οι αλλαγές που πρέπει να επέλθουν στο εργατικό δυναμικό. Για τον ίδιο λόγο, οι επιχειρήσεις αναπροσάρμοσαν στο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου το εργατικό τους δυναμικό και γενικότερα τις σχέσεις εργασίας τους, στην σταθερά υψηλότερη από ότι αρχικά αναμενόταν ύφεση της ελληνικής οικονομίας κατά τα πρώτα δύο τρίμηνα του 2011. Αυτή η διαδικασία αναμένεται να συνεχιστεί και στο τελευταίο τρίμηνο του 2011. Ως αποτέλεσμα, η ανεργία ανήλθε στο τρίτο τρίμηνο του 2011 στο 17,7%, 1,6 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο και 5,3 εκατοστιαίες μονάδες παραπάνω από το ίδιο τρίμηνο του 2010. Η παραμονή της ανεργίας σε ανοδική τροχιά δεν ανακόπηκε ούτε από την αντίρροπες εποχικές επιδράσεις, όπως ο σχεδόν σταθεροποιημένος στα περυσινά επίπεδα κύκλος εργασιών στον τουρισμό φέτος το καλοκαίρι. Καθώς ο συγκεκριμένος παράγοντας δεν είχε την αναμενόμενη θετική επίδραση, οι πιθανότητες για απότομη άνοδο της ανεργίας στο τελευταίο τρίμηνο του 2011 αυξάνονται. **Πλέον η ανεργία αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 17,3%, σχεδόν 5 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από ότι το 2010.** Σε ότι αφορά το 2012, η συνέχιση της ύφεσης για ένα ακόμα χρόνο, έστω και με ηπιότερη ένταση, θα έχει αντίστοιχες επιπτώσεις στην αγορά εργασίας, με την ανεργία να ανέρχεται στο 18,5%.

Ανάκαμψη του πληθωρισμού στα τέλη του 2011, μετά τις φθινοπωρινές αυξήσεις φόρων. Επιστροφή σε πτωτική τροχιά το 2012, εφόσον δεν ληφθούν νέα φορολογικά μέτρα.

Η καθοδική πορεία του πληθωρισμού κατά τους καλοκαιρινούς μήνες, ανακόπηκε από τον Σεπτέμβριο, αρχικά λόγω της μετάταξης της εστίασης στον υψηλό συντελεστή Φ.Π.Α. και εν συνεχεία από την αύξηση στο Ε.Φ.Κ. στο πετρέλαιο θέρμανσης. Ωστόσο ο περιορισμός του διαθέσιμου εισοδήματος από τα νέα μέτρα άμεσης φορολογίας, ορισμένα εκ των οποίων θα υλοποιηθούν πλήρως ή θα κλιμακωθούν το 2012 (μείωση αφορολόγητου ορίου, εισφορά κοινωνικής αλληλεγγύης, τέλος ακινήτων), σε συνδυασμό με τη συνεχή αύξηση της ανεργίας και την πτώση των μισθών και των συντάξεων, θα ασκήσουν σημαντικές πιέσεις στον πληθωρισμό στα τέλη του 2011 και ιδίως από τις αρχές του 2012. Από την άλλη πλευρά, ανασχετικά σε γρήγορη υποχώρηση του πληθωρισμού το 2012 θα επενεργήσουν η αύξηση της τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος, η εξίσωση του Ε.Φ.Κ. στο πετρέλαιο κίνησης και θέρμανσης από το φθινόπωρο, όπως επίσης και η τυχόν επιβολή νέων φορολογικών μέτρων. Πάντως, η συνολική επιβαρυντική επίπτωσή τους στον πληθωρισμό δεν αναμένεται να αντισταθμίσει την περιοριστική επίδραση της φθίνουσας ζήτησης, για τους λόγους που προαναφέρθηκαν. Συνεκτιμώντας όλες τις παραπάνω τάσεις, **η πρόβλεψη για τον πληθωρισμό το 2011 δεν μεταβάλλεται (3,4%), ενώ το εύρος διαμόρφωσής του το 2012 εκτιμάται στο 1,2%-1,4%.**

2. ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

2.1 Τάσεις και Προοπτικές της Διεθνούς Οικονομίας

Το Παγκόσμιο Περιβάλλον

Η παγκόσμια οικονομική δραστηριότητα έχει επιβραδυνθεί περαιτέρω το τελευταίο διάστημα, με τα αίτια να ποικίλουν ανά γεωγραφική ζώνη. Ιδιαίτερα οι δυσμενείς εξελίξεις και η αβεβαιότητα όσον αφορά στην κατάληξη της κρίσης χρέους στις χώρες της Ευρωζώνης, σε συνδυασμό με τις επιλογές δημοσιονομικής πολιτικής στις ΗΠΑ και τις παρελκόμενες επιπτώσεις, οδηγούν την Ευρωπαϊκή Επιτροπή σε ακόμα πιο συγκρατημένες εκτιμήσεις αναφορικά με την κατάσταση στο παγκόσμιο οικονομικό περιβάλλον. Ως εκ τούτου, οι πρόσφατες, σχετικές προβλέψεις της για τη μεγέθυνση της παγκόσμιας οικονομίας επιδεινώνονται συγκριτικά με τις εαρινές τόσο για το 2011, όσο και για το 2012 (3,7% και 3,5% αντιστοίχως, έναντι 4,0% και 4,1% της προηγούμενης εκτίμησης) ενώ δεν αναμένεται σημαντική μεταβολή το 2013 (Πίνακας 2.1).

Παρά τη σταθερότητα της αναπτυξιακής πορείας των αναδυόμενων οικονομιών, η δημοσιονομική κρίση και οι εξασθενημένες προοπτικές αύξησης του ΑΕΠ των αναπτυγμένων οικονομιών αποτελούν τη θρυαλλίδα νέων αναταράξεων και αμφιβολιών για την παγκόσμια ανάκαμψη. Το πρώτο εξάμηνο του 2011, ο ρυθμός μεγέθυνσης της παγκόσμιας οικονομίας επιβραδύνθηκε, μερικώς λόγω της διόρθωσης που έλαβε χώρα μετά την απότομη βελτίωση του 2010 στη βιομηχανική παραγωγή και το παγκόσμιο εμπόριο. Πέραν αυτού του «τεχνικού» παράγοντα, η ανάπτυξη επιβραδύνθηκε εξαιτίας σημαντικών επιβαρυν-

τικών γεγονότων (για παράδειγμα, οι φυσικές καταστροφές στην Ιαπωνία, οι γεωπολιτικές εντάσεις στις χώρες της Βορείου Αφρικής και της Μέσης Ανατολής), αλλά κυρίως λόγω των συνεχιζόμενων δημοσιονομικών προβλημάτων που αντιμετωπίζουν πολλές αναπτυγμένες οικονομίες.

Στην ίδια κατεύθυνση με αυτές της ΕΕ κινούνται και οι εκτιμήσεις του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου, του οποίου οι πιο πρόσφατες προβλέψεις για την παγκόσμια οικονομία¹ κινούνται σε χαμηλότερα επίπεδα από τις αντίστοιχες της άνοιξης (περίπου 4% ανάπτυξη της παγκόσμιας οικονομίας το 2012, από 5% το 2010). Το ΔΝΤ υπογραμμίζει επίσης την εδραίωση της αβεβαιότητας για τις επερχόμενες επιπτώσεις στην ήδη επιβαρυσμένη και εύθραυστη παγκόσμια οικονομία από την κρίση χρέους που ταλανίζει την Ευρωζώνη. Επιπλέον, τα δομικά προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι χώρες που χτυπήθηκαν από την κρίση φαίνεται να μην εντοπίζονται εγκαίρως ούτε με ευκολία, γεγονός που διασαλεύει την οικονομική σταθερότητα τους επόμενους μήνες. Έτσι, ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ (σε πραγματικές τιμές) στις αναπτυγμένες οικονομίες προβλέπεται να είναι ήπιος, περίπου 1,5% το 2011 και 2% το 2012. Εντούτοις, τούτο προϋποθέτει τον περιορισμό της κρίσης στην περιφέρεια της Ευρωζώνης, την εξισορρόπηση μεταξύ της στήριξης της οικονομίας και της μεσοπρόθεσμης δημοσιονομικής προσαρμογής στις ΗΠΑ και τη μη

¹ World Economic Outlook (WEO), IMF, September 2011

περαιτέρω όξυνση της μεταβλητότητας στις παγκόσμιες χρηματοοικονομικές αγορές.

Πιο αναλυτικά, σε ό,τι αφορά στις σημαντικότερες οικονομίες παγκοσμίως:

Οι προβλέψεις για την πορεία της οικονομίας των **ΗΠΑ** είναι περισσότερο απαισιόδοξες συγκριτικά με τις προηγούμενες προβλέψεις, αντικατοπτρίζοντας την αδύναμη αγορά ακινήτων, τις επιβαρυνμένες προβλέψεις για την ανάπτυξη της κατανάλωσης και τον ανασχετικό ρόλο του υψηλού δημοσιονομικού ελλείμματος. Επιπλέον, μια σημαντική αναθεώρηση των εθνικών λογαριασμών τον Ιούλιο του 2011 επέφερε αναπροσαρμογή όλων των μεγεθών προς τα κάτω, γεγονός που υπογραμμίζει ότι ο δρόμος προς την ανάκαμψη είναι ακόμα μακρύς. Ο ρυθμός αύξησης του ΑΕΠ τα πρώτα δύο τρίμηνα του 2011 συρρικνώθηκε σε 0,1% και 0,3% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2010. Ο ρυθμός αύξησης της ιδιωτικής κατανάλωσης απώλεσε τη δυναμική του, αντικατοπτρίζοντας τις υψηλότερες τιμές πετρελαίου, την αβεβαιότητα στην αγορά εργασίας και γενικότερα, τη συνεχιζόμενη μειούμενη καταναλωτική και επιχειρηματική εμπιστοσύνη. Η οικονομία των ΗΠΑ, δέχθηκε, μέσω της αυτοκινητοβιομηχανίας, ένα ακόμα σημαντικό πλήγμα από τις καταστροφές στην Ιαπωνία. Έτσι, το ΑΕΠ αναμένεται να ανακάμψει οριακά το 2011, με την ιδιωτική κατανάλωση να κινείται σε χαμηλά επίπεδα λόγω του ύψους του χρέους και των δυσμενών συνθηκών στην αγορά εργασίας, καθώς και εξαιτίας των χρηματοοικονομικών εξελίξεων που συμπιέζουν την εμπιστοσύνη των νοικοκυριών. Τέλος, η δημοσιονομική πολιτική των

ΗΠΑ φαίνεται να λειτουργεί ανασχετικά στην ανάπτυξη, καθώς έχει καλλιεργήσει αισθήματα ανασφάλειας στις αγορές. Η προκαταρκτική συμφωνία για ανώτατο όριο χρέους έθεσε στόχους δημοσιονομικής προσαρμογής που θεωρήθηκαν μη πιστευτοί και ανεπαρκείς από τις χρηματαγορές. Δεδομένων περαιτέρω μειώσεων κάποιων φόρων (μισθοδοσίας, εταιρικής φορολογίας) η δημοσιονομική ώθηση θα συνεχίσει να συμβάλει αρνητικά στην ανάπτυξη το 2011 και το 2012. Εν γένει, οι προβλέψεις για το ρυθμό ανάπτυξης του ΑΕΠ έχουν περιοριστεί στο 1,6% για το 2011 (από 2,6%) και 1,5% για το 2012 (από 2,7%), με εκ νέου επιβράδυνση το 2013 (1,3%).

Ο ισχυρός σεισμός και το τσουνάμι που προκλήθηκε τον Μάρτιο του 2011 οδήγησαν στη συρρίκνωση της οικονομίας της **Ιαπωνίας**, για τρία συνεχόμενα τρίμηνα, με αποτέλεσμα το ΑΕΠ να διαμορφωθεί σε επίπεδο χαμηλότερο της προ-κρίσης περιόδου. Οι σημαντικότερες απώλειες καταγράφονται στις επενδύσεις (20% χαμηλότερα) και τις εξαγωγές (13% χαμηλότερα). Παρ' όλ' αυτά, οι τελευταίες ενδείξεις και οι ευνοϊκότερες συνθήκες στην αγορά εργασίας προδιαγράφουν πιθανότατα καλύτερες εξελίξεις προσεχώς. Έτσι, το ΑΕΠ αναμένεται να ενισχυθεί και πάλι το 2012 (1,8%), κυρίως εξαιτίας των δημόσιων δαπανών για την αποζημίωση και την αποκατάσταση των ζημιών στις σεισμόπληκτες περιοχές.

Στην **Kiva**, ο ρυθμός οικονομικής ανάπτυξης μετριάστηκε ελαφρώς τα τρία πρώτα τρίμηνα του 2011 στο 9,4% κατά μέσο όρο, από 10,3% του 2010 στο αντίστοιχο διάστημα. Οι προβλέψεις της Ευρωπαϊκής

Επιτροπής για το 2011 και το 2012 έχουν αναθεωρηθεί ελαφρώς προς τα κάτω συγκριτικά με τις προηγούμενες εκτιμήσεις της, λόγω ηπιότερης εξωτερικής ζήτησης και αυστηρότερων εγχώριων πολιτικών. Με την ανάπτυξη να συνεχίζει να βασίζεται στις επενδύσεις, η οικονομία της Κίνας αναμένεται να επιβραδυνθεί ελαφρώς την επόμενη χρονιά, ενώ οι προσπάθειες ανάκαμψης αναμένεται να περιοριστούν από τον πληθωρισμό. Συμπερασματικά, η Κίνα προβλέπεται να διέλθει μια περίοδο σημαντικής, αλλά χαμηλότερης σε σχέση με το παρελθόν οικονομικής ανάπτυξης το 2011 (9,2%), το 2012 (8,6%) και το 2013 (8,2%).

Όσον αφορά στην **Ρωσία**, και γενικότερα στην Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Χωρών

(CIS), ο μετριασμός των τιμών του πετρελαίου και η δυσκολότερη πρόσβαση στις διεθνείς αγορές κεφαλαίου βαραίνουν τις προοπτικές ανάκαμψης. Σε συνάφεια με τις προβλέψεις για την παγκόσμια οικονομία, οι εκτιμήσεις για την ανάπτυξη του 2011 έχουν αναθεωρηθεί δυσμενώς κατά ½ εκατοστιαία μονάδα, στο 4% περίπου. Επιπλέον, η επιβραδυνόμενη ανάπτυξη στην Ευρωπαϊκή Ένωση επιβαρύνει τις προβλέψεις για τις ρωσικές εξαγωγές πετρελαίου και φυσικού αερίου. Οι άλλες χώρες της περιοχής αναμένεται να αναπτυχθούν με ελαφρώς εντονότερο ρυθμό από την Ρωσία, γεγονός που οδηγεί τις προβλέψεις για ανάπτυξη της περιοχής στο 4%.

Πίνακας 2.1

Διεθνές Περιβάλλον – Ευρωπαϊκή Επιτροπή (ετήσια % μεταβολή, σε πραγματικές τιμές)

	2011	2012	2013
ΑΕΠ			
ΗΠΑ	1,6	1,5	1,3
Ιαπωνία	-0,4	1,8	1,0
Ασία (εκτός Ιαπωνίας)	7,2	7,2	7,2
εκ των οποίων			
Κίνα	9,2	8,6	8,2
Ινδία	7,5	7,5	8,1
Ευρωζώνη	1,5	0,5	1,3
ΕΕ-27	1,6	0,6	1,5
Υποψήφιες χώρες (στην ΕΕ)	6,8	2,8	3,9
Κοινοπολιτεία Ανεξάρτητων Κρατών (CIS)	4,1	4,0	4,2
εκ των οποίων			
Ρωσία	3,9	3,8	4,0
MENA	3,6	3,6	3,7
Λατινική Αμερική	4,6	4,1	4,2
εκ των οποίων			
Βραζιλία	3,6	4,0	4,5
Υποσαχάρια Αφρική	5,0	5,5	6,0
Παγκόσμια οικονομία	3,7	3,5	3,6
Παγκόσμιο Εμπόριο			
Παγκόσμιες εισαγωγές	7,2	5,3	6,4
Αγορά Εξαγωγών εκτός ΕΕ-27	8,4	6,2	6,7

MENA (Middle East & North Africa): Αλγερία, Μπαχρέιν, Αίγυπτος, Ιράν, Ιράκ, Ισραήλ, Ιορδανία, Κουβέιτ, Λίβανος, Λιβύη, Μαρόκο, Ομάν, Κατάρ, Σαουδική Αραβία, Συρία, Τυνησία, Ην. Αραβικά Εμιράτα, Υεμένη. Υποσαχάρια Αφρική: Όλες οι χώρες εκτός αφρικανικών ΜΕΝΑ χωρών.

Πηγή: European Economic Forecast, Autumn 2011, European Commission

Πίνακας 2.2

IFO - Εκτιμήσεις για την παγκόσμια οικονομία (Δείκτες, 2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	IV/09	I/10	II/10	III/10	IV/10	I/11	II/11	III/11	IV/11
Οικονομικό Κλίμα	91,4	99,5	104,1	103,2	98,6	106,8	107,7	97,7	78,7
Παρούσα Κατάσταση	54,2	67,3	80,4	93,5	95,3	102,8	108,4	99,1	86,0
Προσδοκίες	126,3	129,8	126,3	112,3	101,8	110,5	107,0	96,5	71,9

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 11/2011

Πίνακας 2.3

IFO - Δείκτης οικονομικού κλίματος στις οικονομικές ζώνες (2005=100)

Τρίμηνο / Έτος	IV/09	I/10	II/10	III/10	IV/10	I/11	II/11	III/11	IV/11
Βόρεια Αμερική	85,4	90,4	95,4	88,7	82,8	104,6	98,7	81,2	69,5
Δυτική Ευρώπη	89,3	98,3	99,3	102,2	105,2	113,2	115,1	105,2	81,4
Ασία	101,8	108,8	113,2	107,9	95,6	105,3	101,8	94,7	77,2

Πηγή: IFO, World Economic Survey, WES 11/2011

Η επιδείνωση του παγκόσμιου οικονομικού κλίματος αντικατοπτρίζεται και στους σχετικούς δείκτες που εκτιμά το Ινστιτούτο IFO². Ο συνολικός δείκτης Παγκόσμιου επίπεδο σημαντικά χαμηλότερο από την προηγούμενη μέτρηση του Ιουλίου, αλλά και του μέσου όρου των 15 τελευταίων ετών. Έτσι, οι προσδοκίες για την πορεία της παγκόσμιας οικονομίας επιδεινώνονται εκ νέου, διατηρώντας τη φθίνουσα τάση του προηγούμενου τριμήνου. Η εξέλιξη αυτή αντικατοπτρίζει την πτώση των επιμέρους δεικτών που αφορούν σε όλες τις σημαντικές οικονομικές ζώνες.

Πιο συγκεκριμένα, όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.3, το οικονομικό κλίμα έχει επιβαρυνθεί έντονα σε όλες τις οικονομικές ζώνες, παρασύροντας και τις σχετικές προβλέψεις. Οι σημαντικότερες προκλήσε-

εις που πρέπει να αντιμετωπίσουν οι χώρες της Ευρωζώνης και της Δυτικής Ευρώπης είναι τα δημόσια ελλείμματα, η ανεργία και η έλλειψη εμπιστοσύνης που φαίνεται να εδραιώνεται απέναντι στην οικονομική πολιτική που αναλαμβάνουν οι κυβερνήσεις της Ευρωζώνης. Ακριβώς τα ίδια ζητήματα φαίνεται να βρίσκονται στο επίκεντρο ανησυχίας και στην Βόρεια Αμερική και ειδικότερα, στις ΗΠΑ. Από την άλλη πλευρά, η υποχώρηση των δεικτών για την Ασία αντικατοπτρίζει τις ανησυχίες για την πορεία του πληθωρισμού και της ανταγωνιστικότητας των οικονομιών της συγκεκριμένης γεωγραφικής περιφέρειας. Εντούτοις, οι εκτιμήσεις για την παρούσα και τη μελλοντική πορεία της Κίνας είναι σαφώς περισσότερο αισιόδοξες από ότι για τις υπόλοιπες ασιατικές χώρες.

² IFO, World Economic Survey, WES 11/2011

Οικονομίες της ΕΕ και της Ευρωζώνης

Οι προβλέψεις για την πορεία της οικονομίας της ΕΕ-27 και της Ευρωζώνης διαμορφώνονται υπό την πίεση πολλών επιβαρυντικών παραγόντων. Μετά την ενίσχυση της ανάπτυξης στο πρώτο τρίμηνο του έτους -που επέφεραν, μεταξύ άλλων, τα πολιτικά μέτρα που ελήφθησαν και η ζήτηση από το εξωτερικό-, ο ρυθμός ανάπτυξης φαίνεται να αποτελματώθηκε, γεγονός που επιδεινώνει τις φθινοπωρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, συγκριτικά με εκείνες νωρίτερα το 2011.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με την Eurostat, κατά τη διάρκεια του γ' τριμήνου του 2011 ο ρυθμός ανάπτυξης στην Ευρωζώνη διαμορφώθηκε στο 0,2% ως προς το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο, που είναι η χαμηλότερη σχετική επίδοση από το γ' τρίμηνο του 2009. Η εξέλιξη αυτή υπογραμμίζει τις σοβαρότατες επιπτώσεις και τη βαθιά επίδραση που αποδεικνύεται ότι έχει η κρίση χρέους σε κάποια κράτη-μέλη. Πρέπει να σημειωθεί πως ο ρυθμός μεγέθυνσης του πραγματικού ΑΕΠ επιβραδύνθηκε, σε ετήσια βάση, στο 1,4%, από 1,6% το β' τρίμηνο και 2,4% το α' τρίμηνο του έτους. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, ο ρυθμός μεγέθυνσης του ΑΕΠ στην ΕΕ-27 αναμένεται να παραμείνει αμετάβλητος στο τέταρτο τρίμηνο του 2011. Επιπλέον, καθώς κάποια κράτη-μέλη καταγράφουν συρρίκνωση της ανάπτυξής τους, η τάση αυτή θα μετακυληθεί στην Ευρωζώνη (-0,1% σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2010). Για το σύνολο του 2011, η ανοδική δυναμική του πρώτου εξαμήνου και η εξασθένησή της στο δεύτερο λειτουργούν αντίρροπα στις ετήσιες προβλέψεις αύξησης του ΑΕΠ που

φτάνουν το 1,6% για την Ε.Ε.-27 και 1,5% για την Ευρωζώνη. Όσον αφορά στο 2012, αναμένεται να συνεχιστεί η ήπια οικονομική μεγέθυνση, γεγονός που θα διατηρήσει σε παραπλήσια με το 2011 επίπεδα το ρυθμό ανάπτυξης στην ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη. Η ανάκαμψη στην καταναλωτική και την επιχειρηματική εμπιστοσύνη, που εξαρτώνται από την απορρόφηση των κραδασμών της δημοσιονομικής κρίσης κατά το 2012, αναμένεται να επαναφέρουν την Ευρωπαϊκή οικονομία σε τροχιά ανόδου μεν, με χαμηλή ταχύτητα δε.

Η γενικότερη συγκράτηση στις προβλέψεις για το εγγύς μέλλον της οικονομίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωζώνης εδράζεται στο γεγονός ότι το 2011, η χρηματοοικονομική κρίση εισήλθε σε μια νέα φάση καθώς η διογκωμένη αβεβαιότητα για την έκβαση των αναταράξεων στις χρηματοοικονομικές αγορές, συμπεριλαμβανομένων των αγορών κρατικών ομολόγων για κάποια κράτη-μέλη, όχι μόνο επηρεάζει αρνητικά την πραγματική οικονομία, αλλά δημιουργεί ταυτόχρονα σημαντικό κίνδυνο για ισχυρότερες πιέσεις τους επόμενους μήνες. Η εξέλιξη αυτή μάλιστα προέχει των επιδράσεων της κρίσης που ακόμα είναι εμφανείς στην οικονομία.

Οι εξελίξεις και η αναμενόμενη ανάπτυξη στην ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη αναμένεται να επηρεαστούν και από το εξής: παρ' όλο που, βάσει ιστορικών στοιχείων, η ανάκαμψη έπειτα από μια κρίση αναμενόταν πιο υποτονική από μια «τυπική» ανάπτυξη, οι χώρες-μέλη «επανήλθαν» με διαφορετικές ταχύτητες, γεγονός που δημιούργησε ένα πλαίσιο ανάκαμψης πολλών ταχυτήτων με σημαντικότερες διαφορές α-

νάμεσα στις χώρες. Αυτή η εξέλιξη είναι ήδη προφανής κατά την εξέταση των βασικών μεγεθών των κρατών-μελών. Έτσι, λίγες είναι οι χώρες, οι οικονομίες των οποίων πλησιάζουν στα προ-κρίσης επίπεδα ανάπτυξης (Δανία, Γερμανία, Ολλανδία, Πολωνία, Σουηδία)³. Στον αντίποδα βρίσκονται χώρες της ευρωπαϊκής περιφέρειας (Ελλάδα, Ιρλανδία, Πορτογαλία) που θεωρούνται εύθραυστες, όσον αφορά τις δημοσιονομικές εξελίξεις σε αυτές.

Καθώς φαίνεται να διευρύνονται οι συνδέσεις μεταξύ του τραπεζικού κλάδου και της κρίσης χρέους, η πραγματική οικονομία επιβαρύνεται ακόμα περισσότερο, η αβεβαιότητα διογκώνεται και ο κίνδυνος για ακόμα πιο έντονες αναταράξεις πλέον απτός. Δεδομένης της επιπρόσθετης ανησυχίας και αστάθειας που επέφερε η κρίση χρέους στην Ιταλία, η ΕΚΤ προχώρησε σε μείωση του παρεμβατικού της επιτοκίου κατά 25 μ.β. (1,25%), παρ' όλο που ο πληθωρισμός καταγράφεται υψηλότερος των στόχων της. Γενικότερα, οι πιέσεις που ασκούνται στα ιταλικά και ισπανικά κρατικά ομόλογα οδηγούν την ΕΚΤ στην ανάληψη σχετικών κινήσεων με στόχο τη συγκράτηση της απόδοσης των ομολόγων των δύο κρατών-μελών της Ευρωζώνης. Μάλιστα, οι ισχνές προβλέψεις για την ανάπτυξη της οικονομίας της Ευρωζώνης και ο μειούμενος πληθωρισμός φαίνεται να υπογραμμίζουν την ανάγκη για περαιτέρω πτώση των επιτοκίων. Οι σχετικές προβλέψεις κινούνται στο προ της κρίσης της Lehman Brothers επίπεδο του 0,35% μέχρι το τέλος του 2011 και στη διατήρησή

του για σχετικά μεγάλο χρονικό διάστημα.⁴

Η ένταση της δημοσιονομικής κρίσης που αντιμετωπίζει η Ευρωζώνη οδήγησε σε πολυάριθμες συναντήσεις κορυφής ανάμεσα στους ηγέτες των κρατών-μελών, με στόχο την εξεύρεση λύσεων και την ανάληψη σχετικών πρωτοβουλιών. Στο πλαίσιο αυτό, η πιο πρόσφατη Συμφωνία του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου, αυτή της 9^{ης} Δεκεμβρίου του 2011, έθεσε τις βάσεις για την ανάπτυξη κανόνων δημοσιονομικής πειθαρχίας και άλλων μέτρων που αναμένεται να αποτρέψουν παρόμοιες κρίσεις στο μέλλον. Η Συμφωνία αναλύεται εκτενέστερα σε σχετικό πλαίσιο, στο τέλος της υποενότητας.

Περνώντας στα στοιχεία της πραγματικής οικονομίας, αυτά αντικατοπτρίζουν την αλλαγή τάσης:

Παρά τη σημαντική συμβολή τους στην ανάπτυξη της ευρωπαϊκής οικονομίας, οι καθαρές **εξαγωγές** φαίνεται να απορροφούν μερικώς την επιβράδυνση που καταγράφηκε σε παγκόσμιο επίπεδο το δεύτερο μισό του 2011. Έτσι, στην ΕΕ-27, μετά από ένα εξαιρετικά δυναμικό α' εξάμηνο, ο ρυθμός ανάπτυξης των εξαγωγών (αγαθών και υπηρεσιών) επιβραδύνθηκε από 2,2% το πρώτο τρίμηνο σε 0,6%. Τα αντίστοιχα μεγέθη για την Ευρωζώνη ήταν 2,2% και 0,7%. Συρρίκνωση των εξαγωγών αναμένεται και το 2012, λόγω της συνεχιζόμενης χρηματοοικονομικής αναταραχής που καθιστά αβέβαιη τη χρηματοδότηση του εμπορίου, επιδρά αρνητικά στη λήψη επενδυτικών αποφάσεων κτλ.

³ European Economic Forecast, Autumn 2011

⁴ OECD Economic Outlook No.90, November 2011

Ενδεχομένως, το 2013 να χαρακτηριστεί από ανάκαμψη του εν λόγω μεγέθους, ως ανάκλαση της βελτίωσης της οικονομικής κατάστασης παγκοσμίως. Όπως ήταν αναμενόμενο, οι **εισαγωγές** δε θα μπορούσαν να μείνουν αλώβητες από την επιβράδυνση της οικονομικής ανάπτυξης. Ως εκ τούτου, στην ΕΕ-27 αναμένεται συρρίκνωση του ρυθμού διεύρυνσης των εισαγωγών σε 4,5% το 2011 (από 10% το 2010) και 3% το 2012, όπως επίσης και στην Ευρωζώνη (9,5% το 2010, 5% το 2011 και 3% το 2012). Στη συρρίκνωση των εισαγωγών σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε η αύξηση των τιμών τους που αντικατόπτριζε σε μεγάλο βαθμό τη διόγκωση των τιμών των πρώτων υλών, δη του πετρελαίου.

Η εντεινόμενη αβεβαιότητα αναφορικά με την έκβαση της κρίσης στην ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη αναμένεται να λειτουργήσει ανασχετικά όσον αφορά στις **επενδύσεις** των επιχειρήσεων, οι οποίες θα αναστέλλουν τις επενδύσεις τους μέχρι να συλλέξουν επαρκείς και σαφείς πληροφορίες για την πορεία της ευρωπαϊκής οικονομίας. Το γεγονός αυτό συμπιέζει τις προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής σε χαμηλότερα επίπεδα από την άνοιξη (Πίνακας 2.4). Έτσι, η Επιτροπή εκτιμά ότι οι επενδύσεις συνολικά θα συρρικνωθούν, ασχέτως των υγιών ισολογισμών των επιχειρήσεων σε κάποιες χώρες ή του σχετικώς χαμηλότερου κόστους χρηματοδότησης. Επιπλέον, η αυστηροποίηση των δημοσιονομικών μεγεθών αναμένεται να επηρεάσει αρνητικά την κατανάλωση και επομένως τη ζήτηση και την προθυμία των επιχειρήσεων να επενδύσουν. Οι δημόσιες επενδύσεις θα συρρικνωθούν ακόμα περισσότερο στο επόμενο διάστημα, λόγω των προσπαθει-

ών σταθεροποίησης. Επομένως, αναμένεται αρκετά χαμηλότερος ρυθμός αύξησης του σχηματισμού κεφαλαίου το 2012 (1,0% στην ΕΕ-27 και 0,5% στην Ευρωζώνη), με ώθηση κυρίως από τις εκτός Ευρωζώνης χώρες-μέλη της ΕΕ-27. Επίσης αρνητικές είναι οι προβλέψεις για την πορεία των επενδύσεων σε κεφαλαιουχικό εξοπλισμό, λόγω της αύξησης των εμποδίων για την τραπεζική χρηματοδότηση των επιχειρήσεων. Από την άλλη πλευρά, οριακή αύξηση αναμένεται στις επενδύσεις σε κατασκευές κατοικιών για το σύνολο του 2011 (1,2% στην ΕΕ-27 και 0,7% στην Ευρωζώνη), αλλά και για τα επόμενα έτη (περίπου 1% το 2012 και 2% το 2013 και για τις δύο οικονομικές ζώνες).

Όσον αφορά στην **ιδιωτική κατανάλωση**, κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2011 ανεκόπη η ανοδική τάση του συγκεκριμένου δείκτη τόσο στην ΕΕ-27, όσο και στην Ευρωζώνη. Η συρρίκνωση μπορεί να αποδοθεί κυρίως σε εξελίξεις στην Γερμανία και την Γαλλία, όπου η πραγματική ιδιωτική κατανάλωση μειώθηκε. Για το 2012, οι οικονομικοί δείκτες σηματοδοτούν τη διατήρηση του αδύναμου ρυθμού ανάπτυξης. Ενδεικτική είναι η πορεία των λιανικών πωλήσεων, που αποτελούν περίπου το 45% της ιδιωτικής κατανάλωσης στην Ευρωζώνη, ο όγκος των οποίων συρρικνώθηκε το δεύτερο τρίμηνο του 2011 (-0,2% στη ΕΕ-27) και -0,3% στην Ευρωζώνη) σε σύγκριση με το αντίστοιχο τρίμηνο του 2010. Η πορεία της ιδιωτικής κατανάλωσης στα τέλη του 2012 και το 2013 θα εξαρτηθεί από την υποχώρηση των πληθωριστικών πιέσεων και την ενδεχόμενη διόγκωση της αποζημίωσης των εργαζομένων που υπολογίζεται γύρω στο 2-3%.

Πίνακας 2.4

Προβλέψεις Βασικά Μακροοικονομικά Μεγέθη, ΕΕ-27, Ευρωζώνη (ετήσιες % μεταβολές)

	ΕΕ-27			Ευρωζώνη		
	2011	2012	2013	2011	2012	2013
ΑΕΠ	1,6	0,6	1,5	1,5	0,5	1,3
Ιδιωτική Κατανάλωση	0,4	0,4	1,1	0,5	0,4	1,0
Δημόσια Κατανάλωση	0,3	-0,2	0,1	0,1	-0,2	0,3
Επενδύσεις	1,9	0,8	3,0	2,0	0,5	2,9
Απασχόληση	0,4	0,1	0,4	0,3	0,0	0,3
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	9,7	9,8	9,6	10,0	10,1	10,0
Πληθωρισμός	3,0	2,0	1,8	2,6	1,7	1,6
Εξαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	6,3	3,6	5,3	6,1	3,4	5,3
Εισαγωγές αγαθών – υπηρεσιών	4,6	2,9	4,8	4,8	3,0	5,0
Ισοζύγιο Γεν. Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	-4,7	-3,9	-3,2	-4,1	-3,4	-3,0
Χρέος Γεν. Κυβέρνησης (% του ΑΕΠ)	82,5	84,9	84,9	88,0	90,4	90,9
Ισοζύγιο Τρεχουσών. Συναλλαγών (% του ΑΕΠ)	-0,8	-0,4	-0,2	-0,6	-0,5	-0,3

Πηγή: European Economic Forecast, Autumn 2011, European Commission

Το 2011, η **δημόσια κατανάλωση** υποχώρησε περαιτέρω, ως αποτέλεσμα των προσπαθειών δημοσιονομικής προσαρμογής. Η εξέλιξη αυτή αντικατοπτρίζει τη συρρίκνωση στο ανθρώπινο δυναμικό του δημόσιου τομέα, το σχετικό μισθολογικό κόστος κτλ. Ιδιαίτερα κατά το δεύτερο τρίμηνο του 2011 η δημόσια κατανάλωση υποχώρησε στις μεγαλύτερες χώρες της Ευρωζώνης, εκτός από την Γερμανία και την Ολλανδία. Το 2011 συνολικά, αναμένεται ως εκ τούτου ήπια αύξηση του εν λόγω μεγέθους στην ΕΕ-27 (0,3%) και στην Ευρωζώνη (0,1%). Το 2012, οι προσπάθειες δημοσιονομικής προσαρμογής σε συνδυασμό με την επιδείνωση της οικονομίας αναμένεται να οδηγήσουν στη συρρίκνωση της δημόσιας κατανάλωσης και στις δύο οικονομικές περιοχές (-0,1% και -0,2% αντιστοίχως).

Δυσμενείς είναι και οι εξελίξεις στην **απασχόληση**, με το ποσοστό ανεργίας να βρίσκεται σταθερά πάνω του 10% και τον αριθμό των ανέργων να φτάνει τα 16,2

εκατ. Ως εκ τούτου, η ανεργία εξακολουθεί να παραμένει ένα από τα σημαντικά προβλήματα της ευρωπαϊκής οικονομίας. Μάλιστα, οι φθινοπωρινές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής δεν αφήνουν περιθώρια αισιοδοξίας, αν και δε μεταβάλλονται σημαντικά συγκριτικά με αυτές της άνοιξης (Πίνακας 2.4), γεγονός που υπογραμμίζει για άλλη μια φορά τη συνηθισμένη υστέρηση στην προσαρμογή της αγοράς εργασίας σε σχέση με την –όποια– πορεία του ΑΕΠ⁵. Εντούτοις, σημαντικές διαφορές⁶ συνεχίζουν να καταγράφονται ανάμεσα στα κράτη-μέλη, για παράδειγμα

⁵ Συνήθως παρατηρείται χρονική υστέρηση 2-3 τριμήνων μεταξύ των κυκλικών εξελίξεων στην παραγωγή και στην αγορά εργασίας. Εξάλλου, τα μέτρα που ελήφθησαν για την αντιμετώπιση της κρίσης δεν έχουν ακόμα αποδώσει πλήρως, ενώ παράλληλα διαρθρωτικές μεταρρυθμίσεις λαμβάνουν χώρα σε διάφορους κλάδους. Σημειώνεται επίσης ότι τα μέτρα δημοσιονομικής προσαρμογής σε διάφορες χώρες-μέλη αναμένεται να οδηγήσουν σε απολύσεις στο δημόσιο τομέα την επόμενη περίοδο.

⁶ Οι διαφοροποιήσεις και αποκλίσεις στην πορεία της ανεργίας σε διάφορες Ευρωπαϊκές χώρες οφείλονται στη διαφορετική διάρθρωση της παραγωγής των διαφόρων οικονομιών, στο διαφορετικό επίπεδο χρησιμοποίησης της παραγωγικής δυναμικότητας και κερδοφορίας των εταιριών, καθώς και στα διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της αγοράς εργασίας αλλά και στα μέτρα πολιτικής που έχουν ληφθεί.

οι Γερμανία, Βέλγιο, Πολωνία και Αυστρία κατάφεραν να επιστρέψουν σε χαμηλά ποσοστά ανεργίας. Στον αντίποδα βρίσκεται η Ισπανία, όπου η αύξηση της ανεργίας έχει ξεπεράσει το 21% για κάποιους μήνες. Όσον αφορά στο 2012, η υποχώρηση των οικονομικών αποτελεσμάτων οδηγεί σε δυσμενείς προβλέψεις. Έτσι, η απασχόληση αναμένεται να παραμείνει περίπου στα ίδια επίπεδα στην ΕΕ-27 (0,1%) και στην Ευρωζώνη (0,0%), ενώ ο δείκτης της ανεργίας αναμένεται να διογκωθεί (στο 9,8% στην ΕΕ και στο 10,1% στην Ευρωζώνη).

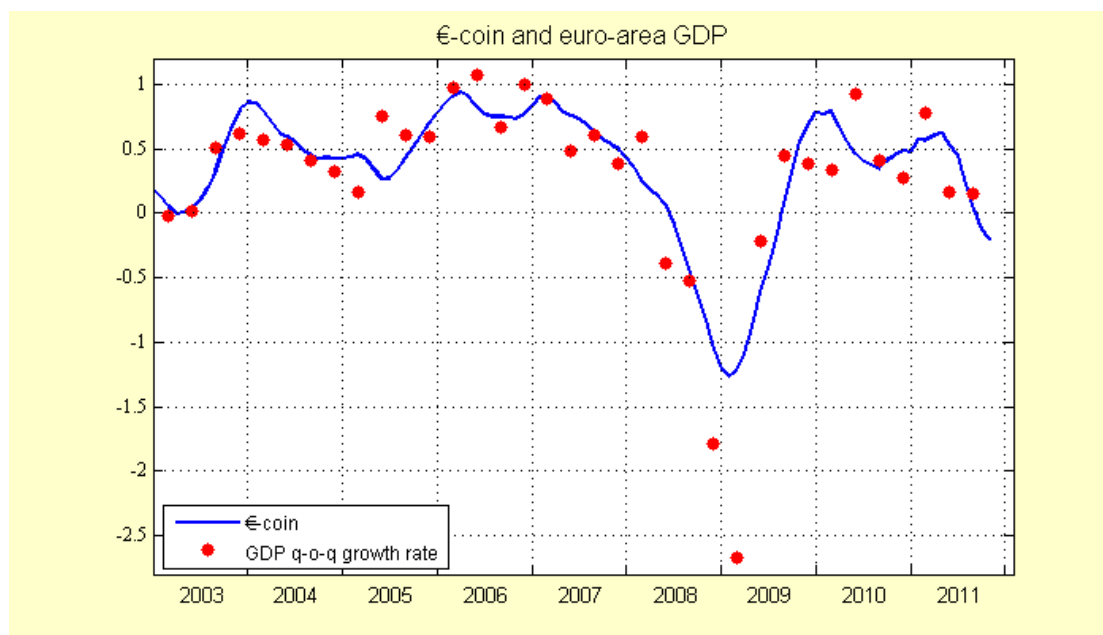
Οι αυξήσεις στις τιμές των πρώτων υλών επηρέασαν δραστικά την πορεία του **πληθωρισμού** κατά το 2010 και τους πρώτους μήνες του 2011. Εντούτοις, η εξασθένιση της οικονομικής δραστηριότητας αναμένεται να περιορίσει την αύξηση μισθών, τη δυνατότητα των παραγωγών να θέτουν τιμές, ενώ παράλληλα αποδυναμώνεται η ιδιωτική κατανάλωση. Ο συνδυασμός αυτών των παραγόντων αναμένεται να διαμορφώσει τον πληθωρισμό στο 3,0% και στο 2,6% για το 2011 στην ΕΕ-27 και την Ευρωζώνη αντιστοίχως. Οι σχετικές προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το 2012 ενσωματώνουν την αναμενόμενη επιδείνωση στις συνθήκες στην αγορά εργασίας και την οικονομία εν γένει, που θα περιορίσουν το επίπεδο του πληθωρισμού στο 2,0% στην ΕΕ-27 και στο 1,7% στην Ευρωζώνη, ιδιαίτερα λόγω μια έντονης σχετικής πτώσης στο Ην. Βασίλειο (από 4,3% σε 2,9%). Εάν ληφθεί υπ' όψη η αναμενόμενη, υποτονική ανάκαμψη της οικονομίας το 2013, το επίπεδο του πληθωρισμού δεν προβλέπεται να μεταβληθεί.

Αρνητική είναι και η εικόνα για την πορεία της Ευρωπαϊκής οικονομίας όπως αυτή αποτυπώνεται στο **δείκτη οικονομικής δραστηριότητας⁷ €-coin** για την Ευρωζώνη. Τον Νοέμβριο ο εν λόγω δείκτης υποχώρησε για έκτο συνεχόμενο μήνα, φτάνοντας στο -0,2% (-0,13% τον Οκτώβριο). Η περαιτέρω μείωση θεωρείται ενδεικτική της συνεχιζόμενης συρρίκνωσης όλων των μεταβλητών που συνδιαμορφώνουν το δείκτη.

⁷ Το ερευνητικό κέντρο Center of Economic Policy Research σε συνεργασία με την Τράπεζα της Ιταλίας εκτιμά κάθε μήνα τον πρόδρομο δείκτη οικονομικής δραστηριότητας €-COIN για την Ευρωζώνη. Ο δείκτης συνιστά πρόβλεψη της εξέλιξης του και προκύπτει από τη σύνθεση ποικίλων διαφορετικών δεδομένων, όπως η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής, των τιμών, στοιχείων από την αγορά εργασίας, καθώς και χρηματοοικονομικών στοιχείων.

Διάγραμμα 2.1

Μηνιαίος Δείκτης €-COIN του CEPR

Πηγή: CEPR (www.cepr.org)

Πίνακας 2.5

Ευρ. Επιτροπή – Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ΕΕ-27 & Ευρωζώνης (1990-2010=100)

Μήνας	Ιαν-10	Φεβ-10	Μαρ-10	Απρ-10	Μάι-10*	Ιουν-10	Ιουλ-10	Αυγ-10	Σεπτ-10	Οκτ-10	Νοε-10	Δεκ-10
ΕΕ-27	96,3	97,9	99,8	101,1	100,0	100,2	102,1	103,2	103,6	104,1	105,3	106,4
Ευρωζώνη	95,4	95,8	98,0	100,1	98,3	99,1	101,2	102,2	103,5	104,4	105,7	107,0

Μήνας	Ιαν-11	Φεβ-11	Μαρ-11	Απρ-11	Μάι-11	Ιουν-11	Ιουλ-11	Αυγ-11	Σεπτ-11	Οκτ-11	Νοε-11	Δεκ-11
ΕΕ-27	105,9	107,3	107,4	105,1	105,4	104,6	102,3	97,4	93,9	93,8	92,8	
Ευρωζώνη	106,8	108,0	107,3	106,1	105,5	105,4	103,0	98,4	95,0	94,8	93,7	

*Από τον Μάιο του 2010, τα στοιχεία των ερευνών των επιχειρήσεων για το οικονομικό κλίμα, ταξινομούνται πλέον σύμφωνα με την νέα NACE Rev. 2 της Ευρωπαϊκής Ένωσης που αντιστοιχεί στην εθνική ΣΤΑΚΟΔ 08

Πηγή: European Commission (DG ECFIN), November 2011

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην **Ευρωπαϊκή Ένωση** και την **Ευρωζώνη** επανέρχεται στην καθοδική τροχιά των προηγούμενων μηνών και διαμορφώνεται κατά μία μονάδα χαμηλότερα σε αμφότερες τις ζώνες, φθάνοντας στις 92,8 και 93,7 μονάδες αντίστοιχα. Ο σχετικός δείκτης απέχει πλέον από το μακροχρόνιο μέσο όρο του, τόσο στην ΕΕ-27, όσο και στην Ευρωζώνη, ενώ στους επιμέρους τομείς, οι προσδοκίες μεταβάλλονται αρνητικά σε όλους, εκτός από τις Κατασκευές, όπου οι σχετικοί δείκτες παραμένουν εν πολλοίς σταθεροί. Στην Καταναλωτική Εμ-

πιστοσύνη καταγράφεται νέα πτώση η οποία εκπορεύεται κατά κύριο λόγο από τον ενισχυόμενο φόβο των ευρωπαϊών πολιτών σε σχέση με την εξέλιξη της ανεργίας.

Συγκεκριμένα, στη Βιομηχανία, ο σχετικός δείκτης υποχωρεί κατά 1 μονάδα στην ΕΕ και 0,8 μονάδες στην Ευρωζώνη, κινούμενος πλέον κάτω από το μακροχρόνιο μέσο όρο του και στις δύο ζώνες. Ο δείκτης στις Υπηρεσίες επιδεινώνεται επίσης σε ΕΕ και Ευρωζώνη, κατά 2,3 και 1,8 μονάδες αντίστοιχα, ενώ και στο Λιανικό Εμπόριο, το

κλίμα εξασθενεί τόσο στην ΕΕ-27 (-1,4), όσο και την Ευρωζώνη (-1,3). Στις Κατασκευές, μετά την ελαφρά άνοδο του περασμένου μήνα, ο σχετικός δείκτης παραμένει στα ίδια σχεδόν επίπεδα τον Νοέμβριο και στις δύο ζώνες. Τέλος, η Καταναλωτική Εμπιστοσύνη περιορίζεται εκ νέου,

κατά 0,5 μονάδες σε αμφότερες ΕΕ και Ευρωζώνη, με μικτές όμως τάσεις σε επίπεδο χωρών, αντικατοπτρίζοντας κυρίως την έντονη ανησυχία των ευρωπαίων πολιτών για τη μελλοντική γενική οικονομική κατάσταση και την εξέλιξη της ανεργίας.

Η Συμφωνία της 9^{ης} Δεκεμβρίου 2011

Τον τελευταίο ενάμιση χρόνο, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο έχει προσπαθήσει να καταλήξει σε μια συμφωνία που θα αποσοβήσει τον κίνδυνο της χρεωκοπίας, αρχικά για την Ελλάδα και, μετά τις τελευταίες εξελίξεις στην Ισπανία και την Γαλλία, να αποσυμπιέσει όλες τις χώρες της Ευρωζώνης από τις πιέσεις των αγορών. Μετά τη συμφωνία της 26^{ης} Οκτωβρίου, τις πολιτικές διεργασίες και αποφάσεις που έλαβαν χώρα στην Ελλάδα, αλλά και τις αλλαγές στο οικονομικό και πολιτικό status quo κυρίως στην Ιταλία, η αποδόμηση της Ευρωζώνης αποτελούσε πλέον ορατή απειλή.

Ως εκ τούτου, αναγνωρίστηκε η ανάγκη όχι μόνο άμεσης εφαρμογής των ήδη ειλημμένων δημοσιονομικών μέτρων, αλλά και η εμπάθυνση της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης, μέσω δημοσιονομικής πειθαρχίας που αναμένεται να επιφέρει οικονομική ανάπτυξη και αύξηση της ανταγωνιστικότητας.

Στο πλαίσιο αυτό, στις 9 Δεκεμβρίου 2011, το Ευρωπαϊκό Συμβούλιο που απαρτίζεται από τους αρχηγούς των 27 κρατών μελών της ΕΕ συναντήθηκε στις Βρυξέλλες και κατέληξε σε μια νέα συμφωνία που στόχο έχει την εξομάλυνση της παρούσας κρίσης χρέους, αλλά και τη διασφάλιση αποφυγής παρόμοιων καταστάσεων στο μέλλον.

Σύμφωνα με την απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου⁸ η νέα συμφωνία κινείται σε δύο βασικούς άξονες:

- Τη δημοσιονομική ενοποίηση των κρατών-μελών και την ενίσχυση του συντονισμού στην οικονομική πολιτική
- Την ανάπτυξη σταθεροποιητικών εργαλείων ικανών να αντιμετωπίσουν βραχυπρόθεσμες προκλήσεις

Το προσχέδιο της κατ' αρχήν συμφωνίας προβλέπει αυστηρούς κανόνες για το μέγιστο έλλειμμα και χρέος των χωρών της Ευρωζώνης. Για παράδειγμα, τα δημοσιονομικά ελλείμματα δε θα μπορούν να υπερβαίνουν το 0,5% του ΑΕΠ. Η υπέρβαση των ορίων αυτών θα επισείει συγκεκριμένες κυρώσεις για τις χώρες-«παραβάτες».

⁸ http://www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/en/ec/126658.pdf

Σημαντική κρίνεται και η απόφαση για επίσπευση της λειτουργίας του Ευρωπαϊκού Μηχανισμού Σταθερότητας (ESM) από τον Ιούλιο του 2012 με κεφάλαια €500 δισ. και δυνατότητα λειτουργίας του Μηχανισμού ως τράπεζα. Ο ESM θα λειτουργήσει παράλληλα με τον προσωρινό μηχανισμό EFSF για ένα χρόνο.

Επιπλέον, προαναγγέλλονται αλλαγές στο PSI, «καθώς η πρώτη προσέγγιση είχε αρνητική επίδραση στις αγορές» κάτι που πιθανότατα σημαίνει ότι δε θα κληθούν να συμμετάσχουν ιδιώτες πιστωτές σε διάσωση κράτους, όπως έγινε κατ' εξαίρεση για την Ελλάδα.

2.2 Το οικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

A) Οικονομικό κλίμα

Στις έρευνες οικονομικής συγκυρίας του IOBE αποτυπώνεται με εύγλωττο τρόπο από τη μία πλευρά η επιδεινω-ση της οικονομικής δραστηριότητας τους τελευταίους μήνες, αλλά από την άλλη – και ίσως το σημαντικότε-ρο – η έλλειψη προσδοκιών για κά-ποιες θετικές εξελίξεις. Η απαισιοδοξία είναι διάχυτη σε όλους τους τομείς της οικονομίας, ενώ έντονη είναι η υποχώρη-ση της καταναλωτικής εμπιστοσύνης. Ειδι-κά η εξαιρετικά δυσμενής πορεία της κα-ταναλωτικής εμπιστοσύνης αντικατοπτρί-ζει την ανασφάλεια και το διάχυτο φόβο των νοικοκυριών για την εξέλιξη της οίκο-νομίας. Οι μειώσεις των μισθών και οι ε-πιπρόσθετες φορολογικές επιβαρύνσεις που συρρικνώνουν το πραγματικό εισόδη-μα, η εντεινόμενη ανεργία και τα εξαγγελ-θέντα διαρθρωτικά μέτρα που δεν εφαρ-μόζονται πλήρως, συνετέλεσαν στην εξάν-τληση των αποθεμάτων αισιοδοξίας των πολιτών και στην επιδείνωση οικονομικού και κοινωνικού κλίματος. Η άρση των πο-λιτικών αβεβαιοτήτων και η φαινομενική σταθεροποίηση της πολιτικής κατάστασης με το σχηματισμό νέας κυβέρνησης συ-

νεργασίας επηρέασε θετικά επιχειρήσεις και καταναλωτές, τουλάχιστον προσωρινά. Όλοι ωστόσο αναμένουν μια πιο πειστική διατύπωση συνεκτικής πολιτικής που να αίρει μέρος των διογκωμένων αβεβαιοτή-των. Αναλυτικότερα:

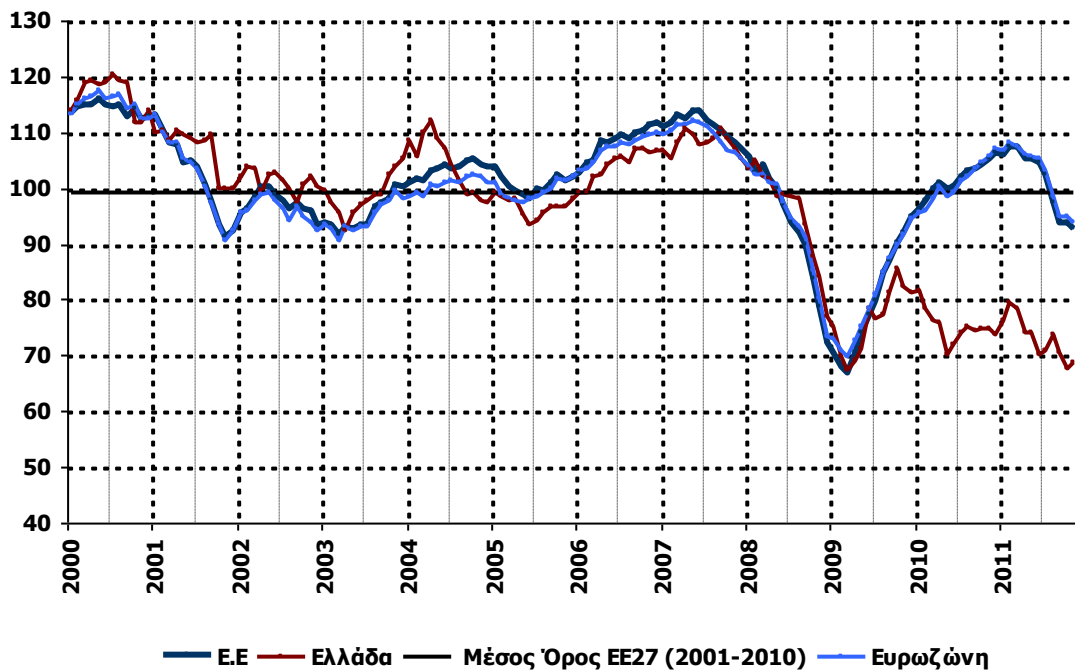
Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος στην Ελλάδα το φθινοπωρινό τρίμη-νο Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου 2011 υποχωρεί εκ νέου σε σχέση με το α-μέσως τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου και διαμορφώνεται στις 68,9 μονάδες (από 71,5 μονάδες). Το οικονομικό κλί-μα έχει όμως επιδεινωθεί και σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο (74,7 μο-νάδες), ενώ και συγκριτικά με το μακροχ-ρόνιο μέσο όρο της περιόδου 2001-2010 (96,7 μονάδες), ο σχετικός δείκτης παρα-μένει σε σημαντικά χαμηλότερα επίπεδα. **Σημαντική όμως είναι και η πτώση του οικονομικού κλίματος σε ευρω-παϊκό επίπεδο το υπό εξέταση τρίμη-νο, τόσο στην ΕΕ, όσο και στην Ευ-ρωζώνη, φθάνοντας στις 93,5 και 94,5 μονάδες αντίστοιχα (από 101,4 και 102,3 μονάδες αντίστοιχα).** Επιπλέον, και σε σχέση με το ίδιο διάστημα πέρυσι, έχει σημειωθεί αξιοσημείωτη κάμψη και στους δύο δείκτες (περί των 104,5 μονάδων σε αμφότερες τις ζώνες).

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες επιδεινώνονται το διάστημα Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου σε σχέση με το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου στη Βιομηχανία και τις Υπηρεσίες, ενώ στο Λιανικό Εμπόριο και περισσότερο στις Κατασκευές καταγράφουν μικρή άνοδο. Σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, οι σχετικοί μέσοι δείκτες έχουν υποχωρήσει ήπια στη Βιομηχανία και τις Υπηρεσίες και εντονότερα στις Κατασκευές, ενώ αντίθετα στο Λιανικό Εμπόριο έχουν αυξηθεί ελαφρά. Από την πλευρά της ζήτησης, η καταναλωτική εμπιστοσύνη βρίσκεται σε νέα ιστορικά χαμηλά επίπεδα αυτό το τρίμηνο, καταγράφοντας πτώση σε σχέση με το προηγούμενο διάστημα και ακόμη μεγαλύτερη υποχώρηση σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο. Αναλυτικότερα: Ο **Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης** στην Ελλάδα υποχωρεί σημαντι-

κά τον Οκτώβριο, αγγίζοντας νέα ιστορικά χαμηλά επίπεδα, καταγράφοντας οριακή άνοδο από αυτά τον Νοέμβριο. Έτσι σε υπό εξέταση τρίμηνο, ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης διαμορφώνεται στις -80 μονάδες κατά μέσο όρο (από -74,3 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο), κατά 10 μονάδες χαμηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή μέση τιμή του. Οι Έλληνες καταναλωτές παραμένουν εδώ και δύο περίπου έτη οι πιο απαισιόδοξοι Ευρωπαίοι. Οι μέσοι ευρωπαϊκοί δείκτες για το υπό εξέταση τρίμηνο διαμορφώνονται σημαντικά υψηλότερα έναντι του αντίστοιχου ελληνικού, στις -20 μονάδες σε αμφότερες ΕΕ και Ευρωζώνη, χαμηλότερα κατά 7 μονάδες περίπου και στις δύο ζώνες σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο και κατά 9 μονάδες σε σύγκριση με την ίδια περίοδο πέρυσι.

Διάγραμμα 2.2

Δείκτες Οικονομικού Κλίματος: Ε.Ε-27, Ευρωζώνη και Ελλάδα
(1990-2010=100, εποχικά εξομαλυμένα στοιχεία)

Πηγή: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN

Σε νέα ιστορικά χαμηλά επίπεδα κινούνται κατά μέσο όρο οι προβλέψεις των Ελλήνων καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση των νοικοκυριών τους το επόμενο 12μηνο, την οικονομική κατάσταση της χώρας, την πρόθεση για αποταμίευση και τις προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας. Η συντριπτική πλειονότητα των σχετικών προβλέψεων παραμένει αρνητική, με τέσσερα στα πέντε νοικοκυριά να κρίνουν ότι η οικονομική τους κατάσταση θα επιδεινωθεί λιγότερο ή περισσότερο στο επόμενο 12-μηνο και το 85% των νοικοκυριών κατά μέσο όρο να προβλέπουν ελαφρά ή αισθητή επιδείνωση στην οικονομική κατάσταση της χώρας. Οι προβλέψεις για την εξέλιξη της ανεργίας το επόμενο 12-μηνο εκφράζουν την καθολική ανασφάλεια για τις εξελίξεις στην αγορά εργασίας, αφού οι Έλληνες καταναλωτές, σε

ποσοστό σχεδόν 95% αναμένουν άνοδο της ανεργίας. Εξαιρετικά χαμηλή παραμένει και το υπό εξέταση τρίμηνο η πρόθεση για αποταμίευση, αφού και εδώ το 85% των νοικοκυριών αναφέρει την αδυναμία του να αποταμιεύσει στο επόμενο 12μηνο. Το ποσοστό των καταναλωτών που δηλώνει «χρεωμένο» αυξάνεται ελαφρά στο 16% (από 14%) το υπό εξέταση τρίμηνο, ενώ το ποσοστό εκείνων που δηλώνουν ότι αποταμιεύουν λίγο ή πολύ παραμένει το τελευταίο εξάμηνο στο 14%. Τέλος, περιορίζεται ήπια στο 55% (από 57%) το ποσοστό των καταναλωτών που δηλώνουν ότι «μόλις τα βγάζουν πέρα», ενώ στο 13-14% σταθεροποιείται κατά μέσο όρο από τις αρχές του καλοκαιριού το ποσοστό εκείνων που δηλώνουν ότι «αντλούν από τις αποταμιεύσεις τους».

Πίνακας 2.6

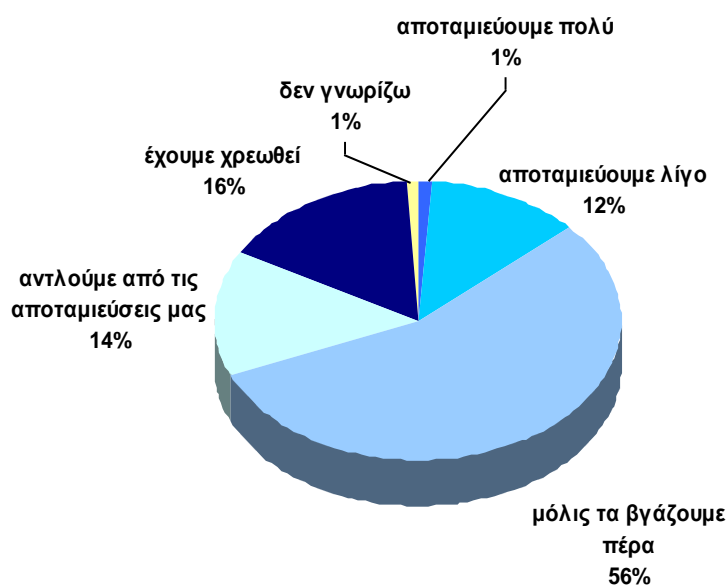
Βραχυχρόνιοι Δείκτες Οικονομικής Συγκυρίας

Μήνας/ Έτος	Δείκτες Οικονομικού Κλίματος ¹		Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών ² (Ελλάδα)				Δείκτης Καταναλωτικής Εμπιστοσύνης ¹ (Ελλάδα)
	Ε.Ε-27	Ελλάδα	Βιομηχανία	Κατασκευές	Λιαν. Εμπόριο	Υπηρεσίες	
2002	94,9	98,9	101,2	114,0	93,3	82,8	-28
2003	93,2	93,2	97,9	115,0	102,0	85,5	-39
2004	102,5	102,9	99,1	81,5	104,8	94,6	-26
2005	99,4	89,3	92,6	63,0	96,8	93,6	-34
2006	108,4	103,1	101,5	91,1	110,8	103,7	-33
2007	110,8	108,0	102,8	92,5	120,8	106,6	-29
2008	90,7	89,0	91,9	95,2	102,5	97,8	-46
2009	79,9	70,6	72,1	65,5	80,4	70,1	-46
2010	101,6	75,1	76,2	45,2	59,5	62,9	-63
Ιαν-10	96,3	81,7	75,8	64,1	75,3	67,2	-47
Φεβ-10	97,9	78,5	72,6	48,5	71,6	63,1	-51
Μαρτ-10	99,8	76,3	75,3	39,6	54,5	61,7	-58
Απρίλ-10	101,1	75,8	80,6	44,6	64,0	64,1	-61
Μάιος-10	100,0	70,2	74,9	44,0	64,3	56,8	-67
Ιούν-10	100,2	71,8	75,3	51,1	53,3	63,1	-67
Ιούλ-10	102,1	73,9	75,8	46,1	50,8	64,1	-67
Αυγ-10	103,2	75,1	76,9	48,0	53,2	67,0	-61
Σεπτ-10	103,6	74,3	78,4	35,5	53,4	66,7	-67
Οκτ-10	104,1	74,9	78,5	59,7	58,2	67,4	-72
Νοεμ-10	105,3	74,8	74,6	56,1	55,3	60,3	-69
Δεκ-10	106,4	73,7	71,3	32,2	56,6	61,5	-75
Ιαν-11	105,9	76,1	76,6	29,1	57,5	60,1	-72
Φεβ-11	107,3	79,4	80,6	34,6	64,8	57,5	-67
Μαρτ-11	107,4	78,4	80,5	26,3	66,7	59,2	-66
Απρίλ-11	105,1	74,2	78,3	29,4	62,0	62,9	-70
Μάιος-11	105,4	74,0	78,1	36,4	52,9	61,9	-69
Ιούν-11	104,6	70,0	76,2	29,9	55,0	64,0	-75
Ιούλ-11	102,3	70,9	77,5	28,8	56,9	65,4	-77
Αυγ-11	97,3	73,7	81,0	33,7	57,2	69,1	-71
Σεπτ-11	93,9	70,6	76,2	44,3	57,1	66,8	-74
Οκτ-11	93,8	67,5	74,0	40,6	62,8	62,1	-84
Νοεμ-11	92,8	68,6	72,6	37,1	59,7	56,5	-82

Πηγές: ¹ Ευρωπαϊκή Επιτροπή, DG ECFIN, ² IOBE

Διάγραμμα 2.3

Στοιχεία έρευνας καταναλωτών για την οικονομική κατάσταση του νοικοκυριού τους
(μέσος όρος Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου 2011)

Πηγή: ΙΟΒΕ

Στον τομέα της **Βιομηχανίας**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το τρίμηνο Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου κινείται κατά μέσο όρο στις 74 μονάδες (από 78 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο), στα ίδια περίπου επίπεδα με το μέσο όρο του αντίστοιχου περσινού τριμήνου. **Η δυναμική προοπτική των εξαγωγών του τομέα αποτελούσε το βασικό μοχλό σταθεροποίησης των προσδοκιών και αντιστάθμισης της αρνητικής πορείας της εγχώριας ζήτησης, όμως φαίνεται ότι έχει αρχίσει πλέον να εξασθενεί.** Η μεταβολή του υπό εξέταση τριμήνου στους επιμέρους δείκτες για τη δραστηριότητα του τομέα είναι αρνητική, τόσο για τους δείκτες που αντιστοιχούν στις τρέχουσες εκτιμήσεις, όσο και για εκείνους των βραχυπρόθεσμων προβλέψεων.

Από τα βασικά στοιχεία δραστηριότητας, οι προβλέψεις για την εξέλιξη της παραγωγής τους προσεχείς 3-4 μήνες κινούνται αρνητι-

κά και διαμορφώνονται κατά μέσο όρο στις -10 μονάδες (από -3 μονάδες το περασμένο τρίμηνο). Η εξέλιξη αυτή συνοδεύεται από την πτώση του ήδη έντονα αρνητικού δείκτη στις εκτιμήσεις για το επίπεδο παραγγελιών και ζήτησης στις -45 μονάδες (από -40 μονάδες), στα ίδια επίπεδα σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή. Οι εκτιμήσεις για τα αποθέματα το υπό εξέταση τρίμηνο παραμένουν σχεδόν στα ίδια επίπεδα, μειωμένες μόνο οριακά, στις +16 μονάδες. Από τα υπόλοιπα στοιχεία, το αρνητικό ισοζύγιο στις προβλέψεις απασχόλησης στον τομέα διπλασιάζεται στις -28 μονάδες, σε επίδοση χαμηλότερη σε σύγκριση με τον αντίστοιχο μέσο όρο της περσινής χρονιάς (-20 μονάδες). Ως προς το ποσοστό χρησιμοποίησης του εργοστασιακού δυναμικού, αυτό μεταβάλλεται οριακά, κατά μία ποσοστιαία μονάδα, στο 67%, κατώτερα έναντι της αντίστοιχης περσινής επίδοσης (70%). Τέλος, οι μήνες εξασφαλισμένης παραγωγής κινούνται οριακώς ανοδικά, στους 4 μήνες (από 3,7

μήνες), στα ίδια επίπεδα με τα αντίστοιχα περσινά.

Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο **Λιανικό Εμπόριο** το τρίμηνο Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου διαμορφώνεται στις 60 μονάδες (από 56 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο), κατά 4 μονάδες υψηλότερα έναντι της επίδοσης του αντίστοιχου περυσινού τριμήνου. **Ο σχετικός δείκτης ανακάμπτει ήπια αλλά σταθερά από το καλοκαίρι και μετά, με εξαίρεση τον Νοέμβριο, όταν και αλλάζει τάση, με τις όποιες όμως πωλήσεις των επιχειρήσεων να τροφοδοτούνται κυρίως από τα αποθέματα.** Οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για τις πωλήσεις τους χάνουν 3 μονάδες, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -54 μονάδες και το 65% των επιχειρήσεων να κρίνουν και πάλι τις πωλήσεις τους ως χαμηλότερες σε σχέση με το προηγούμενο διάστημα.

Η ανάκαμψη του δείκτη σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο εκπορεύεται από τη μικρή βελτίωση στις έντονα εξασθενημένες προβλέψεις για τις βραχυπρόθεσμες πωλήσεις και την αποκλιμάκωση των αποθεμάτων. Έτσι, το ισοζύγιο των προβλεπόμενων πωλήσεων διαμορφώνεται κατά μέσο όρο στις -40 μονάδες (από -46 μονάδες), ελαφρώς χαμηλότερα έναντι της ίδιας περιόδου πέρυσι, ενώ ο δείκτης των αποθεμάτων περιορίζεται κατά το ήμισυ, στις +8 μονάδες. Οι έντονα αρνητικές προβλέψεις για τις παραγγελίες προς προμηθευτές βαίνουν δυσμενέστερες (στις -51 από -48 μονάδες ο μέσος δείκτης της περιόδου), ενώ σχετικά με την απασχόληση του τομέα, οι σχετικές προσδοκίες είναι ελαφρώς λιγότερο αρνητικές σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο του έτους, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -18 μονάδες (από -23),

σε επίδοση σημαντικά κατώτερη από την οριακά αρνητική αντίστοιχη περσινή. Τέλος, σε όρους τιμών, κυριαρχούν σταθερά οι αποπληθωριστικές προσδοκίες καθόλη τη διάρκεια του έτους έναντι των προσδοκιών ανόδου των τιμών, τις οποίες υιοθετεί μόλις το 8% των επιχειρήσεων του κλάδου. Από τους επιμέρους εξεταζόμενους κλάδους, σε όλους καταγράφεται μικρή άνοδος στις επιχειρηματικές προσδοκίες αυτό το τρίμηνο, με εντονότερη εκείνη στα Πολυκαταστήματα.

Οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις **Κατασκευές** σημειώνουν άνοδο, παραμένοντας όμως σε πολύ χαμηλά επίπεδα, με το σχετικό δείκτη να κερδίζει 10 μονάδες και να διαμορφώνεται στις 41 μονάδες, σε επίδοση σημαντικά κατώτερη της αντίστοιχης περσινής (48 μονάδες). **Παρά την άνοδο, οι προοπτικές ανάκαμψης το επόμενο διάστημα παραμένουν εξαιρετικά αδύναμες, ενώ η ανοδική πορεία του δείκτη εκπορεύεται από τη βελτίωση των προσδοκιών στις Κατασκευές Δημοσίων Έργων, αφού οι αντίστοιχες στις Ιδιωτικές Κατασκευές επιδεινώνονται ελαφρά.** Συγκεκριμένα, οι δυσμενείς προβλέψεις των επιχειρήσεων για το επίπεδο προγράμματος εργασιών τους διευρύνονται το εξεταζόμενο τρίμηνο, με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται σε εξαιρετικά χαμηλά επίπεδα, στις -85 μονάδες (από -81 μονάδες). Η βελτίωση του αρνητικού δείκτη της απασχόλησης στις -37 μονάδες (από -60), δίνει ωστόσο θετική ώθηση στις συνολικές προσδοκίες. Από τα υπόλοιπα στοιχεία δραστηριότητας, οι έντονα αρνητικές εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για το τρέχον επίπεδο προγράμματος των εργασιών τους εξαομαλύνονται το υπό εξέταση τρίμηνο και διαμορφώνονται κατά μέσο όρο στις -35

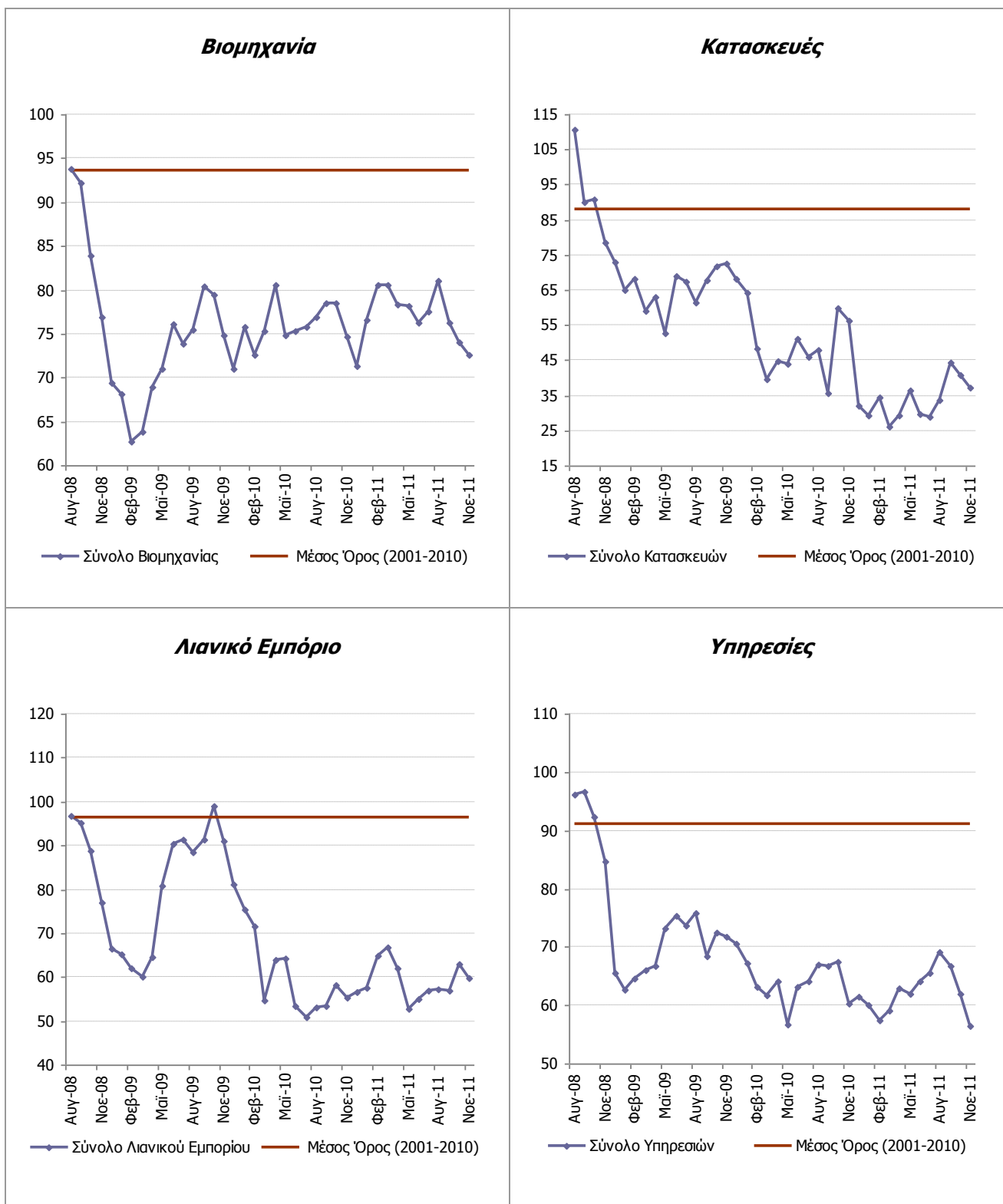
μονάδες (από -59 μονάδες), επίδοση παραπλήσια σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό διάστημα. Οι μήνες εξασφαλισμένης δραστηριότητας περιορίζονται κατά μέσο όρο στους 8 (από 11 το προηγούμενο τρίμηνο), ενώ σε σχέση με τις προβλέψεις των τιμών, πάνω από τις μισές πλέον επιχειρήσεις (από 38%) αναμένουν μείωσή τους, λόγω χαμηλής ζήτησης. Τέλος, μόλις το 2% κατά μέσο όρο εκτιμά ότι δεν αντιμετωπίζει προσκόμματα στη λειτουργία του, με τις μισές επιχειρήσεις να κρίνουν ως σημαντικότερο εμπόδιο την ανεπαρκή χρηματοδότηση, το 36% τη χαμηλή ζήτηση και ένα 12% παράγοντες όπως η γενική οικονομική κατάσταση της χώρας και η ύφεση, η υψηλή φορολογία, η καθυστέρηση πληρωμών από το Κράτος, η αναποτελεσματική διοικητική υποστήριξη, οι οφειλές από εκτελεσμένες εργασίες, οι μεγάλες εκπτώσεις, η έλλειψη

έργων, η γραφειοκρατία και η κρατική ανεπάρκεια, η αναστολή μεγάλων έργων κ.α.

Στον τομέα των **Υπηρεσιών**, ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών το εξεταζόμενο τρίμηνο περιορίζεται κατά μέσο όρο στις 62 μονάδες (από 66 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο), ελαφρώς χαμηλότερα έναντι της αντίστοιχης περσινής επίδοσης (65 μονάδες). **Ο τομέας δεν χαρακτηρίζεται από έντονες διακυμάνσεις το τελευταίο έτος, με τις σχετικές προσδοκίες να έχουν σχετικά σταθεροποιηθεί σε χαμηλά επίπεδα σε σχέση με το μακροχρόνιο μέσο όρο τους.** Από τους επιμέρους δείκτες δραστηριότητας, το ισοζύγιο των εκτιμήσεων των επιχειρήσεων για την τρέχουσα δραστηριότητά τους περιορίζεται ελαφρά στις -21 μονάδες (από -19 μονάδες), υψηλότερα πάντως σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή επίδοση (-30 μονάδες).

Διάγραμμα 2.4

Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών¹

1. Στον υπολογισμό των δεικτών χρησιμοποιείται περίοδος βάσης, αντί για έτος βάσης. Έτσι οι τομείς της Βιομηχανίας, των Κατασκευών και του Λιανικού εμπορίου αποκτούν κοινή περίοδο βάσης (1996-2006=100) και στις Υπηρεσίες χρησιμοποιείται η περίοδος (1998-2006=100) αφού δεν υπάρχουν μετρήσεις του τομέα πριν το 1998. Η αλλαγή αυτή επιτρέπει την ακριβέστερη αποτύπωση των διακυμάνσεων της επιχειρηματικών προσδοκιών σε μία μακρά περίοδο, ενώ παράλληλα δίνει τη δυνατότητα κατασκευής συγκρίσιμων επιμέρους κλαδικών δεικτών. **Πηγή:** ΙΟΒΕ

Η προβλεπόμενη ζήτηση του τομέα υποχωρεί σημαντικά το εξεταζόμενο τρίμηνο, κατά 16 μονάδες, με το σχετικό δείκτη να διαμορφώνεται στις -29 μονάδες, σε ελαφρώς καλύτερα επίπεδα σε σχέση με τα αντίστοιχα περσινά (-12 μονάδες). Αντίθετα, ελαφρά άνοδο σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο εμφανίζουν οι εκτιμήσεις για την τρέχουσα ζήτηση, με το 1/3 των επιχειρήσεων να την εκτιμά ως μειωμένη και το 13% να δηλώνει το αντίθετο. Οι προβλέψεις για την απασχόληση του κλάδου επιδεινώνονται, με το σχετικό δείκτη να περιορίζεται περαιτέρω, στις -33 μονάδες (από -19 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο), ενώ ως προς τις τιμές, οι σχετικές προσδοκίες παραμένουν στα ίδια επίπεδα, σταθερά αποπληθωριστικές.

Τέλος, σχεδόν το 1/5 των επιχειρήσεων αναφέρει εκ νέου ανεμπόδιστη επιχειρηματική λειτουργία, ενώ από τις υπόλοιπες επιχειρήσεις, το 1/3 εξ' αυτών δηλώνει την ανεπάρκεια ζήτησης ως το βασικότερο εμπόδιο στη λειτουργία του, το 22% την ανεπάρκεια κεφαλαίων κίνησης και το 18% τονίζει τους παράγοντες που συνδέονται με τη γενική οικονομική κατάσταση και την κρίση, την ανεπάρκεια του κράτους και τη γραφειοκρατία, την εποχικότητα, το μειωμένο τραπεζικό δανεισμό, την καθυστέρηση πληρωμών από πελάτες, την υψηλή φορολογία, το υψηλό κόστος λειτουργίας, τη διεθνή δύσκολη συγκυρία, την αρνητική εικόνα της χώρας σε διεθνές επίπεδο, το υποβαθμισμένο κέντρο της πρωτεύουσας και την άνοδο της εγκληματικότητας, τις απεργιακές κινητοποιήσεις κ.ά.

B) Δημοσιονομικές Εξελίξεις και Προοπτικές

i. Προϋπολογισμός 2012

Ο Προϋπολογισμός του 2012 κατατέθηκε και ψηφίστηκε, αφού είχαν προηγηθεί η απόφαση του Ευρωπαϊκού Συμβουλίου της 26^{ης} Οκτωβρίου για στήριξη της βιωσιμότητας του Ελληνικού Δημόσιου Χρέους, κυρίως μέσω PSI, τα πολιτικά γεγονότα που οδήγησαν σε απόσυρση της εμπιστοσύνης των εταίρων μας, θέτοντας υπό αίρεση την εκταμίευση της έκτης δόσης από το Μηχανισμό Στήριξης και το ΔΝΤ και την ενεργοποίηση της προαναφερθείσας απόφασης και, τέλος, η συγκρότηση κυβέρνησης συνεργασίας.

Νωρίτερα μέσα στο έτος είχαν ήδη διαφανεί τα σημεία δημοσιονομικής κόπωσης και αδυναμίας επίτευξης των στόχων, τα οποία επιβεβαιώθηκαν με την κατάθεση του Προϋπολογισμού του 2012. Η απόκλιση από τους στόχους οδήγησε σε νέα μέτρα, όπως η επιβολή έκτακτης εισφοράς στα ακίνητα, αλλά τελικά, όπως φαίνεται και στον πίνακα 2.7, το 2011 η βελτίωση του ελλείμματος σε σχέση με το 2010 εκτιμάται σε 1,6% του ΑΕΠ, αντί του στόχου του ΜΠΔΣ⁹ για έλλειμμα 3,3%. Για τους λόγους αυτούς, ο στόχος για πρωτογενές έλλειμμα ύψους € 4 δισεκ. το 2012, σύμφωνα με το ΜΠΔΣ, αναθεωρήθηκε προς τα κάτω, σε περίπου € 1,9 δισεκ.

⁹ ΜΠΔΣ: Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής. Τα υπόλοιπα ακρωνύμια στους πίνακες έχουν ως εξής:

Π/Υ 11: Κρατικός Προϋπολογισμός 2011

Π/Υ 12: Κρατικός Προϋπολογισμός 2012

Π/Σ 12: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2011

Πίνακας 2.7
Έλλειμμα Γενικής Κυβέρνησης

		2010	2011		2012	
			ΜΠΔΣ	Π/Υ 12	ΜΠΔΣ	Π/Υ 12
ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗ	ΚΑΘ. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ Π/Υ (ταμ.)	-21.312	-21.055	-22.959	-17.927	-13.373
	ΔΕΚΟ	3.137	1.248	1.300	1.818	1.739
	ΛΟΙΠΟΙ ΦΟΡΕΙΣ	2.348	1.235	936	1.151	1.196
	ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ	-10.783	708	881	-1.371	-1.333
	ΚΑΘΑΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ (% του ΑΕΠ)	-26.610 -11,7%	-17.864 -7,9%	-19.842 -9,1%	-16.328 -7,1%	-11.771 -5,5%
ΟΤΑ	ΚΑΘ. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ(ταμ.)	715	-372	35	345	0
	ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ	-1.257	225	0	223	133
	ΚΑΘΑΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	-542	-147	35	568	133
	(% του ΑΕΠ)	-0,2%	-0,1%	0,0%	0,2%	0,1%
ΟΚΑ	ΚΑΘ. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ (ταμ.)	288	2.428	233	3.039	-169
	ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ	2.739	-778	-109	-150	380
	3.027	1.650	124	2.889	211	
	(% του ΑΕΠ)	1,3%	0,7%	0,1%	1,3%	0,1%
ΓΕΝΙΚΗ ΚΥΒΕΡΝ.	ΚΑΘ. ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ (ταμ.)	-14.824	-16.516	-20.455	-11.574	-10.607
	ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΕΣ	-9.301	155	772	-1.298	-820
	-24.125	-16.361	-19.683	-12.871	-11.427	
	(% του ΑΕΠ)	-10,6%	-7,3%	-9,0%	-5,6%	-5,4%
	ΑΕΠ	227.318	225.400	217.771	228.400	212.544

Πηγή: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2012

Εκτιμάται ότι η απόκλιση από τους στόχους του 2011 οφείλεται κατά το ήμισυ περίπου στη βαθύτερη ύφεση, ενώ το υπόλοιπο στις σχετικά αισιόδοξες αρχικές εκτιμήσεις για την απόδοση των μέτρων ή τη μη αποτελεσματική εφαρμογή τους. Όσον αφορά στο 2012, εκτιμάται ότι οι βασικές μακροοικονομικές υποθέσεις του Προϋπολογισμού στην παρούσα φάση είναι αρκετά λογικές και, ως εκ τούτου, το τελικό αποτέλεσμα θα εξαρτηθεί κυρίως από την επιβεβαίωση των μεγεθών του 2011 και την απόδοση των μέτρων, όπως θα αναφερθούμε στη συνέχεια.

Σε αυτό το πλαίσιο, σημαντικό ρόλο θα παίξει ο βαθμός υλοποίησης του PSI, καθώς προβλέπεται καθαρό όφελος από την εφαρμογή του (από τη μείωση των τόκων, λαμβάνοντας, όμως, υπ' όψη τους χαμηλότερους τόκους που θα έχουν ως έσοδα τα ασφαλιστικά ταμεία). Το όφελος από τη μείωση των τόκων υπερκαλύπτει την επιδείνωση, σε σχέση με το ΜΠΔΣ, από το μικρότερο πρωτογενές πλεόνασμα και το χαμηλότερο ΑΕΠ, με αποτέλεσμα το καθαρό έλλειμμα του

2012 να προβλέπεται να διαμορφωθεί στο 5,4% του ΑΕΠ, έναντι 5,6% του ΜΠΔΣ.

ii. Υλοποίηση Κρατικού Προϋπολογισμού 2011

Το 2011 το καθαρό έλλειμμα του Κρατικού Προϋπολογισμού παρουσίασε αύξηση σε σχέση με το 2010 και αναμένεται να διαμορφωθεί σε 10,5% του ΑΕΠ, περίπου € 2 δισεκ. υψηλότερο από το αρχικά προϋπολογισθέν. Το πρωτογενές έλλειμμα αναμένεται επίσης να διαμορφωθεί στο 3% του ΑΕΠ έναντι 2,2% του προϋπολογισθέντος. Παρ' ότι οι πρωτογενείς δαπάνες παρουσίασαν καλύτερες επιδόσεις, καθώς υποχώρησαν κατά περίπου € 3 δισεκ. σε σχέση με ότι την εκτίμηση στον Προϋπολογισμό του 2011 (βελτίωση που οφείλεται σχεδόν ισομερώς τόσο στη συγκράτηση των δαπανών του Τακτικού Προϋπολογισμού, όσο και στην περικοπή του ΠΔΕ), τα έσοδα παρουσίασαν σημαντική υστέρηση της τάξης των € 4,2 δισεκ.

Πίνακας 2.8

Τα Βασικά Μεγέθη του Κρατικού Προϋπολογισμού - 2011

	2010			
		Π/Υ 11	ΜΠΔΣ	Π/Υ 12
ΔΑΠΑΝΕΣ	75.620	80.339	79.022	77.632
(% του ΑΕΠ)	33,3%	35,2%	35,1%	35,6%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΙΣ	62.397	64.419	63.020	61.252
(% του ΑΕΠ)	27,4%	28,2%	28,0%	28,1%
ΤΑΚΤΙΚΟΣ Π/Υ	53.943	55.919	55.470	54.362
ΠΔΕ	8.454	8.500	7.550	6.890
ΤΟΚΟΙ	13.223	15.920	16.002	16.380
(% του ΑΕΠ)	5,8%	7,0%	7,1%	7,5%
ΕΣΟΔΑ	53.929	59.482	57.967	54.673
(% του ΑΕΠ)	23,7%	26,0%	25,7%	25,1%
ΤΑΚΤΙΚΟΣ Π/Υ	50.857	55.560	54.042	51.308
ΠΔΕ	3.072	3.922	3.925	3.365
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	-8.468	-4.936	-5.053	-6.578
(% του ΑΕΠ)	-3,7%	-2,2%	-2,2%	-3,0%
ΚΑΘΑΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	-21.691	-20.857	-21.055	-22.958
(% του ΑΕΠ)	-9,5%	-9,1%	-9,3%	-10,5%

Πηγή: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2012

Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού-2011

Όπως φαίνεται στον Πίνακα 2.9, τα καθαρά έσοδα σημείωσαν υστέρηση € 4,3 δισεκ. σε σχέση με τα προϋπολογισθέντα πριν ένα έτος. Η αύξηση σε σχέση με το 2010 εκτιμάται σε μόλις 0,9%. Η απόκλιση αυτή οφείλεται κυρίως στους έμμεσους φόρους (περίπου € 3 δισεκ.) και στις επιστροφές φόρων (€ 1,2 δισεκ.). Μετά τις διορθωτικές κινήσεις του ΜΠΔΣ, οι αποκλίσεις περιορίστηκαν μεν, αλλά παρέμειναν στο υψηλό επίπεδο των € 2,7 δισεκ.

Οι άμεσοι φόροι αυξήθηκαν κατά 2%, μετά από σημαντικές έκτακτες παρεμβάσεις. Τα έσοδα από φόρους εισοδήματος παρουσίασαν σημαντική υποχώρηση σε σχέση με το 2010, κυρίως λόγω της μείωσης των εισοδημάτων των νοικοκυριών και των κερδών των επιχειρήσεων. Οι φόροι στην περιουσία

αναμένονται ιδιαίτερα αυξημένοι, λόγω της επιβολής της εισφοράς στα ακίνητα, ενώ οι εισφορές κοινωνικής αλληλεγγύης και η επιβολή τέλους επιτηδεύματος συνετέλεσαν στην αύξηση της κατηγορίας των λοιπών άμεσων φόρων κατά 81%.

Οι έμμεσοι φόροι υστέρησαν κατά € 2,9 δισεκ. του σχετικού στόχου, παρουσιάζοντας μείωση 6,3% σε σχέση με το 2010. Παράγοντες που συνετέλεσαν σε αυτή την εξέλιξη είναι σαφώς η υποχώρηση της κατανάλωσης, αλλά και οι αρχικές αισιόδοξες προβλέψεις. Τέλος, τα μη φορολογικά έσοδα αναμένεται να αυξηθούν κατά 34,5% (περί το € 1,7 δισεκ.) σε σχέση με το 2010, κυρίως λόγω των εσόδων από τις άδειες του ΟΠΑΠ και χρήσης ραδιοφάσματος κινητής τηλεφωνίας, καθώς και από την τακτοποίηση των ημιυπαίθριων χώρων και αυθαίρετων κτισμάτων.

Πίνακας 2.9

Η Εκτέλεση του Τακτικού Προϋπολογισμού 2011-Έσοδα

€ εκατ.	2010	2011				ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ			
		Π/Υ 11	ΜΠΔΣ	Π/Σ 12	Π/Υ 12	Π/Υ 12/ 2010	ΔΙΑΦΟΡΕΣ Π/Υ 12 ΑΠΟ		
							Π/Υ 11	ΜΠΔΣ	Π/Σ 12
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΘΑΡΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	50.857	55.560	54.042	51.582	51.308	0,9%	-4.252	-2.734	-274
ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΦΟΡΩΝ	5.322	3.800	3.800	4.700	5.000	-6,0%	1.200	1.200	300
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ	56.178	59.360	57.842	56.282	56.308	0,2%	-3.052	-1.534	26
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	51.266	52.860	50.773	49.820	49.703	-3,0%	-3.157	-1.070	-117
ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	20.224	20.880	20.554	20.677	20.619	2,0%	-261	65	-58
<i>Φόροι εισοδήματος</i>	14.288	14.820	12.656	12.837	12.779	-10,6%	-2.041	123	-58
<i>Φόροι στην περιουσία</i>	487	910	732	1.128	1.128	131,6%	218	396	0
<i>Άμεσοι φόροι ΠΟΕ</i>	2.874	2.700	2.724	2.050	2.050	-28,7%	-650	-674	0
<i>Λοιποί</i>	2.575	2.450	4.442	4.662	4.662	81,0%	2.212	220	0
ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	31.042	31.980	30.219	29.143	29.084	-6,3%	-2.896	-1.135	-59
<i>Φόροι συναλλαγών</i>	18.495	19.290	18.372	17.855	17.855	-3,5%	-1.435	-517	0
<i>Φόροι κατανάλωσης</i>	11.822	11.640	10.813	10.395	10.395	-12,1%	-1.245	-418	0
<i>Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ</i>	340	530	608	552	492	44,8%	-38	-116	-60
<i>Λοιποί</i>	385	520	426	341	341	-11,3%	-179	-85	0
ΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	4.912	6.500	7.069	6.462	6.605	34,5%	105	-464	143
ΑΠΟΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟ Ε.Ε.	320	340	185	186	271	-15,5%	-70	86	85
ΜΗ ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	1.797	1.840	2.250	1.926	1.926	7,2%	86	-325	-1
ΑΔΕΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ		1.100	790	1.056	1.056		-44	266	0
ΛΟΙΠΑ	2.795	3.220	3.844	3.294	3.354	20,0%	134	-490	60

Πηγή: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2012

Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού-2011

Το 2011 οι δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού παρουσίασαν συνολική αύξηση 5,3%, ή περίπου € 3,6 δισεκ., σε σχέση με το 2010 (βλέπε Πίνακα 2.10). Η αύξηση των δαπανών οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά στην αύξηση των τόκων, καθώς οι πρωτογενείς δαπάνες σημείωσαν οριακή αύξηση 0,8%, ή € 419 εκατ. Από αυτές, οι δαπάνες για μισθούς και λοιπές παροχές, που αποτελούν σχεδόν το 30% του συνόλου, παρουσίασαν μείωση 3,7% και 9,3% αντιστοίχως, ενώ οι δαπάνες για συντάξεις αυξήθηκαν 3,9%, κυρίως λόγω των αθρόων αποχωρήσεων. Η ύφεση στην αγορά εργασίας είχε ως αποτέλεσμα την αύξηση των επιχορηγήσεων προς τα ασφαλιστικά ταμεία (+3,5%)

και τον ΟΑΕΔ, για τον οποίο διπλασιάστηκαν.

Οι υπόλοιπες επιχορηγήσεις παρουσίασαν μείωση 23,3%, ενώ οι καταναλωτικές δαπάνες 12,4%. Οι λοιπές δαπάνες παρουσίασαν σημαντική αύξηση (+67%), κυρίως λόγω των πληρωμών για εγγυήσεις σε φορείς της Γενικής Κυβέρνησης. Σημαντική περικοπή στο κονδύλι αυτό έγινε στις εξοπλιστικές δαπάνες, οι οποίες ενώ στο ΜΠΔΣ είχαν προϋπολογιστεί σε € 1,5 δισεκ. και στο Προσχέδιο του Προϋπολογισμού σε €1,1 δισεκ., τελικά ανήλθαν σε € 600 εκατ.. Αξιολογή μείωση (-18,3%) παρουσίασε και η απόδοση εσόδων που εισπράττονται για τρίτους, κυρίως λόγω της περικοπής των πόρων των ΟΤΑ.

Πίνακας 2.10

Η Εκτέλεση του Τακτικού Προϋπολογισμού 2011-Δαπάνες

	2010	2011				ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ			
		Π/Υ 11	ΜΠΔΣ	Π/Σ 12	Π/Υ 12	Π/Υ 12 / 2010	ΔΙΑΦΟΡΕΣ Π/Υ 12 ΑΠΟ		
							Π/Υ 11	ΜΠΔΣ	Π/Σ 12
ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΠΑΝΩΝ	67.166	71.839	71.472	71.170	70.742	5,3%	-1.097	-730	-428
ΤΟΚΟΙ	13.223	15.920	16.002	16.300	16.380	23,9%	460	378	80
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	53.943	55.919	55.470	54.870	54.362	0,8%	-1.557	-1.108	-508
	22.124	21.593	21.633	21.728	21.731	-1,8%	138	98	3
Μισθοί	14.811	14.325	14.447	14.266	14.270	-3,7%	-55	-177	4
Λοιπές παροχές	1.060	1.010	928	962	961	-9,3%	-48	33	-1
Συντάξεις	6.253	6.258	6.258	6.500	6.500	3,9%	242	242	0
	16.143	16.652	17.414	17.478	17.487	8,3%	835	73	9
Επιχορηγήσεις ασφαλιστικών ταμείων	13.623	12.040	13.719	14.089	14.094	3,5%	2.054	375	5
Κοινωνική προστασία	1.479	1.601	1.370	1.383	1.387	-6,2%	-214	17	4
Επιχορήγηση στον ΟΑΕΔ	379	500	1.064	764	764	101,6%	264	-300	0
Λοιπές δαπάνες περιθαλψης, ασφάλισης	662	2.512	1.261	1.242	1.242	87,4%	-1.270	-19	0
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	9.483	11.116	10.680	10.335	9.814	3,5%	-1.302	-866	-521
Επιχορηγήσεις	2.442	2.213	1.716	1.796	1.873	-23,3%	-340	157	77
Καταναλωτικές δαπάνες	2.559	2.295	2.318	2.318	2.242	-12,4%	-53	-77	-76
Αντικριζόμενες δαπάνες	2.901	3.222	3.110	3.083	3.062	5,5%	-161	-48	-21
Λοιπές δαπάνες *	1.580	3.385	3.536	3.138	2.638	67,0%	-747	-898	-501
ΑΠΟΔΙΔΟΜΕΝΟΙ ΠΟΡΟΙ	6.192	5.978	5.162	5.058	5.060	-18,3%	-918	-102	2
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ		580	580	270	270		-310	-310	0

* Περιλαμβάνει μη καταμεμημένες δαπάνες, εξόφληση χρεών νοσοκομείων, εξοπλιστικές δαπάνες και, πληρωμές εγγυήσεων.

Πηγή: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2012

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων

Το 2011 το ΠΔΕ υπέστη σημαντικές περικοπές στην προσπάθεια να συγκρατηθεί το έλλειμμα, γεγονός που ασφαλώς είχε αρνητικές επιπτώσεις στην οικονομική δραστηριότητα και στο ισοζύγιο πληρωμών. Όπως παρατηρούμε στον Πίνακα 2.11, ενώ

αρχικά το ΠΔΕ είχε προγραμματιστεί το 2011 να είναι περί τα € 500 εκατ. υψηλότερο του 2010, στη συνέχεια περικόπηκε κατά περίπου € 1 δισεκ. στο ΜΠΔΣ, για να υπάρξει περαιτέρω περικοπή της τάξης των € 650 εκατ. μέχρι το τέλος του έτους, εξοικονομώντας έτσι περί το € 1 δισ. σε όρους ελλείμματος.

Πίνακας 2.11

Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων-2011

	2010	2011		
		Π/Υ 11	ΜΠΔΣ	Π/Υ 12
Δαπάνες	8.454	8.500	7.550	6.890
Έσοδα	3.072	3.922	3.925	3.365
Έλλειμμα	-5.382	-4.578	-3.625	-3.525

Πηγή: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2012

Πιθανή Περαιτέρω Υστέρηση Εσόδων

Σύμφωνα με τις πραγματοποιήσεις του Προϋπολογισμού για το διάστημα Ιανουαρίου-Νοεμβρίου (πίνακας 2.12), για να κλείσει το 2011 σύμφωνα με τα εκτιμηθέντα στον

Π/Υ 2012 θα πρέπει τον Δεκέμβριο τα προ επιστροφών έσοδα να αυξηθούν 12,9 δισ., έναντι 6,6 δισ. το 2010, και οι πρωτογενείς δαπάνες (πλην ΠΔΕ) να αυξηθούν μέχρι 6 δισ., έναντι 7,6 δισ. πέρυσι. Δοθέντων των παραπάνω, η υλοποίηση του στόχου 9% για το έλλειμμα φαίνεται λίαν δύσκολη.

Πίνακας 2.12

Αποτελέσματα Κρατικού Προϋπολογισμού – Ιανουάριος-Νοέμβριος 2011

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ Π/Υ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ-ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	2010	2011	Μεταβολή	Μεταβολή (%)
ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΠΑΝΩΝ ΤΑΚΤ. Π/Υ	59.049	62.706	3.657	6,2%
ΤΟΚΟΙ	12.904	15.542	2.638	20,4%
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	46.145	47.164	1.019	2,2%
ΑΠΟΔΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ	20.394	19.711	-683	-3,3%
ΑΣΦΑΛΙΣΗ, ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ, ΚΟΙΝ.	13.182	15.950	2.768	21,0%
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΔΑΠΑ-	7.905	6.904	-	-
ΑΠΟΔΙΔΟΜΕΝΟΙ ΠΟΡΟΙ	4.664	4.598	-66	-1,4%
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΘΑΡΩΝ ΕΣΟΔΩΝ ΤΑΚΤ. Π/Υ	45.235	39.230	-6.004	-13,3%
ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΦΟΡΩΝ	4.351	4.235	-117	-2,7%
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ	49.586	43.465	-6.121	-12,3%
ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	18.002	15.793	-	-
ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	27.504	23.407	-	-
ΑΠΟΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟ Ε.Ε.	228	142	-86	-
ΛΟΙΠΑ ΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	2.473	2.691	218	8,8%
ΜΗ ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	1.380	1.433	53	3,8%
ΔΑΠΑΝΕΣ ΠΔΕ	7.161	4.287	-2.874	-40,1%
ΕΣΟΔΑ ΠΔΕ	1.459	2.643	1.184	81,2%
ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	-6.612	-9.578	-2.966	44,9%
ΚΑΘΑΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ	-19.516	-25.120	-5.604	28,7%

Πηγή: Δελτίο Εκτέλεσης Προϋπολογισμού, Νοέμβριος 2011

iii. Κρατικός Προϋπολογισμός 2012

Έσοδα Τακτικού Προϋπολογισμού

Για το 2012 προβλέπεται αύξηση των εσόδων κατά 3,4% (€ 1,9 δισεκ.) με παράλληλη μείωση των επιστροφών φόρου κατά 24% (€ 1,2 δισεκ.). Οι άμεσοι φόροι εμφανίζονται αυξημένοι κατά 17,4%, αύξηση η οποία οφείλεται κυρίως στην αναδιάρθρωση της φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων και στην έκτακτη εισφορά στην ακίνητη περιουσία. Η μείωση κατά 9,9% στους λοιπούς άμεσους φόρους οφείλεται στη μεταφορά εσόδων από τον Τακτικό Προϋπολογισμό σε άλλο φορέα της Γενικής Κυβέρνησης (Εθνικό Οργανισμό Παροχών Υπηρεσιών Υγείας), άρα ουσιαστικά δεν πρόκειται για απώλεια εσόδων.

Η πραγματοποίηση των στόχων της έμμεσης φορολογίας, αν και αυτή συνολικά ανα-

μένεται να μην έχει αύξηση σε σχέση με το 2011, κρύβει κινδύνους κυρίως όσον αφορά στην υποχώρηση της κατανάλωσης και στη βάση του 2011 (κατά πόσο δηλαδή τα έσοδα δεν θα υποχωρήσουν κάτω από τις εκτιμήσεις για το 2011). Σημειώνεται ότι πέραν μιας ασαφούς αναφοράς στην Εισηγητική Έκθεση για αύξηση του ΕΦΚ του ντιζελ το 2012, δεν είναι γνωστές οι προθέσεις του δημοσίου για τη φορολόγηση καυσίμων και προϊόντων καπνού, που αποτελούν σημαντικότερη πηγή εσόδων, και, ως εκ τούτου, δεν μπορεί να αξιολογηθεί η ρεαλιστικότητα των προϋπολογισθέντων μεγεθών. Υποχώρηση αναμένεται να σημειώσουν και τα μη φορολογικά έσοδα, κυρίως λόγω της μη επανάληψης εσόδων που εισπράχθηκαν το 2011.

Πίνακας 2.13

Ο Τακτικός Προϋπολογισμός 2012-Έσοδα

€ εκατ.	2011	2012			ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ			
		ΜΠΑΣ	Π/Σ 12	Π/Υ 12	Π/Υ 12 /2011	ΔΙΑΦΟΡΕΣ Π/Υ 12 ΑΠΟ		
						2011	ΜΠΑΣ	Π/Σ 12
ΣΥΝΟΛΟ ΚΑΘΑΡΩΝ ΕΣΟΔΩΝ	51.308	56.229	54.204	54.435	6,1%	3.127	-1.794	231
ΕΠΙΣΤΡΟΦΕΣ ΦΟΡΩΝ	5.000	3.697	3.800	3.800	-24,0%	-1.200	103	0
ΣΥΝΟΛΟ ΕΣΟΔΩΝ	56.308	59.926	58.004	58.235	3,4%	1.927	-1.691	231
ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	49.703	52.954	52.725	53.301	7,2%	3.598	347	576
ΑΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	20.619	21.711	23.637	24.213	17,4%	3.594	2.502	576
<i>Φόροι εισοδήματος</i>	12.779	14.860	14.584	14.382	12,5%	1.603	-478	-202
<i>Φόροι στην περιουσία</i>	1.128	1.182	3.303	3.581	217,5%	2.453	2.399	278
<i>Άμεσοι φόροι ΠΟΕ</i>	2.050	2.282	2.050	2.050	0,0%	0	-232	0
<i>Λοιποί</i>	4.662	3.387	3.700	4.200	-9,9%	-462	813	500
ΕΜΜΕΣΟΙ ΦΟΡΟΙ	29.084	31.243	29.088	29.088	0,0%	4	-2.155	0
<i>Φόροι συναλλαγών</i>	17.855	19.160	17.608	17.608	-1,4%	-247	-1.552	0
<i>Φόροι κατανάλωσης</i>	10.395	11.198	10.629	10.629	2,2%	234	-569	0
<i>Έμμεσοι φόροι ΠΟΕ</i>	492	467	499	499	1,3%	6,6	32	0
<i>Λοιποί</i>	341	418	352	352	3,1%	10,6	-66	0
ΜΗ ΦΟΡΟΛΟΓΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	6.605	6.972	5.279	4.934	-25,3%	-1.671	-2.038	-345
ΑΠΟΛΗΨΕΙΣ ΑΠΟ Ε.Ε.	271	148	146	165	-39,0%	-105,5	17	19
ΜΗ ΤΑΚΤΙΚΑ ΕΣΟΔΑ	1.926	2.258	2.114	2.113	9,7%	188	-145	-1
ΑΔΕΙΕΣ ΚΑΙ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ	1.056		230	230	-78,2%	-826	230	230
ΛΟΙΠΑ	3.354	4.566	3.019	2.426	-27,7%	-928	-2.140	-593

Πηγή: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2012

Δαπάνες Τακτικού Προϋπολογισμού

Για το 2012 οι δαπάνες του Τακτικού Προϋπολογισμού σχεδιάζεται να μειωθούν κατά 9,7% (€ 6,9 δισεκ.). Η μείωση αυτή προέρχεται κατά € 3,6 δισεκ. από τους τόκους, λόγω της εφαρμογής του PSI και κατά € 3,3 δισεκ. από τις πρωτογενείς δαπάνες. Όσον αφορά τις αποδοχές των εργαζομένων προβλέπονται συνολικές εξοικονομήσεις της τάξης του € 1,3 δισεκ. από τη μείωση του αριθμού των υπαλλήλων και την εφαρμογή του νέου μισθολογίου. Το κονδύλι των συντάξεων είναι αυξημένο κατά 1,2%, αν και υπάρχει αμφιβολία κατά πόσο το ποσό αυτό θα μπορέσει να αντιμετωπίσει την αυξημένη έξοδο των εργαζομένων από την απασχόληση. Σημαντικές μειώσεις

προβλέπονται, επίσης και στις επιχορηγήσεις προς τα ασφαλιστικά ταμεία και τον ΟΑΕΔ, ύψους € 1,5 δισεκ.. Δεδομένου ότι τα έσοδα των φορέων αυτών από εισφορές, καθώς και από άλλες πηγές (π.χ. τόκοι ομολόγων), αναμένονται να είναι μειωμένα, δημιουργείται αβεβαιότητα για την υλοποίηση αυτού του στόχου.

Τέλος, οι καταναλωτικές δαπάνες παρουσιάζουν ελαφρά μόνο μείωση (€ 95 εκατ.), ενώ οι λοιπές δαπάνες εμφανίζονται αυξημένες κατά 19,4%, κατά πάσα πιθανότητα λόγω της πρόθεσης εξόφλησης ληξιπρόθεσμων οφειλών προς ιδιώτες (η Εισηγητική Έκθεση δεν παρέχει κάποια πληροφόρηση).

Πίνακας 2.14

Ο Τακτικός Προϋπολογισμός 2012 - Δαπάνες

	2011	2012			ΜΕΤΑΒΟΛΕΣ			
		ΜΠΑΣ	Π/Σ 12	Π/Υ 12	Π/Υ 12/ 2011	ΔΙΑΦΟΡΕΣ Π/Υ 12 ΑΠΟ		
						2011	ΜΠΑΣ	Π/Σ 12
€ εκατ.								
ΣΥΝΟΛΟ ΔΑΠΑΝΩΝ	70.742	69.551	69.405	63.857	-9,7%	-6.884	-5.693	-5.548
ΤΟΚΟΙ	16.380	16.900	17.900	12.750	-22,2%	-3.630	-4.150	-5.150
ΣΥΝΟΛΟ ΠΡΩΤΟΓΕΝΩΝ ΔΑΠΑΝΩΝ	54.362	52.650	51.505	51.107	-6,0%	-3.254	-1.543	-398
ΑΠΟΔΟΧΕΣ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΞΕΙΣ	21.731	20.846	20.472	20.521	-5,6%	-1.210	-324	49
Μισθοί	14.270	13.594	13.521	13.539	-5,1%	-731	-55	19
Λοιπές παροχές	961	780	375	405	-57,9%	-556	-375	30
Συντάξεις	6.500	6.471	6.577	6.577	1,2%	77	106	0
ΑΣΦΑΛΙΣΗ, ΠΕΡΙΘΑΛΨΗ, ΚΟΙΝ. ΠΡΟΣΤ.	17.487	15.172	15.910	15.908	-9,0%	-1.579	736	-2
Επιχορηγήσεις ασφαλιστικών ταμείων	14.094	12.051	12.905	12.902	-8,5%	-1.192	851	-2
Κοινωνική προστασία	1.387	1.410	1.394	1.394	0,5%	6	-16	0
Επιχορήγηση στον ΟΑΕΔ	764	500	500	500	-34,6%	-264	0	0
Λοιπές δαπάνες περίθαλψης, ασφάλισης	1.242	1.211	1.112	1.112	-10,5%	-130	-99	0
ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΚΕΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΕΣ ΔΑΠΑΝΕΣ	9.814	11.011	10.664	10.237	4,3%	423	-774	-427
Επιχορηγήσεις	1.873	1.863	1.855	1.825	-2,6%	-48	-38	-31
Καταναλωτικές δαπάνες	2.242	2.148	2.151	2.146	-4,2%	-95	-2	-5
Αντικριζόμενες δαπάνες	3.062	3.333	3.225	3.116	1,8%	54	-217	-110
Λοιπές δαπάνες *	2.638	3.667	3.432	3.150	19,4%	513	-517	-281
ΑΠΟΔΙΟΜΕΝΟΙ ΠΟΡΟΙ	5.060	5.622	4.459	4.441	-12,2%	-619	-1.181	-18
ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΟ	270	1.520	1.000	1.000	270,4%	730	-520	0

* Περιλαμβάνει μη κατανεμημένες δαπάνες, εξόφληση χρεών νοσοκομείων, εξοπλιστικές δαπάνες και πληρωμές εργώσεων.

Πηγή: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2012

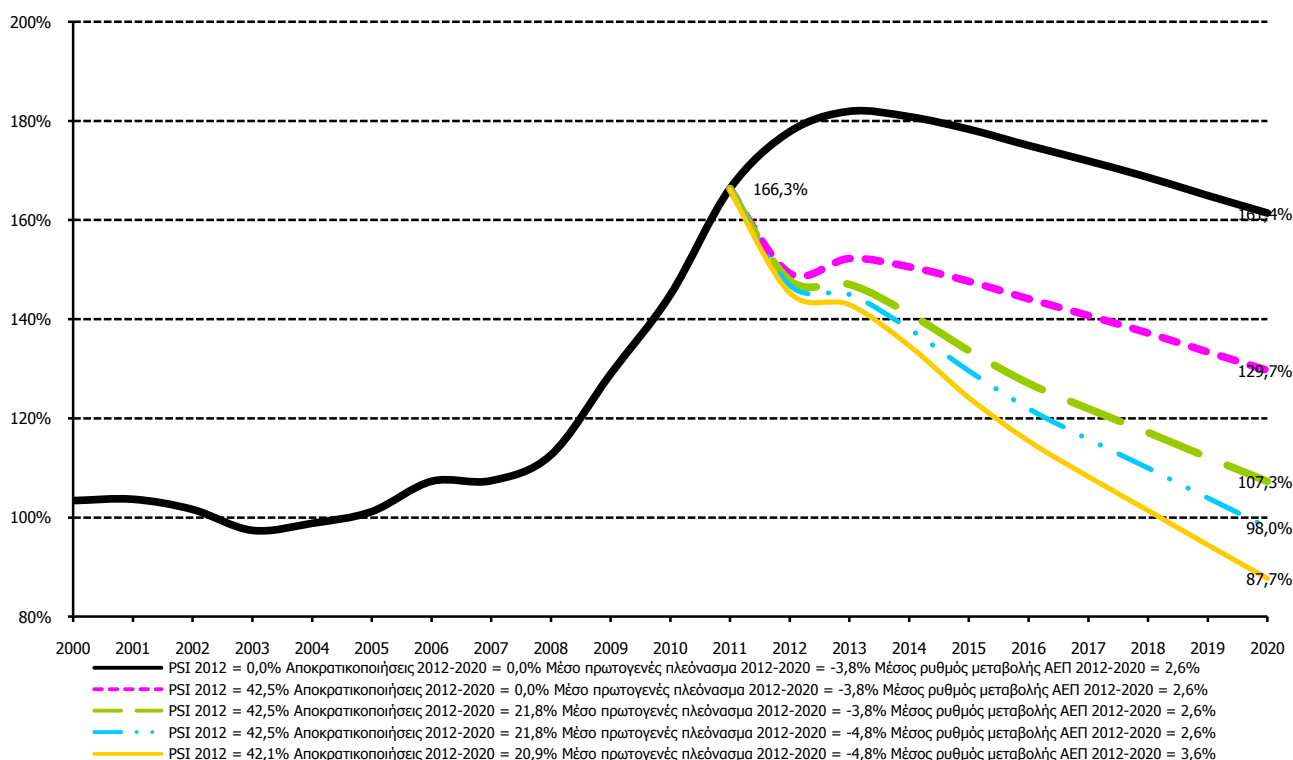
iv. Το Δημόσιο Χρέος

Το χρέος της γενικής κυβέρνησης εξακολουθεί να βρίσκεται σε ανοδική πορεία, ακολουθώντας τη δυναμική που υπαγορεύει το χρέος του παρελθόντος, η μη ύπαρξη πρωτογενών πλεονασμάτων και η μεγάλη διαφορά μεταξύ επιτοκίου και ονομαστικού ρυθμού μεγέθυνσης. Η έλλειψη ικανών εσόδων από αποκρατικοποιήσεις και η συσσώρευση υποχρεώσεων εκτός ελλείμματος επιδεινώνουν την κατάσταση. Το PSI αναμένεται να μειώσει σημαντικά το χρέος εφ' όσον υλοποιηθεί σύμφωνα με τις προδιαγραφές, αλλά από μόνο του δεν είναι αρκετό για να λύσει ριζικά και αξιόπιστα το δημοσιονομικό πρόβλημα. Στο Διάγραμμα 1

παρουσιάζονται προβολές για το δημόσιο χρέος, κατ' αρχάς χωρίς το PSI για να υπάρχει μέτρο σύγκρισης, το οποίο εισάγεται στη συνέχεια, για να ακολουθήσουν σενάρια στη βάση εντονότερης προσπάθειας στο δημοσιονομικό πεδίο, ταχύτερης ανάπτυξης της οικονομίας και πραγματοποίησης αποκρατικοποιήσεων. Γίνεται αντιληπτό ότι απαιτείται υπερπροσπάθεια, πέραν και επί πλέον του τρέχοντος ΜΠΔΣ, σε όλα τα πεδία συγχρόνως, αλλά τα αποτελέσματα θα είναι περισσότερο από ικανοποιητικά, δεδομένου ότι το χρέος μπορεί να αποκλιμακωθεί με αξιόπιστο τρόπο σε βιώσιμα επίπεδα κάτω του 90% στο τέλος της δεκαετίας.

Διάγραμμα 2.5

Το Χρέος της Γενικής Κυβέρνησης – Προβολές 2011-2020

Πηγή: IOBE

3. ΕΠΙΔΟΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ

3.1 Μακροοικονομικές Εξελίξεις

Εξελίξεις το α' εννιάμηνο του 2011

Η ύφεση στην ελληνική οικονομία δεν οξύνθηκε περαιτέρω στο τρίτο τρίμηνο του 2011. Παρά τη λήψη νέων δημοσιονομικών μέτρων με το Μεσοπρόθεσμο Πρόγραμμα Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ), τα οποία όμως υλοποιήθηκαν σταδιακά και προς το τέλος του γ' τριμήνου, και τις παρατεταμένες πολιτικές διεργασίες και αντιθέσεις σε επίπεδο ΕΕ για τη λήψη των αποφάσεων της Συνόδου Κορυφής της 21^{ης} Ιουλίου και κατόπιν για την έγκρισή τους από τις χώρες της Ευρωζώνης, που άσκησαν πιέσεις στο εγχώριο κοινωνικοοικονομικό περιβάλλον, η πτώση του ΑΕΠ εκτιμάται ότι επιβραδύνθηκε ελαφρά στη συγκεκριμένη χρονική περίοδο. Καθώς τα τριμηνιαία στοιχεία εθνικών λογαριασμών που εκτιμά η ΕΛ.ΣΤΑΤ. πλέον δεν είναι εποχικά διορθωμένα, δεν μπορούν να συναχθούν με βεβαιότητα συμπεράσματα από τις μεταβολές που αυτά παρουσιάζουν ως προς τις αντίστοιχες περιόδους του 2010 για την εξέλιξη της εγχώριας ύφεσης. Ωστόσο, η ήπια εξασθένιση της πτώσης του ΑΕΠ κατά το τρίτο τρίμηνο μπορεί να υποστηριχθεί από την επιβράδυνση της υποχώρησης βραχυχρόνιων δεικτών οικονομικής δραστηριότητας, τις σημαντικές αποκλίσεις στη διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής αλλά και από το γεγονός ότι ευνοείται από την τεχνική επίδραση του χαμηλού επιπέδου των περισσότερων βασικών συνιστωσών του ΑΕΠ στο γ' τρίμηνο του 2010, οπότε και άρχισε η υλοποίηση του Μνημονίου, σε σύγκριση με το πρώτο εξάμηνο του περασμένου έτους. Πάντως, από τον Σεπτέμβριο, βασικά βραχυχρόνια μεγέθη παρουσιάζουν σαφή επιδείνωση, υπό την επίδραση της διακοπής της αξιολόγησης για τη λήψη της έκτης δόσης του δανείου

από την τρόικα και των πρόσθετων, εκτεταμένων δημοσιονομικών μέτρων που λήφθηκαν ή προαναγγέλθηκαν.

Δεδομένων των παραπάνω, η **πτώση του ΑΕΠ της ελληνικής οικονομίας διαμορφώθηκε στο 5,0% στο τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου 2011, μεταβολή που είναι παραπλήσια με την αντίστοιχη του γ' τριμήνου του 2010 (-4,6%),** σύμφωνα με τα πρόσφατα, αναθεωρημένα για τρίτη φορά φέτος, μη εποχικά διορθωμένα στοιχεία εθνικών λογαριασμών της ΕΛ.ΣΤΑΤ.¹⁰. **Στο σύνολο του πρώτου εννιαμήνου του 2011 η ύφεση έφτασε το 6,9% (-1,8% στο ίδιο διάστημα του προηγούμενου έτους). Η μικρή εξασθένισή της προέρχεται από τη χαμηλότερη πτώση των καταναλωτικών δαπανών και τη βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων.** Από την άλλη πλευρά, η επενδυτική δραστηριότητα συνεχίζει να αποδυναμώνεται, εξέλιξη που ευνόητα έχει αρνητικό αντίκτυπο στις προοπτικές ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας στο άμεσο μέλλον.

Αναλυτικότερα σε ότι αφορά τις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ, η **συνολική καταναλωτική δαπάνη, ιδιωτικού και δημόσιου τομέα, περιορίστηκε στο εννιάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2011 κατά 7,7% έναντι της ίδιας περιόδου του 2010,** όταν η αντίστοιχη πτώση δεν ξεπερνούσε το 1,9%. Η συρρίκνωσή της είναι ταχύτερη στο δημόσιο τομέα, καθώς φθάνει το 10,7%, ενώ στα νοικοκυριά η έκτασή της είναι 7,0%. Όμως η εξέλιξη της τάσης είναι σαφώς ομαλότερη στη δεύτερη συνιστώσα της εγχώριας κατανάλωσης: η πτώση της κατανάλωσης των νοικοκυριών, που ήταν της τάξης του 8,2% τους

¹⁰ Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Προσωρινά Στοιχεία, 09/12/11, ΕΛ.ΣΤΑΤ.

πρώτους τρεις μήνες του 2011, εξασθένησε σταδιακά στη συνέχεια, φθάνοντας στο 5,5% κατά το γ' τρίμηνο. Αντιθέτως, το διψήφιο ποσοστό περικοπής της δημόσιας κατανάλωσης στα τρίμηνα του αρχικού εξαμήνου του 2011, κοντά στο 14% σε αμφότερα, υποχώρησε απότομα στο 3,9% τους καλοκαιρινούς μήνες, εξέλιξη που συνδέεται ευθέως με την απόκλιση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού από τους στόχους του και την ανάγκη λήψης επιπλέον δημοσιονομικών μέτρων τον Σεπτέμβριο για την επίτευξή τους.

Απότομη κλιμάκωση εμφάνισε η μείωση των επενδυτικών δαπανών στην περίοδο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου, που διαμορφώθηκε στο υψηλότερο επίπεδο από τις αρχές του 2011 (-17,8%)¹¹. Ως αποτέλεσμα, **ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου ήταν 12% χαμηλότερος στο πρώτο εννιάμηνο του 2011 του μεγέθους του στο ίδιο διάστημα του 2010**, μείωση παραπλήσια πάντως με αυτή που σημείωνε εκείνη την περίοδο (-10,5%). Η συνεχιζόμενη για τρίτο έτος συρρίκνωση των επενδύσεων τις περιορίσει στο 51% του επιπέδου τους το 2007, που είναι και το υψηλότερο από το 2000 και μετά. **Την ευρύτερη υποχώρηση παρουσίασαν οι μεταφορές (-39,5%) μεταξύ των κατηγοριών πάγιου κεφαλαίου, ακολουθούμενες από κατοικίες (-23,5%),** συνεχιζοντας τις τάσεις του αρχικού εξαμήνου του 2011. Ακολούθησαν οι λοιπές κατασκευές (-16,3%), ενώ, όπως και κατά το πρώτο εξάμη-

¹¹ Η τελευταία αναθεώρηση των Εθνικών Λογαριασμών επέφερε σημαντικές αλλαγές όχι μόνο ως προς το μέγεθος των μεταβολών του ακαθ. σχηματισμού κεφαλαίου, αλλά και ως προς την τάση που αυτές παρουσιάζουν: η ποσοστιαία μείωση του επιβραδύνεται απότομα στο δεύτερο τρίμηνο και εν συνεχεία, στο τρίτο τρίμηνο, επιταχύνεται και υπερτριπλασιάζεται. Σύμφωνα με τα τριμηνιαία στοιχεία που είχαν ανακοινωθεί για τα δύο πρώτα τρίμηνα του 2011 τον περασμένο Σεπτέμβριο, ο ακαθ. σχηματισμός κεφαλαίου υποχώρησε με αύξοντα ρυθμό κατά τη διάρκειά τους, που δεν διέφερε σημαντικά από τρίμηνο σε τρίμηνο. Από την άλλη πλευρά, τα στοιχεία του 2010 εξορθολογίστηκαν, καταγράφοντας εκτεταμένη μείωση των αποθεμάτων, σε αντίθεση με τα περυσινά, αρχικά στοιχεία.

νο, η πτώση ήταν πολύ μικρότερης έκτασης στα μεταλλικά προϊόντα-μηχανήματα (-4,2%) και στα αγροτικά μηχανήματα (-1,70%).

Στο πεδίο του **εξωτερικού τομέα** της ελληνικής οικονομίας, οι επιδόσεις της συνεχίζουν να βελτιώνονται. Μάλιστα, **ο περιορισμός του ελλείμματός του συνεχίστηκε στο τρίτο τρίμηνο, κατά κύριο λόγο από την άνοδο των εξαγωγών, για πρώτη φορά φέτος, και όχι από την περαιτέρω αποδυνάμωση της ζήτησης για εισαγωγές, η πτώση της οποίας έχει σταθεροποιηθεί.** Η άνοδος των **εξαγωγών** κατά τους μήνες Ιούλιο-Σεπτέμβριο προέρχεται αποκλειστικά από τη διεύρυνση των εξαγωγών αγαθών (+9,3%), καθώς οι εξαγωγές υπηρεσιών συνέχισαν να ελαττώνονται, αν και σε πολύ μικρότερο βαθμό από ότι στα προηγούμενα τρίμηνα(-0,4%). Πάντως, η έστω οριακή υποχώρησή τους συνηγορεί υπέρ των εκτιμήσεων ότι παρά την αυξημένη τουριστική κίνηση στην Ελλάδα από το εξωτερικό, οι εισπράξεις δεν παρουσίασαν ανάλογη εξέλιξη. **Συνιστάμενη του συνόλου των μεταβολών στις εξαγωγές στο πρώτο εννιάμηνο του 2011 αποτελεί η οριακή αύξησή τους κατά 0,2%, που είναι όμως μικρότερη από την αντίστοιχη του 2010 (+1,7%).**

Στην πλευρά των εισαγωγών, η πτώση στο εννιάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου διαμορφώθηκε στο 6,8%, έκταση ελαφρώς μεγαλύτερη εκείνης στο ίδιο διάστημα του 2010 (-5,9%). Από το δεύτερο τρίμηνο του 2011 η μείωση των εισαγωγών είναι μεγαλύτερη στο σκέλος τους που περιλαμβάνει τις υπηρεσίες, σε αντίθεση με τη διαχρονική τάση που παρουσιάζουν οι εισαγωγές αγαθών να έχουν λιγότερο σταθερή και ισχυρή ζήτηση από τις υπηρεσίες. **Οι παραπάνω τάσεις στις εξαγωγές και στις εισαγωγές περιορίσαν το έλλειμμα του εξωτερικού**

τομέα στο 6,6% του ΑΕΠ στο αρχικό εννιάμηνο του περασμένου έτους, επίπεδο που είναι το ελάχιστο του τουλάχιστον από το 2000. Μάλιστα, στο τρίτο τρίμηνο του 2011, το έλλειμμα δεν ξεπέρασε το 0,9% του ΑΕΠ, επίδοση που επίσης είναι η καλύτερη για το ίδιο χρονικό διάστημα.

Προσεγγίζοντας το ΑΕΠ σε παραγωγικούς όρους, η εγχώρια ακαθάριστη προστιθέμενη αξία παραγωγής υποχώρησε κατά 6,7% στην περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2011 έναντι του ίδιου χρονικού διαστήματος του 2010, όταν η αντίστοιχη υποχώρηση δεν ξεπερνούσε το 1,8%. Η νέα, λεπτομερέστερη βασική κλαδική κατανομή που χρησιμοποιεί η ΕΛ.ΣΤΑΤ. στην καταγραφή του ΑΕΠ, με αφορμή τη μετάβαση σε νέα κλαδική ταξινόμηση (NACE Rev.2), επιτρέπει την καλύτερη ανάδειξη των τάσεων στο προϊόν των κύριων τομέων της ελληνικής οικονομίας. Σε αυτό το πλαίσιο, οι κατασκευές υφίστανται τις μεγαλύτερες απώλειες στο παραγωγική δραστηριότητά τους, της τάξης του 17,0%, ακολουθούμενες από τον τομέα ενημέρωσης-επικοινωνίας (-10,8%) και τις χρηματοπιστωτικές-ασφαλιστικές δραστηριότητες (-10,2%). Έπονται οι τομείς λατομείων-βιομηχανίας (-8,4%) και εμπορίου-μεταφορών/ αποθηκείων-ξενοδοχείων / εστιατορίων (-7,8%). Σε ανοδική τροχιά, για τρίτο συνεχές έτος, κινείται ο πρωτογενής τομέας (γεωργία-δασοκομία-αλιεία, +2,8%), παρότι, σύμφωνα με τα στοιχεία του Σεπτεμβρίου για το πρώτο εξάμηνο του 2011, το προϊόν του μειωνόταν κατά 3,9%. Οριακή αύξηση προστιθέμενης αξίας παρουσιάζει η διαχείριση ακίνητης περιουσίας, παρά τη σημαντική υποχώρηση του σχηματισμού πάγιου κεφαλαίου στις κατοικίες και στις λοιπές κατασκευές που αναφέρθηκαν νωρίτερα.

Η κάμψη της ύφεσης κατά το τρίτο τρίμηνο του 2011 δεν επέφερε βελτίωση των δεδομένων στην αγορά εργασίας, εξέλιξη αναμενόμενη καθώς, όπως έχει αναφερθεί στο παρελθόν, μεταβολές στην παραγωγική δραστηριότητα αφομοιώνονται από την αγορά εργασίας εντός χρονικής περιόδου έξι έως εννέα μηνών. Όμως, οι έντονες αυξομειώσεις του ποσοστού ανεργίας κατά τη διάρκεια του γ' τριμήνου δεν θεωρείται ότι αντανakλούν προγενέστερες εξελίξεις στην παραγωγική δραστηριότητα ή σύγχρονες διακυμάνσεις της. **Μετά τη νέα αύξηση της ανεργίας στο διάστημα Ιουλίου-Σεπτεμβρίου, το ποσοστό της από την αρχή του 2011 διαμορφώθηκε στο 16,6%, 4,6 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από ότι στην αντίστοιχη περίοδο του 2010.** Στο πεδίο του πληθωρισμού, η μικρή ανάσχεση της μείωσης της καταναλωτικής ζήτησης των νοικοκυριών δεν απέτρεψε τη συνέχιση της αποκλιμάκωσής του μέχρι τον Αύγουστο, η οποία ενισχύθηκε από την προσπάθεια ρευστοποίησης των συσσωρευμένων αποθεμάτων σε κλάδους του λιανικού εμπορίου. Η αύξηση του Φ.Π.Α. στην εστίαση ανάκοψε, όπως αναμενόταν τη φθίνουσα πορεία του από τον Σεπτέμβριο. Έτσι, ο πληθωρισμός διαμορφώθηκε στο 3,5% κατά το πρώτο εννιάμηνο του 2011, έναντι 4,6% το 2010.

Ανακεφαλαιώνοντας, παρά το δυσμενές κοινωνικοπολιτικό περιβάλλον που επικράτησε κατά το τρίτο τρίμηνο του 2011 εξαιτίας των παρατεταμένων κοινωνικοπολιτικών διεργασιών κατά την προετοιμασία του ΜΠΔΣ τον Ιούνιο, αλλά και λόγω των αντεγκλήσεων μεταξύ των χωρών-μελών της Ευρωζώνης για το περιεχόμενο της απόφασης της 21^{ης} Ιουλίου και κατόπιν για την αποδοχή της από κάθε μέλος, η μη επιβολή-εφαρμογή πρόσθετων δημοσιονομικών μέτρων, τουλάχιστον από τις αρχές του 2011 μέχρι και τον Ιούλιο, επέφερε

σε κάποιο βαθμό εξομάλυνση των διακυμάνσεων στα εισοδήματα και στη δραστηριότητα σημαντικών κλάδων, αλλά παράλληλα οδήγησε και σε χαλάρωση της δημοσιονομικής προσαρμογής. Επακόλουθα, βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ δεν επιδεινώθηκαν περαιτέρω, οδηγώντας πιθανότατα σε μικρή εξασθένηση της πτώσης του. Προσεγγίζοντας τις εξελίξεις υπό ένα ευρύτερο πρίσμα, στο τέλος του τρίτου τριμήνου, κατά το οποίο φάνηκε να σημειώνεται άμβλυση της ύφεσης περισσότερο από ότι σε οποιοδήποτε άλλο τρίμηνο μετά τη σύναψη του Μνημονίου, η ελληνική οικονομία βρέθηκε, όταν παρουσιάστηκε η ανάγκη λήψης πρόσθετων, εκτεταμένων δημοσιονομικών μέτρων, παραπλήσιας ή και ισχυρότερης έντασης-έκτασης από εκείνα του Μαΐου του 2010, σε ένα μεταίχμιο, όπως και 15 μήνες νωρίτερα. Από το σημείο αυτό και έπειτα απαιτείται εκ νέου ισχυρή, οργανωμένη δημοσιονομική προσπάθεια.

Μεσοπρόθεσμες προοπτικές

Οι έντονοι κλυδωνισμοί σε κυβερνητικό επίπεδο και γενικότερα οι ραγδαίες, ταραχώδεις εγχώριες πολιτικές εξελίξεις, που οδήγησαν στο σχηματισμό πολυκομματικής κυβέρνησης, οι παρατεταμένες διαβουλεύσεις σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διαμόρφωση των χαρακτηριστικών της νέας δανειακής σύμβασης με την Ελλάδα, η κλιμάκωση της εφαρμογής των δημοσιονομικών μέτρων που αποφασίστηκαν από τις αρχές του φθινοπώρου και η σημαντική αναβολή στην εκταμίευση της έκτης δόσης του πρώτου δανείου από την τρόικα, αποτέλεσαν τις σημαντικότερες πολιτικοοικονομικές εξελίξεις, όχι μόνο στο εσωτερικό της χώρας, αλλά και σε διεθνές επίπεδο στα τέλη του 2011. Οι εγχώριες εξελίξεις έχουν αναδειχθεί σε παράγοντες που επηρεάζουν μόνιμα την πορεία της Ευρωζώνης και της ΕΕ και τη σταθερότητά τους, με τον αντίκτυπό τους να εκ-

τείνεται πλέον στην παγκόσμια οικονομία. Ορισμένες από τις σημαντικές διαδικασίες που ξεκίνησαν στο τελευταίο τρίμηνο του 2011, όπως οι διαπραγματεύσεις για τη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα στην απομείωση των ελληνικών ομολόγων και η διακυβέρνηση της χώρας από πολυκομματική κυβέρνηση βραχείας διάρκειας, θα συνεχιστούν στις αρχές του επόμενου έτους, συνεπώς τα αποτελέσματά τους και οι επιδράσεις τους δεν μπορούν να αποτιμηθούν προς το παρόν. Αναλυτικότερα, η αυξημένη ρευστότητα σε πολιτικό επίπεδο, κορυφώθηκε με την ανακοίνωση διενέργειας δημοψηφίσματος. Πέρα από το σημαντικό πλήγμα που αυτό το γεγονός δημιούργησε στην αξιοπιστία της Ελλάδας και στην ελκυστικότητά της ως προορισμού ξένων άμεσων επενδύσεων, λόγω του ενδεχομένου να βρεθεί εκτός Ευρωζώνης, η αναταραχή που επέφερε στη διακυβέρνησή της χώρας και οι επακόλουθες πολιτικές διεργασίες, προκάλεσαν νέες καθυστερήσεις στην υλοποίηση πολιτικών δράσεων που είχαν προγραμματιστεί για το τελευταίο τρίμηνο του 2011. Αφορούν κυρίως στα πεδία των διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων και της αξιοποίησης της δημόσιας περιουσίας. Επακόλουθα, η αλλαγή του αναπτυξιακού υποδείγματος της χώρας καθυστερεί και η ανάκαμψή της εκ νέου μετατίθεται χρονικά προς τα πίσω. Επιπρόσθετα, δεν ευνοείται από την ανυπαρξία αυτών των θετικών εξελίξεων η διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής, που αναπόφευκτα συνεχίζει να στηρίζεται στο μεγαλύτερο μέρος της σε φορολογικά μέτρα, άμεσης κυρίως, αλλά και έμμεσης φορολογίας. Αυτά με τη σειρά τους περιορίζουν την αποδοχή της δημοσιονομικής προσπάθειας, καθιστώντας την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων ακόμα δυσκολότερη.

Πίνακας 3.1

Εξέλιξη βασικών μακροοικονομικών μεγεθών –Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί (σταθερές τιμές 2005)

Τρίμηνο	ΑΕΠ		Τελική Κατανάλωση		Επενδύσεις		Εξαγωγές		Εισαγωγές	
	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής	εκατ. €	Ετήσιος ρυθμός μεταβολής
2001	165.023	18,9%	146.095	18,9%	38.908	22,4%	39.522	16,6%	59.274	13,4%
2002	170.700	5,2%	153.724	5,2%	39.399	1,3%	36.205	-8,4%	58.532	-1,3%
2003	180.847	2,4%	157.479	2,4%	46.687	18,5%	37.262	2,9%	60.267	3,0%
2004	188.746	3,8%	163.422	3,8%	45.578	-2,4%	43.712	17,3%	63.682	5,7%
2005	193.050	3,8%	169.662	3,8%	41.322	-9,3%	44.807	2,5%	62.741	-1,5%
α' 2006	46.679	4,4%	44.118	1,8%	9.507	10,4%	9.258	4,5%	16.204	0,5%
β' 2006	51.131	7,4%	44.859	4,9%	12.226	43,0%	11.425	1,2%	17.380	16,0%
γ' 2006	53.021	3,9%	44.185	3,5%	10.510	16,0%	15.149	3,3%	16.823	9,3%
δ' 2006	52.920	6,5%	43.067	5,4%	16.996	12,6%	10.363	3,7%	17.506	7,7%
2006*	203.750	5,5%	176.229	3,9%	49.240	19,2%	46.195	3,1%	67.913	8,2%
α' 2007	49.107	5,2%	46.417	5,2%	11.410	20,0%	9.941	7,4%	18.633	15,0%
β' 2007	52.647	3,0%	46.471	3,6%	12.649	3,5%	12.179	6,6%	18.644	7,3%
γ' 2007	54.980	3,7%	46.026	4,2%	12.409	18,1%	16.183	6,8%	19.650	16,8%
δ' 2007	53.121	0,4%	45.243	5,1%	17.739	4,4%	11.100	7,1%	20.932	19,6%
2007*	209.855	3,0%	184.157	4,5%	54.207	10,1%	49.402	6,9%	77.858	14,6%
α' 2008	49.188	0,2%	47.873	3,1%	11.269	-1,2%	10.358	4,2%	20.314	9,0%
β' 2008	52.928	0,5%	48.162	3,6%	12.774	1,0%	12.866	5,6%	20.870	11,9%
γ' 2008	54.972	0,0%	47.204	2,6%	11.467	-7,6%	16.906	4,5%	20.604	4,9%
δ' 2008	52.438	-1,3%	45.991	1,7%	14.357	-19,1%	10.753	-3,1%	18.645	-10,9%
2008*	209.525	-0,2%	189.230	2,8%	49.867	-8,0%	50.883	3,0%	80.433	3,3%
α' 2009	47.024	-4,4%	45.549	-4,9%	8.858	-21,4%	8.232	-20,5%	15.665	-22,9%
β' 2009	50.605	-4,4%	47.613	-1,1%	8.169	-36,0%	10.474	-18,6%	15.702	-24,8%
γ' 2009	53.063	-3,5%	48.005	1,7%	7.866	-31,4%	13.237	-21,7%	16.081	-22,0%
δ' 2009	52.022	-0,8%	47.984	4,3%	11.706	-18,5%	9.029	-16,0%	16.735	-10,2%
2009*	202.714	-3,3%	189.152	0,0%	36.599	-26,6%	40.972	-19,5%	64.183	-20,2%
α' 2010	47.202	0,4%	47.227	3,7%	6.903	-22,1%	8.405	2,1%	15.416	-1,6%
β' 2010	50.228	-0,7%	46.256	-2,9%	7.697	-5,8%	10.671	1,9%	14.340	-8,7%
γ' 2010	50.605	-4,6%	44.591	-7,1%	7.675	-2,4%	13.403	1,3%	14.894	-7,4%
δ' 2010	47.549	-8,6%	42.750	-10,9%	9444	-19,3%	10.215	13,1%	14.881	-11,1%
2010*	195.584	-3,5%	180.825	-4,4%	31.719	-13,3%	42.695	4,2%	59.531	-17,2%
α' 2011	43.273	-8,3%	42.868	-9,2%	6.047	-12,4%	8.096	-3,7%	13.740	-10,9%
β' 2011	46.496	-7,4%	42.300	-8,6%	7.249	-5,8%	10.620	-0,5%	13.634	-4,9%
γ' 2011	48.095	-5,0%	42.296	-5,1%	6.308	-17,8%	13.830	3,2%	14.256	-4,3%

* προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛ.ΣΤΑΤ., Τριμηνιαίοι Εθνικοί Λογαριασμοί, Δεκέμβριος 2011

Η συνεχής ροή γεγονότων και εξελίξεων από τις αρχές Σεπτεμβρίου, οι οποίες δημιουργούν μεγάλη αβεβαιότητα εντός και εκτός Ελλάδας για την ικανότητά της χώρας να συνεχίσει τη δημοσιονομική της εξυγίανση και θέτουν υπό αμφισβήτηση τη θέση της στην Ευρωζώνη, ξεκίνησε σε μια περίοδο

πριν από την οποία, οι περισσότεροι οικονομικοί δείκτες, είτε από την πλευρά της προσφοράς, είτε από την πλευρά της ζήτησης, παρουσίαζαν σαφή εξασθένηση της επιδείνωσης που χαρακτήριζε την πορεία τους στην αρχή του 2011. Μάλιστα, σε ορισμέ-

νους εξ' αυτών είχαν κυριαρχήσει κατά τους καλοκαιρινούς μήνες τάσεις βελτίωσης.

Πιο συγκεκριμένα, στην πλευρά της προσφοράς, η πορεία της βιομηχανικής παραγωγής παρουσιάζει συνεχείς διακυμάνσεις σε μηνιαίο επίπεδο από τις αρχές του καλοκαιριού μέχρι και τον Οκτώβριο, καθώς τις έντονες πτώσεις του σχετικού δείκτη, της τάξης του 10%, διαδέχονται συνεχώς μικρές, οριακές υποχωρήσεις. Ωστόσο στο πεδίο των νέων παραγγελιών στη βιομηχανία, σημειώνεται συνεχής επιβράδυνση μέχρι τον Σεπτέμβριο. Οριακή μείωση, κατά 1,2%, σημείωσε ο κύκλος εργασιών στον τουρισμό τους καλοκαιρινούς μήνες, μετά όμως την έντονη πτώση του στο πρώτο εξάμηνο του 2011, που ξεπέρασε το 11%. Βεβαίως, η πορεία του βρίσκεται σε απόσταση από τη διεύρυνση των διεθνών τουριστικών αφίξεων στο τρίμηνο Ιουνίου-Αυγούστου (+12%), αναδεικνύοντας την καθίζηση του τουρισμού στο εσωτερικό της χώρας από ημεδαπούς. Σημαντικός περιορισμός της πτωτικής τάσης σημειώνεται και στην παραγωγή του κατασκευαστικού κλάδου: το ποσοστό μείωσης του σχετικού δείκτη στο γ' τρίμηνο του 2011 ως προς την αντίστοιχη περίοδο του 2010 είναι μονοψήφιο (-8,3%), για πρώτη φορά μεταξύ ίδιων τριμήνων διαφορετικών ετών κατά τουλάχιστον τα δύο τελευταία χρόνια. Η χαμηλότερη υποχώρηση προέρχεται αποκλειστικά από τη διεύρυνση της παραγωγής έργων πολιτικού μηχανικού, με το συγκεκριμένο υποδείκτη να ενισχύεται κατά 4,8%, καθώς ο έτερος υποδείκτης που διαμορφώνει την κατασκευαστική δραστηριότητα, αυτός που καλύπτει τα οικοδομικά έργα, παρέμεινε σε έντονα πτωτική τροχιά (-41,0%).

Η εγχώρια ζήτηση παρουσίασε κατά το τρίτο τρίμηνο και στις αρχές του φθινοπώρου

ήπια υποχώρηση, πιθανότατα για πρώτη φορά μετά τη σύναψη του Μνημονίου. Η μείωση του δείκτη όγκου στο λιανικό εμπόριο εκτός καυσίμων δεν ξεπέρασε το 2,2% κατά το τρίμηνο Ιουλίου-Σεπτεμβρίου. Μάλιστα, τον Αύγουστο ο δείκτης δε μεταβλήθηκε ως προς τον ίδιο μήνα του 2010. Παρόμοια εξέλιξη παρουσίασε ο κύκλος εργασιών στο χονδρικό εμπόριο. Παρότι η κάμψη της ζήτησης για καταναλωτικά αγαθά δεν ήταν μεγάλης έκτασης τους καλοκαιρινούς μήνες, ο πληθωρισμός αποκλιμακώθηκε σημαντικά σε αυτό το διάστημα, αφού από επίπεδο 3,3% τον Ιούνιο περιορίστηκε στο 1,7% τον Αύγουστο. Αυτή η εξέλιξη οφείλεται στην έντονη προσπάθεια μείωσης κατά την περίοδο των εκπτώσεων των αποθεμάτων που είχαν συσσωρευθεί σε προϊόντα ένδυσης και υπόδησης τον προηγούμενο καιρό. Η απότομη αύξηση του πληθωρισμού τον Σεπτέμβριο προέρχεται αποκλειστικά από την αύξηση του ΦΠΑ στην εστίαση, τάση που ενισχύθηκε στο δίμηνο Οκτωβρίου-Νοεμβρίου από την άνοδο του ειδικού φόρου στο πετρέλαιο θέρμανσης. Δεδομένων όμως των έκτακτων δημοσιονομικών μέτρων που λήφθηκαν το φθινόπωρο, θεωρείται σχεδόν σίγουρη η αντιστροφή των παραπάνω τάσεων στη διάρκεια του τελευταίου τριμήνου του 2011.

Στο σκέλος της ζήτησης από το εξωτερικό για ελληνικά προϊόντα και υπηρεσίες, η άνοδος της διευρύνθηκε στο τρίτο τρίμηνο του 2011, σύμφωνα με τα στοιχεία της ΤτΕ, προσεγγίζοντας το 11%, από 7% το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο. Όμως, η θετική επίδρασή της στο εμπορικό ισοζύγιο αγαθών-υπηρεσιών μετριάστηκε από την επιστροφή των εισαγωγών σε ανοδική τροχιά, με ταχύτητα 4,0%. Έτσι, το έλλειμμα του σχετικού ισοζυγίου δεν περιορίστηκε περαιτέρω σε

σύγκριση με το πρώτο εξάμηνο του 2011, με την πτώση του σε σχέση με το 2010 να παραμένει στην περιοχή του 15,1%.

Όπως είχε επισημανθεί στην ίδια ενότητα της προηγούμενης έκθεσης, οι σταθεροποιητικές δυνάμεις που είχαν επικρατήσει στην ελληνική οικονομία κατά το β' τρίμηνο και μέχρι τους πρώτους καλοκαιρινούς μήνες, θα ανακοπούν στο τελευταίο τρίμηνο του 2011, εκτίμηση που είχε γίνει πριν ανακοινωθεί και ληφθεί το σύνολο των νέων δημοσιονομικών μέτρων και πριν τις πολιτικές εξελίξεις σε εγχώριο και διεθνές επίπεδο που επακολούθησαν. Η αρνητική επίδραση των παραγόντων που αναφέρθηκαν παραπάνω ως προσδιοριστικοί του οικονομικού περιβάλλοντος και της παραγωγικής δραστηριότητας στην Ελλάδα κατά το δ' τρίμηνο του 2011 (πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα, κυβερνητική αστάθεια, καθυστέρηση έκτης δόσης, ενδεχόμενο εξόδου από την Ευρωζώνη κ.λπ.) έχει ήδη αποτυπωθεί στην πορεία των προσδοκιών των οικονομικών μονάδων, επιχειρήσεων και νοικοκυριών: ο δείκτης οικονομικού κλίματος της Ευρωπαϊκής Επιτροπής, που εκτιμάται για την Ελλάδα από το IOBE, κινείται στο δίμηνο Οκτωβρίου – Νοεμβρίου κοντά στην ιστορικά ελάχιστη τιμή του. Οι καταναλωτικές προσδοκίες βρέθηκαν τον Οκτώβριο στο χαμηλότερο επίπεδο τους διαχρονικά. Σε ότι αφορά τις προσδοκίες στους βασικούς τομείς της οικονομίας, δεν επιδεινώθηκαν περαιτέρω κατά το τρίμηνο Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου στο λιανικό εμπόριο και στη βιομηχανία, με την απαισιοδοξία να υποχωρεί ελαφρά στον πρώτο εξ' αυτών. Στον αντίποδα, σε νέο ιστορικά ελάχιστη τιμή διαμορφώθηκε ο δείκτης προσδοκιών στις υπηρεσίες, ενώ σημειώθηκε επιδείνωσή του στις κατασκευές και

έτσι βρίσκεται πλέον σε μικρή απόσταση από το χαμηλότερο επίπεδο του διαχρονικά.

Στο δημοσιονομικό πεδίο, για την αναστροφή του ρευστού κλίματος που επικράτησε τους τελευταίους μήνες, την κάλυψη των καθυστερήσεων στην υλοποίηση της κυβερνητικής πολιτικής, αλλά και τον περιορισμό της διάστασης ανάμεσα στα αποτελέσματα της εκτέλεσης του προϋπολογισμού του 2011 και στους αναθεωρημένους στόχους του, κλιμακώνεται η προσπάθεια για την όσο το δυνατόν πληρέστερη υλοποίηση των πρόσφατων δημοσιονομικών μέτρων, την αρτιότερη προετοιμασία του προϋπολογισμού του 2012 και την ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για τη νέα δανειακή σύμβαση. Σε αυτό το πλαίσιο, θεωρείται δεδομένη η εκτεταμένη περικοπή των κρατικών δαπανών τους τελευταίους μήνες του 2011, κυρίως μέσω της μείωσης των μεταβιβαστικών πληρωμών, δηλαδή των μισθών των δημοσίων υπαλλήλων και των συντάξεων. Καθώς ωστόσο η υστέρηση των εσόδων του κρατικού προϋπολογισμού κατά το πρώτο δεκάμηνο του έτους σε σχέση με τους στόχους του, όπως αυτοί επαναπροσδιορίστηκαν στην εισηγητική έκθεση του προϋπολογισμού του 2012, παραμένει σημαντική παρότι είχαν αρχίσει εντωμεταξύ να αποδίδουν τα νέα φορολογικά μέτρα (εισφορά κοινωνικής αλληλεγγύης, τέλος ηλεκτροδοτούμενων ακινήτων), η έκταση και η ένταση των περικοπών εκτιμάται πως ήταν μεγάλες τους δύο τελευταίους μήνες του 2011 και στις κατηγορίες των δημόσιων δαπανών (λειτουργικές – καταναλωτικές). Σε αυτές συμπεριλαμβάνεται και το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων, οι εκταμιεύσεις επιχορηγήσεων του οποίου διαμορφώθηκαν πιθανότατα κάτω και από το αναθεωρημένο επίπεδο το-

υς για το 2011 στον προϋπολογισμό του 2012(6,9 δισεκ.).

Επακόλουθα, η περιστολή της **δημόσιας κατανάλωσης** θα είναι εντονότερη στο τρίμηνο Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου του 2011, προκειμένου να καλυφθεί και η χαλάρωση που παρουσίασε κατά το τρίτο τρίμηνο του έτους. Η συρρίκνωσή της θα μεγεθυνθεί και από την τεχνική επίδραση του σχετικά υψηλού επιπέδου της στο τελευταίο τρίμηνο του 2010. Ανασχετικά σε αυτή τη δυναμική μπορεί να επενεργήσει μόνο η εξόφληση μεγάλου μέρους των υψηλόποσων ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του κράτους που έχουν συσσωρευθεί στο πρώτο δεκάμηνο του 2011. Κάτι τέτοιο όμως θα απομάκρυνε εκ νέου τον προϋπολογισμό από τους στόχους του, για αυτό μάλλον οι περισσότερες εξ' αυτών θα μεταφερθούν στο δημόσιο χρέος. Σε ότι αφορά το 2012, δεδομένης της μεγάλης συμπίεσης των καταναλωτικών δαπανών του κράτους επί δύο συνεχόμενα έτη, αναμένεται εξασθένιση της μείωσής τους, η οποία επαληθεύεται και από τα σχετικά στοιχεία του προϋπολογισμού του 2012.

Πολύπλευρες αναμένεται να είναι οι πιέσεις στην **κατανάλωση των νοικοκυριών** το τελευταίο τρίμηνο του 2011. Θα προέλθουν κατά κύριο λόγο από τους εξής παράγοντες: α) κλιμάκωση της εφαρμογής των δημοσιονομικών μέτρων άμεσης φορολογίας (έκτακτη εισφορά κοινωνικής αλληλεγγύης, πρόσθετες περικοπές στις συντάξεις, νέος περιορισμός αφορολόγητου ορίου εισοδήματος κ.α.) και β) διεύρυνση των μειώσεων μισθών σε επιχειρήσεις του ιδιωτικού τομέα και αύξηση της ανεργίας, ιδιαίτερα μετά τη λήξη της θερινής περιόδου, καθώς οι επιχειρήσεις προσπαθούν να αντεπεξέλθουν στην αρκετά βαθύτερη από ότι αρχικά αναμενό-

ταν ύφεση στην ελληνική οικονομία το 2011. Αυτές οι επιδράσεις θα μετριαστούν σε μικρό βαθμό από την αύξηση της ροής μεταβιβαστικών πληρωμών από το κράτος προς τα νοικοκυριά μέσω των επιδομάτων ανεργίας. Περιοριστικά στις καταναλωτικές αγορές επενεργεί και η συρρίκνωση των τραπεζικών χορηγήσεων για καταναλωτικούς σκοπούς, που παρότι δεν διευρύνθηκε περαιτέρω στο τρίμηνο Αυγούστου - Σεπτεμβρίου, έχει λάβει σημαντικές διαστάσεις (-6,6%). Ωστόσο, όπως και στη δημόσια κατανάλωση, το χαμηλό περυσινό επίπεδο-βάση σύγκρισής της κατανάλωσης του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας θα συγκρατήσει την πτώση της.

Η επίδραση των παραπάνω εξελίξεων στην κατανάλωση των νοικοκυριών θα εκδηλωθεί σε όλη της την έκταση το 2012, καθώς οι περισσότερες εξ' αυτών έλαβαν χώρα στο τελευταίο τρίμηνο του 2011, ενώ ορισμένες θα κλιμακωθούν στο επόμενο έτος (πχ. εισφορά κοινωνικής αλληλεγγύης). Παράλληλα, αναμένεται να ενταθεί απότομα, μετά τη συμμετοχή των ελληνικών τραπεζών στο πρόγραμμα απομείωσης του ελληνικού χρέους, ο περιορισμός των πιστώσεών τους για καταναλωτικούς λόγους στα νοικοκυριά. Την αποδυνάμωση της αγοραστικής δύναμης θα περιορίσει η επιβράδυνση του πληθωρισμού λόγω της φθίνουσας ζήτησης. Έτσι, δεν αποκλείεται η συρρίκνωση των καταναλωτικών δαπανών των νοικοκυριών το 2012 να είναι μεγαλύτερη από ότι φέτος, που αναμένεται να στο 6,5%.

Αντιθέτως, η πορεία των **επενδύσεων** εκτιμάται ότι θα είναι καλύτερη το 2012 σε σύγκριση με το 2011, με πιθανότερη εξέλιξη την ήπια υποχώρησή τους, μετά τις διαδοχικές, σημαντικές πτώσεις που σημείωσαν κατά την τετραετία 2008-2011, ενώ δεν αποκ-

λείεται και μικρή άνοδος τους, υπό προϋποθέσεις. Ωστόσο, η νέα διεύρυνση της μείωσης του ακαθάριστου σχηματισμού κεφαλαίου στο τρίτο τρίμηνο του 2011 θα συνεχιστεί πιθανότατα και στο επόμενο, καταληκτικό τρίμηνό του, με αποτέλεσμα η πώση τους σου σύνολο του έτους να ξεπεράσει το 12%. Όπως έχει επισημανθεί επανειλημμένα σε προηγούμενες τριμηνιαίες εκθέσεις του IOBE, η ελκυστικότητα της Ελλάδας ως προς την πραγματοποίηση επενδύσεων, τόσο για τους εγχώριους αλλά κυρίως για τους ξένους επενδυτές, πλήττεται συνεχώς από την ασθενική εγχώρια ζήτηση αλλά κυρίως από την αβεβαιότητα σχετικά με τη δυνατότητα και τη διάθεση συνέχισης της διαδικασίας δημοσιονομικής εξυγίανσης της χώρας, όχι μόνο σε κοινωνικό αλλά και σε πολιτικό επίπεδο. Αυτή η αβεβαιότητα κάμφθηκε προς στιγμή με την απόφαση της 26^{ης} Οκτωβρίου, για να κορυφωθεί όμως τις αμέσως επόμενες μέρες, με την ανακοίνωση της διεξαγωγής δημοψηφίσματος, που δημιούργησε για πρώτη φορά ισχυρές αμφιβολίες για την παραμονή της Ελλάδας στην Ευρωζώνη. Η επακόλουθη επιδείνωση του επενδυτικού και ευρύτερα του οικονομικού κλίματος προϋποθέτουν την επανάκαμψη της αξιοπιστίας της χώρας ως προς τον ευρωπαϊκό προσανατολισμό της, η οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό από την ολοκλήρωση της νέας δανειακής σύμβασης.

Υπό τις παραπάνω επιδράσεις, λαμβάνοντας υπόψη και τη σημαντική αργούσα παραγωγική δυναμικότητα των ελληνικών επιχειρήσεων που έφθασε τον Νοέμβριο στη βιομηχανία στο διαχρονικά μέγιστο επίπεδο της (33%), η επενδυτική δραστηριότητα παρέμεινε πιθανότατα αναιμική στο τρίμηνο Οκτωβρίου – Δεκεμβρίου του 2011. Η αναθέρμανσή της δεν ευνοείται και από τον πολύ

χαμηλό ρυθμό εκτέλεσης του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, ο οποίος δεν παρουσίαζε σημάδια βελτίωσης μέχρι και το πρώτο δεκάμηνο του περασμένου έτους: οι εκταμιεύσεις χρηματοδοτήσεων μέσω του ΠΔΕ δεν ξεπέρασαν σε αυτό το διάστημα το 55% του αναθεωρημένου συνολικού ύψους τους για το 2011 στον προϋπολογισμό του 2012, το οποίο πλέον βρίσκεται στα € 6,9 δισεκ., από € 8,5 δισεκ. που αρχικά προβλεπόταν για το περασμένο έτος. Δεδομένων, πρώτον, του μεγάλου μέρους του προϋπολογισμού του ΠΔΕ που δεν είχε διατεθεί μέχρι και το τελευταίο δίμηνο του 2011 και δεύτερον, της διατήρησης του ελλείμματος του κρατικού προϋπολογισμού σε υψηλά επίπεδα στο σύνολο του πρώτου δεκαμήνου, παρά τα πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα, αναμένεται, όπως αναφέρθηκε και προηγουμένως, περαιτέρω περιστολή όλων των κρατικών δαπανών μέχρι το τέλος του 2011, συμπεριλαμβανομένων εκείνων του ΠΔΕ, με αρνητικό αντίκτυπο στην υλοποίηση ολοκληρωμένων επενδυτικών σχεδίων, τα οποία δεν ξεκινούν λόγω έλλειψης χρηματοδότησης.

Ωστόσο, καθώς η καθίζηση των επενδυτικών δαπανών οφείλεται σε σημαντικό βαθμό στην αναμονή εξελίξεων που θα διασφαλίζουν όσο το δυνατόν περισσότερο τη θέση της Ελλάδας στην Ευρωζώνη, την κυβερνητική σταθερότητά της, καθώς επίσης και στην καθυστέρηση της αναδιάρθρωσης της ελληνικής οικονομίας, αλλά και στην έλλειψη οικονομικών πόρων για την κάλυψη της εθνικής συμμετοχής στα συγχρηματοδοτούμενα έργα του ΠΔΕ, η ύπαρξη θετικών εξελίξεων σε όλα τα παραπάνω θέματα το 2012 μπορεί να αρχίσει να λειτουργεί ενισχυτικά στην αποτίμηση των επενδυτικών ευκαιριών που παρουσιάζονται στην Ελλάδα, κυρίως

από ξένους επενδυτές. Αρκετές εξ' αυτών είναι πολύ πιθανό να λάβουν χώρα μέσα στο πρώτο τρίμηνο του 2012 (νέα δανειακή σύμβαση, επιτάχυνση αποκρατικοποιήσεων, αύξηση κοινοτικής χρηματοδότησης στο ΠΔΕ, εκλογή καινούργιας κυβέρνησης «μακράς πνοής»), λειτουργώντας καταλυτικά στην αλλαγή του τρέχοντος, αποθαρρυντικού επενδυτικού κλίματος. Κρίσιμος παράγοντας για τη δυναμική των επενδύσεων το 2012 θα είναι αναμφίβολα η ροή χρηματοδότησης τους από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα, ιδιαίτερα μετά συμμετοχή των ελληνικών τραπεζών στο πρόγραμμα «κουρέματος» του ελληνικού χρέους. Μάλλον η συγκεκριμένη διαδικασία θα επενεργήσει περιοριστικά στο σύνολο των χορηγήσεων τους, μέχρι να ολοκληρωθεί η αναδιάρθρωση των χαρτοφυλακίων τους και η αποτίμηση των νέων διαθέσιμων κεφαλαίων τους.

Περνώντας στις εξελίξεις του τελευταίου τριμήνου του 2011 στον **εξωτερικό τομέα** της οικονομίας, η διατήρηση του ελλείμματος του σε πτωτική τροχιά και κατά το τρίτο τρίμηνο του περασμένου έτους, θα συνεχιστεί πιθανότατα μέχρι και τα τέλη του, καθώς και το 2012, για τον ίδιο λόγο. Ωστόσο, σε αντίθεση με το τρίτο τρίμηνο, η μείωση μέχρι τα τέλη του 2011 και στο επόμενο έτος εκτιμάται ότι θα επέλθει από περιορισμό των εισαγωγών και όχι από περαιτέρω τόνωση των εξαγωγών. Η ζήτηση για **εισαγωγές** φαίνεται να ακολουθεί στενά την εξέλιξη του διαθέσιμου εισοδήματος ατόμων και νοικοκυριών, στο οποίο ασκήθηκαν νέες πιέσεις στο περασμένο τρίμηνο Οκτωβρίου-Δεκεμβρίου, με την εφαρμογή των τελευταίων δημοσιονομικών μέτρων που επηρεάζουν μισθούς και συντάξεις, και τις εκτεταμένες περικοπές μισθών στον ιδιωτικό τομέα. Η πλήρης, περιοριστική επίδρασή τους στο

συνολικό ετήσιο εισόδημα θα εκδηλωθεί το 2012, με παρόμοιο αντίκτυπο στο ύψος των εισαγωγών. Η εκτεταμένη πτώση των εισαγωγών στο τελευταίο τρίμηνο του 2011 θα προέλθει και από το σχετικά μεγάλο μέγεθός τους στο αντίστοιχο τρίμηνο του 2010, που κατά συνέπεια συνιστά μια υψηλή βάση σύγκρισής τους.

Σε ότι αφορά τις **εξαγωγές**, η ενίσχυσή τους κατά το γ' τρίμηνο του 2011 εκτιμάται ότι θα μετριαστεί στο τελευταίο τρίμηνό του, εξαιτίας της επιβράδυνσης της αύξησης των εμπορικών ροών διεθνώς¹². Απώλεια της δυναμικής που είχε αποκτήσει το παγκόσμιο εμπόριο τη διετία 2010-2011 κατά το 2012 εκτιμάται στην πρόσφατη έκθεση του ΟΟΣΑ, με το ρυθμό μεγέθυνσής του να περιορίζεται στο 4,8%, από 6,7% το 2011¹³. Επιπρόσθετα, όπως έχει επισημανθεί σε προηγούμενες εκθέσεις, την ανταγωνιστικότητα των εγχώριων προϊόντων και υπηρεσιών στο εξωτερικό θα πλήξει στα τέλη του 2012 η εξομείωση του συντελεστή του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης και κίνησης για τις επιχειρήσεις.

Συνοψίζοντας τις εκτιμώμενες μεταβολές στις βασικές συνιστώσες του ΑΕΠ κατά το τελευταίο τρίμηνο του 2011, η μείωση των καταναλωτικών δαπανών, τόσο των δημόσιων όσο και των ιδιωτικών, θα ενταθεί, μετά την εξασθένιση που εμφάνισε κατά το τρίτο τρίμηνο. Η επενδυτική δραστηριότητα θα παραμείνει αναιμική, χωρίς πάντως να θεωρείται δεδομένη μεγαλύτερη πτώση της. Ο ανασχετικός ρόλος του εξωτερικού τομέα στην ύφεση θα κλιμακωθεί, θα προέλθει όμως κυρίως από την υποχώρηση των εισαγωγών και δευτερευόντως από την αύξηση

¹² World Trade Monitor, September 2011, CPB Netherlands, 21-11-11

¹³ Economic Outlook no. 90, November 2011, OECD

των εξαγωγών. Λαμβάνοντας υπόψη και τη μικρή κάμψη που μάλλον σημείωσε η πτώση του ΑΕΠ στο γ' τρίμηνο, **η πρόβλεψη για την ύφεση της ελληνικής οικονομίας στο σύνολο του 2011 δε μεταβάλλεται σε σχέση με εκείνη της προηγούμενης έκθεσης του IOBE: θα κινηθεί στην περιοχή του 5,5%, ίσως όμως να είναι ελαφρά ισχυρότερη.** Η συγκεκριμένη εκτίμηση συμπίπτει με εκείνη του Υπουργείου Οικονομικών στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού για το 2012 και των Ευρωπαϊκής Επιτροπής-ΕΚΤ στην πέμπτη έκθεση αξιολόγησης του Προγράμματος Οικονομικής Πολιτικής, ενώ υπολείπεται των σχετικών πρόσφατων προβλέψεων του ΔΝΤ

και του ΟΟΣΑ(-6,0% και -6,1% αντίστοιχα, Πίνακας 3.3).

Σε ότι αφορά το 2012, η προηγούμενη εκτίμηση, για στασιμότητα της ελληνικής οικονομίας, αναθεωρείται επί τα χείρω, στη βάση των επιμέρους τάσεων στα βασικά μεγέθη που συγκροτούν το ΑΕΠ οι οποίες αναλύθηκαν προηγουμένως (νέα αποδυνάμωση συνολικής κατανάλωσης, χαμηλότερες επιδόσεις εξωτερικού τομέα, αλλά και πιθανή μικρή βελτίωση των δεδομένων στον εξωτερικό τομέα και στο πεδίο των επενδύσεων). **Πλέον, η ύφεση να υπολογίζεται ότι θα κινηθεί το 2012 γύρω από το 3,0% του ΑΕΠ ενδεχομένως και ελαφρά υψηλότερα.**

Πίνακας 3.2

Εγχώρια Δαπάνη και Ακαθάριστο Εγχώριο –Προϊόν – Εκτιμήσεις Ευρωπαϊκής Επιτροπής
(σε σταθερές αγοραίες τιμές έτους 2005)

	2009	2010	2011	2012
<i>Ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές</i>				
Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν	-3,2	-3,5	-5,5	-2,8
Ιδιωτική Κατανάλωση	-1,3	-3,6	-6,2	-4,3
Δημόσια Κατανάλωση	4,8	-7,2	-8,5	-9,0
Ακαθάριστες Επενδύσεις Παγίου Κεφαλαίου	-15,2	-15,0	-15,9	-3,6
Εξαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	-19,5	4,2	4,8	6,5
Εισαγωγές Αγαθών και Υπηρεσιών	-20,2	-7,2	-6,2	-3,2
Απασχόληση	-0,2	-1,9	-5,7	-2,8
Αποδοχές Εργαζομένων κατά Κεφαλή	4,0	-3,3	-2,7	-2,8
Πραγματικό Μοναδιαίο Κόστος Εργασίας	4,3	-3,3	-4,2	-3,0
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή	1,3	4,7	3,0	0,8
<i>Συμβολή στη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ</i>				
Τελική Εγχώρια Ζήτηση	-3,4	-7,0	-9,0	-5,3
Καθαρές Εξαγωγές	3,1	3,0	2,9	2,5
Αποθέματα	-2,9	0,4	-0,5	0,0
<i>Σε ποσοστό του ΑΕΠ</i>				
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	-15,8	-10,6	-8,9	-7,0
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών	-14,3	-12,3	-9,9	-7,9
Ακαθάριστο Χρέος Γενικής Κυβέρνησης	129,3	144,9	162,8	198,3
<i>Σε ποσοστό</i>				
Ανεργία (% του εργατικού δυναμικού)	9,5	12,6	16,6	18,4

Πηγή: European Economic Forecast, Autumn 2011, European Commission, November 2011

Πίνακας 3.3

Σύγκριση προβλέψεων για επιλεγμένους Οικονομικούς Δείκτες για τα έτη 2010- 2012

(σε σταθερές αγοραίες τιμές 2005, ετήσιες % μεταβολές)

	ΥΠΟΙΚ			ΕΕ			ΟΟΣΑ			ΔΝΤ		
	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012	2010	2011	2012
ΑΕΠ	-3,5	-5,5	-2,8	-3,5	-5,5	-2,8	-3,5	-6,1	-3,0	-3,5	-6,0	-3,0
Τελική Ζήτηση	:	:	:	-4,4	-5,6	-2,9	-6,2	-7,5	-5,5	:	:	:
Ιδιωτ. Κατανάλωση	-3,6	-6,2	-4,1	-3,6	-6,2	-4,3	-3,6	-5,3	-5,2	-3,6	-7,0	-4,7
Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (%)	4,7	2,8	0,6	4,7	3,0	0,8	4,7	3,0	1,1	4,7	3,1	0,8
Ακαθ. Επενδ. Παγίου Κεφαλαίου	-13,3	-12,9	-4,0	-15,0	-15,9	-3,6	-15,0	-16,1	-5,5	-14,5	-16,0	-3,5
Ανεργία (%)	11,9	15,4	17,1	12,6	16,6	18,4	12,5	16,6	18,5	12,5	17,0	19,0
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (% ΑΕΠ)	-10,6	-9,0	-5,5 ¹	-10,6	-8,9	-7,0	-10,8	-9,0	-7,0	-10,6	-9,0	-4,7
Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών (% ΑΕΠ)	:	:	:	-12,3	-9,9	-7,9	-10,1	-8,6	-6,3	-10,1	-8,4	-6,4
Ακαθ. Δημόσιο Χρέος (% ΑΕΠ)	144,9	161,7	145,5 ¹	144,9	162,8	198,3	144,9	160,9	177,1	145	162	151 ²

*Οι τιμές για αυτά τα μεγέθη προέρχονται από World Economic Outlook, IMF, September 2011

¹ Σενάριο χρέους με τη συμμετοχή ιδιωτών στο PSI² Υπό τους όρους της απόφασης της Συνόδου Κορυφής της 26^{ης} Οκτωβρίου 2011

Πηγές: Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2012, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2011 – European Economic Forecast-Autumn 2011, European Commission, November 2011 - OECD Economic Outlook No. 90, November 2011 - Greece, Fifth Review under the Stand-By Arrangement, Rephasing and Request for Waivers of Nonobservance of Performance Criteria, IMF, December 2011.

Η στασιμότητα της ύφεσης στο τρίτο τρίμηνο του 2011 δεν προοιωνίζεται θετικές εξελίξεις για την **αγορά εργασίας**. Αντιθέτως, καθώς η έντασή της ήταν από τα πρώτα τρίμηνα του 2011 πολύ μεγαλύτερη της αναμενόμενης, οι επιχειρήσεις προσπαθούσαν στο δεύτερο μισό του έτους να προσαρμόσουν την παραγωγική τους δραστηριότητα στα νέα, δυσμενέστερα δεδομένα. Αυτή η εξέλιξη είναι συνεπής με τη χρονική απόσταση που έχει διαπιστωθεί ότι συνήθως υπάρχει μεταξύ αλλαγών στην παραγωγική δραστηριότητα και μεταβολών που αυτές προκαλούν σε εργασιακό επίπεδο. Στη διαχείριση της ισχυρότερης ύφεσης περιλαμβάνονται περικοπές στο ανθρώπινο δυναμικό και προς κάτω αναπροσαρμογές των αμοιβών. Παρότι η εξέλιξη της ανεργίας και της απασχόλησης στο τρίτο τρίμηνο συνολικά, κατά το οποίο το πρώτο μέγεθος ανήλθε κατά 1,5 εκατοστιαία μονάδα έναντι του

αμέσως προηγούμενου τριμήνου ενώ το δεύτερο υποχώρησε κατά 2 εκατοστιαίες μονάδες είναι συναφείς με την παραπάνω ανάλυση, εντούτοις, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, οι έντονες μηνιαίες διακυμάνσεις της ανεργίας σε αυτή την χρονική περίοδο δεν μπορούν να αποδοθούν σε συγκεκριμένα αίτια. Καθώς οι εποχικοί παράγοντες που αναμενόταν να ανακόψουν την άνοδο της ανεργίας τους καλοκαιρινούς μήνες δεν είχαν την εκτιμώμενη επίδραση, οι πιθανότητες για απότομη άνοδό της στο τελευταίο τρίμηνο του 2011 αυξάνονται. **Έτσι, η πρόβλεψη για το ποσοστό της ανεργίας για ολόκληρο το 2011 επιδεινώνεται. Πλέον αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 17,3%, 4,8 εκατοστιαίες μονάδες υψηλότερα από ότι το 2010.**

Η συνέχιση της ύφεσης για πέμπτο έτος το 2012, θα προκαλέσει και νέα άνοδό της, κοντά στο 18,5%.

Η συνεχής αύξηση της ανεργίας, σε συνδυασμό με τον περιορισμό του διαθέσιμου εισοδήματος από τα νέα μέτρα άμεσης φορολογίας, ορισμένα εκ των οποίων θα υλοποιηθούν πλήρως από το 2012 (μείωση αφορολόγητου ορίου, εισφορά κοινωνικής αλληλεγγύης) θα συνεχίσουν να ασκούν πιέσεις στον πληθωρισμό τον τελευταίο μήνα του 2011 και ιδίως στις αρχές του επόμενου έτους. Αυτές οι επιδράσεις θα περιορίσουν και σταδιακά θα αντισταθμίσουν την ενίσχυση του πληθωρισμού στο τελευταίο τετράμηνο του 2011 από τη μετάταξη της εστίασης στον υψηλό συντελεστή Φ.Π.Α. και την αύξηση στο Ε.Φ.Κ. στο πετρέλαιο θέρμανσης. Από την άλλη πλευρά, το χαμηλό επίπεδο του δείκτη τιμών κατά τους πρώτους δύο μήνες του 2011 υψηλούς ρυθμούς αύξησής του στο αντίστοιχο διάστημα του 2012. Επιπλέον, αντίρροπα στην περιοριστική επενέργεια των παραπάνω παραγόντων στον πληθωρισμό θα επιδράσει η αύξηση της τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος, η εξίσωση του Ε.Φ.Κ. στο πετρέλαιο κίνησης και θέρμανσης από το φθινόπωρο, αλλά και οποιαδήποτε νέα φορολογικά μέτρα τυχόν ληφθούν. Συνεκτιμώντας τις παραπάνω επιδράσεις, **η πρόβλεψη για τον πληθωρισμό το 2011 δεν μεταβάλλεται (3,4%), ενώ το εύρος διαμόρφωσής το 2012 του εκτιμάται στο 1,2%-1,4%.**

Το σύνολο των παραπάνω τάσεων στα βασικά μακροοικονομικά μεγέθη αναδεικνύει τις επιπτώσεις της συνέχισης της ύφεσης στην ελληνική οικονομία και το 2012. Οι περισσότερες εξ' αυτών οφείλονται στη διαδικασία δημοσιονομικής προσαρμογής, αλλά κυρίως, όπως έχει επανειλημμένα υποστηριχθεί, στη μη παράλληλη εφαρμογή ανα-

πτυξιακών μέτρων και πολιτικών (διαρθρωτικές αλλαγές, επιτάχυνση ΕΣΠΑ 2007-2013, αξιοποίηση δημόσιας περιουσίας). Η σημαντική υστέρηση σε αυτό το πεδίο κατέστη ιδιαίτερα αισθητή το 2011 από την τελική έκταση της ύφεσης, που αναμένεται να είναι σχεδόν διπλάσια της αρχικά αναμενόμενης (στο -3,0% οι σχετικές εκτιμήσεις στα τέλη του 2010), αλλά και από τη μεγάλη διάσταση ανάμεσα στους στόχους των δημοσιονομικών μέτρων και ευρύτερα του προϋπολογισμού του 2011 και στις πραγματοποιήσεις. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στην Εισηγητική Έκθεση του Προϋπολογισμού 2012 «παρά τη μικρότερη μείωση του ελλείμματος (σ.σ.: του 2011 ως προς το 2010) σε σχέση με τον στόχο που είχε τεθεί¹⁴, η απαιτούμενη δημοσιονομική προσπάθεια σε επίπεδο λήψης μέτρων ήταν του ίδιου μεγέθους και έντασης με το 2010, καθώς η επιδείνωση της ύφεσης εμποδίζει την πλήρη αποτελεσματικότητα των ληφθέντων μέτρων».

Δεδομένου ότι η επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων του 2012 βασίζεται σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό από ότι πέρυσι στην αύξηση των εσόδων από φορολογία στα εισοδήματα (+12,4%, έναντι -0,2%), μεγαλύτερη ύφεση σε σχέση με την εκτίμηση στην οποία έχει βασιστεί ο προϋπολογισμός θα συνεπάγεται αυτόματα σημαντική απόκλιση από τους στόχους του, ανάγκη λήψης πρόσθετων μέτρων, όξυνση της κοινωνικής δυσανεμίας και των αντιδράσεων απέναντι στη δημοσιονομική προσαρμογή. Συνεπώς, η υλοποίηση/ολοκλήρωση των αναπτυξιακών δράσεων που αναφέρθηκαν, οι οποίες είτε γίνονται με αργούς ρυθμούς, είτε έχουν αναβληθεί πολλές φορές, είναι πλέον

¹⁴ Η οποία δεν αποκλείεται να είναι τελικά οριακή ή μηδενική

περισσότερο αναγκαία από ποτέ, όχι μόνο για την αποφυγή μεγαλύτερης ύφεσης, αλλά και για την επίτευξη των δημοσιονομικών στόχων στην πλέον κρίσιμη χρονιά για τη συνέχιση της προσπάθειας δημοσιονομικής εξυγίανσης της Ελλάδας, καθώς επίσης και για την ενίσχυση της κοινωνικής αποδοχής της. Σε αντίθετη περίπτωση, είναι πολύ πιθανή η εμφάνιση σπιράλ ύφεσης-δημοσιονομικού ελλείμματος-νέων δημοσιονομικών μέτρων.

3.2 Εξελίξεις και προοπτικές σε βασικούς τομείς της Οικονομίας

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι τριμηνιαίοι δείκτες δραστηριότητας που καταρτίζει η ΕΛΣΤΑΤ και οι οποίοι αποτυπώνουν την πορεία της παραγωγής στη Βιομηχανία, καθώς και του κύκλου εργασιών των επιχειρήσεων στους τομείς των Κατασκευών, του Εμπορίου και των Υπηρεσιών. Ταυτόχρονα παρουσιάζονται αντίστοιχοι κλαδικοί δείκτες που κατασκευάζει το IOBE με βάση τις έρευνες οικονομικής συγκυρίας τις οποίες διεξάγει στην Ελλάδα από το 1981 και έπειτα. Ο συνδυασμός των δεικτών αυτών και η συνεκτίμηση των τάσεων που προκύπτουν, συνεισφέρουν σε μια ευρύτερη απεικόνιση της πλευράς της προσφοράς της οικονομίας, αποτυπώνοντας την ένταση της εγχώριας ζήτησης.

Βιομηχανία

Στο πρώτο 10μηνο του 2011 η βιομηχανική παραγωγή περιορίζεται κατά 8,1% έναντι -5,0% το 2010. Συνεχίζεται και επιταχύνεται έτσι η καθοδική πορεία του δείκτη που έχει ξεκινήσει από τις αρχές του 2008. Αντίθετα, η βιομηχανική παραγωγή στην Ευρωζώνη κατά το τρίτο τρίμηνο εξακολουθεί να αυξάνεται με ηπιότερο ρυθμό σε σχέση με πέρυσι. Σε

ετήσια βάση, ο δείκτης βιομηχανικής παραγωγής γ' τριμήνου ενισχύεται οριακά κατά +0,9% σε σχέση με το τρίτο τρίμηνο του 2010 ενώ σε σύγκριση εννιαμήνων, η άνοδος του δείκτη διαμορφώνεται στο 5,0% έναντι 5,8% το 2010.

Σε κλαδικό επίπεδο η μεγαλύτερη υποχώρηση (κατά το πρώτο δεκάμηνο του 2011) καταγράφεται στον κλάδο **Παροχής Ηλεκτρικού Ρεύματος** κατά -10,3% σε σχέση με -5,3% την αντίστοιχη περίοδο του 2010. Ακολουθεί ο κλάδος των **Μεταποιητικών Βιομηχανιών** όπου επιβραδύνεται περαιτέρω η παραγωγή (-8,4% σε σχέση με -5,0% πέρυσι), ενώ σε τροχιά ύφεσης εισέρχεται και ο κλάδος **Παροχής Νερού** (-2,5% σε σχέση με +1,0% το 2010). Τέλος περιορίζονται σημαντικά οι απώλειες στη βιομηχανική παραγωγή στα **Ορυχεία – Λατομεία** όπου ο σχετικός δείκτης διαμορφώνεται στο -0,5% έναντι σημαντικής ύφεσης κατά -6,7% πέρυσι.

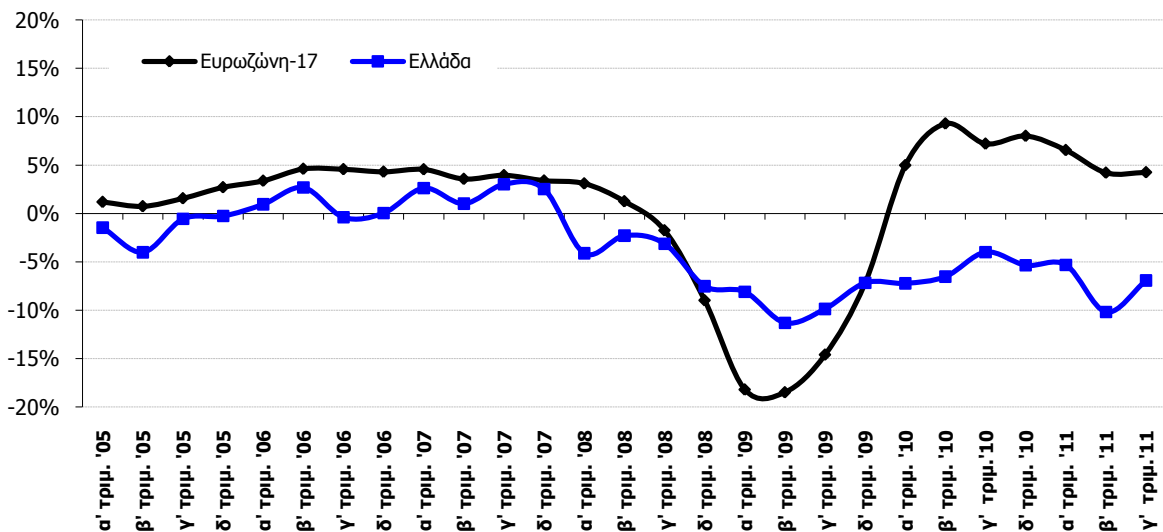
Αναλυτικότερα, το πρώτο δεκάμηνο του έτους τα **Ορυχεία** παρουσιάζουν πτώση της παραγωγής η οποία είναι σαφώς ηπιότερη σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι. Στους επιμέρους κλάδους, η μεγαλύτερη ύφεση καταγράφεται στην άντληση αργού πετρελαίου και φυσικού αερίου (-30,2% έναντι ανόδου κατά 58,5% πέρυσι) και στις λοιπές εξορυκτικές και λατομικές δραστηριότητες (-14,1% σε σχέση με οριακή αύξηση κατά 0,5% πέρυσι). Στον αντίποδα αύξηση παραγωγής σημειώνεται στην εξόρυξη μεταλλούχων μεταλλευμάτων (18,4% αντί για 13,6% το 2010), ενώ και ο υποκλάδος εξόρυξης άνθρακα και λιγνίτη εισέρχεται σε τροχιά ανάπτυξης (4,8% αντί -13,5% πέρυσι). Στη **Μεταποίηση** ολοένα και περισσότεροι κλάδοι (20 στους 24) κινούνται πτωτικά στη διάρκεια του πρώτου δεκαμήνου του

2011, ενώ ταυτόχρονα η ύφεση επεκτείνεται και σε κλάδους με εξαγωγική δραστηριότητα, οι οποίοι μέχρι πρότινος έδειχναν να μην επηρεάζονται σημαντικά από το δυσοίωνα οικονομικό κλίμα. Αναλυτικότερα, τα μη μεταλλικά ορυκτά κατέγραψαν απώλειες της τάξης του -34,4% (αντί -13,6% την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι), ενώ η δεύτερη μεγαλύτερη συρρίκνωση (με επιβραδυνόμενο ωστόσο ρυθμό) καταγράφεται στον λοιπό εξοπλισμό μεταφορών (-29,6% αντί για -41,2%). Η ύφεση συνεχίζεται στον κλάδο των ειδών ένδυσης (-26,2% έναντι -22,9% πέρυσι), των εκτυπώσεων (-23,4% αντί -12,9% το 2010), των Κλωστοϋφαντουργικών υλών (-21,0% έναντι -20,2%). Ταυτόχρονα εντείνονται οι απώλειες στα Έπιπλα (-18,6% αντί -16,5%), στα παράγωγα πετρελαίου και άνθρακα (-14,8% αντί +4,7%) και στα μηχανοκίνητα οχήματα (-5,5% αντί +5,6% το 2010). Ο κλάδος των τροφίμων περιορίζει ελαφρά τις απώλειές του (-3,1% αντί -4,1% το 2010) ενώ παρόμοια τάση ακολουθεί και ο κλάδος των Ποτών (-6,8% σε σχέση με -7,0% πέρυσι).

Αντίθετα ανοδικά κινήθηκε η παραγωγή προϊόντων καπνού η οποία ενισχύθηκε με ρυθμό +8,4% (σε σχέση με απώλειες της τάξης του -15,0%), ενώ σε τροχιά επιβραδυνόμενης επέκτασης προϊόντος βρίσκονται τα βασικά μέταλλα (7,0% αντί 11,5% πέρυσι), η παραγωγή ξύλου και φελλού (1,8% αντί 13,9%) και τα βασικά φαρμακευτικά προϊόντα και σκευάσματα (+0,2% σε σχέση με 4,5% το προηγούμενο έτος). Γενικότερα οι κλάδοι που σχετίζονται με διαρκή καταναλωτικά αγαθά εξακολουθούν να καταγράφουν πτωτική πορεία με υψηλότερο ρυθμό σε σχέση με το πρώτο δεκάμηνο του 2010 (-15,4% αντί -11,4%). Με διπλάσιο ρυθμό πτώσης κινείται η παραγωγή στον τομέα της ενέργειας (-9,4% αντί -5,0%) ενώ σημαντικές είναι οι απώλειες και στον κλάδο των ενδιάμεσων αγαθών (-8,9% αντί -0,7%). Τέλος, η πτώση δείχνει να επιβραδύνεται μερικώς στα Κεφαλαιουχικά αγαθά (απώλειες 5,3% αντί -24,3%) και στα μη διαρκή καταναλωτικά αγαθά (-5,2 αντί -6,8%).

Διάγραμμα 3.1

Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής στην Ελλάδα και την Ευρωζώνη -17 Π.Μ. (%) ως προς το αντίστοιχο τρίμηνο του προηγούμενου έτους.

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

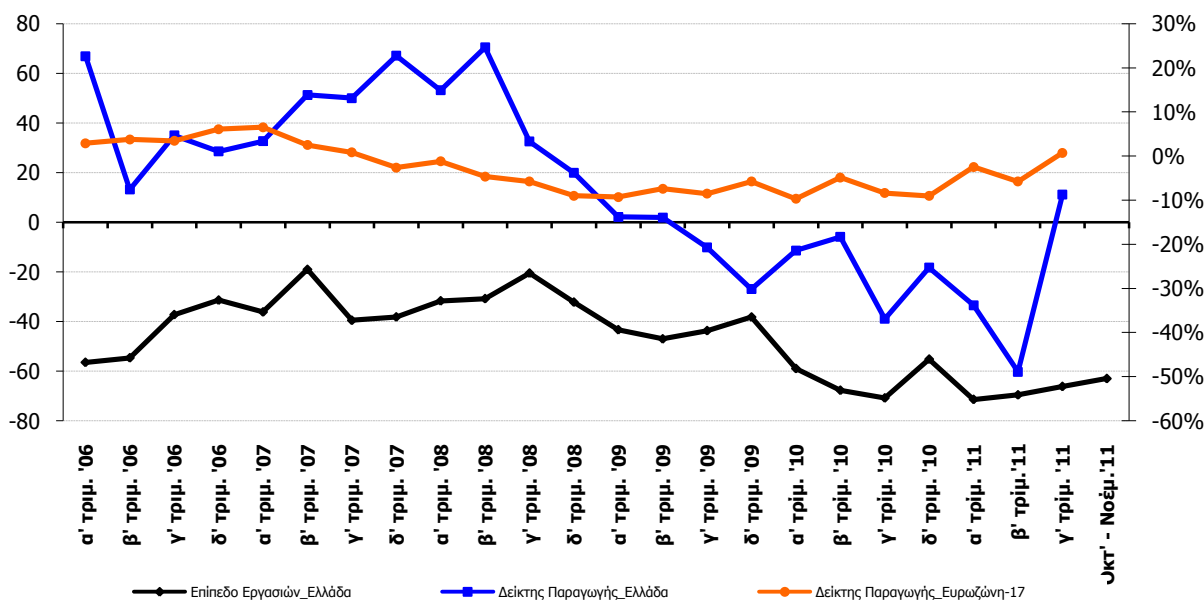
Κατασκευές

Συνεχίστηκε και το τρίτο τρίμηνο του 2011 η υποχώρηση του γενικού δείκτη παραγωγής στις κατασκευές με σαφώς ηπιότερο ρυθμό σε σχέση με πέρυσι. **Πράγματα ο δείκτης διαμορφώθηκε σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα πενταετίας (57,8 μονάδες) σημειώνοντας πτώση κατά -8,3%, όταν πέρυσι η ύφεση ξεπερνούσε το -37% σε σχέση με το 2009.** Αντίθετα, ο αντίστοιχος γενικός δείκτης παραγωγής στον τομέα των Κατασκευών στην ΕΑ-17, παρουσιάζει οριακή αύξηση κατά 0,7% σε σχέση με το 2010, καθώς τροφοδοτείται από την αύξηση σε μέλη όπως η Εσθονία (μεταβολή της τάξης του 22% σε σχέση με πέρυσι), η Πολωνία (+14,1%), η Λιθουανία (+17,3%), η Λετονία (+13,9%), η Δανία (+7,6%) και η Γερμανία (+5,1%). Στον αντίποδα, οι χώρες με τη μεγαλύτερη πτώση είναι η Σλοβενία (-39,8%), η Ουγγαρία (-16,6%) και η Βουλγαρία (-11,3%).

Κατά το τρίτο τρίμηνο του 2011, οι συναλλαγές οικιστικών ακινήτων με τη διαμεσολάβηση πιστωτικών ιδρυμάτων, κατέγραψαν απώλειες της τάξης του 42,1% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι (-3,8%), ενώ και ο όγκος των συναλλαγών κατέγραψε δραματική πτώση που ξεπέρασε το 40,5%. Μπορεί τα στεγαστικά επιτόκια (με διάρκεια άνω των 5 ετών) να βρίσκονται σε περίπου ίδια επίπεδα με αυτά του καλοκαιριού (3,95% τον Οκτώβριο σε σχέση με 3,96% τον Αύγουστο) και οι τιμές των διαμερισμάτων άνω των 5 ετών να υποχωρούν κατά 4,7% σε σχέση με πέρυσι, ωστόσο η γενικότερη οικονομική και φορολογική αστάθεια που επικρατεί στην ελληνική αγορά – σε συνδυασμό με την πρόσθετη φορολόγηση της ακίνητης περιουσίας - ασκεί σημαντικές πιέσεις στην αγορά κατοικίας (real estate), με τις μεσοπρόθεσμες προοπτικές της να παραμένουν εξαιρετικά δυσμενείς.

Διάγραμμα 3.2

Δείκτης Παραγωγής στις Κατασκευές –ετήσια ΠΜ(%)- στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-17 και Δείκτης Επιπέδου Εργασιών στην Ελλάδα (1996-2006=100).

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Λιανικό Εμπόριο

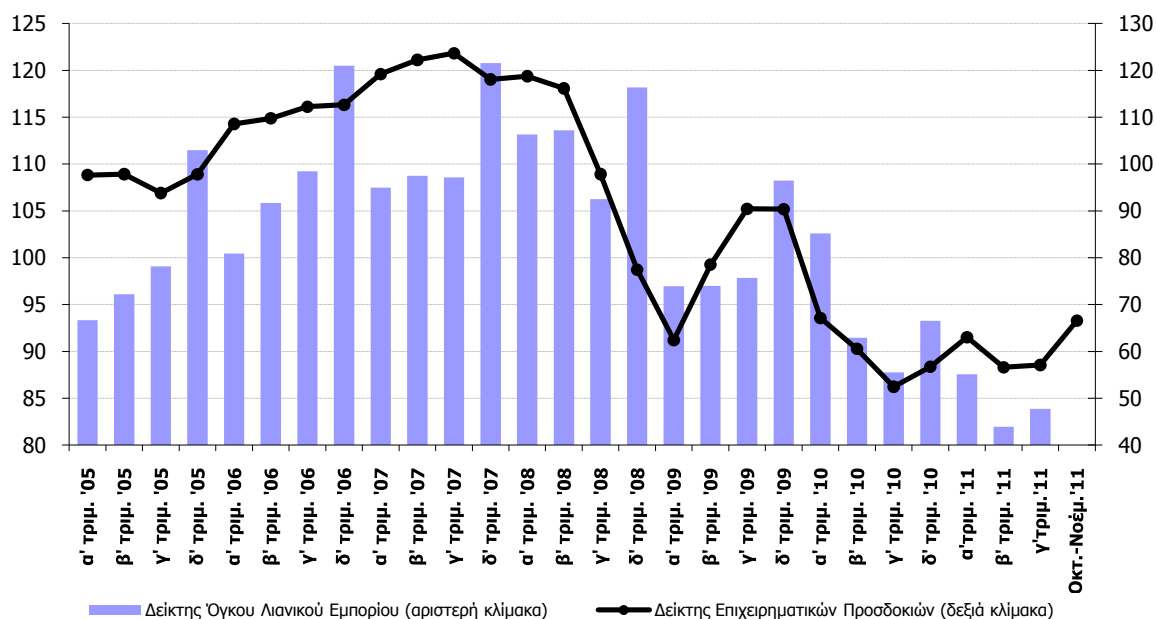
Η προαναγγελία νέων έμμεσων φορολογικών μέτρων κατά το τρίτο τρίμηνο του έτους, αλλά κυρίως η περιρρέουσα αβεβαιότητα έχει επηρεάσει δραματικά την ψυχολογία των καταναλωτών. Το γεγονός αυτό αποτυπώνεται πιο εύγλωττα, στους δείκτες που σχετίζονται με το λιανικό εμπόριο. Έτσι ο δείκτης όγκου λιανικού εμπορίου (κύκλος εργασιών σε σταθερές τιμές, με καύσιμα και λιπαντικά αυτοκινήτων¹⁵) κατά το πρώτο εννιάμηνο του 2011, καταγράφει απώλειες της τάξης του 10,1% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2010 (-3,4%). Στην πλειονότητα των επιμέρους κλάδων του λιανικού εμπορίου σημειώνονται σημαντικές απώλειες. Αναλυτικότερα, (βλ. Πίνακα 3.4) η μεγαλύτερη πτώση καταγράφεται στον κλάδο της Ένδυσης-Υπόδησης όπου ο δείκτης υποχωρεί κατά -17,6% σε σχέση με -17,1% το 2010) ενώ ακολουθεί ο κλάδος των επίπλων, ηλεκτρικών ειδών και ειδών οικιακού εξοπλισμού, με εντεινόμενες απώλειες της τάξης του -17,0% (αντί -7,9% πέρυσι). Σε μεγαλύτερη πτώση σε σχέση με πέρυσι βρίσκεται ο κλάδος των καυσίμων και λιπαντικών (-15,3% έναντι -9,3% το προηγούμενο έτος), των τροφίμων ποτών και ειδών καπνού (-15,3% από -2,3% το 2010), των φαρμακευτικών-καλλυντικών (-11,3% αντί αύξησης κατά 2,6% το προηγούμενο έτος), των μεγάλων καταστημάτων τροφίμων (-4,1% σε σχέση με -2,9% πέρυσι) και τέλος, των βιβλίων χαρτικών και λοιπών ειδών (-2,4% αντί -0,9%).

Στον αντίποδα βρίσκονται τα πολυκαταστήματα όπου ανακόπτεται η σημαντική ύφεση του αρκετά δυσμενούς πρώτου εννιαμήνου του 2010 (-10,0%) και πλέον ο κλάδος αυξάνει τις πωλήσεις του κατά +3,6%. Πρόκειται για το μόνο κλάδο με αύξηση τζίρου το 2011, αν και είναι ο κλάδος που φαίνεται να επλήγη περισσότερο το 2010. Η επιδείνωση στο Λιανικό εμπόριο έχει ήδη αποτυπωθεί στη πορεία των δεικτών **επιχειρηματικών Προσδοκιών, όπως αυτοί προκύπτουν από τις έρευνες** συγκυρίας του ΙΟΒΕ. Αν και ο γενικός δείκτης είναι μάλλον αμετάβλητος το πρώτο δεκάμηνο του 2011, σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι, ουσιαστικά η σωρευτική πτώση της διετίας έχει προεξοφληθεί από πέρυσι. Έτσι στις επιμέρους κατηγορίες εντείνεται το κλίμα απαισιοδοξίας στον κλάδο των Πολυκαταστημάτων (-35,8%), στα είδη Ένδυσης-Υπόδησης (-18,6%) και στα είδη Οικιακού Εξοπλισμού (-13,0%). Ο Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών για τα Αυτοκίνητα – Οχήματα εμφανίζεται σε σημαντική άνοδο σε σχέση με πέρυσι λόγω της αυξητικής δυναμικής που είχε δημιουργήσει στην αγορά το πρόγραμμα της απόσυρσης. Έτσι σε σύγκριση με την προηγούμενη χρονιά που δεν υπήρχε το πρόγραμμα και οι προσδοκίες ήταν ακόμα πιο απαισιόδοξες εμφανίζεται μία αύξηση. Σε κάθε περίπτωση πάντως οι πωλήσεις επιβατικών αυτοκινήτων είναι μειωμένες κατά 33% στο ενδεκάμηνο του έτους.

¹⁵ Σύμφωνα με τη νέα στατιστική ταξινόμηση οικονομικών δραστηριοτήτων NACE Rev.2 ο κλάδος «Λιανικής πώλησης καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων» κατατάσσεται στο **Λιανικό Εμπόριο** και πλέον δεν ανήκει στην κατηγορία «Εμπόριο, συντήρηση και επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσυκλετών».

Διάγραμμα 3.3

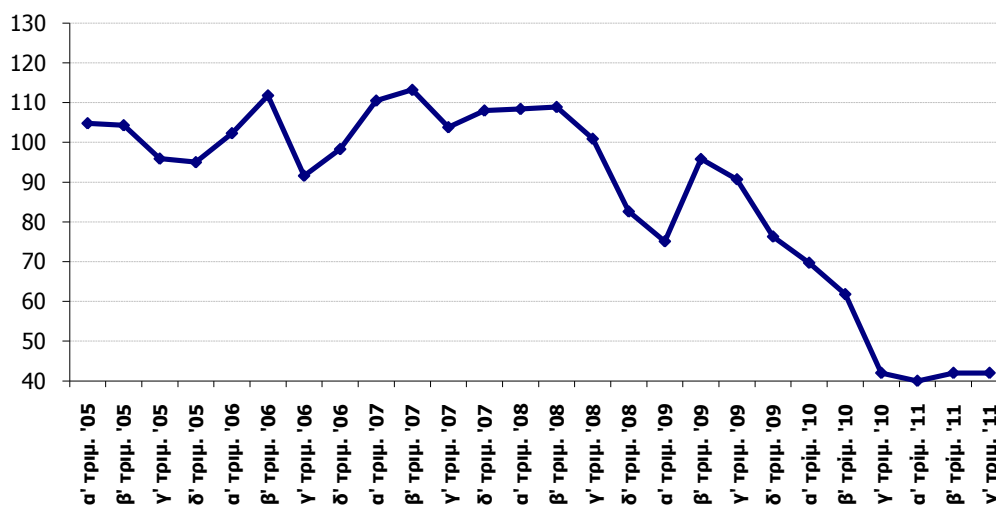
Δείκτης Όγκου Λιανικού Εμπορίου (2005=100) και Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996=2006)

Πηγή: ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.4

Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον κλάδο Εμπόριο, Συντήρηση και Επισκευή αυτοκινήτων και μοτοσυκλετών, και εμπόριο συναφών ανταλλακτικών και εξαρτημάτων. Κλάδος 45 (2005=100)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.4

Ετήσιες Μεταβολές Δείκτη Όγκου στο Λιανικό Εμπόριο, Ιανουάριος – Σεπτέμβριος

Κατηγορίες καταστημάτων λιανικού εμπορίου	Δείκτης Όγκου (2005=100)				
	Ιαν-Σεπ 2009	Ιαν-Σεπ 2010	Ιαν-Σεπ 2011	ΠΜ (%) '10/'09	ΠΜ (%) '11/'10
Γενικός Δείκτης	97,3	93,9	84,5	-3,4%	-10,1%
Γενικός Δείκτης (εκτός καυσίμων και λιπαντικών αυτοκινήτων)	96,1	92,5	84,3	-3,7%	-8,9%
Επιμέρους κατηγορίες καταστημάτων					
Μεγάλα καταστήματα τροφίμων	105,1	102,1	97,9	-2,9%	-4,1%
Πολυκαταστήματα	110,0	98,2	101,7	-10,7%	3,6%
Καύσιμα και Λιπαντικά Αυτοκινήτων	89,0	80,8	68,4	-9,3%	-15,3%
Τρόφιμα - Ποτά - Καπνός	91,1	89,0	77,0	-2,3%	-13,5%
Φαρμακευτικά-Καλλυντικά	106,2	109,1	96,7	2,6%	-11,3%
Ένδυση-Υπόδηση	95,0	86,3	71,1	-9,1%	-17,6%
Έπιπλα-Ηλεκτρικά Είδη-Οικιακός Εξοπλισμός	97,2	89,5	74,3	-7,9%	-17,0%
Βιβλία-Χαρτικά-Λοιπά είδη δώρων	76,5	75,8	74,0	-0,9%	-2,4%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Πίνακας 3.5

Κλαδικό Δείκτης Επιχειρηματικών Προσδοκιών στο Λιανικό Εμπόριο (1996-2006=100)

	Ιαν.-Νοέμ. 2009	Ιαν.-Νοέμ. 2010	Ιαν.-Νοέμ. 2011	ΠΜ % '10/'09	Π.Μ. % '11/'10
Τρόφιμα - Ποτά - Καπνός	87,9	76,3	80,3	-13,20%	5,2%
Υφάσματα - Ένδυση - Υπόδηση	90,6	68,4	55,7	-24,50%	-18,6%
Είδη Οικιακού Εξοπλισμού	67,8	55,2	48	-18,58%	-13,0%
Οχήματα - Ανταλλακτικά	76,4	42,9	61	-43,85%	42,2%
Πολυκαταστήματα	106,4	87,1	55,9	-18,14%	-35,8%
Σύνολο Λιανικού Εμπορίου	80,4	59,2	59,3	-26,37%	0,2%

Πηγή: ΙΟΒΕ

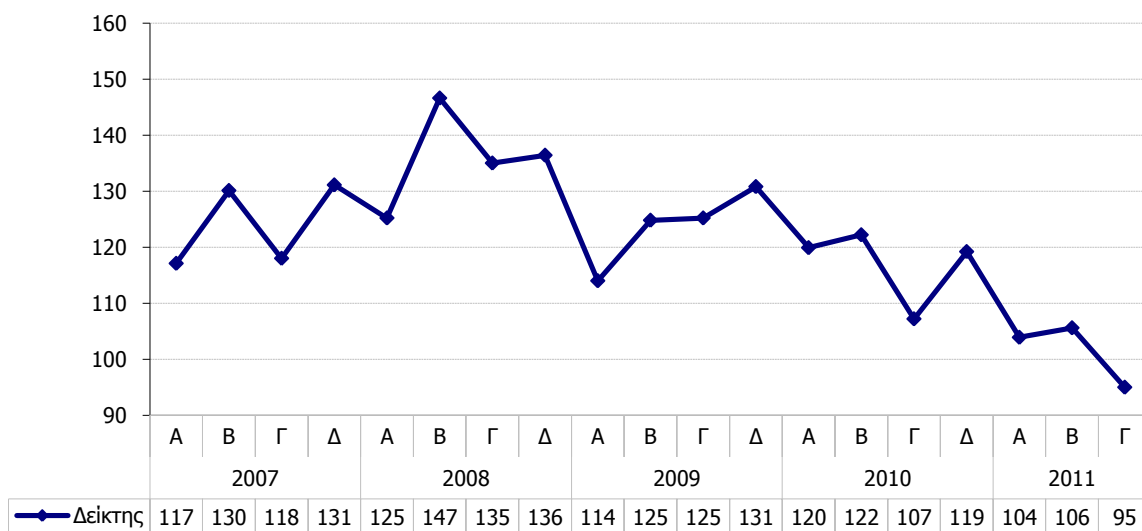
Χονδρικό Εμπόριο

Όπως το λιανικό έτσι και ο προηγούμενος κρίκος της αλυσίδας, το χονδρικό εμπόριο εμφανίζει έντονη πτωτική πορεία, όπως φαίνεται από το σχετικό δείκτη κύκλου εργασιών.

Πράγματι το τρίτο τρίμηνο, ο δείκτης κινείται σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα τουλάχιστον τετραετίας, σημειώνοντας πτώση 11,2% σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι.

Διάγραμμα 3.5

Εξέλιξη του Δείκτη Κύκλου Εργασιών στο Χονδρικό Εμπόριο

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Υπηρεσίες

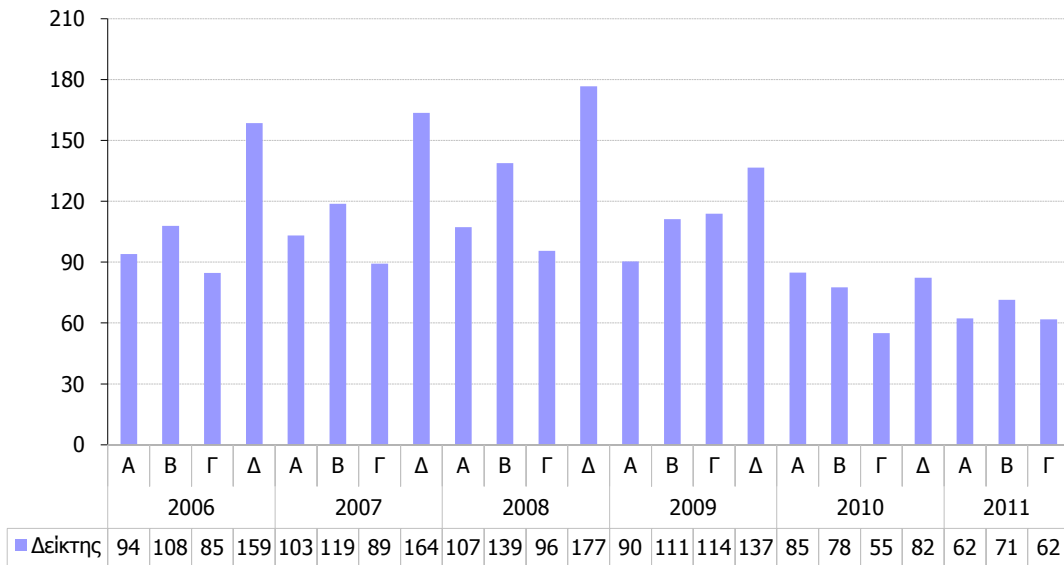
Οι επιπτώσεις της οικονομικής ύφεσης είναι εμφανείς και στον τομέα των υπηρεσιών, όπου κλιμακώνεται η υποχώρηση των επιμέρους δεικτών ανά κλάδο τόσο σε σχέση με το δεύτερο τρίμηνο του 2011 όσο και σε ετήσια βάση συνεχίζοντας την πτωτική πορεία που ξεκίνησε στις αρχές του 2009. Στο σύνολο του πρώτου εννιαμήνου του έτους, όλοι ανεξαιρέτως οι κλάδοι υπηρεσιών καταγράφουν σημαντικές απώλειες στον κύκλο εργασιών τους.

Ειδικότερα, κατά το πρώτο εννιάμηνο του 2011 η μεγαλύτερη πτώση καταγράφεται στις **υπηρεσίες εκδοτικών δραστηριοτήτων** (κλάδος 58), οι οποίες υποχωρούν εκ νέου κατά -28,8% (έναντι πτώσης κατά -18,2% πέρυσι). Παράλληλα συνεχίζεται η πτωτική πορεία του δείκτη κύκλου εργασιών στις **υπηρεσίες διαφήμισης, έρευνας αγοράς και δημοσκοπήσεων κοινής γνώμης** (κλάδος 73), αφού ο κύκλος εργασιών περιορίζεται κατά 26,4% σε σχέση με το προηγούμενο έτος, σε συνέχεια των περυσινών απωλειών κατά 17,3%.

Αντίστοιχη κάμψη του κύκλου εργασιών κατά -19,0%, καταγράφεται και στις **υπηρεσίες δραστηριοτήτων αρχιτεκτόνων και μηχανικών και συναφών δραστηριοτήτων παροχής συμβουλών διαχείρισης** (κλάδος 71), όταν πέρυσι ο δείκτης είχε παρουσιάσει και πάλι έντονες απώλειες της τάξης του -24,6%. Ισχυρότερη πτώση σε σχέση πέρυσι εμφανίζουν και οι **υπηρεσίες των Τηλεπικοινωνιών** (κλάδος 62) με υποχώρηση του δείκτη κατά -13,2% (έναντι απωλειών κατά -7,5% την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι). Στον κλάδο των **υπηρεσιών Πληροφορικής** (κλάδος 62), καταγράφεται έντονη μα ηπιότερη ύφεση σε σχέση με πέρυσι της τάξης του -12,7% (αντί απωλειών κατά -30,1% το πρώτο εννιάμηνο του 2010).

Διάγραμμα 3.6

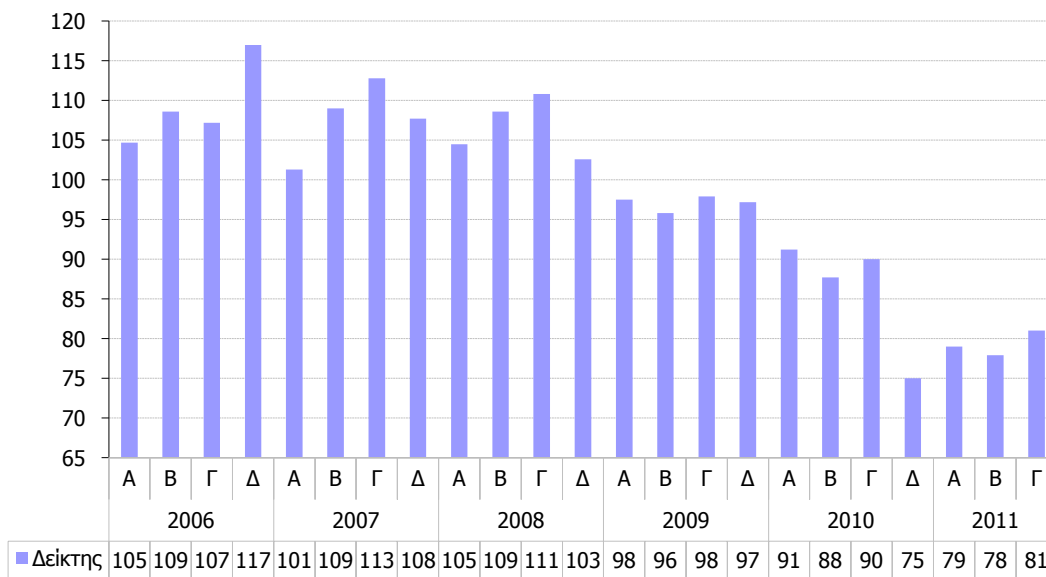
Εξέλιξη του δείκτη κύκλου εργασιών στον τομέα των Υπηρεσιών Πληροφορικής, Κλάδος 62 (2005=100).

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.7

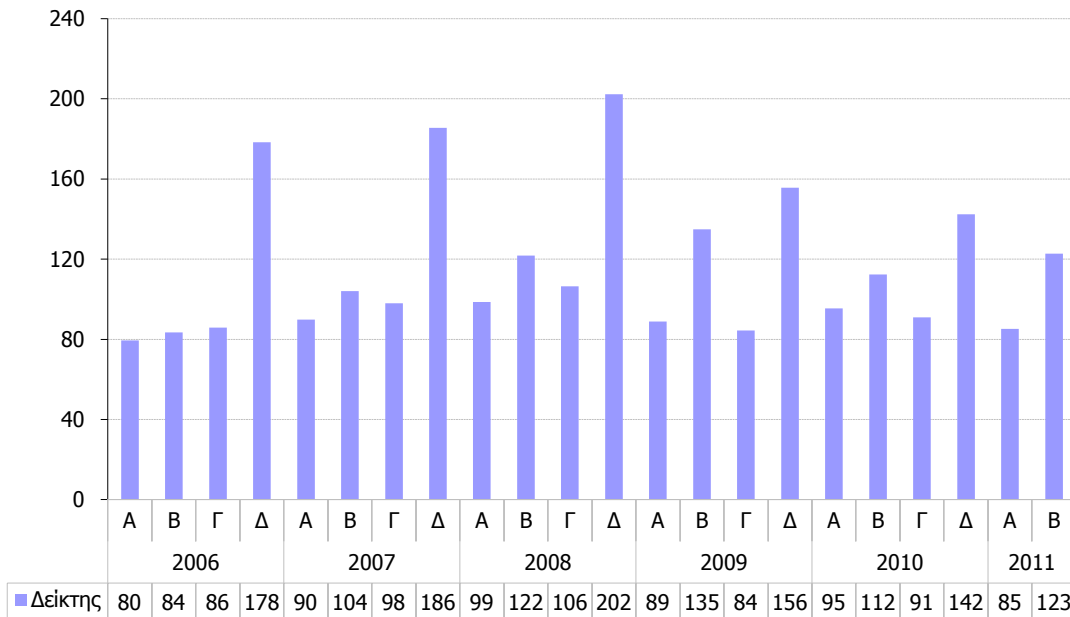
Εξέλιξη του δείκτη κύκλου εργασιών στον τομέα των Τηλεπικοινωνιών, Κλάδος 61 (2005=100).

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.8

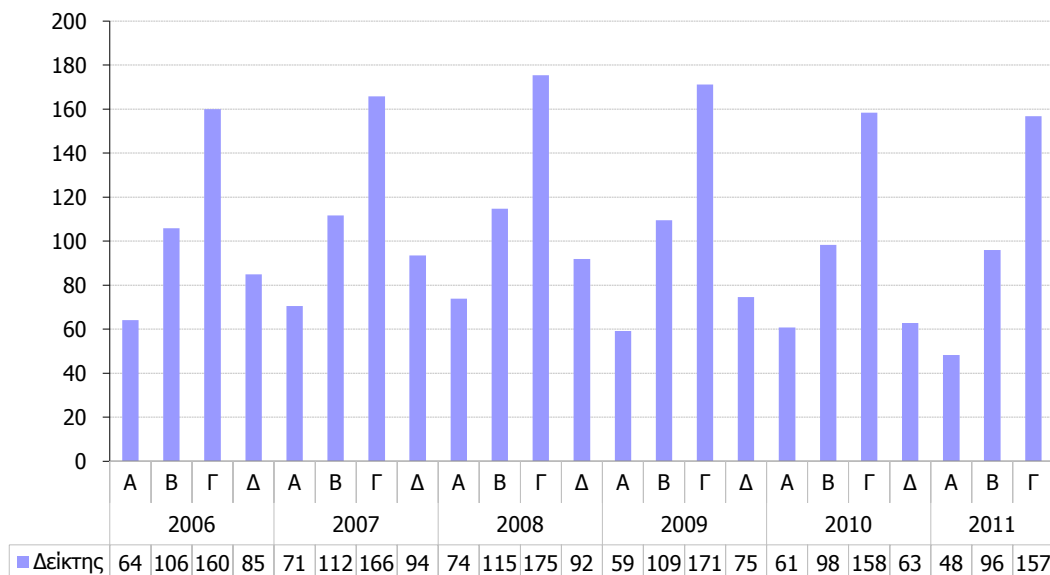
Εξέλιξη Δείκτη Κύκλου Εργασιών στον Τομέα Νομικών, Λογιστικών & παροχής συμβουλών διαχείρισης δραστηριοτήτων (κλάδοι 69+70.2)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Διάγραμμα 3.9

Εξέλιξη του δείκτη Κύκλου Εργασιών στον τομέα Τουρισμού (Δραστηριότητες Υπηρεσιών Παροχής Καταλύματος και Εστίασης) (Κλάδοι 55 & 56)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ

Ταυτόχρονα, σε τροχιά ύφεσης περνά και ο κλάδος υπηρεσιών **παροχής προστασίας και τη διενέργεια έρευνας** με απώλειες 11,3% (έναντι μικρής ενίσχυσης κατά 2,7%

πέρυσι) ενώ αντίθετα επιβραδύνεται σημαντικά η πτώση στις **υπηρεσίες επαγγελματικών, επιστημονικών και τεχνικών δραστηριοτήτων** (-10,7% αντί -38,4% το

προηγούμενο έτος). Οι **υπηρεσίες ταχυδρομικών και ταχυμεταφορικών** δραστηριοτήτων υποχωρούν με σταθερό ρυθμό -5,3% σε σχέση με το 2010 ενώ αισθητά λιγότερες είναι οι απώλειες **στις νομικές, λογιστικές και υπηρεσίες παροχών συμβουλών διαχείρισης** (κλάδος 69 και 70.2) κατά 3,0% αντί -5,5% την ίδια περίοδο πέρυσι. Τέλος οριακές απώλειες κατά 0,4% καταγράφονται στις **υπηρεσίες νομικών και λογιστικών δραστηριοτήτων** (σε σχέση με αύξηση του τζίρου κατά 7,6% πέρυσι).

Από την άλλη πλευρά στον τομέα του τουρισμού – όπως αυτός εκφράζεται από τους κλάδους Ξενοδοχείων και Εστιατορίων - που παραδοσιακά ενισχύει σημαντικά την ελληνική οικονομία ειδικά στο γ' τρίμηνο, η εικόνα δεν είναι κακή. Ο σχετικός κύκλος εργασιών κινήθηκε στα επίπεδα του περυσινού τριμήνου, σημειώνοντας οριακές απώλειες της τάξης του 1,1%.

Από τις έρευνες συγκυρίας του IOBE προκύπτει υποχώρηση του δείκτη **επιχειρηματικών προσδοκιών** κατά το πρώτο ενδεκάμηνο του 2011 κατά 2,0%. Η απαισιοδοξία παρουσιάζεται έντονη στους κλάδους των διαφόρων υπηρεσιών προς οργανισμούς (-17,8% αντί οριακών απωλειών -0,5%

πέρυσι) και στους Χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς (-13,6% αντί +2,3% το 2010). Αντίθετα αισιόδοξες είναι οι επιχειρηματικές προσδοκίες στις υπηρεσίες που σχετίζονται με τον τουρισμό (Ξενοδοχεία-Εστιατόρια και Τουριστικά Γραφεία και Πρακτορεία) ενώ την ίδια περίοδο, συγκρατημένη αισιοδοξία σε σχέση με τη σημαντική πτώση πέρυσι, εμφανίζεται στον κλάδο των υπηρεσιών της Πληροφορικής (+6,4% σε σχέση με -27,7% πέρυσι).

Εν κατακλείδι, κατά το πρώτο εννιάμηνο του 2011, **η βιομηχανική παραγωγή** εξακολουθεί να βρίσκεται σε τροχιά βαθιάς ύφεσης με ρυθμό ο οποίος επιταχύνεται συγκριτικά με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Ύφεση εμφανίζεται ακόμα και στους κλάδους με σαφή εξαγωγικό προσανατολισμό. Στον τομέα των Κατασκευών, η εικόνα βαθιάς ύφεσης δεν αλλάζει καθώς όλοι οι σχετικοί δείκτες εξακολουθούν να υποχωρούν σημαντικά. Στο Λιανικό Εμπόριο, ο όγκος πωλήσεων περιορίζεται με ρυθμό ηπιότερο από πέρυσι, με τους δείκτες των επιμέρους κλάδων να φτάνουν σε πολύ χαμηλά επίπεδα. Παρόμοια είναι και η εικόνα στις υπηρεσίες, όπου οι επιμέρους κλάδοι στο σύνολό τους καταγράφουν σημαντικές απώλειες σε σχέση με πέρυσι.

Πίνακας 3.6

Κλαδικόι Δείκτες Επιχειρηματικών Προσδοκιών στις Υπηρεσίες (1998-2006=100).

	Ιαν.- Νοέμ. 2009	Ιαν.- Νοέμ. 2010	Ιαν.- Νοέμ. 2011	ΠΜ% '10/'09	ΠΜ% '11/'10
Ξενοδοχεία - Εστιατόρια	79,4	73,9	77,5	-6,9%	4,9%
Τουριστικά Γραφεία - Πρακτορεία	71,1	60,4	73,9	-15,0%	22,4%
Διάφορες Υπηρεσίες προς Επιχειρήσεις	61,1	60,8	50	-0,5%	-17,8%
Χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί	72,4	74,1	64	2,3%	-13,6%
Πληροφορική	65	47	50	-27,7%	6,4%
Σύνολο Υπηρεσιών	70,1	63,6	62,3	-9,3%	-2,0%

Πηγή: IOBE

3.3 Οι Εξαγωγικές Επιδόσεις της Ελληνικής Οικονομίας

Η συνεισφορά του εξαγωγικού εμπορίου στην επιβράδυνση της πτωτικής πορείας της εγχώριας οικονομικής δραστηριότητας είναι σημαντική. Το α' οκτάμηνο του 2011 η αξία των ελληνικών εξαγωγών διαμορφώθηκε στα € 14,3 δισεκ., σημειώνοντας άνοδο κατά 42,8% σε σχέση με το αντίστοιχο χρονικό διάστημα του 2010. Ταυτόχρονα, οι εισαγωγές υποχώρησαν κατά 10,6% με συνέπεια το εμπορικό έλλειμμα να συρρικνωθεί κατά 34,9%, ενώ το ποσοστό κάλυψης των εισαγωγών από τις εξαγωγές ανήλθε στο 50% (αυξημένο κατά 20 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2010), επίδοση που είναι η υψηλότερη της τελευταίας δεκαετίας τουλάχιστον.

Η αύξηση της αξίας των εξαγωγών κατά το πρώτο οκτάμηνο του 2011 κατά € 4,3 δισεκ. ερμηνεύεται σε σημαντικό βαθμό από την ανοδική πορεία των εξαγωγών στα καύσιμα, η οποία έχει σχεδόν πενταπλασιαστεί σε σχέση με πέρυσι και ανέρχεται στα € 4,2 δισεκ.. Η εξέλιξη αυτή έχει ως αποτέλεσμα το 1/3 σχεδόν των συνολικών εξαγωγών να καλύπτεται από τα πετρελαιοειδή, όταν την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι το μερίδιό τους δεν ξεπερνούσε το 9%. Έτσι, η αξία των εξαγωγών εξαιρουμένων των πετρελαιοειδών κατά το α' οκτάμηνο του 2011 ανήλθε στα € 10,2 δισεκ., επιτυγχάνοντας άνοδο κατά 11,1% σε σχέση με πέρυσι.

Στα βιομηχανικά προϊόντα, οι εξαγωγές αυξήθηκαν κατά 12,8% (ή € 744,2 εκατ.), με το μερίδιό τους όμως να έχει υποχωρήσει κατά 12 εκατοστιαίες μονάδες έναντι του 2010 και να διαμορφώνεται στο 45,7%. Μεταξύ των κυριότερων κατηγοριών, άνοδος καταγράφεται στα «Βιομηχανικά είδη ταξι-

νομημένα κατά α' ύλη» κατά 29% ή € 614 εκατ., όπως και στα Μηχανήματα και Υλικό Μεταφορών κατά 19% ή € 214 εκατ.. Αντίθετα, πτωτικά κινούνται τα Χημικά προϊόντα (-4,8% ή € 73,6 εκατ.), ενώ ηπιότερη είναι η κάμψη στα Διάφορα Βιομηχανικά είδη (-1,1%).

Ανοδικά, αν και με ηπιότερο ρυθμό σε σχέση με τις άλλες κατηγορίες, κινούνται επίσης οι εξαγωγές των αγροτικών προϊόντων με την αξία τους να διαμορφώνεται στα € 2,7 δισεκ. (αύξηση 4% σε σχέση με πέρυσι). Ωστόσο, η μεγάλη αύξηση των εξαγωγών στα πετρελαιοειδή έχει ως συνέπεια το μερίδιό τους στη συνολική αξία των ελληνικών εξαγωγών να έχει υποχωρήσει κατά 7 εκατοστιαίες μονάδες σε σύγκριση με το 2010 (18,5%). Στα «Τρόφιμα και ζώα ζωντανά», που αποτελούν το μεγαλύτερο μερίδιο των εγχώριων εξαγωγών, η άνοδος κυμάνθηκε στο 4,6% (ή € 92,3 εκατ.) το α' οκτάμηνο του 2011, σε αντίθεση με τα «Ποτά και καπνός» όπου η αξία των εξαγωγών υποχώρησε κατά € 11,5 εκατ. σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2010. Σημαντική είναι επίσης η άνοδος που καταγράφεται στα «Λάδια και λίπη ζωικής και φυτικής προέλευσης» (11,8%), με την αξία τους να ανέρχεται στα € 200 εκατ..

Στις υπόλοιπες κατηγορίες, η αξία των εξαγωγών στα μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες αγαθά έχει σχεδόν διπλασιαστεί σε σχέση με πέρυσι (€ 453,4 εκατ.), ενώ στις πρώτες ύλες, που κατέχουν ίδιο μερίδιο επί του συνόλου των εξαγωγών (3% περίπου), σημειώνεται μικρή κάμψη σε σχέση με πέρυσι με την αξία των εξαγωγών να διαμορφώνεται στα 500,8 εκατ. ευρώ.

Σε όρους γεωγραφικής κατεύθυνσης, οι εξαγωγές των ελληνικών προϊόντων στην ΕΕ-27

καταγράφουν άνοδο κατά 11,4% (ή € 744,3 εκατ.) το οκτάμηνο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2011 σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους. Η αύξηση αυτή είναι κυρίως αποτέλεσμα της άνοδου των εξαγωγών προς τις χώρες της Ευρωζώνης-17 (13,8%), ιδιαίτερα προς την Ιταλία (26,5% ή € 287,2 εκατ.) και την Κύπρο (21% ή 148,2 εκατ. ευρώ). Αντίθετα στη Γερμανία, το μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της χώρας τα προηγούμενα έτη, καταγράφεται πτώση κατά 4,4% σε σχέση με πέρυσι με την αξία των εξαγωγών να έχει διαμορφωθεί στα € 1,1 δισεκ.. Στις χώρες εκτός Ευρωζώνης, η άνοδος είναι ηπιότερη (6,4% ή € 136,1 εκατ.), αν και στο Ηνωμένο Βασίλειο, το οποίο κατέχει μεγάλο μερίδιο στις ελληνικές εξαγωγές σημειώνεται πτώση κατά 3% ή € 17,7 εκατ. Ωστόσο, σημαντική ώθηση στο εξωτερικό εμπόριο της χώρας προσφέρουν οι εξαγωγές προς την Τουρκία, τις ΗΠΑ, αλλά και την Σιγκαπούρη το συγ-

κεκριμένο χρονικό διάστημα. Ιδιαίτερα η Τουρκία εξελίσσεται σε ένα από τους κυριότερους εμπορικούς εταίρους, δεδομένης της γειτνίασης των δύο χωρών και της σημαντικής ανάπτυξης της οικονομίας της χώρας, με την αξία των εξαγωγών να διαμορφώνεται σε επίπεδο 2,5 φορές υψηλότερο συγκριτικά με το 2010 στο πρώτο οκτάμηνο του 2011 (€ 1,2 δισεκ.) και το αντίστοιχο μερίδιο –το δεύτερο υψηλότερο έπειτα από της Ιταλίας– στο 8,2%. Εξίσου σημαντική άνοδος καταγράφεται στις εξαγωγές προς τις ΗΠΑ οι οποίες διαμορφώθηκαν στο ίδιο διάστημα σε σχεδόν τριπλάσιο επίπεδο (€ 873,5 εκατ.), με αποτέλεσμα το μερίδιο τους να αυξηθεί κατά 3 εκατοστιαίες μονάδες (6,1%). Αξιοσημείωτη τέλος, είναι η άνοδος των εξαγωγών προς την Σιγκαπούρη, καθώς έχουν δωδεκαπλασιαστεί έναντι του αντίστοιχου περσινού χρονικού διαστήματος και διαμορφώνονται στα € 340 εκατ.

Πίνακας 3.7

Εξαγωγές κατά μονοψήφια κατηγορία σε τρέχουσες τιμές (εκατ. €)

Ιανουάριος-Αύγουστος 2011					
	Αξία (εκατ. €)		ΠΜ(%)	Σύνθεση (%)	
	2011	2010	'11/10	2011	2010
Αγροτικά προϊόντα	2.652,5	2.550,7	4,0%	18,5%	25,4%
Τρόφιμα και ζώα ζωντανά	2.103,5	2.011,2	4,6%	14,7%	20,0%
Ποτά & καπνός	349,0	360,5	-3,2%	2,4%	3,6%
Λάδια και λίπη ζωικής ή φυτικής προέλευσης	200,0	178,9	11,8%	1,4%	1,8%
Πρώτες ύλες	500,8	504,0	-0,6%	3,5%	5,0%
Πρώτες ύλες μη εδωδιμες εκτός από καύσιμα	500,8	504,0	-0,6%	3,5%	5,0%
Καύσιμα	4.166,1	889,0	368,6%	29,1%	8,9%
Ορυκτά, καύσιμα, λιπαντικά, κ.λπ.	4.166,1	889,0	368,6%	29,1%	8,9%
Βιομηχανικά προϊόντα	6.553,8	5.809,5	12,8%	45,7%	57,9%
Χημικά προϊόντα & συναφή (μ.α.κ.)	1.460,7	1.534,2	-4,8%	10,2%	15,3%
Βιομηχανικά είδη ταξινομημένα κατά πρώτη ύλη	2.730,9	2.116,9	29,0%	19,1%	21,1%
Μηχανήματα & υλικό μεταφορών	1.362,0	1.147,2	18,7%	9,5%	11,4%
Διάφορα βιομηχανικά είδη	1.000,2	1.011,2	-1,1%	7,0%	10,1%
Άλλα	453,4	281,8	60,9%	3,2%	2,8%
Είδη & συναλλαγές μη ταξινομημένα κατά κατηγορίες	453,4	281,8	60,9%	3,2%	2,8%
Συνολικές εξαγωγές	14.326,7	10.035,0	42,8%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΠΣΕ-ΚΕΕΜ-ΕΛΣΤΑΤ

Στις χώρες των Βαλκανίων, οι εξαγωγές εμφανίζουν άνοδο κατά 21,4% σε σχέση με πέρυσι, με το μερίδιο τους όμως να έχει υποχωρήσει κατά 2,6 εκατοστιαίες μονάδες. Η μεγαλύτερη άνοδος, σημειώνεται στις εξαγωγές προς την Σερβία-Μαυροβούνιο-Κόσοβο (+57,6% ή € 97,2 εκατ.), όπως και προς την ΠΓΔΜ (+49%) με τη συνολική αξία των εξαγωγών να διαμορφώνεται σε επίπεδο ελαφρώς υψηλότερο από εκείνο προς την Αλβανία (€ 299,3 εκατ.). Στην Βουλγαρία – τη χώρα με το μεγαλύτερο μερίδιο από τις ελληνικές εξαγωγές στην περιοχή- καταγράφεται άνοδος κατά 20,6% (ή κατά € 133,9 εκατ.), σε αντίθεση με την Ρουμανία όπου οι εξαγωγές εμφάνισαν μικρή κάμψη (-1%) υποχωρώντας στα € 400,6 εκατ.. Σημαντική είναι επίσης η άνοδος κατά 41,4% προς την Κροατία, με τη συνολική αξία να προσεγγίζει τα € 58 εκατ., αν και το μερίδιο παραμένει χαμηλό και αμετάβλητο σε σχέση με πέρυσι επίπεδο (0,4%).

Στις χώρες της Βόρειας Αμερικής εκτός των ΗΠΑ, άνοδος των εξαγωγών σημειώνεται τόσο προς τον Καναδά (11,7%) όσο και προς το Μεξικό (19,7%), με το μερίδιο όμως των χωρών αυτών να είναι χαμηλότερο της 1 εκατοστιαίας μονάδας.

Αντίθετα, μεγάλη άνοδος καταγράφεται στις εξαγωγές ελληνικών προϊόντων προς τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή, η αξία των οποίων είναι διπλάσια συγκριτικά με πέρυσι και διαμορφώνεται στα € 1,4 δισεκ.. Το γεγονός αυτό υποδεικνύει τη σταδιακή επιστροφή της σταθερότητας στις χώρες της περιοχής. Είναι ενδεικτικό ότι οι εξαγωγές προς την Αίγυπτο, το μεγαλύτερο εμπορικό εταίρο της Ελλάδας στην περιοχή, υπερδιπλασιάστηκαν κατά το α' οκτάμηνο του 2011 σε σχέση με πέρυσι και διαμορφώθηκαν στα 247,3 εκατ. ευρώ, ενώ αντίστοιχη τάση καταγράφεται και στα Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα.

Πίνακας 3.8

Εξαγωγές ανά προορισμό την περίοδο Ιανουάριος-Αύγουστος 2011 και 2010

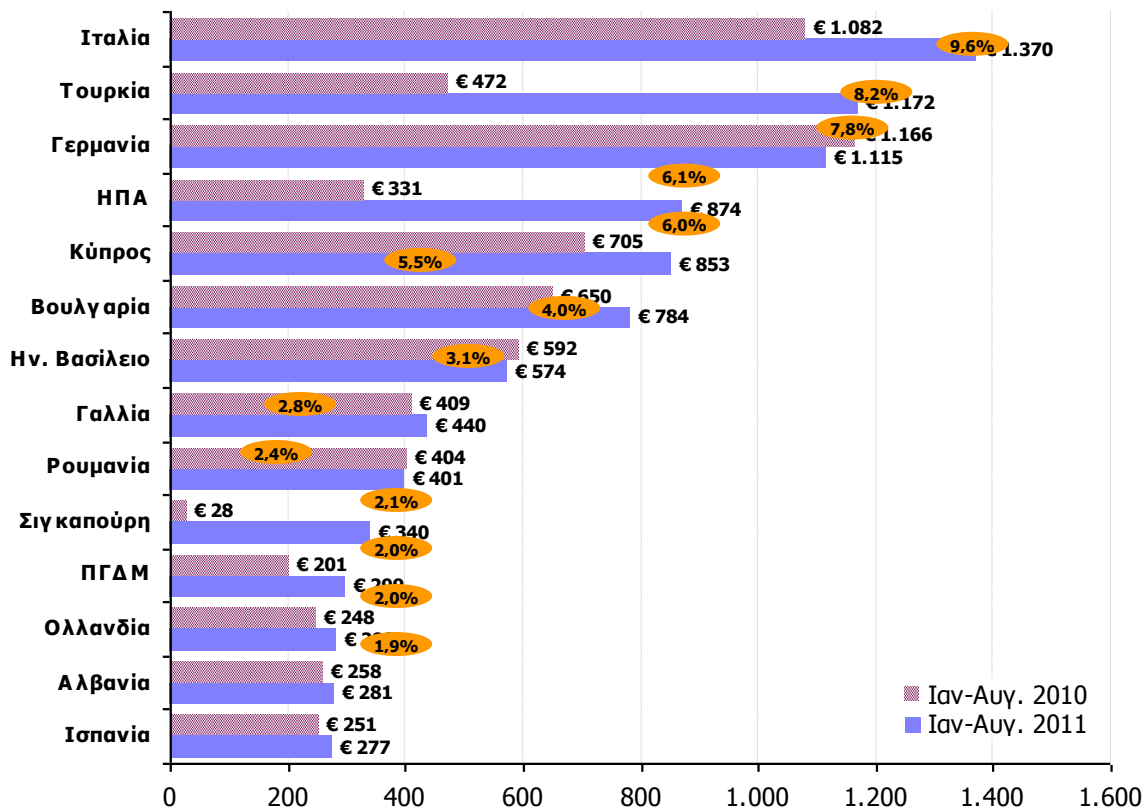
	Αξία (εκατ. €)			Σύνθεση	
	2011*	2010*	π.μ. (%) '11/'10	2011	2010
ΟΟΣΑ (29 χώρες)	7.531,6	5.808,8	29,7%	52,6%	57,9%
ΕΕ-27	7.283,2	6.538,9	11,4%	50,8%	65,2%
Ευρωζώνη-17	5.021,1	4.413,0	13,8%	35,0%	44,0%
Β. Αμερική	982,6	426,3	130,5%	6,9%	4,2%
Άλλες ανεπτυγμένες χώρες	83,7	77,3	8,3%	0,6%	0,8%
Υπόλοιπες ΟΟΣΑ (εκτός Ν.Κορέας)	1.277,5	597,5	113,8%	8,9%	6,0%
Βαλκάνια	2.129,3	1.753,6	21,4%	14,9%	17,5%
Κοινοπολ. Ανεξάρτ. Κρατών (ΚΑΚ)	411,8	299,2	37,6%	2,9%	3,0%
Β. Αφρική & Μ. Ανατολή	1.367,3	697,2	96,1%	9,5%	6,9%
Χώρες Αφρικής (εκτός Β. Αφρικής)	91,9	67,6	35,9%	0,6%	0,7%
Ν.Α. Ασία	483,6	125,9	284,1%	3,4%	1,3%
Λατ. Αμερική	53,2	34,1	56,0%	0,4%	0,3%
Λοιπές Χώρες	1.347,3	471,4	185,8%	9,4%	4,7%
Σύνολο	14.326,7	10.035,0	42,8%	100,0%	100,0%

* Προσωρινά στοιχεία

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ-ΚΕΕΜ

Διάγραμμα 3.10

Χώρες με το μεγαλύτερο μερίδιο εξαγωγών ελληνικών προϊόντων (σε εκατ. €), κατά την περίοδο Ιανουάριος-Αύγουστος 2010 και 2011

Όμοιο ως προς το σύνολο των ελληνικών εξαγωγών

Πηγή: ΠΣΕ Επεξεργασία: ΙΟΒΕ

Όσον αφορά στις εξαγωγές προς τις χώρες της Κοινοπολιτείας Ανεξαρτήτων Κρατών, η άνοδος κατά € 112,6 εκατ. (37,6%) ερμηνεύεται από την αύξηση των εξαγωγών προς την Ρωσία (€ 55,4 εκατ. ή 28,4%) την Ουκρανία (€ 24,5 εκατ. ή 53,8%) και την Γεωργία όπου η αξία τους σχεδόν τετραπλασιάστηκε (€ 33,6 εκατ.). Τέλος, αξιόλογη είναι η άνοδος των εξαγωγών προς την Κίνα, που έφτασε το 50,6% σε σχέση με το 2010, με συνέπεια να διαμορφώνονται στα € 146,1 εκατ., σε αντίθεση με την Ινδία όπου παρέμειναν στο ίδιο περίπου χαμηλό επίπεδο με το 2010 (€ 36,2 εκατ.).

Η δυναμική που έχουν αποκτήσει οι εξαγωγές των ελληνικών αγαθών την τελευταία διετία αποτελεί σημείο αναφοράς του νέου αναπτυξιακού προτύπου στο οποίο η ελληνική οικονομία θα πρέπει να στραφεί προκειμένου να επιτύχει την επαναφορά της σε θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης. Τα ελληνικά προϊόντα διαθέτουν την ποιότητα που μπορεί να τα καταστήσει ανταγωνιστικά έναντι παρόμοιων αγαθών που παράγονται σε άλλες χώρες. Παράλληλα, η διαφοροποίηση ως προς τις αγορές στις οποίες κατευθύνονται, όπως καταδεικνύουν τα υφιστάμενα στοιχεία, θα πρέπει να ενισχυθεί προκειμένου να δημιουργούνται νέοι προορισμοί, οι οποίοι να αντισταθμίζουν πιθανές μειώσεις από υφιστάμενους εμπορικούς εταίρους. Ταυτόχρονα, η χρήση των εργαλείων εκείνων που ενισχύουν τις εξαγωγικές επιχειρήσεις αποτελεί αναγκαία συνθήκη προκειμένου να ενισχυθεί το εξαγωγικό εμπόριο της Ελλάδας.

3.4 Απασχόληση - Ανεργία

Η διατήρηση της ύφεσης στην ελληνική οικονομία σε υψηλά επίπεδα αποτυπώνεται με τον πλέον αρνητικό τρόπο στην αγορά εργασίας, καθώς την περίοδο Ιουλίου-

Σεπτεμβρίου 2011 ο αριθμός των ανέργων αυξήθηκε για ένατο συνεχόμενο τρίμηνο και μάλιστα με σημαντικά μεγαλύτερο ρυθμό. Το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 17,7% σημειώνοντας άνοδο κατά 5,3 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το γ' τρίμηνο του 2010, ενώ οι άνεργοι ανήλθαν στους 878,3 χιλ., αυξήθηκαν δηλαδή κατά 256,4 χιλ. συγκριτικά με πέρυσι. Σημαντική είναι η αύξηση και σε επίπεδο τριμήνου, καθώς οι άνεργοι αυξήθηκαν κατά 8,3% ως προς το αμέσως προηγούμενο τρίμηνο του έτους (έναντι 2,3% το β' τρίμηνο του 2011). Τον Αύγουστο ειδικότερα, το ποσοστό ανεργίας ανήλθε στο 18,4%, με τον αριθμό των ανέργων (908 χιλ.) να σημειώνει άνοδο κατά 10,7% έναντι του Ιουλίου του 2011. Έτσι, κατά το α' εννιάμηνο του 2011, το ποσοστό ανεργίας στην Ελλάδα διαμορφώθηκε στο 16,6% (827,2 χιλ. άνεργοι) από 12% το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι. Από τα στοιχεία του ΟΑΕΔ, προκύπτει ότι ο αριθμός των ανέργων για την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου του 2011 διαμορφώθηκε στους 799,8 χιλ. (695,8 χιλ. άνεργοι αναζητούντες εργασία και 104 χιλ. που είναι άνεργοι αλλά δεν αναζητούν εργασία).

Ο αριθμός των απασχολούμενων υποχώρησε σε επίπεδο αντίστοιχο με εκείνο στις αρχές του 2002 (4.079,3 χιλ.) καταγράφοντας πτώση κατά 7,3% (ή κατά 323,6 χιλ.) σε σχέση με πέρυσι και κατά 1,9% (ή 77 χιλ.) ως προς το προηγούμενο τρίμηνο του έτους. Σε επίπεδο κλάδων, σημαντική είναι η πτώση της απασχόλησης στο Χονδρικό-Λιανικό εμπόριο καθώς χάθηκαν 55,4 χιλιάδες εργασίας, έναντι απώλειας μόλις 6,4 χιλιάδων θέσεων εργασίας την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με την ήδη πτωτική πορεία της απασχόλησης στη Μεταποίηση (-46 χιλ.) και

τις Κατασκευές (-77,6 χιλ) ερμηνεύει σε μεγάλο βαθμό την πορεία της ανεργίας κατά το γ' τρίμηνο του 2011. Παράλληλα, παρά τη θετική πορεία που κατέγραψε ο τουρισμός στη διάρκεια του τρίτου τριμήνου, η απασχόληση στις Δραστηριότητες Υπηρεσιών Καταλύματος και Εστίασης υποχώρησε κατά 16 χιλ. σε σχέση με το γ' τρίμηνο του 2010, με τον αριθμό των εργαζομένων στον κλάδο να είναι χαμηλότερος και από τον αντίστοιχο του 2009 (κατά 8%), όταν ο τουρισμός είχε σημειώσει σημαντική πτώση λόγω της παγκόσμιας οικονομικής ύφεσης.

Σε επίπεδο Ευρωζώνης-17, το ποσοστό ανεργίας το γ' τρίμηνο του 2011 διαμορφώθηκε στο 10,1%, με την Ελλάδα να σημειώνει τη δεύτερη υψηλότερη επίδοση έπειτα από εκείνη της Ισπανίας (22,1%). Αναφορικά με τον αριθμό των απασχολούμενων, παρέμεινε σχεδόν αμετάβλητος στο σύνολο της Ευρωζώνης-17 σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι, καθώς παρουσίασε μικρή άνοδο, της τάξης του 0,5-1,0%, στην πλειοψηφία των χωρών. Ακόμα και στις χώρες που σημειώθηκε πτώση, αυτή ήταν σαφώς μικρότερη εκείνης στην Ελλάδα (Ισπανία: -1,5%, Σλοβενία: -1,7%, Πορτογαλία: -0,8%¹⁶).

Στα επιμέρους χαρακτηριστικά του εργατικού δυναμικού, η ανεργία των γυναικών το γ' τρίμηνο του 2011 ανήλθε στο 21,5%, αυξημένη κατά 5,4 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι. Αντίστοιχη τάση, καταγράφεται και στο ποσοστό ανεργίας των ανδρών (15%). Έτσι, ο αριθμός των ανδρών ανέργων ανήλθε στους 429,6 χιλ. έναντι

448,7 χιλ. στις γυναίκες (49% και 51% αντίστοιχα του συνόλου των ανέργων).

Με βάση τα ηλικιακά χαρακτηριστικά, αν και το μεγαλύτερο ποσοστό ανεργίας καταγράφεται στους νέους ηλικίας 15-24 ετών (45%), η ανεργία εξακολουθεί να πλήττει τις ηλικιακές ομάδες που συμμετέχουν κατά κύριο λόγο στο παραγωγικό δυναμικό της χώρας, καθώς στους νέους 25-29 ετών το ποσοστό διαμορφώνεται στο 30,2% (έναντι 19,8% το γ' τρίμηνο του 2010), ενώ στα άτομα ηλικίας 30 έως 44 ετών η ανεργία σημείωσε αύξηση κατά 5 εκατοστιαίες μονάδες (16,2%).

Ως προς τη χρονική διάρκεια της ανεργίας, το ποσοστό των νέων ανέργων παρέμεινε αμετάβλητο σε σχέση με πέρυσι (24,6%), ωστόσο, σε απόλυτο αριθμό καταγράφεται άνοδος κατά 68,6 χιλιάδες, ενώ περισσότεροι από τους μισούς άνεργους (467,2 χιλιάδες ή 53,2%) βρίσκονται χωρίς εργασία για χρονικό διάστημα μεγαλύτερο του έτους, με τον αριθμό τους να έχει αυξηθεί κατά 166,2 χιλ. (ή 55,2%) σε σχέση με πέρυσι. Στα άτομα με ξένη υπηκοότητα τέλος, το ποσοστό ανεργίας διαμορφώθηκε στο 19,8% έναντι 17,5% στους ημεδαπούς.

Η σημαντική υποχώρηση της απασχόλησης στις Κατασκευές, στη Μεταποίηση και το Εμπόριο ενδεχομένως να έχει επηρεάσει ειδικά την ενίσχυση της ανεργίας σε άτομα με χαμηλότερο μορφωτικό επίπεδο, όπως και στις τεχνικές ειδικότητες που συνήθως απασχολούνται στα συναφή επαγγέλματα. Συγκεκριμένα, το ποσοστό ανεργίας στα άτομα που είτε δεν πήγαν καθόλου σχολείο είτε ολοκλήρωσαν ορισμένες τάξεις της δημοτικής εκπαίδευσης, ανέρχεται στο 25% περίπου κατά το γ' τρίμηνο του 2011. Αντίστοιχα, 1 στους 5 πτυχιούχους τεχνολογι-

¹⁶ Δεν είναι διαθέσιμα στοιχεία απασχόλησης για την Ιρλανδία κατά το γ' τρίμηνο του 2011 από την Eurostat κατά την διάρκεια ολοκλήρωσης της συγκεκριμένης έκθεσης.

κής επαγγελματικής εκπαίδευσης δεν μπορεί να βρει εργασία, αναλογία που είναι σχεδόν παρόμοια στα άτομα που έχουν ολοκληρώσει τη μέση εκπαίδευση. Αντίθετα, μικρότερο από το μέσο ποσοστό ανεργίας καταγράφεται στα άτομα με δημοτική εκπαίδευση (15,9%) και στους πτυχιούχους τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, αν και το ποσοστό ανεργίας έχει αυξηθεί κατά 4 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι (13,9%). Η χαμηλότερη διεύρυνση της ανεργίας εμφανίζεται στους κατόχους μεταπτυχιακού ή διδακτορικού τίτλου σπουδών, στους οποίους ο αριθμός των ανέργων ανέρχεται στους 13 χιλ. (ή 9,5% του εργατικού δυναμικού σε αυτή τη μορφωτική βαθμίδα, έναντι 7,5% πέρυσι).

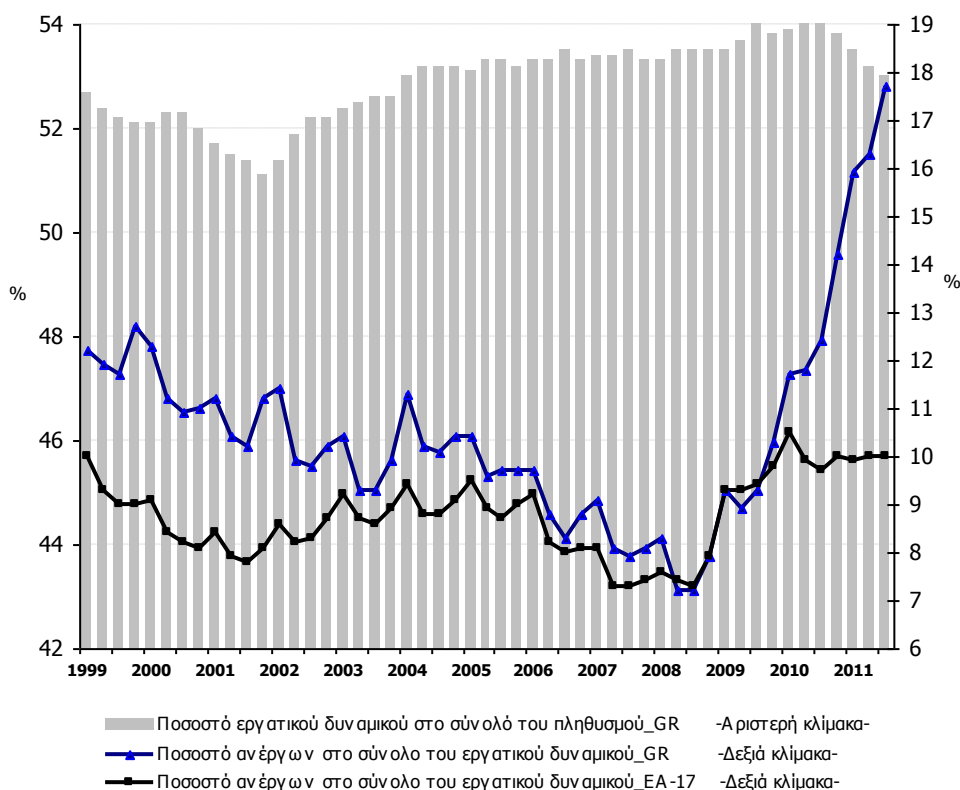
Σε επίπεδο περιφερειών, άνοδος της ανεργίας κατά 7,5 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι σημειώνεται στην Δυτική Μακεδονία, με αποτέλεσμα το ποσοστό ανεργίας να διαμορφώνεται στο 22,3%, ενώ ελαφρώς χαμηλότερη είναι η άνοδος στις περιφέρειες Ανατολικής Μακεδονίας-Θράκης και Κεντρικής Μακεδονίας με ένα στα πέντε άτομα να βρίσκεται εκτός της αγοράς εργασίας. Έτσι, στην ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας, ο αριθμός των ανέργων διαμορφώθηκε στους 236,9 χιλ., αυξημένος κατά 42% σε σχέση με το γ' τρίμηνο του 2010. Υψηλό είναι επίσης το ποσοστό ανεργίας στην Αττική (18,4%), καταγράφοντας άνοδο κατά 5,6 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι, γεγονός που σε συνδυασμό με το υψηλό επίπεδο ανεργίας στη Μακεδονία υποδεικνύει τη μεγάλη υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας στα δύο μεγάλα αστικά κέντρα της χώρας (δηλ. Αθήνα-Θεσσαλονίκη), από τα οποία προήλθε σε

μεγάλο βαθμό η ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας τις προηγούμενες δεκαετίες. Υψηλότερο από το μέσο όρο της χώρας, είναι επίσης το ποσοστό ανεργίας στην Στερεά Ελλάδα (19%) και στην Θεσσαλία (18,4%). Στην Πελοπόννησο και στην Κρήτη, η άνοδος της ανεργίας σε σχέση με πέρυσι ξεπερνά τις 4 εκατοστιαίες μονάδες, με το ποσοστό να διαμορφώνεται στο 14,5% περίπου, ελαφρώς υψηλότερο δηλαδή από εκείνο στο Βόρειο Αιγαίο (13,9%). Το μικρότερο ποσοστό ανεργίας, όπως συνήθως συμβαίνει κατά την περίοδο αιχμής της τουριστικής κίνησης, καταγράφεται στο Νότιο Αιγαίο (10,3%) και στα Ιόνια Νησιά (8,5%) έχοντας διαμορφωθεί σε επίπεδο αντίστοιχο σχεδόν με το περσινό.

Σε επίπεδο βασικών οικονομικών τομέων, ο αριθμός των απασχολούμενων υποχώρησε κατά 47,2 χιλ. (ή 9%) σε σχέση με το γ' τρίμηνο του 2010 στον πρωτογενή τομέα, όταν στο σύνολο της Ευρωζώνης-17 η αντίστοιχη μείωση διαμορφώθηκε στο 2,2%. Στον δευτερογενή τομέα της ελληνικής οικονομίας, η υποχώρηση της οικονομικής δραστηριότητας έχει ως συνέπεια την ενίσχυση της πτωτικής πορείας της απασχόλησης με αποτέλεσμα αυτή να μειωθεί κατά 134 χιλ. (-15,6%) σε σχέση με πέρυσι, ενώ μεγαλύτερου μεγέθους είναι η συρρίκνωση της απασχόλησης στον τριτογενή τομέα (-142,8), έναντι μικρής ανόδου κατά 0,5% στην Ευρωζώνη-17. Έτσι, τα μερίδια στο σύνολο της εγχώριας απασχόλησης διαμορφώνονται στο 12% στον πρωτογενή τομέα, στο 18% στον δευτερογενή και στον τριτογενή τομέα στο 70%.

Διάγραμμα 3.11

Εξέλιξη του Ποσοστού του Εργατικού Δυναμικού στο Σύνολο του Πληθυσμού και του Ποσοστού των Ανεργών στο σύνολο του Εργατικού Δυναμικού

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Καθώς η διεύρυνση της ανεργίας δεν ανακόπηκε τους καλοκαιρινούς μήνες από την εποχική επίδραση της δραστηριότητας των τουριστικών επιχειρήσεων, ο όγκος της οποίας ήταν αμετάβλητος σε σύγκριση με το 2010, και λαμβάνοντας υπόψη τον αντίκτυπο στην αγορά εργασίας της συνέχισης και μάλλον κλιμάκωσης της ύφεσης στο τελευταίο τρίμηνο του 2011, εκτιμάται ότι η άνοδος της ανεργίας κατά τη διάρκειά του θα είναι απότομη. Ως αποτέλεσμα, **το ποσοστό ανεργίας στο σύνολο του 2011 αναμένεται να διαμορφωθεί στην περιοχή του 17,3%. Αρνητικές όμως, παραμένουν οι προβλέψεις για την πορεία της ανεργίας και κατά τη διάρκεια του 2012, με το ποσοστό ανεργίας να εκτιμάται ότι θα ξεπεράσει το 18,5%.**

Εξάλλου, χαρακτηριστικά είναι τα αποτελέσματα μεγάλης έρευνας πεδίου αποτύπωσης της κατάστασης και των προοπτικών των 2000 μεγαλύτερων ελληνικών επιχειρήσεων της χώρας που εκπόνησε το ΙΟΒΕ και το Εργαστήριο Βιομηχανικής και Ενεργειακής Οικονομίας του Εθνικού Μετσόβιου Πολυτεχνείου.¹⁷ Σε ερώτηση για τους τρόπους αντίδρασης στην κρίση στο επόμενο 12 μήνο, σε γενικές γραμμές οι επιχειρήσεις οι επιχειρήσεις θα προχωρήσουν - εφόσον χρειαστεί - περισσότερο σε συγκράτηση / μείωση των τακτικών αποδοχών (70% των ε-

¹⁷ Η έρευνα υλοποιήθηκε με τη βοήθεια της εταιρείας **Public Issue**, στο πλαίσιο εκπόνησης του έργου «Έρευνα στις Επιχειρήσεις για την Πρόβλεψη των Μεταβολών στα Περιφερειακά Παραγωγικά Συστήματα και τις Τοπικές Αγορές Εργασίας» για λογαριασμό του ΣΕΒ.

πιχειρήσεων) και περικοπές σε πριμ ή έμμεσες παροχές (44% των επιχειρήσεων και λιγότερο σε μειώσεις προσωπικού (28% των επιχειρήσεων). Πάντως, οι μικρότερου μεγέθους επιχειρήσεις προχωρούν περισσότερο σε προσαρμογές του χρόνου εργασίας και μειώσεις προσωπικού σε σχέση με τις μεγαλύτερες.

Ενδεικτικό των δυσμενών προοπτικών απασχόλησης αποτελεί η μεταβολή των χαρακτηριστικών της αγοράς εργασίας, με τις ευέλικτες μορφές να αποκτούν μεγαλύτερη διείσδυση. Παράλληλα, τα προγράμματα που υλοποιούνται μέσω του Υπουργείου Εργασίας συμβάλλουν στη διατήρηση θέσεων απασχόλησης, όπως και στην επανένταξη ανέργων στην αγορά εργασίας, ιδιαίτερα σε περιοχές της χώρας με υψηλά ποσοστά ανεργίας. Από την άλλη πλευρά ένα μέρος της ανοδικής πορείας της ανεργίας θα πρέπει να αποδοθεί και σε ενίσχυση της αδήλωτης – με την έννοια της ανασφάλιστης - εργασίας. Η υψηλή αυτοαπασχόληση, αλλά και η εποχική απασχόληση ευνοούν την ενίσχυση αυτού του φαινομένου που εκτός των άλλων προκαλούν, λόγω της εισφοροδιαφυγής, δυσκολία χρηματοδότησης και των ασφαλιστικών ταμείων.

Η επανεκκίνηση τουλάχιστον των μεγάλων έργων των οδικών αξόνων που έχουν παγώσει και η ενεργοποίηση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων, θα μπορούσε βραχυπρόθεσμα να περιορίσει την αυξητική πορεία της ανεργίας. Προς την κατεύθυνση αυτή μπορούν να συμβάλλουν τους ερχόμενους μήνες και η μεγαλύτερη εκταμίευση πόρων από το ΕΣΠΑ, ιδιαίτερα έπειτα από την αύξηση της κοινοτικής και την αντίστοιχη μείωση της εθνικής συμμετοχής, όπως και η επιτάχυνση της αξιοποίησης της δημόσιας ακίνητης περιουσίας η οποία θα μπορού-

σε να προσελκύσει ιδιωτικά κεφάλαια και επενδύσεις στη χώρα μεσοπρόθεσμα.

Πρόσθετα στοιχεία για τις βραχυπρόθεσμες προοπτικές της απασχόλησης προσφέρουν οι Έρευνες Οικονομικής Συγκυρίας του IOBE.

Το φθινοπωρινό τρίμηνο Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου 2011, οι βραχυπρόθεσμες προβλέψεις για την απασχόληση σε σχέση με το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου βαίνουν δυσμενέστερες στη Βιομηχανία και στις Υπηρεσίες. Αντίθετα, στο Λιανικό Εμπόριο και στις Κατασκευές σημειώνεται άνοδος, από εξαιρετικά χαμηλή όμως βάση. Στις Υπηρεσίες, το σχετικό ισοζύγιο καταγράφει ιστορικά δυσμενή επίδοση το υπό εξέταση τρίμηνο, ενώ σε όλους τους τομείς, οι σχετικοί δείκτες παραμένουν αρνητικοί, υποδηλώνοντας το έλλειμμα της ζήτησης νέων θέσεων εργασίας. Σε σχέση με την ίδια περίοδο του προηγούμενου έτους, σημειώνεται υποχώρηση στις σχετικές προβλέψεις στη Βιομηχανία, τις Υπηρεσίες και το Λιανικό Εμπόριο. Ο τομέας των Κατασκευών, παρά την τρέχουσα βελτίωση, βρίσκεται σε έντονη συρρίκνωση εργασιών που δεν επιτρέπει προσλήψεις, ενώ το Λιανικό Εμπόριο έχει απολέσει πλέον τον ρόλο του βασικού τροφοδότη θέσεων εργασίας, παρά την ήπια άνοδο που παρουσιάζει ο σχετικός δείκτης από το καλοκαίρι και μετά. Αναλυτικότερα:

Στη Βιομηχανία, το αρνητικό ισοζύγιο των σχετικών προβλέψεων για την απασχόληση το διάστημα Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου διπλασιάζεται σε σχέση με το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου και διαμορφώνεται στις -28 μονάδες, κατώτερα και σε σχέση με την αντίστοιχη περσινή επίδοση (-23 μονάδες). Το ποσοστό των επιχει-

ιρήσεων που προβλέπει άνοδο της απασχόλησης το επόμενο διάστημα περιορίζεται στο οριακό 1% κατά μέσο όρο (από 6%), ενώ αντίθετα σχεδόν τρεις στις δέκα επιχειρήσεις αναμένουν περαιτέρω πτώση στον αριθμό των θέσεων εργασίας του τομέα το επόμενο διάστημα. Τέλος, επτά στις δέκα επιχειρήσεις (από 75%) εξακολουθούν να προβλέπουν σταθερότητα στη ζήτηση εργασίας το επόμενο τρίμηνο.

Στον τομέα των Κατασκευών, οι σχετικές προβλέψεις το τρίμηνο Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου βελτιώνονται σημαντικά σε σχέση με την επίδοση Ιουνίου – Αυγούστου, κυρίως λόγω της σημαντικής ανοδικής διόρθωσης του σχετικού δείκτη στις Κατασκευές Δημοσίων Έργων, παραμένοντας όμως έντονα δυσμενείς. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο διάστημα πέρυσι, ο μέσος δείκτης του υπό εξέταση τριμήνου βρίσκεται υψηλότερα, στις -37 μονάδες (από -48 μονάδες), ενώ σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο έχει κερδίσει 23 μονάδες. Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, ένα χαμηλό 9% το εξεταζόμενο τρίμηνο (από 7% το προηγούμενο) προβλέπει αύξηση στις θέσεις εργασίας του τομέα, ενώ αντίθετα το 47% (από 67% το περασμένο τρίμηνο) αναμένει εκ νέου πτώση της απασχόλησης την επόμενη περίοδο. Στα Δημόσια Έργα, η πορεία του δείκτη είναι έντονα ανοδική, διορθώνοντας την εξαιρετικά χαμηλή επίδοση του προηγούμενου τριμήνου

(στις -42 από -74 μονάδες ο σχετικός μέσος όρος), ενώ στις Ιδιωτικές Κατασκευές, το σχετικό αρνητικό ισοζύγιο καταγράφει μικρή βελτίωση σε σύγκριση με το προηγούμενο τρίμηνο (στις -32 μονάδες).

Στις Υπηρεσίες, οι προβλέψεις για την απασχόληση βαίνουν σημαντικά δυσμενέστερες, με το σχετικό αρνητικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται κατά 14 μονάδες χαμηλότερα, στις -33 μονάδες κατά μέσο όρο, σε ιστορικά χαμηλή επίδοση. Από τις επιχειρήσεις του τομέα, μόλις το 3-4% εξ' αυτών αναμένει άνοδο το επόμενο εξάμηνο, με το ποσοστό εκείνων που προβλέπουν πτώση να αυξάνεται στο 36% (από 23%). Έτσι, περιορίζεται στο 61% (από 73%) και το ποσοστό των επιχειρήσεων του τομέα που αναμένει σταθερότητα στις θέσεις εργασίας το επόμενο διάστημα. Από τους επιμέρους κλάδους που εξετάζονται, σε όλους σχεδόν οι σχετικές προβλέψεις το συγκεκριμένο τρίμηνο είναι δυσμενέστερες σε σχέση με το προηγούμενο, εκτός του κλάδου της Πληροφορικής, όπου το σχετικό ισοζύγιο παραμένει στα ίδια, δυσμενή επίπεδα (-24 μονάδες).

Η μεγαλύτερη αρνητική μεταβολή καταγράφεται, και λόγω εποχικότητας, αλλά και εξαιτίας της συνακόλουθης μειωμένης ζήτησης εργασίας στον κλάδο, στα Ξενοδοχεία και Εστιατόρια, με το σχετικό δείκτη να «πέφτει» κατακόρυφα στις -33 μονάδες (από -5 μονάδες).

Πίνακας 3.9

Πληθυσμός ηλικίας 15 ετών και άνω, κατά κατάσταση απασχόλησης (σε χιλ.)

Περίοδος αναφοράς	Γενικό Σύνολο	Εργατικό Δυναμικό					
		Σύνολο	% του πληθυσμού	Απασχολούμενοι	% εργατικού δυναμικού	Άνεργοι	% εργατικού δυναμικού
1998	8.680,4	4.525,8	52,1	4.017,9	88,8	507,9	11,2
1999	8.764,5	4.586,1	52,3	4.031,4	87,9	554,7	12,1
2000	8.839,8	4.611,9	52,2	4.088,5	88,6	523,5	11,4
2001	8.906,4	4.580,3	51,4	4.086,3	89,2	493,9	10,8
2002	8.964,3	4.656,0	51,9	4.175,8	89,7	480,2	10,3
2003	9.014,9	4.734,4	52,5	4.274,5	90,3	460,0	9,7
2004	9.063,5	4.818,8	53,2	4.313,2	89,5	505,7	10,5
2005	9.108,1	4.846,5	53,2	4.369,0	90,1	477,5	9,9
2006	9.157,4	4.886,4	53,4	4.452,3	91,1	434,5	8,9
2007	9.207,4	4.916,8	53,4	4.509,9	91,7	406,9	8,3
2008	9.234,1	4.937,3	53,5	4.559,4	92,4	377,9	7,6
α' τρίμ. 2009	9.252,7	4.948,1	53,5	4.485,8	90,7	462,3	9,3
β' τρίμ. 2009	9.262,4	4.974,5	53,7	4.531,9	91,1	442,6	8,9
γ' τρίμ. 2009	9.272,3	5.005,3	54,0	4.540,1	90,7	465,1	9,3
δ' τρίμ. 2009	9.282,4	4.991,2	53,8	4.476,8	89,7	514,4	10,3
2009	9.267,5	4.979,8	53,8	4.508,7	90,6	471,1	9,5
α' τρίμ. 2010	9.292,2	5.012,4	53,9	4.425,6	88,3	586,8	11,7
β' τρίμ. 2010	9.301,5	5.021,0	54,0	4.427,0	88,2	594,0	11,8
γ' τρίμ. 2010	9.311,5	5.024,9	54,0	4.402,9	87,6	621,9	12,4
γ' τρίμ. 2010	9.320,6	5.011,1	53,8	4.299,0	85,8	712,1	14,2
2010	9.306,3	5.017,4	53,9	4.388,6	87,5	628,7	12,5
α' τρίμ. 2011	9.329,4	4.987,0	53,5	4.194,4	84,1	792,6	15,9
β' τρίμ. 2011	9.337,6	4.967,2	53,2	4.156,3	83,7	810,8	16,3
γ' τρίμ. 2011	9.346,0	4.957,6	53,0	4.079,3	82,3	878,3	17,7

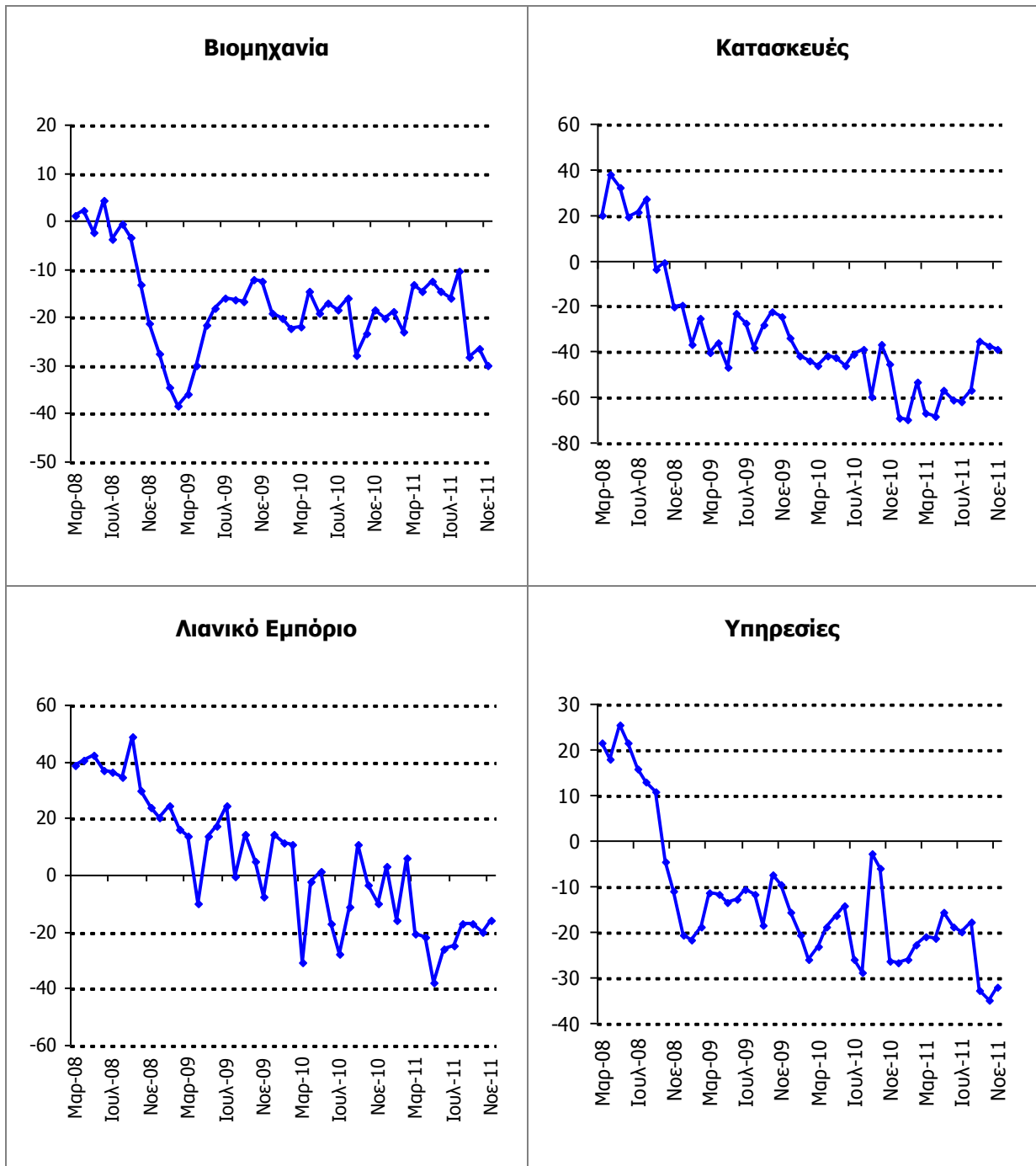
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, Έρευνα Εργατικού Δυναμικού

Ήπια άνοδο και αυτό το τρίμηνο σε σχέση με το αμέσως προηγούμενο σημειώνουν οι προσδοκίες για την απασχόληση στο Λιανικό Εμπόριο, με το σχετικό δείκτη να βελτιώνεται σταδιακά από τον Ιούνιο, με εξαίρεση την πρόσκαιρη αλλαγή τάσης τον Οκτώβριο. Το σχετικό ισοζύγιο, παρά την άνοδο, διαμορφώνεται σε δυσμενή επίπεδα, στις -18 μονάδες κατά μέσο όρο (από -23 μονάδες), σε επίδοση πάντως σημαντικά κατώτερη έναντι της αντίστοιχης, οριακά αρνητικής περσινής. Από τις επιχειρήσεις του τομέα το υπό εξέταση τρίμηνο, το 28% (από 24% το προηγούμενο τρίμηνο) αναμένει συρρίκνωση των θέσεων εργασίας και ένα αυξημένο 11% (από 1%) αναμένει άνοδο βραχυπρόθεσμα. Η

πλειονότητα των επιχειρήσεων και αυτό το τρίμηνο (61% από 74%) προσδοκά σταθερότητα. Από τους επιμέρους τομείς, οι ευνοϊκότερες προβλέψεις καταγράφονται στα Τρόφιμα – Ποτά – Καπνός, όπου το σχετικό ισοζύγιο καταγράφει περαιτέρω άνοδο και αυτό το τρίμηνο και διαμορφώνεται σε θετικά επίπεδα (στις +10 μονάδες), υποδηλώνοντας αυξημένες προσδοκίες δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας στον κλάδο. Σημαντική επιδείνωση από την άλλη πλευρά σημειώνεται στα Υφάσματα – Ένδυση - Υπόδηση (-64 μονάδες), ενώ στα Οχήματα & Ανταλλακτικά, ο σταθερά έντονα ελλειμματικός δείκτης (-59 μονάδες) υπογραμμίζει τη σοβαρότητα της κρίσης στην αγορά εργασίας του κλάδου.

Διάγραμμα 3.12

Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: ΙΟΒΕ

3.5 Τιμές Καταναλωτή

Πρόσφατες εξελίξεις

Η πτωτική πορεία του πληθωρισμού επιβραδύνθηκε κατά το τρίμηνο Νοεμβρίου-Σεπτεμβρίου σε σχέση με τους πρώτους μήνες του 2011. Τον Νοέμβριο του 2011, διαμορφώθηκε στο 2,9% έναντι 3% τον Οκτώβριο του ίδιου έτους, ενώ συνολικά, το πρώτο εντεκάμηνο του 2011 διαμορφώθηκε στο 3,4% σημειώνοντας πτώση κατά 1,3 εκατοστιαίες μονάδες συγκριτικά με την αντίστοιχη περσινή περίοδο.

Η επιβράδυνση του ρυθμού μεταβολής του ΓΔΤΚ είναι κυρίως αποτέλεσμα της μικρότερης επίπτωσης που ασκείται από τις τιμές των καυσίμων και του πετρελαίου θέρμανσης όπως και από διάφορες κατηγορίες υπηρεσιών. Στις τιμές των καυσίμων, όπου προέρχεται και η μεγαλύτερη αρνητική επίπτωση στον ΓΔΤΚ στη διάρκεια του 2011 (0,7 εκατοστιαίες μονάδες κατά μέσο όρο από το πετρέλαιο θέρμανσης και 0,9 εκατοστιαίες μονάδες από τα καύσιμα αυτοκινήτου) η μέση ετήσια αύξηση στο δείκτη διαμορφώθηκε στο 20,4% την περίοδο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 2011 (έναντι 37,4% πέρυσι), ενώ παρόμοια πτωτική τάση καταγράφεται και στο Δείκτη ενέργειας (17,6% έναντι αύξησης 29,7% πέρυσι).

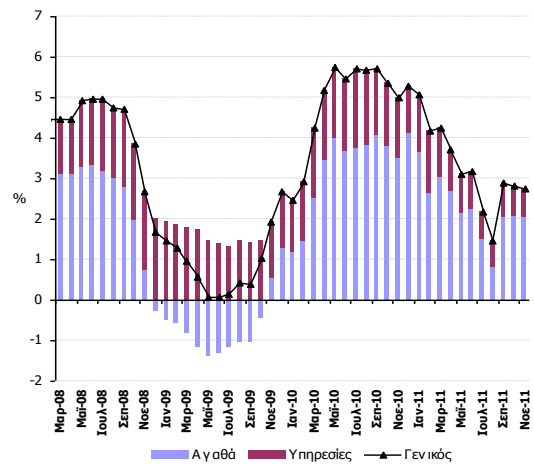
Πληθωριστικές πιέσεις ασκούνται κυρίως από την πλευρά των αγαθών, με τον αντίστοιχο δείκτη να διαμορφώνεται στο 4% το α' εντεκάμηνο του 2011 έναντι 5,8% πέρυσι, ενώ υψηλότερη είναι η άνοδος στις τιμές των οπωροκηπευτικών (5%) όταν την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι κατέγραφαν σημαντική πτώση (-4,6%).

Στις υπηρεσίες αντίθετα, η άνοδος των τιμών είναι μικρότερη με αποτέλεσμα να έχει διαμορφωθεί στο 2,2% (έναντι 3,8% πέρυσι).

Η εξέλιξη αυτή στην πορεία των τιμών των υπηρεσιών αποτυπώνεται στο δομικό πληθωρισμό, ο οποίος συνεχίζει να κινείται σε χαμηλότερο επίπεδο από εκείνο του ΓΔΤΚ από τις αρχές του προηγούμενου έτους. Τον Νοέμβριο του 2011 παρέμεινε αμετάβλητος σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα (1,7%), ενώ στο εντεκάμηνο κυμαίνεται στο 1,9% μειωμένος κατά 0,8 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρυσι.

Διάγραμμα 3.13

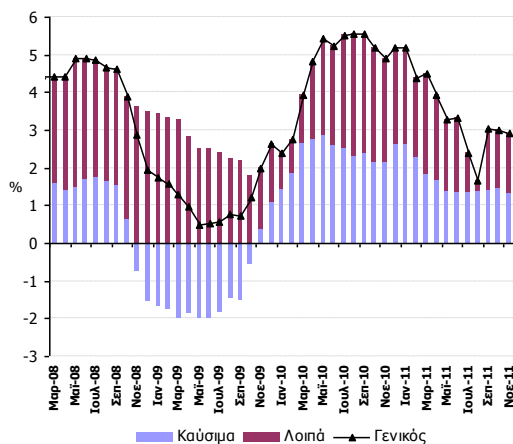
Εξέλιξη ΓΔΤΚ και επιπτώσεις από επιμέρους δείκτες (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Επεξεργασία: IOBE

Διάγραμμα 3.14

Συμβολή των Καυσίμων στη διαμόρφωση του ΓΔΤΚ (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

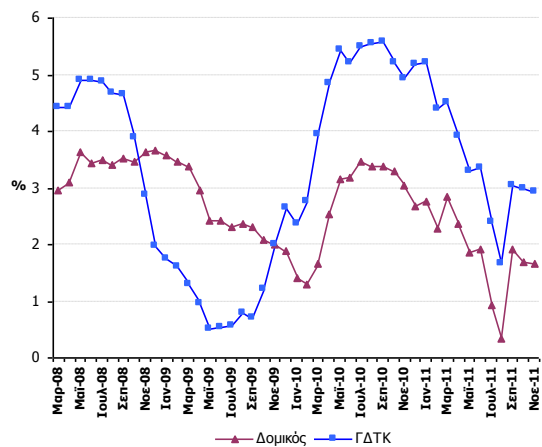

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Επεξεργασία: ΙΟΒΕ

Στις υπόλοιπες ομάδες αγαθών και υπηρεσιών, η μεγαλύτερη αύξηση κατά το πρώτο εντεκάμηνο του έτους καταγράφεται στη Στέγαση και στα Αλκοολούχα Ποτά (περίπου 9%), όπως και στις Μεταφορές, αν και σε σημαντικά μικρότερη έκταση σε σχέση με το αντίστοιχο περσινό χρονικό διάστημα (6,8%). Στη Διατροφή και μη αλκοολούχα ποτά η άνοδος κυμαίνεται στο 3%, ενώ παραπλήσια αύξηση παρατηρείται στις Επικοινωνίες και στα Ξενοδοχεία-Καφέ-Εστιατόρια (περίπου 2%). Μείωση αντίθετα, αν και μικρή, καταγράφεται στα είδη Ένδυσης και Υπόδησης (-0,9%) και στην Υγεία (-0,6%). Ο εναρμονισμένος πληθωρισμός διαμορφώθηκε στο 3,2% την περίοδο Ιανουαρίου-Νοεμβρίου 2011, από 4,7% πέρυσι, επίπεδο υψηλότερο κατά 0,5 εκατοστιαίες μονάδες από το μέσο όρο της Ευρωζώνης-17 (2,7%). Η πτωτική πορεία του εναρμονισμένου ΔΤΚ στην Ελλάδα που καταγράφεται από τις αρχές του 2011, είχε ως αποτέλεσμα τον Νοέμβριο να υποχωρήσει σε επίπεδο ελαφρώς χαμηλότερο από το μέσο όρο των χωρών-μελών της Ευρωζώνης για πρώτη φορά την τελευταία πενταετία τουλάχιστον.

Διάγραμμα 3.15

Εξέλιξη δομικού πληθωρισμού και ΓΔΤΚ (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

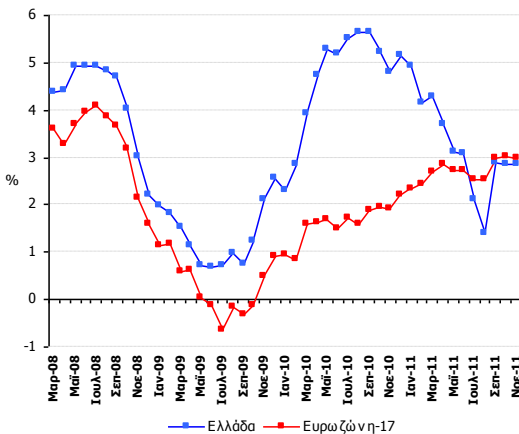
Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ Επεξεργασία: ΙΟΒΕ

Στις χώρες-μέλη της Ευρωζώνης-17 ο υψηλότερος πληθωρισμός τον Νοέμβριο του 2011 καταγράφεται στην Εσθονία (4,4%), ενώ για τις χώρες της ΕΕ-27 -ο μέσος όρος των οποίων είναι 3,4%- στο Ηνωμένο Βασίλειο (4,8%). Αρνητική επίδραση στη διαμόρφωση της τελικής τιμής των αγαθών εξακολουθεί να ασκείται από το αυξανόμενο κόστος παραγωγής. Το α΄ δεκάμηνο του 2011, ο γενικός δείκτης τιμών παραγωγού εγχώριας αγοράς εμφανίζει αύξηση κατά 7,6% (έναντι 6,1% πέρυσι), η οποία είναι η τρίτη υψηλότερη στα κράτη-μέλη της Ευρωζώνης-17 -μετά την Ολλανδία (9,2%) και το Βέλγιο (8,7%)- όπου η μέση άνοδος είναι υπερδιπλάσια σε σχέση με πέρυσι (6,1% έναντι 2,5%). Οι κλάδοι με τη μεγαλύτερη άνοδο είναι το Αργό Πετρέλαιο και Φυσικό Αέριο (34,9%), τα Προϊόντα Οπτάνθρακα και Διύλισης (28,7%), τα Ενεργειακά Αγαθά χωρίς ηλεκτρική ενέργεια (27,7%) και στον Άνθρακα-Λιγνίτη (18,4%). Αντίθετα, σημαντική πτώση καταγράφεται στα Προϊόντα Καπνού (-9,2%) και στα Βασικά Φαρμακευτικά Προϊόντα (-7,9%). Η πορεία του κόστους παραγωγής ερμηνεύεται από την εξέλιξη των τιμών στις εισαγόμενες πρώτες ύλες, καθώς το χρο-

νικό διάστημα Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου ο δείκτης σημείωσε παραπλήσια άνοδο με την περυσινή (7,4%).

Διάγραμμα 3.16

Εξέλιξη ΕνΔΤΚ στην Ελλάδα και στην Ευρωζώνη-17 (ετήσιες ποσοστιαίες μεταβολές)

Πηγή: Eurostat, Επεξεργασία: IOBE

Μεσοπρόθεσμες εκτιμήσεις

Το 2011 οι αυξήσεις στους έμμεσους φόρους, όπως η αύξηση του ΦΠΑ από το 13% στο 23% για τα προϊόντα εστίασης, η επιβολή ΕΦΚ στο φυσικό αέριο και η βαθμιαία προσαρμογή του ΕΦΚ στο πετρέλαιο θέρμανσης με το πετρέλαιο κίνησης, άσκησαν αρνητική επίπτωση στην πορεία του ΓΔΤΚ. Ταυτόχρονα, οι αυξήσεις τιμών στις εισαγόμενες πρώτες ύλες και στο πετρέλαιο επιβάρυναν το κόστος παραγωγής. Ωστόσο, η σημαντική μείωση του διαθέσιμου εισοδήματος στα νοικοκυριά οδήγησε σημαντικό αριθμό επιχειρήσεων να απορροφήσουν μέρος των παραπάνω αυξήσεων. Το 2011, ο πληθωρισμός βάσει του ΓΔΤΚ θα διαμορφωθεί στο 3,4% σημειώνοντας όμως πτώση κατά 1,3 εκατοστιαίες μονάδες σε σχέση με το 2010. Το 2012, οι πληθωριστικές πιέσεις στην ελληνική οικονομία αναμένεται να υποχωρήσουν περαιτέρω, δεδομένης της αδυναμίας ανάκαμψης της ελληνικής οικονομίας, της ανεργίας, αλλά και των μέτρων (έκ-

τακτη εισφορά αλληλεγγύης, τέλος ηλεκτροδοτούμενων δομημένων επιφανειών, μείωση αφορολόγητου ορίου) που αφαιρούν σημαντικό μέρος από το ήδη μειωμένο διαθέσιμο εισόδημα σε μεγάλο αριθμό πολιτών και το οποίο σε διαφορετικές συνθήκες θα μπορούσε να κατευθυνθεί, εν μέρει τουλάχιστον, σε καταναλωτικές δαπάνες. Τα χαρακτηριστικά αυτά, υποδεικνύουν επίσης την αναγκαιότητα εύρυθμης λειτουργίας της αγοράς και ενίσχυσης του ανταγωνισμού, προκειμένου το επίπεδο τιμών να υποχωρήσει σε βασικά αγαθά και υπηρεσίες. Αντίρροπα στην εξασθένηση του πληθωρισμού το 2012 θα επενεργήσουν η αύξηση της τιμής του ηλεκτρικού ρεύματος, η εξίσωση του Ε.Φ.Κ. στο πετρέλαιο κίνησης και θέρμανσης από το φθινόπωρο, όπως επίσης και η τυχόν επιβολή νέων φορολογικών μέτρων, χωρίς πάντως να υπεραντισταθίσουν την περιοριστική επίδραση των παραγόντων που προαναφέρθηκαν. **Με βάση τα παραπάνω η πρόβλεψη για τον πληθωρισμό του 2012 είναι ότι αυτός θα κινηθεί στα επίπεδα του 1,2%-1,4%.**

Επιπρόσθετα, τα μέτρα λιτότητας που σταδιακά εφαρμόζονται και σε άλλες χώρες της Ευρωζώνης, θα επιβραδύνουν την οικονομική δραστηριότητα εντός της ΕΕ. Ένα τέτοιο ενδεχόμενο, μπορεί να οδηγήσει σε σταθεροποίηση των τιμών σε σύγκριση με το 2011 σε μεγάλο αριθμό βασικών πρώτων υλών, δίνοντας με αυτό τον τρόπο τη δυνατότητα στις εγχώριες επιχειρήσεις να διαχειριστούν πιο αποδοτικά μέρος του λειτουργικού τους κόστους. Εξάλλου, οι αρνητικές προοπτικές των οικονομιών των χωρών της Ευρωζώνης και η κάμψη της οικονομικής δραστηριότητας, οδήγησαν την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα σε νέα μείωση του βασικού επιτοκίου κατά 0,25

μονάδες βάσης, έπειτα από ίδιας έκτασης μείωση στις αρχές Νοεμβρίου του 2011. Το βασικό επιτόκιο διαμορφώνεται πλέον σε αντίστοιχο επίπεδο (1%) με εκείνο που ίσχυε τον Μάιο του 2009, όταν η παγκόσμια οικονομία είχε εισέλθει στη μεγάλη ύφεση.

Σημαντική πληροφόρηση για την εξέλιξη των τιμών στο επόμενο διάστημα παρέχουν και τα αποτελέσματα των μηνιαίων ερευνών οικονομικής συγκυρίας του IOBE, τα οποία συνιστούν πρόδρομες ενδείξεις για την εξέλιξή τους από την πλευρά της προσφοράς. Συγκεκριμένα:

Οι προβλέψεις αποκλιμάκωσης των τιμών το τρίμηνο Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου περιορίζονται ήπια σε σχέση με το τρίμηνο Ιουνίου – Αυγούστου στη Βιομηχανία και το Λιανικό Εμπόριο, ενώ σε όλους τους τομείς κυριαρχούν πλέον σταθερά οι αποπληθωριστικές προσδοκίες. Στις Ιδιωτικές Κατασκευές, ο σχετικός δείκτης σημειώνει κατακόρυφη πτώση, μετά από την προσωρινή ανάκαμψη του περασμένου τριμήνου, καταγράφοντας ιστορικά χαμηλές επιδόσεις, γεγονός που αντανάκλα την εξαιρετικά χαμηλή ζήτηση στον κλάδο. Ο τομέας των Υπηρεσιών παρουσιάζει σταθερότητα τιμών, με το μέσο δείκτη να μην μεταβάλλεται σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο. Σε σύγκριση με την αντίστοιχη περσινή περίοδο, οι αποπληθωριστικές προσδοκίες έχουν αυξηθεί σε όλους τους τομείς, ηπιότερα στο Λιανικό Εμπόριο και τις Υπηρεσίες και εντονότερα στις Ιδιωτικές Κατασκευές και τη Βιομηχανία, όπου το αντίστοιχο περσινό τρίμηνο ο σχετικός δείκτης ήταν θετικός. Αναλυτικότερα:

- **Στη Βιομηχανία, οι αποπληθωριστικές προβλέψεις περιορίζονται ελαφρά το τρίμηνο Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου, έναντι του τριμήνου Ιουνίου – Αυγούστου,** με το σχετικό ισοζύγιο να παραμένει σε αρνητικά επίπεδα, στις -5 μονάδες κατά μέσο όρο (από -7 μονάδες το προηγούμενο τρίμηνο). Η επίδοση αυτή βρίσκεται αρκετά χαμηλότερα σε σχέση με τα αντίστοιχα περσινά, θετικά επίπεδα (+6 μονάδες). Μία στις δέκα επιχειρήσεις προβλέπει άνοδο των τιμών το διάστημα Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου (από 8%), ενώ το 15% αναμένει αποκλιμάκωση. Η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων (75% από 78%) προβλέπει εκ νέου σταθερότητα των τιμών το προσεχές διάστημα.
- **Στο Λιανικό Εμπόριο το τελευταίο τρίμηνο, οι προβλέψεις υποχώρησης του επιπέδου των τιμών περιορίζονται ελαφρά έναντι του προηγούμενου τριμήνου,** με το σχετικό ισοζύγιο να διαμορφώνεται στις -19 μονάδες (από -22 μονάδες), σε παραπλήσια επίπεδα σε σχέση με τα αντίστοιχα περσινά (-16 μονάδες). Το ποσοστό των επιχειρήσεων που αναμένουν πτώση των τιμών στους εμπορικούς κλάδους το επόμενο διάστημα διαμορφώνεται στο 27%, στα ίδια επίπεδα με το μέσο όρο του αμέσως προηγούμενου τριμήνου, ενώ όσοι αναμένουν άνοδο προσεγγίζουν το 8% (από 6%). Στους επιμέρους κλάδους, οι εντονότερες προβλέψεις μείωσης των τιμών εμφανίζονται την περίοδο αυτή με μεγάλη διαφορά στα Υφάσματα – Ένδυση – Υπόδηση και ακολουθούν τα Είδη Οικιακού Εξοπλισμού. Στα Πολυκαταστήματα, οι διακυμάνσεις των τιμών είναι έντονες καθ' όλη τη διάρκεια του έτους, με τις σχετικές προβλέψεις

αυτό το τρίμηνο να διαμορφώνονται σε ελαφρώς θετικά επίπεδα. Οριακά αρνητικό εμφανίζεται, τέλος, το σχετικό ισοζύγιο στα Τρόφιμα- Ποτά – Καπνός.

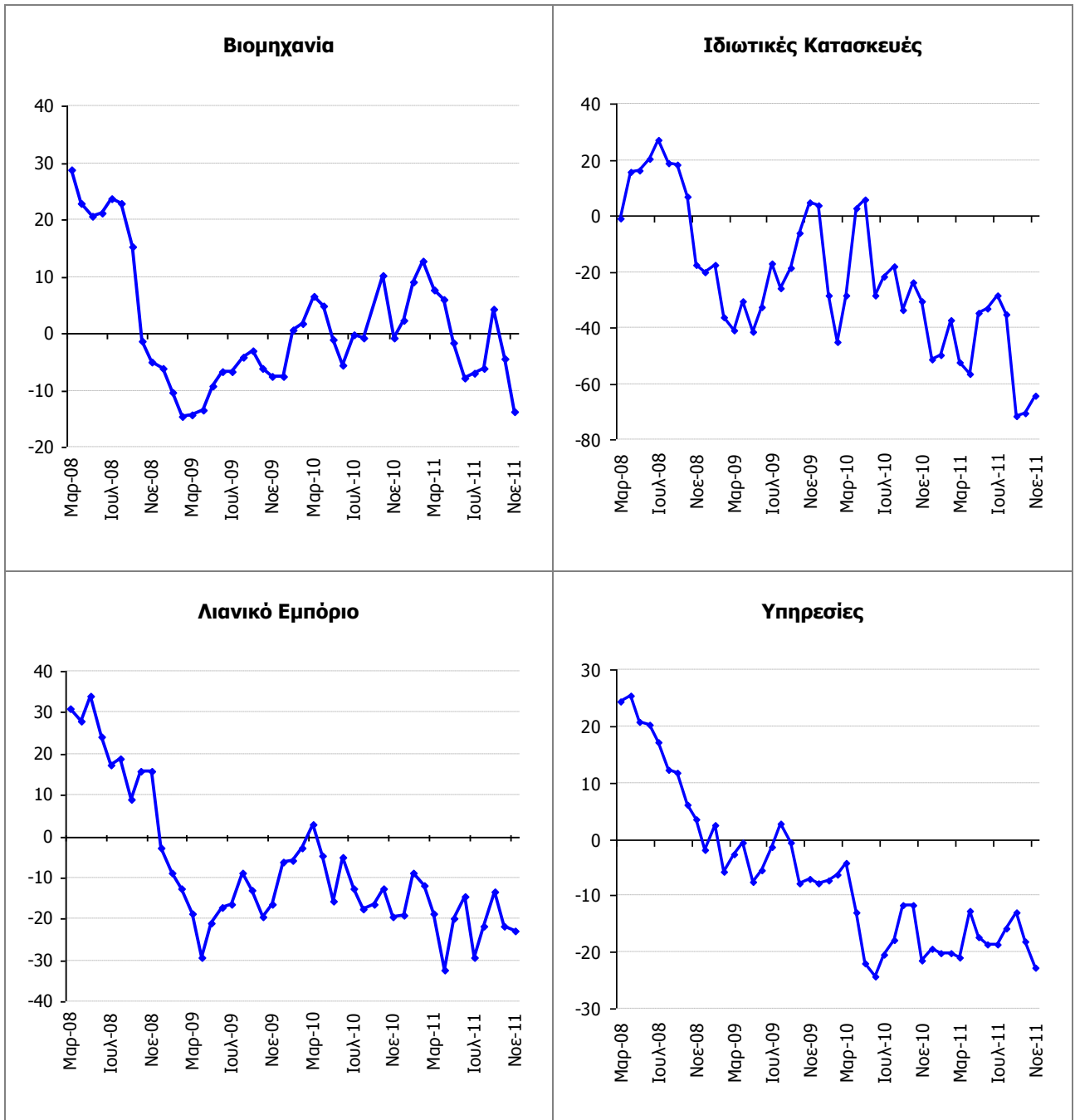
▪ **Στον τομέα των Υπηρεσιών, το ισοζύγιο των τιμών παραμένει στα ίδια σχεδόν επίπεδα από τις αρχές του έτους. Έτσι, το τρίμηνο Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου** δεν μεταβάλλεται από τις -18 μονάδες του προηγούμενου τριμήνου, επίδοση ελαφρώς χαμηλότερη έναντι της αντίστοιχης περσινής (-15 μονάδες). Και αυτό το τρίμηνο, μία στις πέντε επιχειρήσεις του τομέα αναμένει υποχώρηση των τιμών το επόμενο διάστημα, ενώ σταθερά οι περισσότερες επιχειρήσεις (76%) προβλέπουν σταθερότητα. Από τους επιμέρους κλάδους που εξετάζονται, στους Ενδιάμεσους Χρηματοπιστωτικούς Οργανισμούς, το σχετικό ισοζύγιο παραμένει σταθερά θετικό σχεδόν από τις αρχές του έτους (στις +8 μονάδες). Στα Ξενοδοχεία – Εστιατόρια, ο σχετικός τριμηνιαίος δείκτης αποκλιμακώνεται έντονα το εξεταζόμενο τρίμηνο, στις -16 μονάδες

(από -2), ενώ στους υπόλοιπους κλάδους κυριαρχούν σταθερά οι έντονα αποπληθωριστικές προσδοκίες.

Τέλος, στις Ιδιωτικές Κατασκευές η κατακόρυφη πτώση στις προσδοκίες για την εξέλιξη των τιμών του κλάδου το υπό εξέταση τρίμηνο αντικατοπτρίζει τη δυσμενή πορεία του και τη δύννη της ύφεσης στην οποία βρίσκεται. Το σχετικό αρνητικό ισοζύγιο υπερδιπλασιάζεται από τις -32 μονάδες στις -69 μονάδες το τρίμηνο Σεπτεμβρίου – Νοεμβρίου, εξέλιξη η οποία συνοδεύεται άλλωστε και από σημαντική πτώση στις προγραμματισμένες εργασίες των επιχειρήσεων του κλάδου. Η επίδοση αυτή φέρνει το σχετικό δείκτη του εξεταζόμενου τριμήνου σε ιστορικά χαμηλά επίπεδα. Από τις επιχειρήσεις του κλάδου, καμία δεν αναμένει άνοδο τιμών, με επτά στις δέκα να προβλέπουν περαιτέρω αποκλιμάκωση των τιμών το επόμενο διάστημα, με στόχο την όποια προσέλκυση αγοραστών και την τόνωση της ζήτησης του κλάδου.

Διάγραμμα 3.17

Προβλέψεις για την απασχόληση (διαφορά θετικών – αρνητικών απαντήσεων)

Πηγή: ΙΟΒΕ

3.6 Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών

Στο **εννεάμηνο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2011** το έλλειμμα του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών συρρικνώθηκε κατά 8,6% και διαμορφώθηκε στα 15 δισεκ. ευρώ, χαμηλότερα κατά 9,5 δισεκ. ευρώ σε σχέση με τα επίπεδα του 2008 (24,5 δισεκ. ευρώ)¹⁸. Βασικές αιτίες για τον περιορισμό αυτόν είναι η συρρίκνωση του εμπορικού ισοζυγίου, η βελτίωση του ισοζυγίου υπηρεσιών αλλά και η σημαντική βελτίωση που καταγράφεται στο ισοζύγιο κεφαλαιακών μεταβιβάσεων.

Το έλλειμμα του **εμπορικού ισοζυγίου** συρρικνώθηκε στο εννεάμηνο του 2011 κατά 5,8% (1,2 δισεκ. ευρώ), ενώ σε σχέση με το 2008 έχει περιοριστεί κατά 13,2 δισεκ. ευρώ. Το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου (χωρίς καύσιμα και πλοία) σημειώνει πτώση κατά 20,1%, αντανακλώντας κυρίως την παγιωμένη πλέον αύξηση των εξαγωγών (λοιπών αγαθών), κατά 18,8% (1,5 δισεκ. ευρώ), αλλά και τη μείωση των εισαγωγών κατά 4,6% (944 εκ. ευρώ). Η εξέλιξη αυτή αποτυπώνει την αλλαγή τάσης, καθώς στο αντίστοιχο διάστημα του 2010 οι εξαγωγές είχαν καταγράψει πτώση κατά 2,5%, ενώ οι εισαγωγές είχαν μειωθεί κατά 11,4%. Οι εξαγωγές καυσίμων συνεχίζουν την ανοδική τους πορεία, καταγράφοντας αύξηση 36,3%, ενώ και οι εισαγωγές αυξάνονται, κατά 24,8%, με αποτέλεσμα το σχετικό ισοζύγιο να διογκωθεί κατά 1,3 δισεκ. ευρώ στο εννεάμηνο.

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου υπηρεσιών** αυξήθηκε κατά 7,1% (796 εκ. ευρώ), κυρίως

ως όμως λόγω της μείωσης των πληρωμών, οι οποίες μειώθηκαν κατά 6,8% (775 εκ. ευρώ), ενώ οι εισπράξεις παρέμειναν σταρές, στο επίπεδο των 22,7 δισεκ. ευρώ. Στο τμήμα των εισπράξεων καταγράφονται μικτές τάσεις με αποτέλεσμα το ισοζύγιο να παραμένει σχεδόν αμετάβλητο. Συγκεκριμένα, οι εισπράξεις από τις υπηρεσίες τουρισμού αυξήθηκαν σημαντικά, κατά 9,5% (810 εκ. ευρώ), έναντι πτώσης κατά 706 εκ. ευρώ το 2010, ενώ οι εισπράξεις από τις λοιπές υπηρεσίες ενισχύθηκαν κατά 17,3% (422 εκ. ευρώ). Οι αυξήσεις αυτές αντισταθμίστηκαν από την πτώση των εισπράξεων από υπηρεσίες μεταφορών, κατά 10,3% (-1,2 δισεκ. ευρώ), ενώ το 2010 είχε σημειωθεί αύξηση κατά 15,6%. Μεταβολή με το ίδιο ποσοστό κατεγράφη και στις πληρωμές για μεταφορές, καθώς μειώθηκαν κατά 10,1% (-623 εκ. ευρώ). Έτσι, οι θετικές επιδράσεις από την αύξηση του τουρισμού το 2011, αντισταθμίστηκαν από την πτώση στις μεταφορές.

Το έλλειμμα του **ισοζυγίου εισοδημάτων** επεκτάθηκε περαιτέρω στο εννεάμηνο του 2011, κατά 11% (671 εκ. ευρώ), έπειτα από την ισόποση μείωση του 2010 με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση του ισοζυγίου στα επίπεδα του 2009. Οι εισπράξεις, κυρίως από τόκους, μερίσματα και κέρδη μειώθηκαν κατά 10,4% (-284 εκ. ευρώ), ενώ οι πληρωμές, κυρίως για μισθούς και αμοιβές αυξήθηκαν κατά 4,4% (387 εκ. ευρώ).

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου τρεχουσών μεταβιβάσεων** για το εννεάμηνο διατηρήθηκε σχεδόν στα ίδια επίπεδα με πέρυσι, καθώς μειώθηκε κατά 0,5% (-4 εκ. ευρώ), έναντι όμως σημαντικής πτώσης το 2010 κατά 53,5% (-794 εκ. ευρώ). Οι συνολικές

¹⁸ Τα ποσά σε παρένθεση εκφράζουν την απόλυτη μεταβολή σε σχέση με το 2010, εκτός αν αναφέρεται διαφορετικά.

εισπράξεις¹⁹ μειώθηκαν κατά 7,6% (-304 εκ. ευρώ), κυρίως λόγω πτώσης των μεταναστευτικών εμβασμάτων κατά 217 εκ. ευρώ. Στο άλλο σκέλος του ισοζυγίου, στις πληρωμές²⁰, σημειώθηκε πτώση κατά 9,1% (301 εκ. ευρώ), αντισταθμίζοντας σχεδόν στο σύνολο τη μείωση των εισπράξεων.

Ισοζύγιο Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων

Το πλεόνασμα του **ισοζυγίου κεφαλαιακών μεταβιβάσεων** αυξήθηκε κατά 49,8% στο εννεάμηνο Ιανουαρίου –Σεπτεμβρίου (383 εκ. ευρώ), αντισταθμίζοντας στο ήμισυ τις απώλειες του 2010 (-794 εκ. ευρώ). Έτσι, το ισοζύγιο διαμορφώθηκε στα 1,15 εκ. ευρώ (κάτω από τα επίπεδα του 2004), ενώ βασική συνιστώσα είναι η αύξηση των εισπράξεων²¹ κατά 37,1% (363 εκ. ευρώ), αλλά και η μικρή μείωση των πληρωμών κατά 9,4% (20 εκ. ευρώ).

Τέλος, το έλλειμμα του **Ισοζυγίου Τρεχουσών Συναλλαγών και Κεφαλαιακών Μεταβιβάσεων**, που αντανακλά ως ένα βαθμό τις δανειακές ανάγκες της οικονομίας από το εξωτερικό, διαμορφώθηκε στα 13,9 δισεκ. ευρώ από 15,7 δισεκ. ευρώ το 2010, μειωμένο κατά 11,4% ή 1,8 δισεκ. ευρώ. Οι δανειακές ανάγκες σε σχέση με το 2008 είναι μειωμένες κατά 7,6 δισεκ. ευρώ.

Ισοζύγιο Χρηματοοικονομικών Συναλλαγών

Σημαντική πτώση κατά 6,6% σημειώνεται στο **ισοζύγιο χρηματοοικονομικών συναλλαγών** στο εννεάμηνο του έτους, κα-

θώς διαμορφώθηκε στα 15,3 δισεκ. ευρώ από 16,4 δισεκ. ευρώ το 2010, αν και στο επτάμηνο του έτους η μείωση είχε μεγαλύτερο ρυθμό.

Στους επιμέρους λογαριασμούς, ισχυρή επιδείνωση καταγράφεται στις **άμεσες επενδύσεις** όπου η καθαρή εκροή σχεδόν τετραπλασιάζεται, καθώς στο εννεάμηνο διαμορφώθηκε στα 1,6 δισεκ. ευρώ, έναντι 444 εκ. ευρώ το 2010. Οι άμεσες επενδύσεις προς την Ελλάδα σημειώνουν πτώση, μετατρεπόμενες πλέον σε καθαρή εκροή, ύψους 360 εκ. ευρώ, από 125 εκ. ευρώ καθαρή εισροή το 2010. Οι επενδύσεις ελλήνων προς το εξωτερικό σημείωσαν διπλάσια καθαρή εκροή ύψους 1,2 δισεκ. ευρώ. Στην κατηγορία των **επενδύσεων χαρτοφυλακίου**, η σημαντική καθαρή εκροή που είχε διαμορφωθεί το 2010, περιορίζεται κατά 3,6 δισεκ. ευρώ, καθώς διαμορφώθηκε στα 14,6 δισεκ. ευρώ. Η καθαρή εισροή από απαιτήσεις μειώθηκε στο ήμισυ και διαμορφώθηκε στα 5,4 δισεκ. ευρώ, ενώ η καθαρή εκροή των υποχρεώσεων σημείωσε πτώση κατά το 1/3 και διαμορφώθηκε στα 20,1 δισεκ. ευρώ. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι τοποθετήσεις μη κατοίκων σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του ελληνικού δημοσίου μειώθηκαν κατά 19,9 δισεκ. ευρώ, ενώ αυξήθηκαν οι τοποθετήσεις κατοίκων σε παράγωγα του εξωτερικού, κατά 624 εκ. ευρώ. Ταυτόχρονα, οι τοποθετήσεις μη κατοίκων σε μετοχές ελληνικών επιχειρήσεων μειώθηκαν κατά 213 εκ. ευρώ. Τέλος, οι επενδύσεις των εγχώριων θεσμικών επενδυτών σε ομόλογα και έντοκα γραμμάτια του εξωτερικού μειώθηκαν κατά 6 δισεκ. ευρώ, αντισταθμίζοντας τις παραπάνω μεταβολές, ενώ μείωση καταγράφηκε και στις τοποθετήσεις κατοίκων σε μετοχές αλλοδαπών επιχειρήσεων κατά 78 εκ. ευρώ.

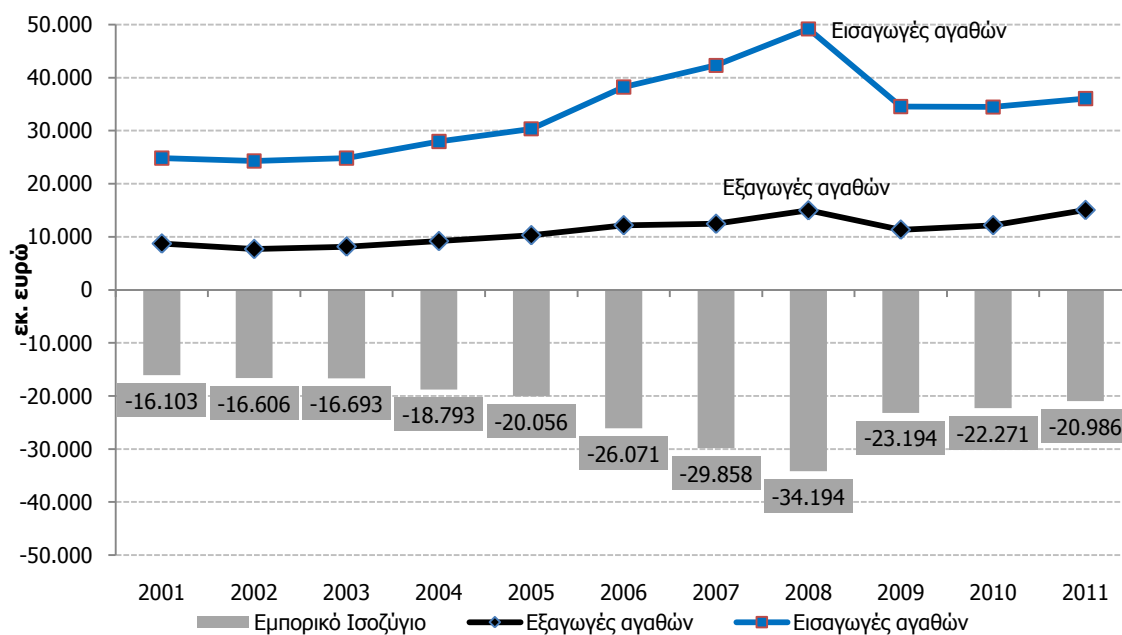
¹⁹ Οι εισπράξεις αφορούν καταβολές από το Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Εγγυήσεων (ΕΓΓΕ) και το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο (ΕΚΤ)

²⁰ Οι πληρωμές αφορούν κυρίως καταβολές προς τον Κοινοτικό Προϋπολογισμό

²¹ Οι εισπράξεις κεφαλαιακών μεταβιβάσεων αφορούν καταβολές από τα διαρθρωτικά ταμεία και το Ταμείο Συνοχής

Διάγραμμα 3.18

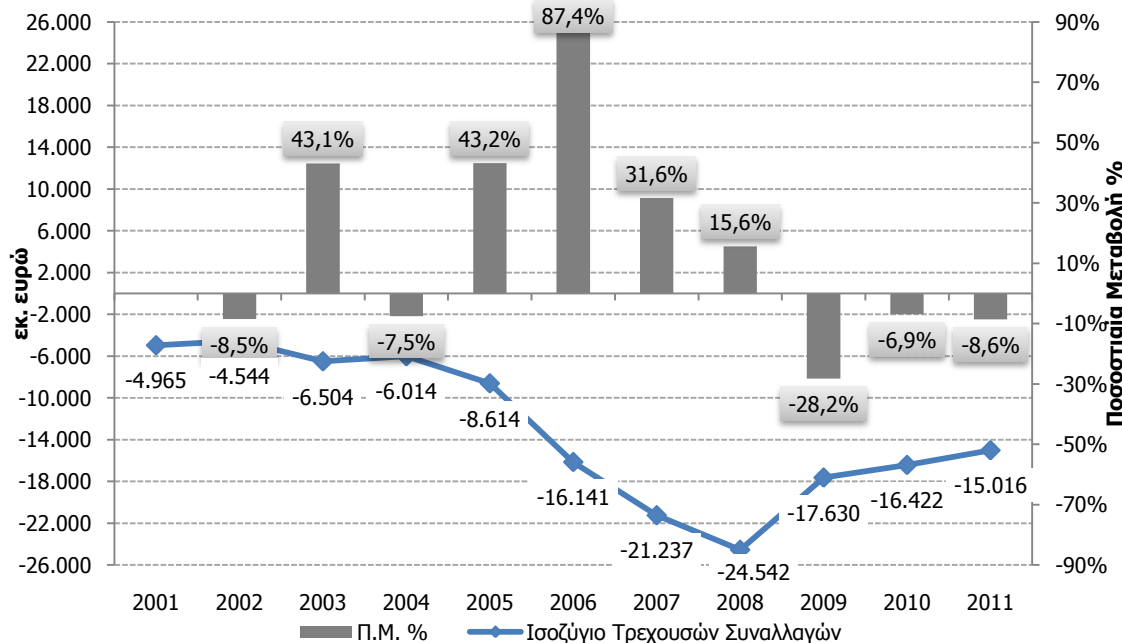
Εισαγωγές-Εξαγωγές 2001-2011 (Ιανουάριος-Σεπτέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Διάγραμμα 3.19

Ισοζύγιο Τρεχουσών Συναλλαγών 2001-2011 (Ιανουάριος- Σεπτέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων ΙΟΒΕ

Στην κατηγορία των **"λοιπών" επενδύσεων**, το σχετικό ισοζύγιο καταγράφει καθαρή εισροή ύψους 31,6 δισεκ. ευρώ, έναντι 34,9 δισεκ. ευρώ το 2010. Η εξέλιξη αυτά αντανακλά κυρίως την αύξηση του δανεισμού της γενικής κυβέρνησης, αλλά και του ιδιωτικού τομέα. Συγκεκριμένα τα δάνεια Γενικής Κυβέρνησης ανήλθαν στο εννεάμηνο στα 31,7 δισεκ. ευρώ, από 24,5 δισεκ. ευρώ το 2010. Οι τοποθετήσεις των εγχώριων επενδυτών σε καταθέσεις και γeros στο εξωτερικό αυξήθηκαν κατά 1,9 δισεκ. ευρώ, ενώ οι τοποθετήσεις μη κατοίκων σε καταθέσεις και γeros στην Ελλάδα αυξήθηκαν κατά 3,9 δισεκ. ευρώ. Τέλος, τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας διαμορφώθηκαν στα τέλη Σεπτεμβρίου στα 5,4 δισεκ. ευρώ, από 4,4 δισεκ. ευρώ τον Σεπτέμβριο του 2010.

Αποτίμηση

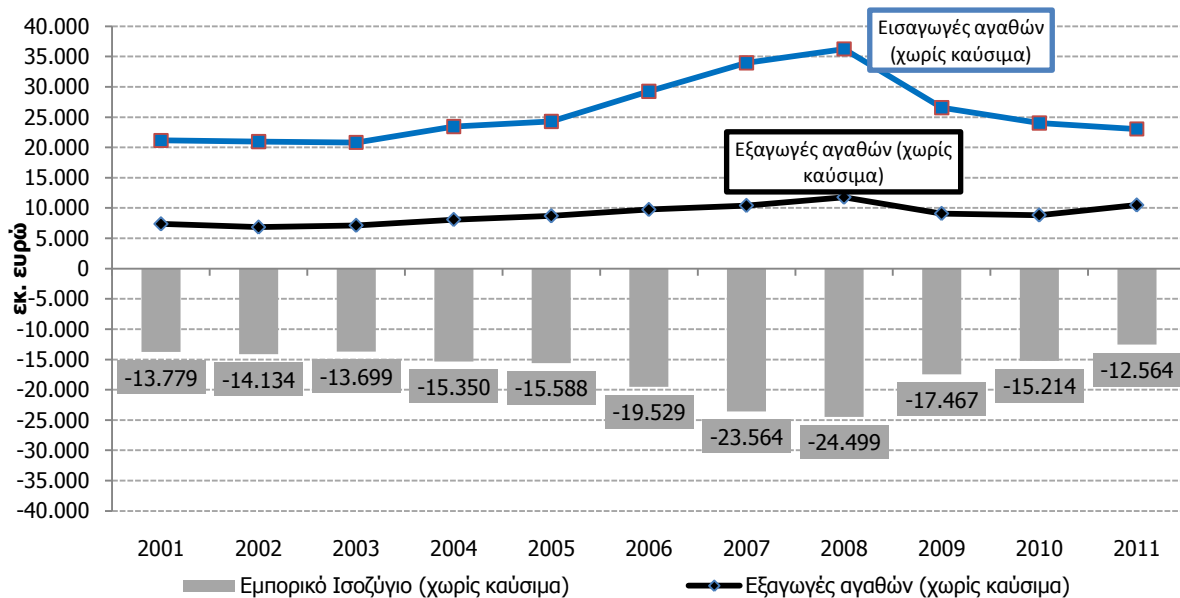
Η αύξηση που καταγράφεται στις εξαγωγές το τελευταίο διάστημα και αποτυπώνεται στο ισοζύγιο πληρωμών, αποκτά πλέον μόνοιμο χαρακτήρα. Οι εξαγωγές λοιπών αγαθών, χωρίς καύσιμα και πλοία, το τμήμα δηλαδή των εξαγωγών που αντανακλά σε μεγάλο βαθμό την εξαγωγική δυναμικότητα σημειώνουν άνοδο τους τελευταίους 14 μήνες (με δύο εξαιρέσεις οριακής πτώσης), ενδεικτικό της αυξητικής τάσης που έχει πλέον παγιωθεί. Η εξέλιξη αυτή σε συνδυασμό με τη μείωση των εισαγωγών έχουν προκαλέσει τη συρρίκνωση του ελλείμματος του ισοζυγίου.

Ταυτόχρονα, συνυπολογίζοντας στο εξαγωγικό προφίλ και τις εισπράξεις από τον τουρισμό προκύπτει ότι το σχετικό ισοζύγιο, δηλαδή εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών τουρισμού μείον τις εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών τουρισμού, υποχωρεί με μεγάλη μάλιστα ταχύτητα τα τελευταία 2 έτη. Το έλλειμμα στο ισοζύγιο για το εννεάμηνο του 2011 βρίσκεται στο 1/5 των επιπέδων του αντίστοιχου διαστήματος του 2008, όπου είχε καταγραφεί η μεγαλύτερη τιμή της τελευταίας δεκαετίας, ενώ αναμένεται περαιτέρω αποκλιμάκωση τους επόμενους μήνες.

Έτσι, η προσπάθεια των επιχειρήσεων για αντιστάθμιση των αρνητικών επιδόσεων στην εσωτερική αγορά, με αναπλήρωση από τις εξαγωγές εκτιμάται ότι εντείνεται, σε ένα όμως δυσμενές παγκόσμιο περιβάλλον, όπου το εμπόριο διεθνώς επιδεινώνεται. Η περαιτέρω διεύρυνση των εξαγωγών και η παγίωση ενός πλεονασματικού ισοζυγίου το επόμενο διάστημα, πέρα από την συγκυρία η οποία έχει προκύψει στο εγχώριο και στο διεθνές περιβάλλον, εκτιμάται ότι μπορεί να δημιουργηθεί μέσω της διαμόρφωσης ενός διαφορετικού από το σημερινό εξαγωγικού προφίλ. Συγκεκριμένα, η εστίαση στην έρευνα και στην καινοτομία με τη δημιουργία διαφοροποιημένων προϊόντων, υψηλής ή και μέσης προστιθέμενης αξίας, εκτιμάται ότι μπορούν να ενισχύσουν τις επιχειρήσεις σε ένα συνεχώς αυξανόμενο ανταγωνιστικό διεθνές εμπορικό περιβάλλον, ενισχύοντας την εξαγωγική θέση των ελληνικών επιχειρήσεων.

Διάγραμμα 3.20

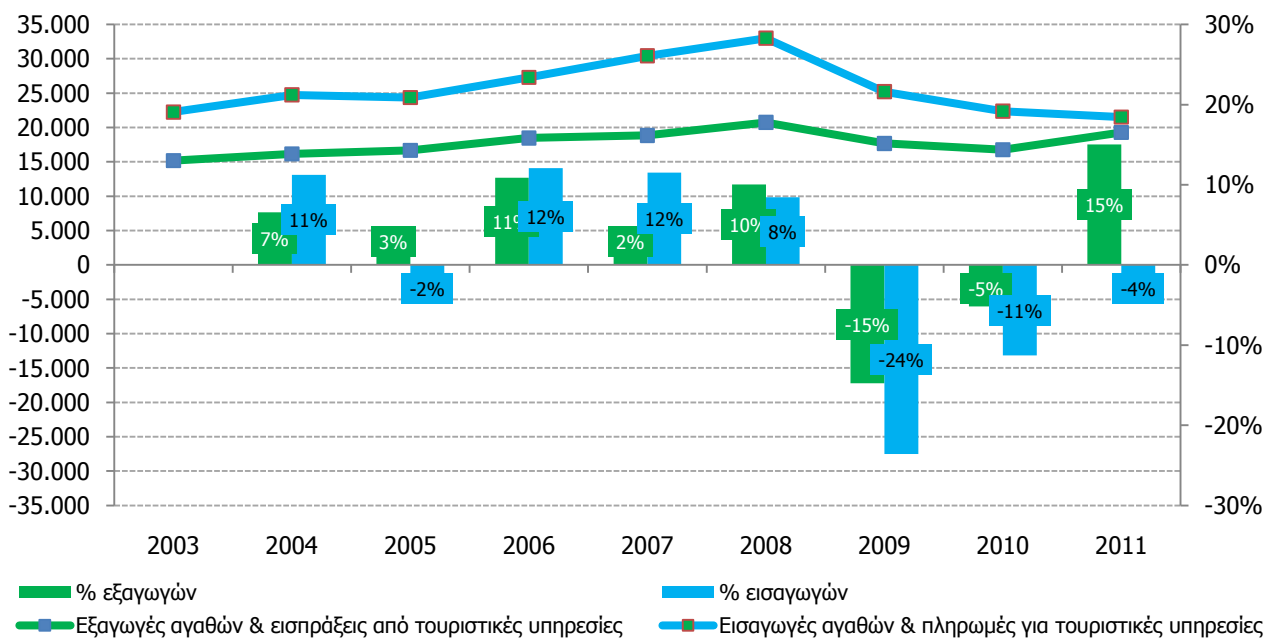
Εισαγωγές-Εξαγωγές (χωρίς καύσιμα) 2001-2011 (Ιανουάριος-Σεπτέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Διάγραμμα 3.21

Εξαγωγές & Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (Ιανουάριος – Σεπτέμβριος)

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος - Επεξεργασία στοιχείων IOBE

Πίνακας 3.10

Προσωρινό Ισοζύγιο Εξωτερικών Συναλλαγών (Ιανουάριος-Σεπτέμβριος) σε εκ. ευρώ

		Ιανουάριος - Σεπτέμβριος			Σεπτέμβριος		
		2009	2010	2011	2009	2010	2011
I	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (ΙΑ+ΙΒ+ΙΓ+ΙΔ)	-17.629,5	-16.421,8	-15.016,0	-1.480,0	-1.251,0	-1.097,2
I.A	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ (I.A.1 - I.A.2)	-23.193,8	-22.271,1	-20.986,2	-2.597,9	-2.281,0	-2.046,5
I.A.1	ΙΣΟΖΥΓΙΟ καυσίμων	-5.726,9	-7.056,9	-8.422,1	-595,9	-865,6	-787,3
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα	-17.466,9	-15.214,3	-12.564,1	-2.002,0	-1.415,4	-1.259,2
	ΙΣΟΖΥΓΙΟ πλοίων	-2.549,7	-2.759,0	-2.606,7	-108,0	-255,2	-210,2
	ΕΜΠΟΡΙΚΟ ΙΣΟΖΥΓΙΟ χωρίς καύσιμα και πλοία	-14.917,2	-12.455,3	-9.957,4	-1.894,0	-1.160,2	-1.049,0
	Εξαγωγές αγαθών	11.341,0	12.188,5	15.058,6	1.327,2	1.494,4	1.878,4
I.A.2	Καύσιμα	2.260,0	3.363,7	4.583,4	281,6	369,6	457,0
	Πλοία (εισπράξεις)	613,2	566,1	662,2	56,4	74,8	74,0
	Λοιπά αγαθά	8.467,8	8.258,7	9.812,9	989,2	1.050,1	1.347,4
	Εισαγωγές αγαθών	34.534,9	34.459,6	36.044,8	3.925,1	3.775,4	3.924,8
	Καύσιμα	7.987,0	10.420,6	13.005,5	877,5	1.235,1	1.244,3
I.B.2	Πλοία (πληρωμές)	3.162,9	3.325,1	3.269,0	164,4	330,0	284,2
	Λοιπά αγαθά	23.385,0	20.714,0	19.770,3	2.883,2	2.210,3	2.396,3
	I.B	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ (I.B.1 - I.B.2)	10.942,8	11.272,5	12.068,1	1.776,5	1.861,6
I.B.1	Εισπράξεις	21.557,1	22.707,7	22.728,7	3.003,2	3.127,6	3.195,7
	Ταξιδιωτικό	9.209,0	8.502,9	9.312,7	1.606,0	1.489,1	1.594,8
	Μεταφορές	10.176,1	11.758,8	10.547,7	1.110,8	1.317,2	1.241,0
	Λοιπές υπηρεσίες	2.172,0	2.446,0	2.868,3	286,4	321,3	359,9
I.B.2	Πληρωμές	10.614,4	11.435,2	10.660,6	1.226,7	1.266,1	1.072,7
	Ταξιδιωτικό	1.826,7	1.650,8	1.732,6	180,7	161,7	143,0
	Μεταφορές	5.218,4	6.179,8	5.556,9	623,6	687,8	590,5
	Λοιπές υπηρεσίες	3.569,3	3.604,6	3.371,1	422,4	416,5	339,2
I.Γ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΕΙΣΟΔΗΜΑΤΩΝ (I.Γ.1 - I.Γ.2)	-6.863,2	-6.113,5	-6.784,8	-638,2	-636,2	-977,9
I.Γ.1	Εισπράξεις	3.346,1	2.723,0	2.439,0	330,1	313,0	279,4
	Αμοιβές, μισθοί	229,4	152,0	138,1	25,2	17,7	13,8
I.Γ.2	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	3.116,8	2.571,0	2.300,9	304,9	295,3	265,5
	Πληρωμές	10.209,3	8.836,6	9.223,8	968,3	949,2	1.257,3
I.Γ.2	Αμοιβές, μισθοί	303,8	281,6	340,2	36,6	30,1	43,2
	Τόκοι, μερίσματα, κέρδη	9.905,5	8.555,0	8.883,6	931,7	919,1	1.214,0
I.Δ	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I.Δ.1 - I.Δ.2)	1.484,8	690,4	686,9	-20,4	-195,4	-195,9
I.Δ.1	Εισπράξεις	4.555,8	4.009,5	3.705,5	283,3	154,1	136,7
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις απο ΕΕ)	3.108,3	2.893,3	2.806,4	145,9	35,6	43,0
I.Δ.2	Λοιποί τομείς (μεταναστευτικά εμβάσματα, κλπ)	1.447,6	1.116,2	899,1	137,4	118,5	93,7
	Πληρωμές	3.071,1	3.319,2	3.018,7	303,8	349,4	332,6
I.Δ.2	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	1.996,3	2.133,2	1.935,3	174,6	227,6	213,5
	Λοιποί τομείς	1.074,8	1.185,9	1.083,3	129,2	121,8	119,0
II	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (II.1-II.2)	1.521,1	769,0	1.152,1	-13,1	-18,3	7,9
II.1	Εισπράξεις	1.754,0	978,7	1.342,1	14,5	8,3	37,9
	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως μεταβιβάσεις απο ΕΕ)	1.604,6	886,0	1.238,4	2,6	0,5	1,6
II.2	Λοιποί τομείς	149,4	92,7	103,7	11,9	7,8	36,3
	Πληρωμές	233,0	209,6	190,0	27,6	26,6	30,0
II.2	Γενική Κυβέρνηση (κυρίως πληρωμές προς ΕΕ)	10,5	13,5	10,3	1,6	0,7	1,3
	Λοιποί τομείς	222,5	196,1	179,7	26,0	25,9	28,7
III	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΤΡΕΧΟΥΣΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ ΚΑΙ ΚΕΦΑΛΑΙΑΚΩΝ ΜΕΤΑΒΙΒΑΣΕΩΝ (I + II)	-16.108,4	-15.652,7	-13.863,9	-1.493,1	-1.269,3	-1.089,4
IV	ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΧΡΗΜ/ΚΩΝ ΣΥΝ/ΓΩΝ (ΙVΑ+ΙVΒ+ΙVΓ+ΙVΔ)	16.882,7	16.379,2	15.304,6	1.389,7	636,1	1.499,0
IV.A	ΑΜΕΣΣΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	986,1	-444,5	-1.602,3	-201,8	-175,1	-193,8
IV.B	Κατοίκων στο εξωτερικό	-820,8	-569,9	-1.241,8	-169,1	-63,6	-51,5
	Μη κατοίκων στην Ελλάδα	1.806,9	125,4	-360,5	-32,7	-111,5	-142,3
IV.B	ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ ΧΑΡΤΟΦΥΛΑΚΙΟΥ*	18.199,2	-18.264,9	-14.644,5	2.314,1	-187,0	-3.377,7
IV.Γ	Απαιτήσεις	-14.502,0	12.263,0	5.473,5	-593,1	2.625,6	-4.017,1
	Υποχρεώσεις	32.701,2	-30.527,9	-20.117,9	2.907,2	-2.812,7	639,4
IV.Γ	ΛΟΙΠΕΣ ΕΠΕΝΔΥΣΕΙΣ*	-2.265,6	34.958,6	31.645,4	-707,6	969,2	5.169,5
IV.Δ	Απαιτήσεις	-19.524,1	-6.541,4	-2.025,1	-6.252,9	-2.199,4	-13,2
	Υποχρεώσεις	17.258,4	41.500,1	33.670,5	5.545,2	3.168,6	5.182,7
	(Δάνεια Γενικής Κυβέρνησης)	3.021,3	27.571,3	31.745,7	-319,2	9.050,0	-323,3
IV.Δ	ΜΕΤΑΒΟΛΗ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ**	-37,0	130,0	-94,0	-15,0	29,0	-99,0
V	ΤΑΚΤΟΠΟΙΗΤΕΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	-774,2	-726,4	-1.440,7	103,4	633,2	-409,6
ΥΦΟΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑΤΙΚΩΝ ΔΙΑΘΕΣΙΜΩΝ (τέλος περιόδου)***					2.498,0	4.409,0	5.406,0

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* (+) καθαρή εισροή (-) καθαρή εκροή, ** (+) μείωση (-) αύξηση

*** Τα συναλλαγματικά διαθέσιμα, σύμφωνα με τον ορισμό της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, περιλαμβάνουν μόνο το νομισματικό χρυσό, τη "συναλλαγματική θέση" στο Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, τα "ειδικά τραβηκτικά δικαιώματα" και τις απαιτήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος σε ξένο νόμισμα έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ. Αντίθετα, δεν περιλαμβάνουν τις απαιτήσεις σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών εκτός της ζώνης του ευρώ, τις απαιτήσεις σε συνάλλαγμα και σε ευρώ έναντι κατοίκων χωρών της ζώνης του ευρώ, και τη συμμετοχή της Τράπεζας της Ελλάδος στο κεφάλαιο και στα συναλλαγματικά διαθέσιμα της ΕΚΤ.

4. ΠΩΣ ΘΑ ΚΑΤΑΣΤΕΙ Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΥΒΕΡΝΗΣΙΜΗ; ΕΜΠΙΣΤΟΣΥΝΗ, ΔΙΚΑΙΟΣΥΝΗ ΚΑΙ ΕΛΠΙΔΕΣ, ΠΡΟΫΠΟΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΗ

Του Χάρη Οικονομόπουλου²²

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ

Δεν γνωρίζω παράδειγμα ενός, έστω, στρατού στην παγκόσμια ιστορία που να επιβίωσε σε έναν πόλεμο και να κέρδισε μάχες χωρίς αξιωματικούς και στρατηγούς. Δεν γνωρίζω έναν λαό, ένα έθνος, μιá χώρα, που να μπόρεσε να ανταποκριθεί σε προσκλήσεις όπως η σημερινή χωρίς αποδεκτή πολιτική ηγεσία. Δυστυχώς, σε αυτή την βαθιά κοινωνική και πολιτική κρίση, στο μέτρο που μας αφορά και που μπορεί να αντιμετωπιστεί σε εθνικό επίπεδο, ολόκληρο το πολιτικό σύστημα, όχι μόνο το πολιτικό προσωπικό, έχει αποκοπεί από την κοινωνία των πολιτών. Και επειδή αυτά τα κόμματα και αυτοί οι πολιτικοί δεν μπορούν να αντικαταστήσουν αυτήν την κοινωνία με άλλη που να τους αποδέχεται, μόνη διέξοδος είναι να διορθωθεί και να καθαρίσει το σύστημα. Εάν αυτό δεν γίνει άμεσα, πειστικά, δημοκρατικά και συγκροτημένα, η ιστορία διδάσκει ότι εμφιλοχωρεί αναρχία και παρατεταμένη δυστυχία.

Συμφωνούμε εδώ και καιρό ότι δεν διαθέτουμε χρόνο, δεν ξέρουμε πότε σημαίνει το τελευταίο λεπτό της προθεσμίας της Ελλάδας της Ευρωζώνης και της Ε.Ε. να πείσει τους εταίρους, τους δανειστές της και, κυρίως, τις «αγορές» για την ειλικρινή και ουσιαστική προσπάθεια αντιμετώπισης τόσο των συνεπειών όσο, κυρίως, των αιτίων της κατάντιας της.

Ταυτόχρονα, όσοι αντιλαμβανόμαστε ότι ουσιαστικός λόγος του ολοένα και αυξανόμενου «αδειάματος» της Ευρωζώνης από τις αγορές είναι η έλλειψη εμπιστοσύνης στο ημιτελές, μέχρι σήμερα, σύστημα Ευρωπαϊκής διακυβέρνησης, στην μονομέρεια της Ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης και στην αναποτελεσματικότητα και ανυποληψία επιμέρους κυβερνήσεων, αντιλαμβανόμαστε πόσο εύκολα και γρήγορα θα μπορούσε η Ελλάδα να αντιμετωπίσει τη ρίζα του προβλήματος και να βγεί, πρώτη, μπροστά, να προσελκύσει τα διεθνή κεφάλαια, να προσφέρει ασφαλές καταφύγιο επενδύσεων, πολιτική σταθερότητα, κοινωνική ειρήνη και ευημερία.

Αρκεί να λύσει τα βασικά προβλήματα που τόσα χρόνια διαπιστώνουμε και να συσπειρώσει όλες τις δημιουργικές δυνάμεις του έθνους, μέσα και πέρα από σύνορα.

ΜΙΑ ΚΑΘΑΡΗ ΛΥΣΗ

Σημερινό παλλαϊκό αίτημα είναι η σωτηρία της πατρίδας. Παράλληλη, όμως, απαίτηση των πολιτών είναι και η δικαιοσύνη. Όχι η «φορολογική», «κοινωνική» ή κάποιου «άλλου είδους» δικαιοσύνη αλλά, καθαρά και ξάστερα, **δικαιοσύνη**.

²² Πρόεδρος Ελληνοβρετανικού Εμπορικού Επιμελητηρίου, Δικηγόρος στον Άρειο Πάγο και το ΣΤΕ

Παράλληλα με την τήρηση από την κυβέρνηση όσων τεχνικών μέτρων έχουν συμφωνηθεί με τους Ευρωπαίους εταίρους και τους δανειστές μας, μέτρων που αντιμετωπίζουν τα συμπτώματα και όχι την πάθηση, ως μόνη καθαρή και αποτελεσματική λύση θεωρώ την άμεση διόρθωση και τον εκσυγχρονισμό του αναποτελεσματικού και ατελούς συστήματος που διαμορφώθηκε μετά την μεταρρύθμιση του 1985. Η διόρθωση μπορεί να επιτευχθεί με μία συνταγματική αναθεωρητική διαδικασία δυο ταχυτήτων, με αξιοποίηση της μοναδικής αυθεντικής έκφρασης της λαϊκής κυριαρχίας μέσα σε ένα δημοκρατικό σύστημα, το δημοψήφισμα. Η διόρθωση αυτή μπορεί να πραγματοποιηθεί με μία διαδικασία που μπορεί να διαρκέσει από δύο έως έξι μήνες, αξιοποιώντας τις επόμενες εκλογές, χωρίς το Κράτος να χρειαστεί να κατεβάσει ρολά ούτε στιγμή, παράλληλα με τη διακυβέρνηση της χώρας και την προσπάθεια επίτευξης των δημοσιονομικών στόχων.

Στη διαδικασία αυτή προτάσσονται τρεις βασικές προτεραιότητες θεσμικής μεταρρύθμισης οι οποίες μπορούν, με τη μορφή τριών ομάδων απλών ερωτημάτων που θα απαντώνται με ένα ΝΑΙ ή με ένα ΟΧΙ, να τεθούν στην κρίση του εκλογικού σώματος ταυτόχρονα με την ψηφοφορία για νέα Βουλή, δεσμεύοντάς την.

Με ένα ακροτελεύτιο ερώτημα, το εκλογικό σώμα προτείνεται να κληθεί να δεσμεύσει ή όχι τη νέα Βουλή να επεξεργαστεί σε σύντομο χρονικό διάστημα και να φέρει προς επικύρωση ή απόρριψη με δημοψήφισμα κάθε άλλη συνταγματική διόρθωση που αυτή θα κρίνει χρήσιμη για την αναμόρφωση του συστήματος της Διακυβέρνησης, της Δικαιοσύνης, της Δημόσιας Διοίκησης, της Παιδείας, της Ανάπτυξης, την ουσιαστική ενίσχυση των πολιτικών δικαιωμάτων, την δημοκρατική λειτουργία των κομμάτων και την ρύθμιση του «πολιτικού χρήματος» κ.α.

Η προτεινόμενη διαδικασία και τα σχετικά ερωτήματα της πρώτης φάσης θα πρέπει να ικανοποιήσουν, ταυτόχρονα, τρεις αδήριτες ανάγκες: Την ανάγκη αποκατάστασης ενός συστήματος αποτελεσματικής διακυβέρνησης, την ανάγκη ηθικής νομιμοποίησης και λογοδοσίας των μελών της κυβέρνησης και την θεσμοθέτηση πειστικών και διεθνώς ανταγωνιστικών προϋποθέσεων για την τόσο αναγκαία για την επιβίωσή μας έκρηξη ανάπτυξης και την προσέλκυση επενδύσεων.

ΑΝΑΓΚΗ ΠΡΩΤΗ: ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΙΚΗ ΔΙΑΚΥΒΕΡΝΗΣΗ, για σταθερό κάθε φορά χρονικό διάστημα, δημοκρατικά μεν, χωρίς προσωπική ή πολιτική ιδιοτέλεια δε:

1^ο ερώτημα: Εκλογές για την ανάδειξη του Προέδρου της Δημοκρατίας και της Βουλής να γίνονται αποκλειστικά κάθε τέσσερα ή πέντε χρόνια (ταυτόχρονα με τις Ευρωεκλογές), ΝΑΙ ή ΟΧΙ;

2^ο ερώτημα: Οι βουλευτές να μην μπορούν να είναι υπουργοί και οι υπουργοί να μην μπορούν να είναι υποψήφιοι βουλευτές στην λήξη της θητείας της κυβέρνησης που υπηρέτησαν, ΝΑΙ ή ΟΧΙ;

3° ερώτημα: Να υπάρχει ανώτατο όριο δύο συνεχών θητειών για κάθε αιρετό, λαμβάνοντας σωρευτικά υπόψη την εκλογή σε κάθε αιρετό αξίωμα, ΝΑΙ ή ΟΧΙ;

ΑΝΑΓΚΗ ΔΕΥΤΕΡΗ: ΗΘΙΚΗ ΝΟΜΙΜΟΠΟΙΗΣΗ ΚΑΙ ΛΟΓΟΔΟΣΙΑ ΤΩΝ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΠΡΟΣΩΠΩΝ.

Η εκτελεστική εξουσία για να είναι σεβαστή και αποτελεσματική πρέπει να αποκτήσει ηθική νομιμοποίηση. Αυτό δεν θα γίνει εάν δεν καταργηθεί κάθε διάταξη που περιορίζει την αρμοδιότητα της Βουλής, εάν δεν καταργηθεί άμεσα το άρθρο 86 του Συντάγματος που περιορίζει τον χρόνο παραγραφής των αδικημάτων των μελών της κυβέρνησης. Και επειδή, αφενός οι σκελετοί του παρελθόντος πρέπει να θαφτούν βαθιά, αφετέρου οι επερχόμενοι κυβερνήτες θα πρέπει να κυβερνούν με τον φόβο του νόμου, αξίζει να εξεταστεί η χρησιμότητα συνταγματικής ποινικής και αστικής αμνηστίας σε όσους ιδιώτες καταθέσουν αποδεικτικά που θα οδηγήσουν στην διαλεύκανση κακουργηματικών πράξεων δωροδοκίας κρατικών αξιωματούχων και απιστίας σε βάρος του Δημοσίου μέσα σε σύντομη αποκλειστική προθεσμία από την θέση του νέου Συντάγματος σε ισχύ.

4° ερώτημα: Να καταργηθεί κάθε ειδική αρμοδιότητα της Βουλής κατά τον έλεγχο της ποινικής ευθύνης των μελών της Κυβέρνησης και η ειδική παραγραφή της ποινικής ευθύνης τους, ΝΑΙ ή ΟΧΙ;

5° ερώτημα: Να χορηγηθεί συνταγματική αστική και ποινική αμνηστία σε όσους ιδιώτες χορηγήσουν στην Δικαιοσύνη, σε σύντομο χρόνο από τη θέση της παρούσας Συνταγματικής μεταρρύθμισης σε ισχύ, αποδεικτικά στοιχεία για κακουργηματική δωροδοκία πολιτικών προσώπων και κομμάτων από το 1995 και μετά, ΝΑΙ ή ΟΧΙ;

ΖΩΤΙΚΗ ΑΝΑΓΚΗ: Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ.

Η Ελλάδα πρέπει να ξεκαθαρίσει στους Έλληνες και στον κόσμο εάν είναι πράγματι υπέρ της ανάπτυξης και του κέρδους, εάν την επιθυμεί έκτος από το ότι την χρειάζεται.

6° ερώτημα: Να κατοχυρωθεί συνταγματικά, για είκοσι χρόνια από την θέση σχετικής Συνταγματικής διάταξης σε ισχύ, ένας μοναδικός (flat), διεθνώς ανταγωνιστικός, φορολογικός συντελεστής εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων, ΝΑΙ ή ΟΧΙ;

Οι μεταρρυθμίσεις αυτές, μαζί με όσες άλλες τυχόν απαιτηθούν από τις διεθνείς υποχρεώσεις που σχετικά αναλαμβάνει η χώρα, μπορούν να αποφασισθούν και από την παρούσα Βουλή και να τεθούν προς επικύρωση στις επόμενες εκλογές με δημοψήφισμα. Με το ίδιο δημοψήφισμα αυτή ή η επομένη Βουλή μπορεί να λάβει την εντολή να επεξεργαστεί κάθε άλλη θεσμική μεταρρύθμιση που κρίνεται αναγκαία και να την εισαγάγει προς κύρωση με νέο δημοψήφισμα, σε σύντομο χρονικό διάστημα που θα οριστεί. Και οι δύο φάσεις της προτεινόμενης θεσμικής μεταρρύθμισης μπορούν να ολοκληρωθούν σε έξι με οκτώ μήνες, χωρίς να επηρεάζεται η εφαρμογή του προγράμματος δημοσιονομικής προσαρμογής.

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΜΕΤΡΟ

Σε ένα κράτος που από το 1990 και μετά ούτε ένας υπεξαιρέτης δημοσίου χρήματος δεν έχει τιμωρηθεί, σε ένα κράτος που κόμματα – μικρά και μεγάλα – αφού σιτίστηκαν στο Πρυτανείο της κάθε Siemens, Ferrostaal κοκ - εξακολουθούν να εναλλάσσονται στην εξουσία επιχειρώντας «να φτάσει το μαχαίρι στο κόκκαλο» και να «πατάξουν την διαφθορά», σε ένα κράτος που ένα αδικαιολόγητα σφριγηλό πολιτικό προσωπικό εγκალεί τους πάντες για φοροδιαφυγή, προσθέτοντας πως «όλοι μαζί τα φάγαμε», τείνουμε να μπερδεύουμε τα σημαντικά με τα λιγότερο σημαντικά.

Η κοινωνική οργή είναι μιά σαν μιά μεγάλη κατσαρόλα που βράζει. Μπορούμε να προλάβουμε να αξιοποιήσουμε τον ατμό και να του δώσουμε διέξοδο, να τον μετατρέψουμε σε κίνηση και να απογειώσουμε την Ελλάδα. Απογειώνοντας δε την Ελλάδα, θα απογειώσουμε και την Ευρώπη. Γιατί η Ελλάδα, η μητέρα της ιδέας της Ευρώπης, μπορεί σύντομα να αλλάξει και να αποκαταστήσει, τάχιστα και ραγδαία, ένα αποτελεσματικό σύστημα διακυβέρνησής της.

Σκεφθείτε πόσο εύκολα και γρήγορα μπορούμε να αλλάξουμε τα μικρά που μας καθηλώνουν τόσες δεκαετίες για να απολαύσουμε την ευημερία που ο ηθικός και υλικός πλούτος της χώρας μπορεί να φέρει στα χέρια «ακούραστων εργατών της ανόρθωσης», όπως έλεγε και ο Βενιζέλος 101 χρόνια πριν²³.

Όσοι γνωρίζετε πόσα κεφάλαια τριγυρίζουν καθημερινά αναζητώντας ασφάλεια και επενδυτική προοπτική, αναλογιστείτε πόσο ραγδαία και εκρηκτική μπορεί να είναι η ανάπτυξη της πατρίδας μόλις αποκατασταθεί η εμπιστοσύνη της Ελληνικής και διεθνούς κοινωνίας και της λογικής στους θεσμούς και σε λογοδοτούντες ηγέτες της. Μόλις αποκατασταθεί ένα λογικό σύστημα αποτελεσματικής διακυβέρνησης. Μόλις, απλά, ενωθεί το τιμόνι με το πηδάλιο της πατρίδας.

Το να προσδοκά κανείς από το σημερινό πολιτικό σύστημα να αποκομματικοποιήσει το κράτος ισοδυναμεί με την ελπίδα κάποιων το '44, ότι το ναζιστικό κόμμα της Γερμανίας θα μπορούσε να την αποναζιστικοποιήσει. Αντιμετωπίζουμε αντίστοιχα πολιτικά προβλήματα με αυτά του 1909. Μόνος, όμως, στρατός μπορεί να είναι το πλήθος όσων θέλουμε να εξακολουθούμε να ζούμε και να δουλεύουμε σε αυτόν τον τόπο.

Δεν υπήρξε Σύνταγμα από το 1844 το οποίο να μην περιελάμβανε στον λεγόμενο «σκληρό πυρήνα» του, μαζί με τα βασικά ατομικά δικαιώματα, περιορισμούς όπως αυτούς που περιλαμβάνονται στο άρθρο 110 αναφορικά με τον τρόπο και τον χρόνο αναθεώρησής του. Όπως κατεδείχθη από τον Γ.Γ της Εταιρείας Μελέτης Ελληνικής Ιστορίας κ. Σπ. Νικολάου στη

²³ «Έχω ακράδαντη την πεποίθηση ότι, παρά την φθορά των εθνικών δυνάμεων που οφείλεται σε τόσο μακρόχρονη κακοδιοίκηση, ο υλικός και ηθικός πλούτος της χώρας εξαρκεί, ώστε στα χέρια εμπνευσμένων εργατών της ανόρθωσης, να αποκαταστήσει την Ελλάδα στη θέση που της αξίζει στην οικογένεια των πολιτισμένων χωρών» (Ελ. Βενιζέλος, Πλατεία Συντάγματος, 5 Σεπτεμβρίου 1910).

διάρκεια ειδικής ημερίδας που διοργάνωσε τον Μάρτιο το Ελληνοβρετανικό Επιμελητήριο, υπό την Προεδρία των Προέδρων του Συμβουλίου της Επικρατείας και του Αρείου Πάγου, σχεδόν καμία συνταγματική αναθεώρηση δεν έγινε σύμφωνα με τις προδιαγεγραμμένες διατυπώσεις του εκάστοτε ισχύοντος συντάγματος. Η τυπική Συνταγματική νομιμότητα κρίνεται με όρους πολιτικούς, με αποκλειστικό γνώμονα το δημόσιο συμφέρον. Μόνο θεμέλιο του πολιτεύματος είναι η λαϊκή κυριαρχία. Ποιός, άλλωστε, προσθέτω, θα τολμήσει να αμφισβητήσει αποτελεσματικά την ιδιαίτερη πολιτική νομιμοποίηση της κυβέρνησης, ανεξάρτητα από την τήρηση ή μη των προϋποθέσεων των παραγράφων 2,3 και 4 του άρθρου 37Σ.

Το Σύνταγμα κάθε χώρας είναι το νομικό εργαλείο που καταγράφει το Κοινωνικό Συμβόλαιο μιάς ιστορικής περιόδου. Ας ξεπεράσουμε τον νομικό ευσεβισμό περι «Μη Αναθεωρητέων Διατάξεων» και, με βάση την θεωρία του Μείζονος Αγαθού ας επικεντρωθούμε στο μέλλον της χώρας και του Ελληνισμού.

Εάν συμφωνούμε στο πρόβλημα και την προτεινόμενη λύση, ας συνεννοηθούμε ώστε να την εφαρμόσουμε άμεσα, πριν πάψει αυτή να είναι λύση.

5. ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΔΙΑΡΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

Το παράρτημα που ακολουθεί, χωρίζεται σε δύο μέρη, έτσι ώστε στην παρούσα έκθεση του ΙΟΒΕ να ενσωματωθεί το μοντέλο που ακολουθείται πλέον στο πλαίσιο παρακολούθησης της στρατηγικής της Λισσαβόνας:

A) Το α' μέρος του παραρτήματος περιλαμβάνει τις επιδόσεις των χωρών – μελών της Ε.Ε. των 25 στους 14 διαρθρωτικούς δείκτες που συνθέτουν τη συνοπτική λίστα (short list) δεικτών που χρησιμοποιούνται πλέον από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, για την παρακολούθηση της υλοποίησης των στόχων της Λισσαβόνας από κάθε χώρα-μέλος και την πορεία των διαρθρωτικών αλλαγών των αντίστοιχων οικονομιών.

B) Το β' μέρος περιλαμβάνει μία επιλογή από τους υπόλοιπους δείκτες που υιοθετήθηκαν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή το 2000 σε μια προσπάθεια να τροφοδοτηθούν οι εθνικές κυβερνήσεις με ένα σύνολο από σαφείς διακριτούς και εύκολα μετρήσιμους δείκτες που αποτυπώνουν το βαθμό διαρθρωτικής προσαρμογής κάθε χώρας - μέλους. Οι δείκτες αυτοί αποτελούν έτσι (μαζί προφανώς με τους 14 παραπάνω δείκτες), την ευρεία λίστα (long list) των δεικτών που η Eurostat παρακολουθεί και εναρμονίζει σε συστηματική βάση για την Ε.Ε των 27.

Βασικός στόχος του συνόλου των διαρθρωτικών δεικτών είναι να καταγραφεί η πρόοδος, που έχει σημειωθεί σε πέντε κρίσιμους τομείς πολιτικής, οι οποίοι αφορούν στην **απασχόληση**, στην **καινοτομία και έρευνα**, στις **αλλαγές στη διάρθρωση της οικονομίας**, στην **κοινωνική συνοχή** και στο **περιβάλλον**. Παράλληλα παρακολουθούνται επιπλέον κάποιοι **βασικοί οικονομικοί δείκτες**, που αποδίδουν το ευρύτερο οικονομικό περιβάλλον, εντός του οποίου λαμβάνουν χώρα οι διαρθρωτικές αλλαγές που εφαρμόζονται σε κάθε χώρα - μέλος.

Κάθε ένας από τους δείκτες που παρουσιάζονται στη συνέχεια, αποδίδεται γραφικά για το σύνολο των 27 χωρών (όπου υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία), ενώ σε πινακοποιημένη μορφή δίνεται η επίδοση της Ελλάδας σε σύγκριση με τον μέσο όρο της Ε.Ε. των 27, της Ε.Ε. των 25, της Ε.Ε. των 15 και της Ευρωζώνης.

Ονοματολογία

EU27	Ευρωπαϊκή Ένωση
EU25	Ευρωπαϊκή Ένωση
EA17	Βέλγιο, Γερμανία, Εσθονία, Ελλάδα, Ισπανία, Γαλλία, Ιρλανδία, Ιταλία Κύπρος, Λουξεμβούργο, Μάλτα, Ολλανδία, Αυστρία, Πορτογαλία, Σλοβενία, Σλοβακία, Φινλανδία
BE	Βέλγιο
CZ	Τσεχία
DK	Δανία
DE	Γερμανία
EE	Εσθονία
EL	Ελλάδα
ES	Ισπανία
FR	Γαλλία
IE	Ιρλανδία
IT	Ιταλία
CY	Κύπρος
LV	Λετονία
LT	Λιθουανία
LU	Λουξεμβούργο
HU	Ουγγαρία
MT	Μάλτα
NL	Ολλανδία
AT	Αυστρία
PL	Πολωνία
PT	Πορτογαλία
SI	Σλοβενία
SK	Σλοβακία
FI	Φινλανδία
SE	Σουηδία
UK	Μ. Βρετανία

ΜΕΡΟΣ Α

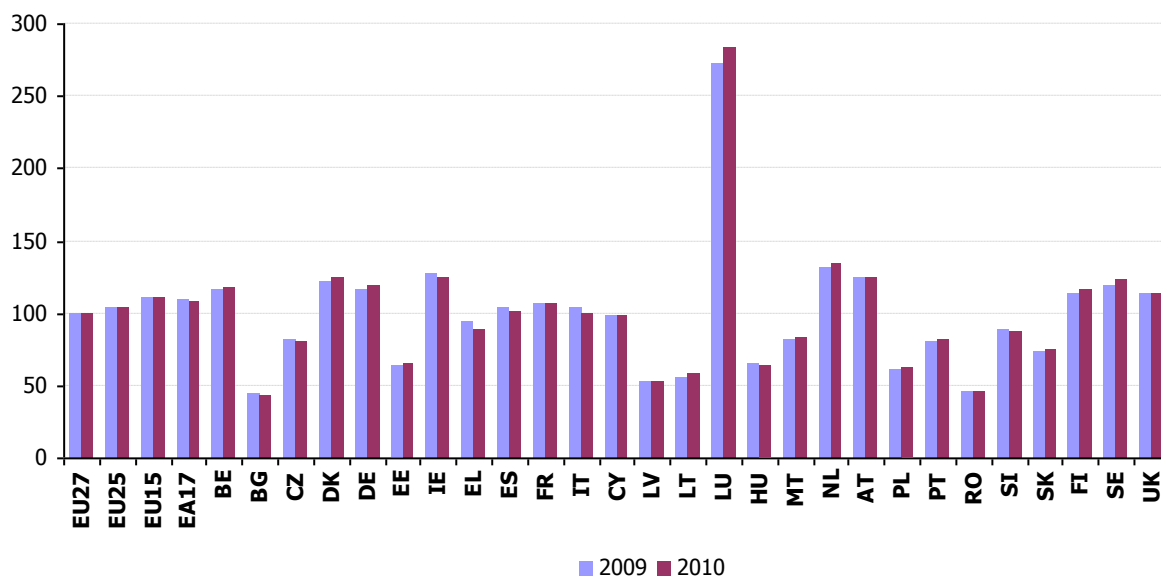
(ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ ΛΙΣΤΑ ΔΙΑΦΘΩΤΙΚΩΝ ΔΕΙΚΤΩΝ)

I-A. ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

I-1α. Κατά Κεφαλήν ΑΕΠ

(μονάδες αγοραστικής δύναμης, PPS, ΕΕ-27=100)

Οι μονάδες αγοραστικής δύναμης (Purchasing Power Standards, PPS) είναι δείκτες της μέσης αναλογίας των τιμών μεταξύ διαφορετικών χωρών. Η χρήση τους κάνει εφικτή την σύγκρισή του όγκου του κατά κεφαλήν ΑΕΠ μεταξύ των χωρών.

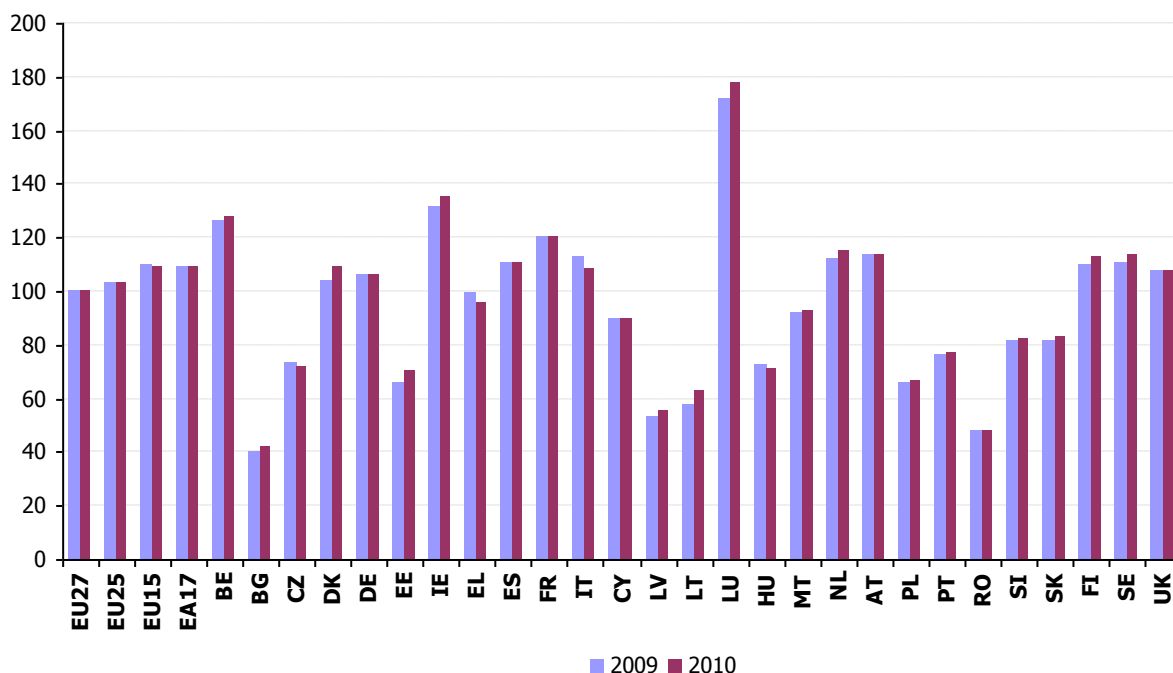
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100
EU25	105	104	104	104	104	104	103	103	103
EU15	114	114	113	113	112	112	111	110	110
EA17	111	110	109	109	109	109	108	109	108
EL	90	93	94	91	93	92	94	94	89

Πηγή: Eurostat

I-2α. Παραγωγικότητα Εργασίας ανά Απασχολούμενο Άτομο

(ΑΕΠ σε μονάδες αγοραστικής δύναμης,(ΕΕ-27=100) PPS,/ αριθμό εργαζομένων)

Ο αριθμός των εργαζομένων περιλαμβάνει τους απασχολούμενους και τους αυτό-απασχολούμενους. Περιλαμβάνονται οι μισθωτοί, οι δημόσιοι υπάλληλοι, οι στρατιωτικοί και οι ιδιοκτήτες επιχειρήσεων. Οι εποχικά απασχολούμενοι και αυτοί που απουσιάζουν από την εργασία τους λόγω ασθένειας, διακοπών, απεργίας και παρακολούθησης εκπαιδευτικών προγραμμάτων κατά τη διάρκεια της έρευνας περιλαμβάνονται στους απασχολούμενους. Ο καθορισμός αυτός είναι σύμφωνος με το Διεθνή Οργανισμό Εργασίας (International Labor Organization, ILO)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100
EU25	104,4	104,3	104,1	104	103,8	103,6	103,3	103,3	103,2
EU15	111,9	111,4	110,9	110,6	110,5	110,1	109,7	109,4	109,2
EA17	110,6	110	109	109,2	109	109,1	108,9	109,1	108,6
EL	100	101,8	101,1	98,8	99,2	97,7	100,4	99,4	95,7

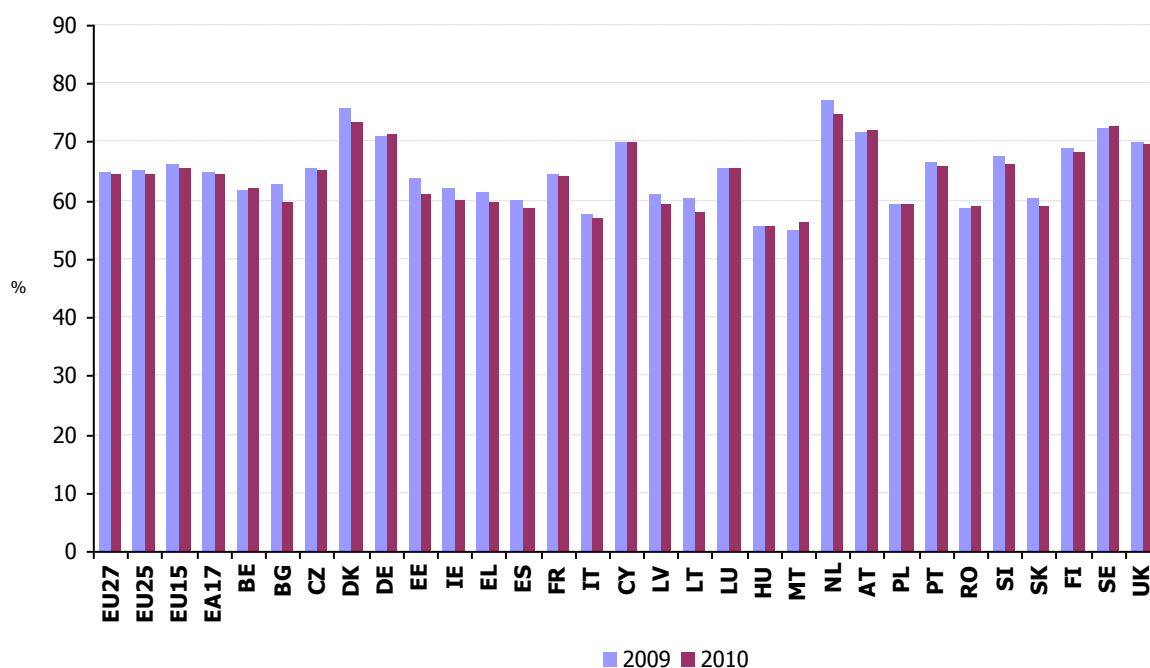
(p): προσωρινά στοιχεία

Πηγή: Eurostat

II-A. ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1α. Ποσοστό Απασχόλησης (% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 15-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

Τα εργατικό δυναμικό αποτελείται από άτομα τα οποία κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας εργάζονταν κάνοντας οποιαδήποτε εργασία επί πληρωμή για τουλάχιστον μια ώρα ή έχουν εργασία αλλά απουσίαζαν από αυτή κατά την περίοδο διεξαγωγής της έρευνας. Η έρευνα αναφέρεται σε άτομα άνω των 15 ετών. Άτομα τα οποία κατοικούν σε συλλογικές κατοικίες (εστίες, θεραπευτήρια, εκκλησιαστικά ιδρύματα, εργατικές εστίες, ξενώνες κ.τ.λ) καθώς και άτομα που εκπληρώνουν υποχρεωτική στρατιωτική θητεία δεν περιλαμβάνονται στην έρευνα.

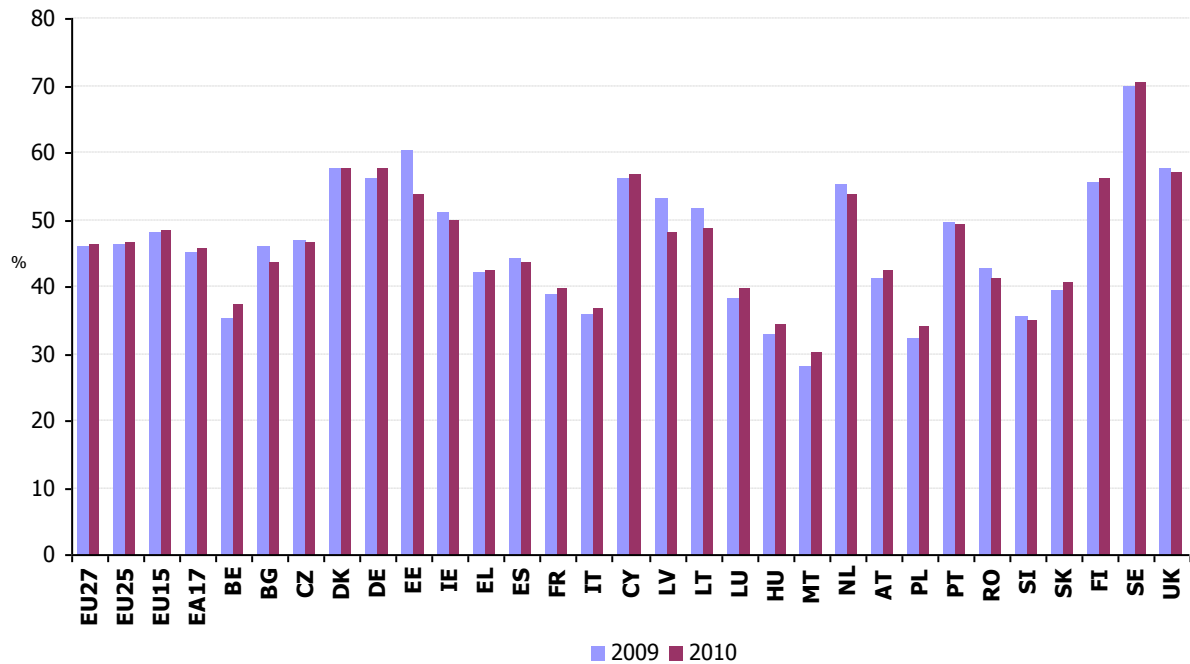

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	62,7	62,8	63,5	64,5	65,4	65,9	64,6	64,2
EU25	63,0	63,1	64,0	64,8	65,8	66,3	65,0	64,5
EU15	64,4	64,6	65,4	66,2	66,9	67,3	65,9	65,4
EA17	62,6	62,8	63,7	64,7	65,6	66,0	64,7	64,2
EL	58,9	59,6	60,1	61,0	61,4	61,9	61,2	59,6
Άντρες								
EU27	70,3	70,2	70,8	71,6	72,5	72,8	70,7	70,1
EU25	70,9	70,7	71,4	72,1	73,0	73,2	71,1	70,4
EU15	72,7	72,5	73,0	73,6	74,2	74,2	71,9	71,4
EA17	71,4	71,2	71,8	72,6	73,3	73,3	71,1	70,4
EL	73,5	74,0	74,2	74,6	74,9	75,0	73,5	70,9
Γυναίκες								
EU27	55,0	55,4	56,3	57,3	58,3	59,1	58,6	58,2
EU25	55,2	55,6	56,6	57,6	58,6	59,4	58,9	58,6
EU16	56,2	56,7	57,8	58,7	59,6	60,4	59,9	59,5
EA17	53,8	54,3	55,6	56,8	57,9	58,7	58,3	57,9
EL	44,5	45,5	46,1	47,4	47,9	48,7	48,9	48,1

Πηγή: Eurostat

II-2α. Ποσοστό Απασχόλησης Ατόμων Ηλικίας 55-64 ετών

(% απασχολούμενων ατόμων ηλικίας 55-64 ετών στο σύνολο του αντίστοιχου πληθυσμού)

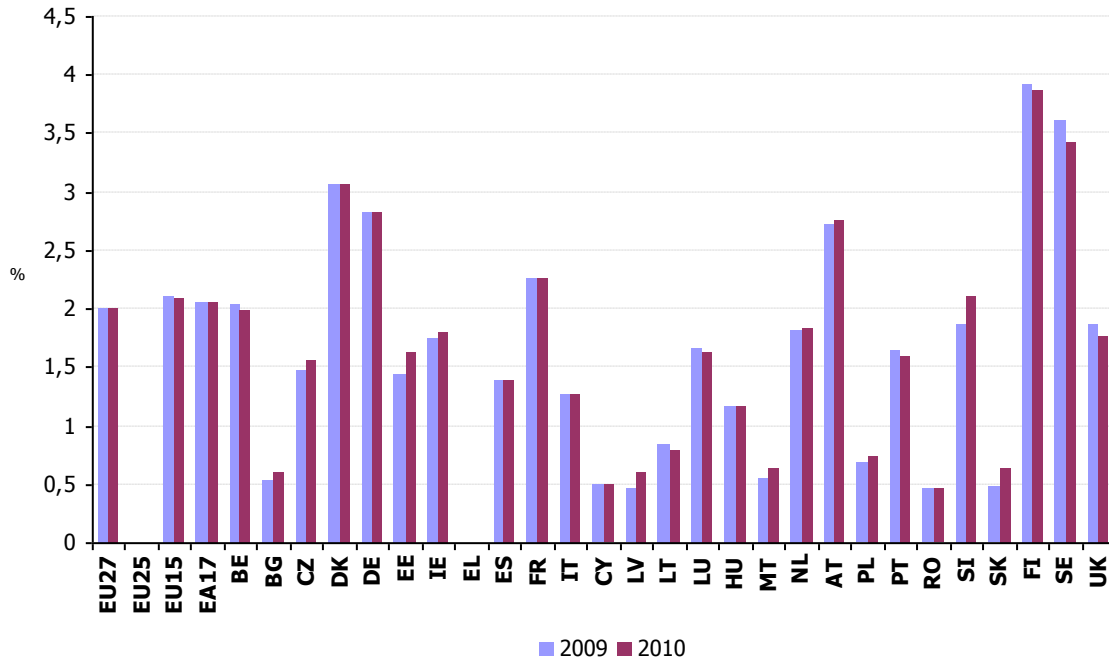

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	38,2	39,9	40,5	42,3	43,5	44,6	45,6	46,0	46,3
EU25	38,4	40,1	40,8	42,6	43,6	44,8	45,7	46,2	46,6
EU15	39,8	41,5	42,3	44,2	45,3	46,5	47,4	47,9	48,4
EA17	35,9	37,4	38,2	40,4	41,7	43,2	44,3	45,1	45,8
EL	38,9	41,0	39,4	41,6	42,3	42,4	42,8	42,2	42,3
Άντρες									
EU27	48,2	49,7	50,1	51,6	52,7	53,9	55,0	54,8	54,6
EU25	48,6	50,1	50,6	51,9	52,8	54,1	55,0	54,9	54,8
EU15	49,8	51,4	52,0	53,2	54,1	55,3	56,2	56,1	56,2
EA17	46,4	47,7	48,4	49,8	50,9	52,4	53,3	53,5	53,8
EL	55,3	58,3	56,4	58,8	59,2	59,1	59,1	57,7	56,5
Γυναίκες									
EU27	28,9	30,6	31,4	33,6	34,9	35,9	36,8	37,8	38,6
EU25	28,8	30,6	31,5	33,8	35,0	36,1	36,9	37,9	38,9
EU15	30,2	32,0	32,9	35,5	36,8	38,1	39,0	40,1	40,9
EA17	25,8	27,6	28,4	31,4	32,9	34,5	35,7	37,1	38,1
EL	24,2	25,3	24,0	25,8	26,6	26,9	27,5	27,7	28,9

Πηγή: Eurostat

III-A, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1α, Ακαθάριστη Εγχώρια Δαπάνη σε Έρευνα και Ανάπτυξη (R&D)
(% του ΑΕΠ)

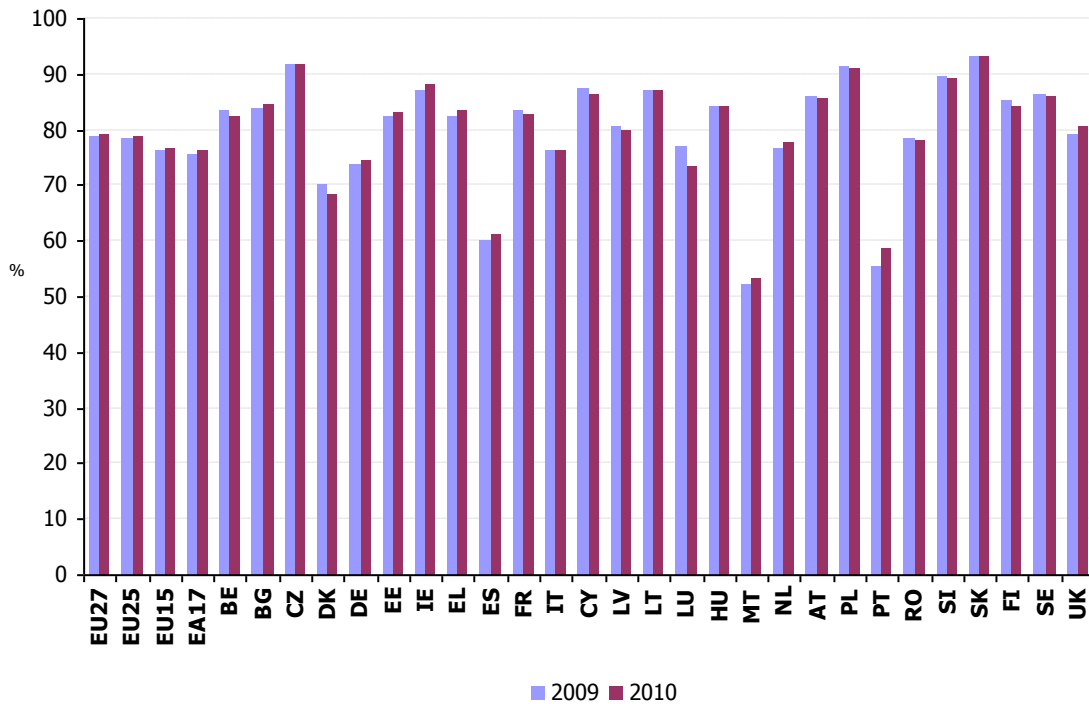
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	1,88	1,87	1,83	1,83	1,85	1,85	1,92	2,01	2,00
EU15	1,94	1,93	1,89	1,89	1,92	1,93	2,01	2,1	2,09
EA17	1,88	1,87	1,85	1,84	1,87	1,88	1,96	2,06	2,06
EL	:	0,57	0,55	0,6	0,59	0,60	:	:	:

(s): εκτίμηση Eurostat

Πηγή: Eurostat

III-2α, Επίπεδο Μόρφωσης Ατόμων Ηλικίας 20-24 ετών

(% πληθυσμού 20-24 ετών που έχει ολοκληρώσει τουλάχιστον την δευτεροβάθμια εκπαίδευση)

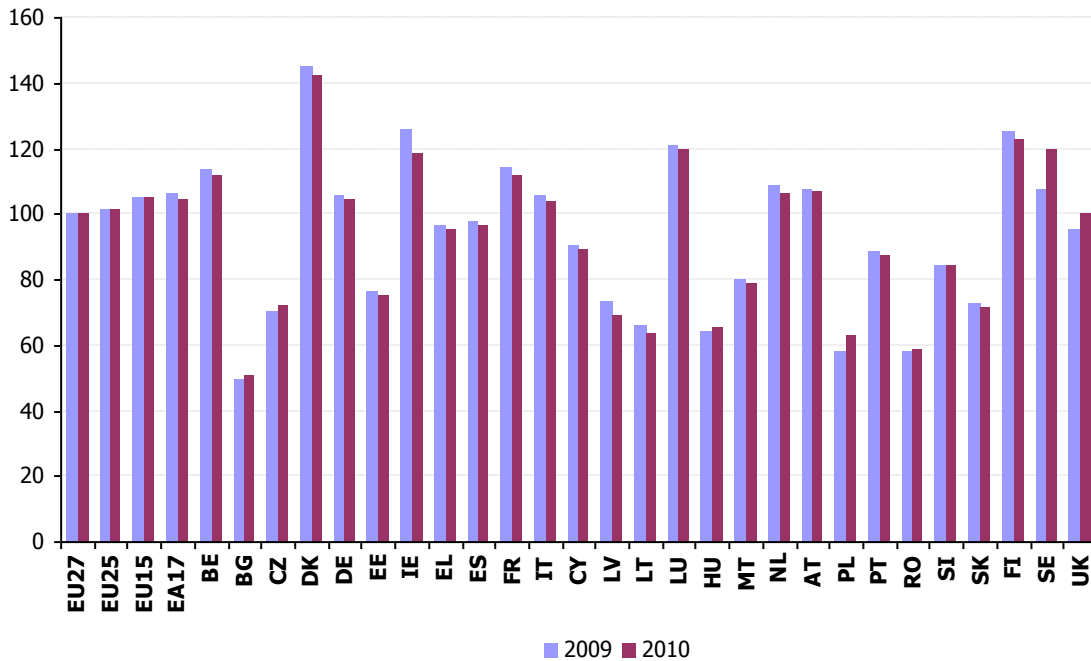
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	76,7	76,9	77,1	77,5	77,9	78,1	78,4	78,6	79,0
EU25	76,7	77	77,3	77,6	77,9	78	78,3	78,5	78,9
EU15	73,7	74,1	74,4	74,7	75,0	75,2	75,7	76,1	76,6
EA17	73,4	73,5	74,1	74,3	74,5	74,9	75,5	75,7	76,1
EL	81,1	81,7	83,0	84,1	81,0	82,1	82,1	82,2	83,4
Άντρες									
EU27	74,0	74,4	74,4	74,8	75,0	75,4	75,6	75,9	76,2
EU25	74,0	74,4	74,3	74,8	74,9	75,2	75,3	75,6	76,0
EU15	70,9	71,3	71,2	71,8	71,7	72,2	72,5	72,9	73,5
EA17	70,2	70,2	70,5	70,8	70,9	71,5	72,1	72,3	72,7
EL	76,1	76,6	79,2	79,7	75,5	77,5	78,0	77,8	79,5
Γυναίκες									
EU27	79,3	79,4	80,0	80,2	80,8	80,8	81,3	81,4	81,8
EU25	79,4	79,7	80,2	80,4	81,0	80,9	81,4	81,5	81,9
EU15	76,6	76,9	77,5	77,8	78,4	78,3	79,0	79,3	79,7
EA17	76,7	76,8	77,7	77,7	78,2	78,4	79,0	79,1	79,5
EL	86,0	86,8	86,8	88,5	86,6	87,0	86,6	86,9	87,2

Πηγή: Eurostat

IV-A, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1α, Συγκριτικά Επίπεδα Τιμών

(ιδιωτική τελική κατανάλωση, συμπεριλαμβάνονται οι έμμεσοι φόροι ΕΕ-27=100)

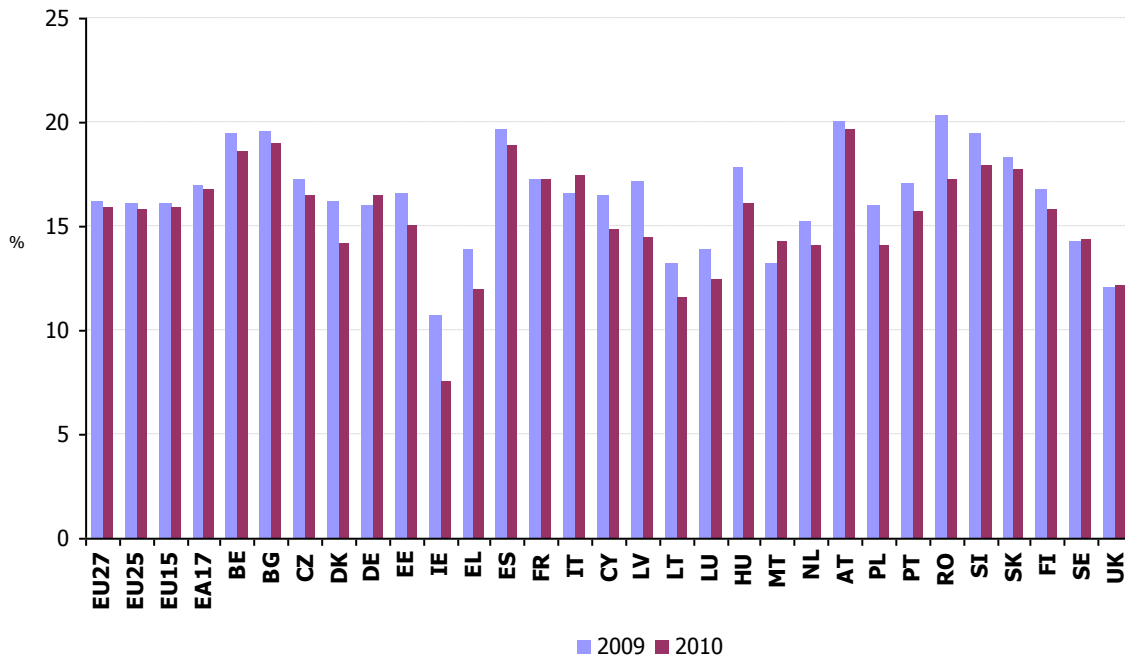
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	100	100	100	100	100	100	100	100	100
EU25	101,1	101,1	101,2	101,1	101,1	101,1	101,1	101,1	101,1
EU15	104,8	105,2	105,4	104,9	104,8	104,8	104,4	105,1	104,8
EA16*	100,4	102,9	103	102,0	101,9	101,3	103,5	106,0	104,2
EL	80,2	85,9	87,6	88,4	89,1	89,8	91	96,5	95,5

*Δεν υπάρχει διαθέσιμη πληροφορία για την ευρωζώνη-17

Πηγή: Eurostat

IV-2α, Επιχειρηματικές Επενδύσεις

(ακαθάριστες επενδύσεις παγίου κεφαλαίου ιδιωτικών επιχειρήσεων ως % του ΑΕΠ)

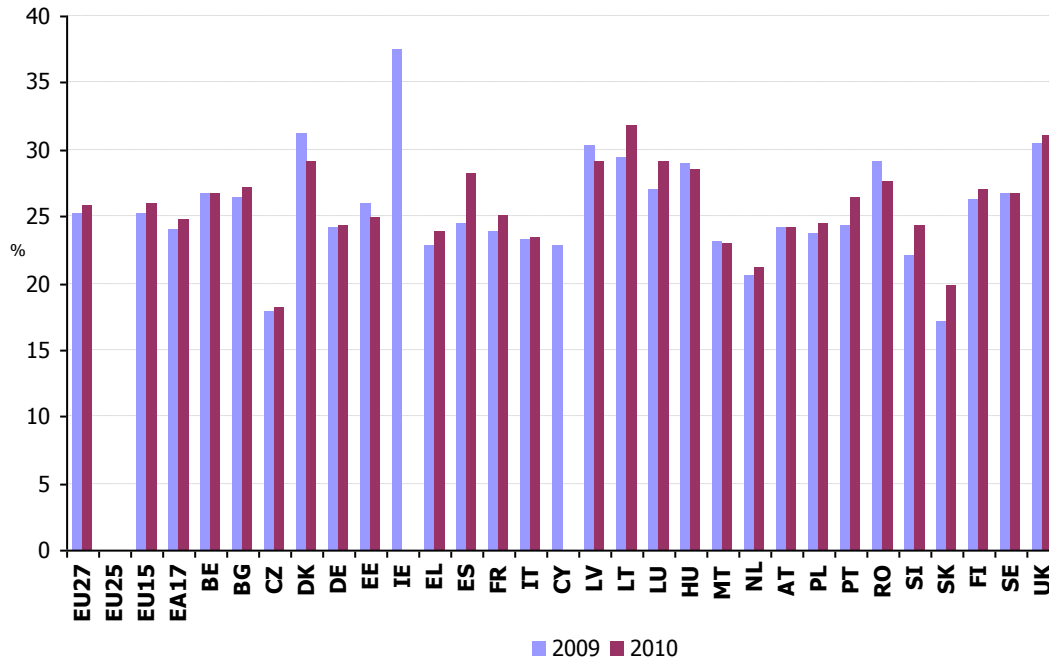
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	17,3	17,1	17,2	17,8	18,2	18,7	18,4	16,2	15,9
EU25	17,3	17,1	17,2	17,7	18,2	18,6	18,2	16,1	15,8
EU15	17,3	17	17,2	17,7	18,1	18,5	18,2	16,1	15,9
EA17	17,9	17,7	17,9	18,2	18,9	19,3	19,0	16,9	16,7
EL	19,1	19,8	18,5	17,1	17,5	17,6	15,5	14,1	11,9

Πηγή: Eurostat

V-A, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1α, Ποσοστό Πληθυσμού στο Όριο της Φτώχειας

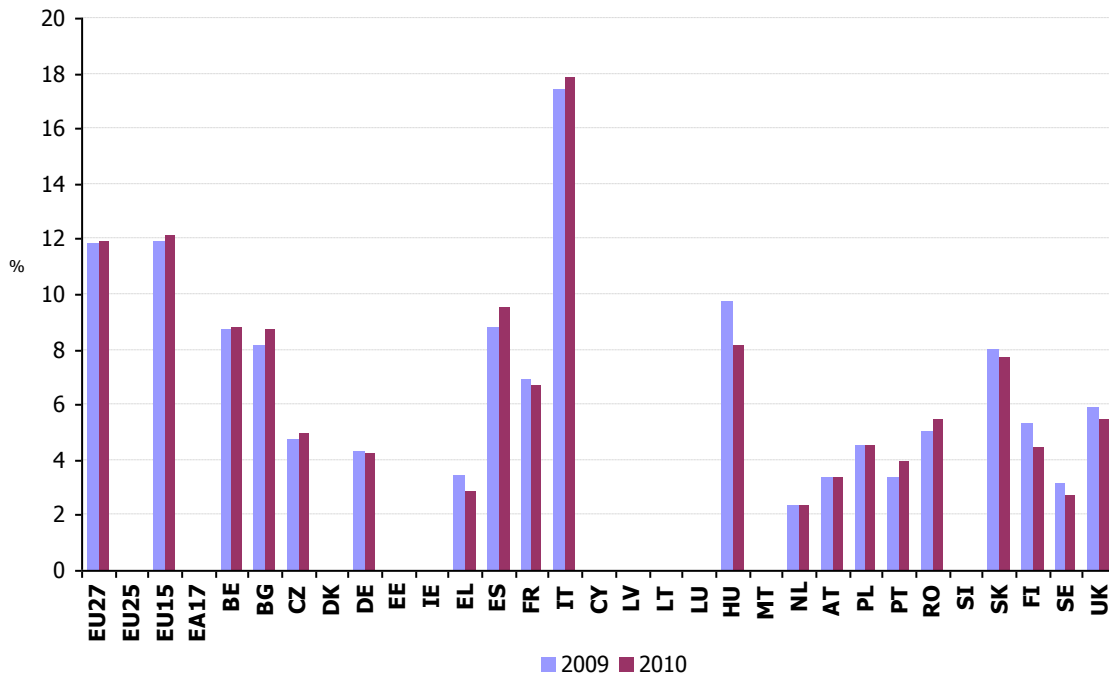
(% ατόμων με διαθέσιμο εισόδημα κάτω του 60% του εθνικού διάμεσου διαθέσιμου εισοδήματος)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	:	:	:	26	26,2	25,8	25,1	25,1	25,7
EU25									
EU15	:	25	26	25,5	25,8	25,7	24,8	25,2	25,9
EA17	:	:	:	24,3	24,8	24,7	23,7	23,9	24,7
EL	:	23,7	22,5	22,6	23,4	23,7	23,3	22,7	23,8
Άντρες									
EU27	:	:	:	25,0	25,1	24,8	24,0	24,1	24,9
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	:	23,0	24,0	24,2	24,5	24,4	23,5	24,0	24,9
EA17	:	:	:	23,1	23,6	23,6	22,6	22,9	23,9
EL	:	22,9	21,2	21,1	22,1	22,7	22,3	21,6	22,7
Γυναίκες									
EU27	:	:	:	26,9	27,0 ^s	26,9	26,1	26,1	26,5
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	:	26,0	27,0	26,6	26,9	26,9	26,0	26,2	26,9
EA17	:	:	:	25,3	25,7	25,8	24,8	24,8	25,5
EL	:	24,5	23,8	24,1	24,7	24,7	24,3	23,7	24,9

Πηγή: Eurostat

V-2α Διασπορά Ποσοτών Συνολικής Απασχόλησης ανά Περιφέρεια
 (Συντελεστής διασποράς ποσοτών απασχόλησης μεταξύ περιφερειών της κάθε χώρας, NUTS 2)

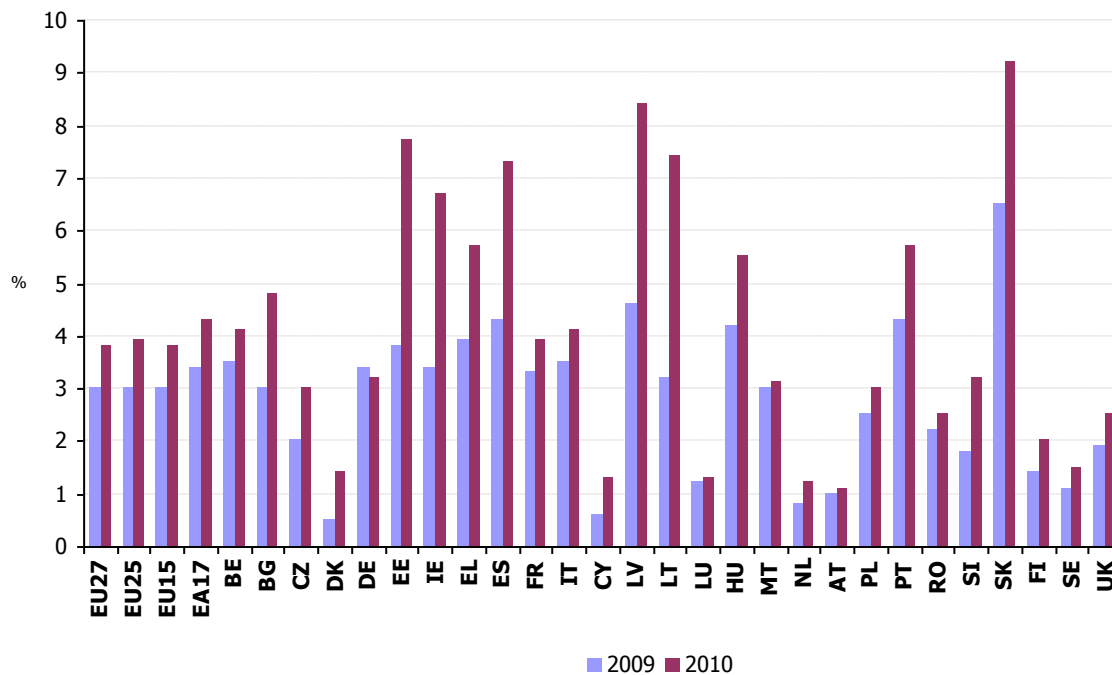

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	13,2	12,9	12,1	11,9	11,4	11,1	11,3	11,8	11,9
EU25	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	12,4	11,8	11	10,8	10,6	10,6	11,1	11,9	12,1
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	3,8	3,2	4,1	4,3	3,7	3,5	3,6	3,4	2,8

Πηγή: Eurostat

V-3α Ποσοστό Μακροχρόνιας Ανεργίας (% των ανέργων άνω των 12 μηνών στο σύνολο του οικονομικά ενεργού πληθυσμού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία, Η διάρκεια ανεργίας ορίζεται ως το χρονικό διάστημα: που ψάχνουν για εργασία (μεγαλύτερο των 12 μηνών)

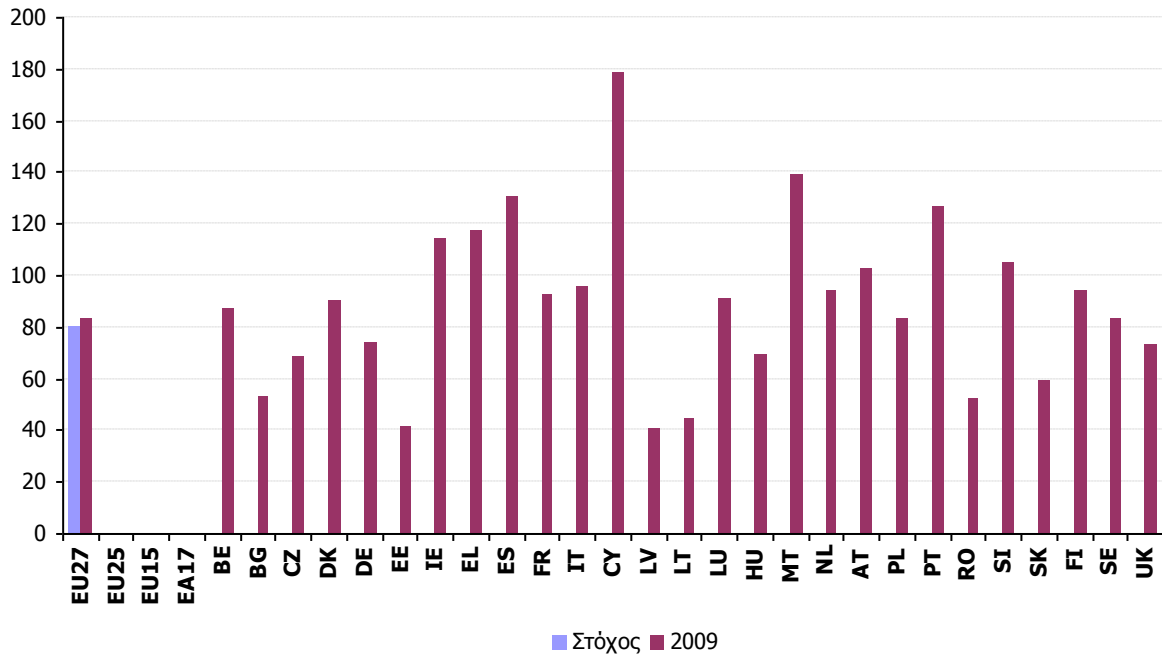
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	4,0	4,1	4,2	4,1	3,7	3,1	2,6	3,0	3,8
EU25	3,9	4,0	4,1	4,1	3,7	3,0	2,6	3,0	3,9
EU15	3,1	3,3	3,4	3,4	3,2	2,8	2,6	3,0	3,8
EA17	3,7	4,0	4,2	4,1	3,9	3,3	3,0	3,4	4,3
EL	5,3	5,3	5,6	5,1	4,8	4,1	3,6	3,9	5,7
Άντρες									
EU27	3,6	3,8	3,9	3,8	3,5	2,8	2,4	2,9	3,9
EU25	3,4	3,7	3,7	3,7	3,4	2,8	2,4	2,9	3,9
EU15	2,7	3,0	3,1	3,1	3,0	2,6	2,4	2,9	3,9
EA17	3,2	3,5	3,7	3,7	3,5	3,0	2,7	3,2	4,2
EL	3,1	3,0	3,0	2,6	2,6	2,2	2,1	2,4	3,9
Γυναίκες									
EU27	4,5	4,5	4,6	4,5	4,0	3,3	2,8	3,1	3,7
EU25	4,4	4,5	4,6	4,5	4,0	3,3	2,8	3,1	3,8
EU15	3,6	3,7	3,9	3,7	3,5	3,1	2,8	3,1	3,7
EA17	4,4	4,6	4,8	4,6	4,3	3,8	3,3	3,6	4,3
EL	8,6	8,9	9,4	8,9	8,1	7,0	6,0	6,0	8,1

Πηγή: Eurostat

VI-A, ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

VI-1α, Εκπομπές Αερίων που σχετίζονται με το Φαινόμενο του Θερμοκηπίου

(ποσοστιαία μεταβολή από το έτος βάσης ως προς τους στόχους του Κιότο, σε ισοδύναμα CO₂)

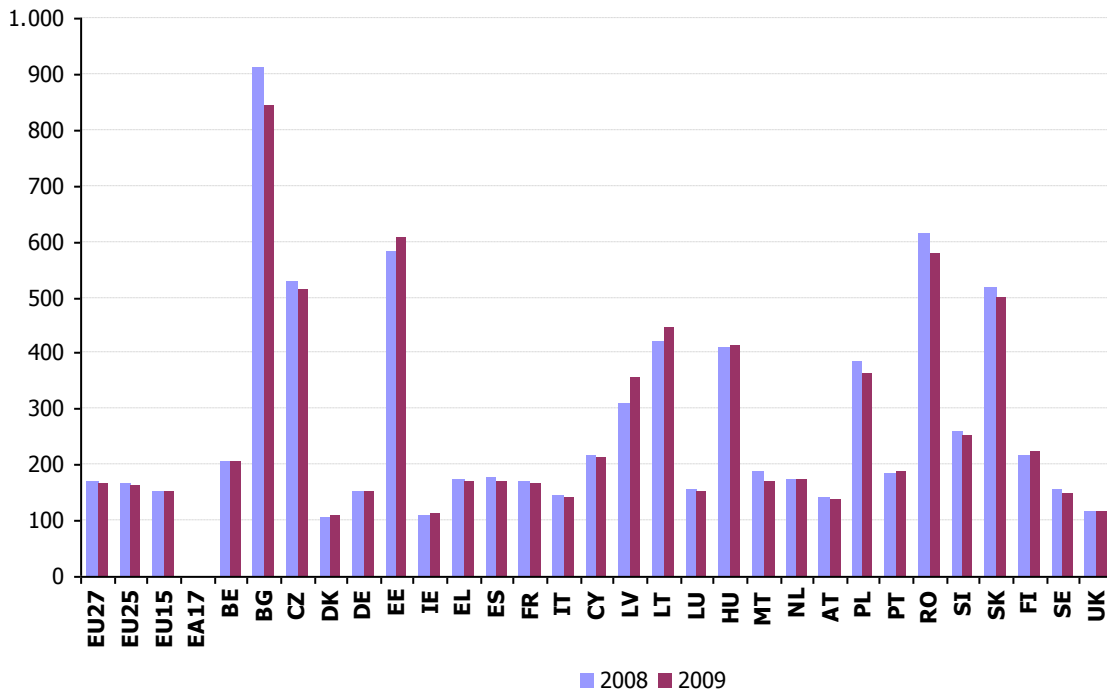

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	Στόχος
EU27	91	93	93	92	92	91	89	83	80
EU25									
EU15									
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	122	125	126	129	125	128	123	117	:

Πηγή: Eurostat

VI-2α, Ενεργειακή Ένταση της Οικονομίας

(ακαθάριστη εγχώρια κατανάλωση ενέργειας ως προς ΑΕΠ (σταθερές τιμές 1995), kilogram ισοδύναμου πετρελαίου (kgoe) ανά 1000 €)

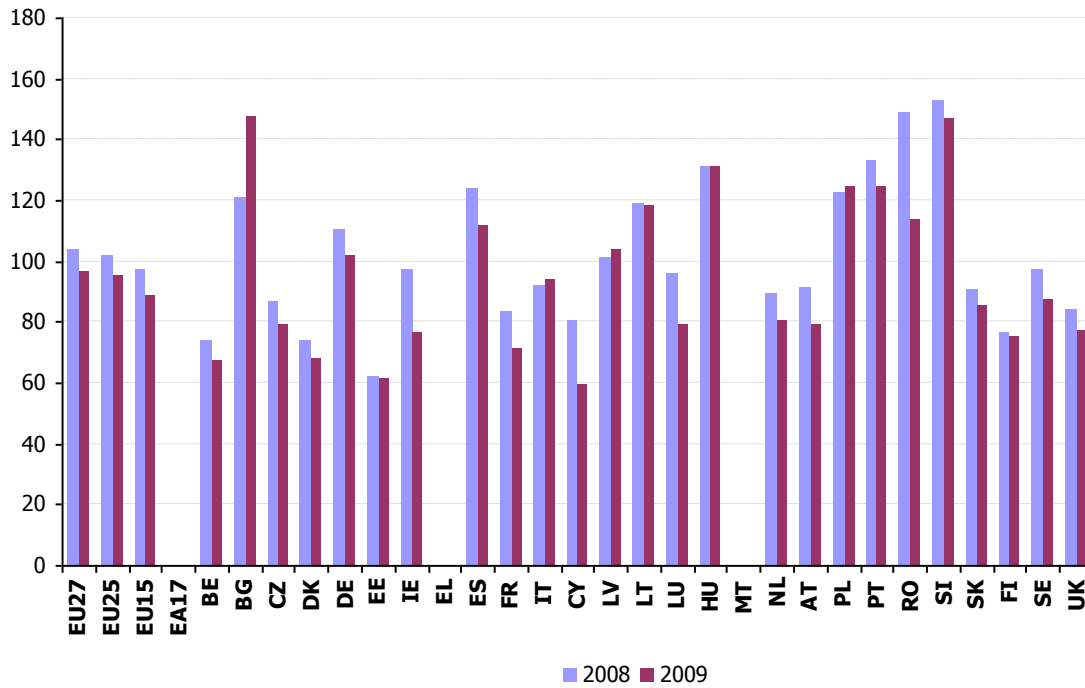

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	187,7	184,9	186,7	184,1	181,0	175,5	168,7	167,4	165,2
EU25	182,8	179,9	181,7	179,4	176,4	170,9	164,3	163,2	161,4
EU15	167,9	165,3	167,0	165,2	162,4	157,1	151,2	150,3	148,8
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	202,5	198,8	192,6	187,4	186,7	178,5	171,4	171,0	167,9

Πηγή: Eurostat

VI-3α, Όγκος Μεταφερόμενων Εμπορευμάτων

(ως προς του ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 2000, σε τόνους ανά χλμ, Δείκτης 2000=100)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	99,0	100,2	99,3	105,2	105,1	105,7	106,4	103,8	96,4
EU25	98,8	99,7	98,6	104	103,2	103,8	104,6	102	95,0
EU15	99,1	99,6	97,7	103	101,3	100,9	100,5	96,9	88,9
EA17	·	·	·	·	·	·	·	·	·
EL	100	·	·	·	·	·	·	·	·

Πηγή: Eurostat

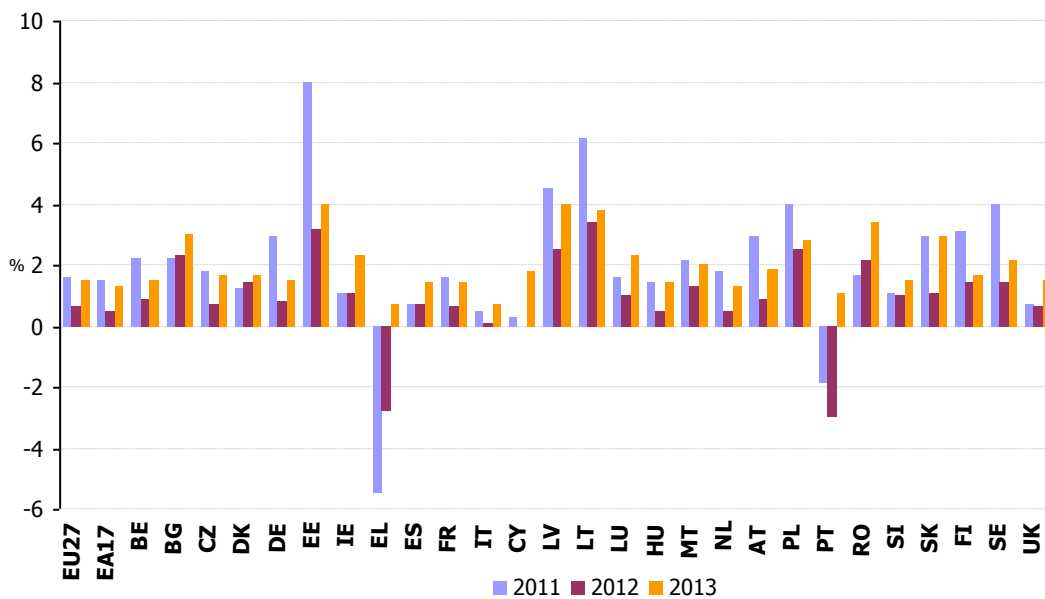
ΜΕΡΟΣ Β
(ΑΛΛΟΙ ΔΙΑΦΘΡΩΤΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ)

I-B, ΒΑΣΙΚΟΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΙ ΔΕΙΚΤΕΣ

I-1β, Ρυθμός Ανάπτυξης ΑΕΠ (σε σταθερές τιμές 2000)

(% μεταβολής σε σχέση με το προηγούμενο έτος)

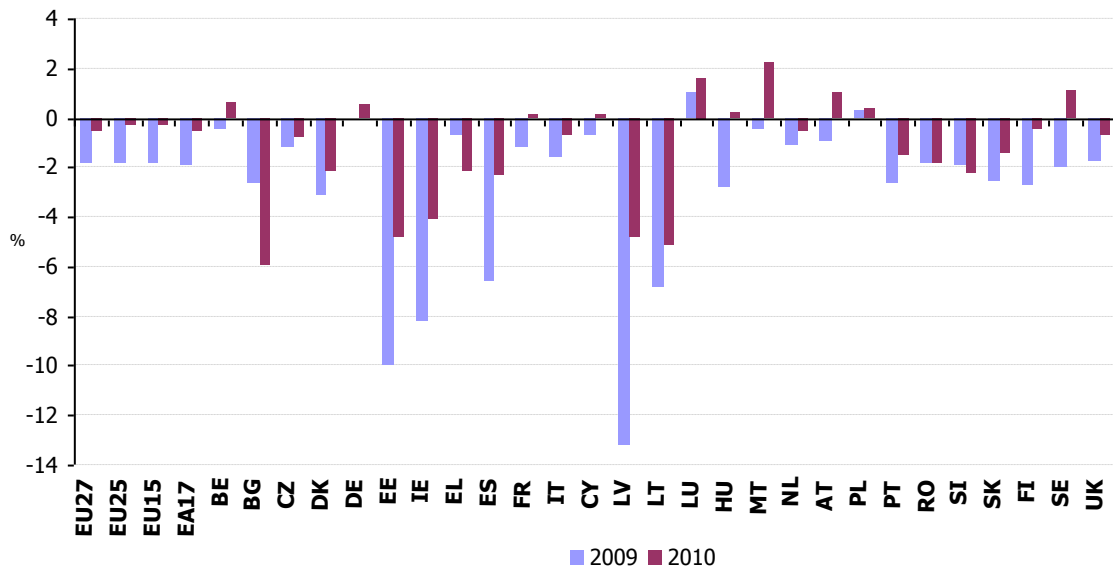
Η μέτρηση της μεταβολής του όγκου ΑΕΠ γίνεται μέσω του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές, Η επίπτωση από τις μεταβολές του επιπέδου των τιμών (πληθωρισμός) απαλείφονται,

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
EU27	2	3,3	3,2	0,3	-4,3	1,9	1,6 ^f	0,6 ^f	1,5 ^f
EU25	1,9	3,3	3,2	0,2	-4,2	2,0	1,6 ^f	0,6 ^f	1,5 ^f
EU15	1,8	3,1	3	0	-4,3	1,9	1,5 ^f	0,5 ^f	1,4 ^f
EA17	1,7	3,2	3	0,4	-4,2	1,9	1,5 ^f	0,5 ^f	1,3 ^f
EL	2,3	5,5	3	-0,2	-3,3	-3,5	-5,5 ^f	-2,8 ^f	0,7 ^f

(f): πρόβλεψη
 Πηγή: Eurostat

I-2β, Μεταβολή της Απασχόλησης (ετήσια μεταβολή -%- της συνολικής απασχόλησης)

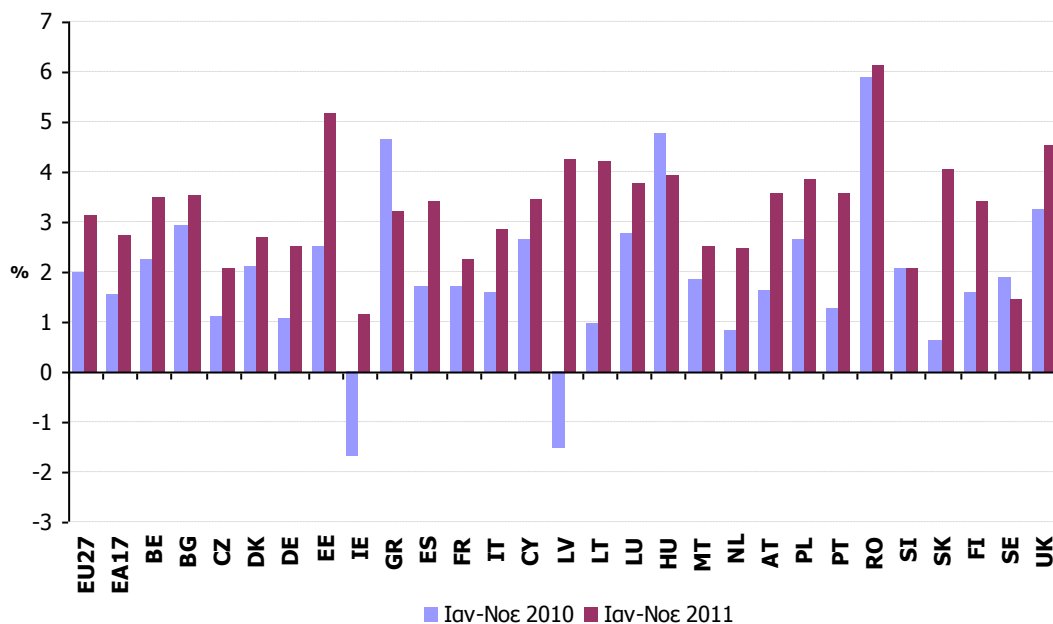
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	0,4	0,4	0,7	0,9	1,7	1,8	0,9	-1,8	-0,5
EU25	0,4	0,3	0,8	1,0	1,7	1,8	1,0	-1,8	-0,3
EU15	0,7	0,5	0,8	0,9	1,5	1,6	0,7	-1,8	-0,3
EA17	0,7	0,4	0,8	1,0	1,7	1,8	0,8	-1,9	-0,5
EL	2,3	1,2	2,4	0,8	3,3	1,7	0,2	-0,7	-2,1
Άντρες									
EU27	0,0	0,0	0,3	0,7	1,4	1,6	0,5	-2,7	-0,6
EU25	-0,1	-0,1	0,3	0,7	1,5	1,6	0,5	-2,7	-0,5
EU15	0,1	0,0	0,2	0,4	1,3	1,3	0,2	-2,8	-0,4
EA17	0,0	-0,2	0,2	0,4	1,4	1,4	0,1	-2,9	-0,7
EL	1,6	0,7	1,8	0,5	2,5	1,7	-0,4	-1,7	-2,8
Γυναίκες									
EU27	0,8	0,8	1,2	1,3	2,0	2,1	1,5	-0,7	-0,3
EU25	1,1	0,9	1,3	1,5	2,0	2,2	1,6	-0,6	-0,2
EU15	1,5	1,1	1,5	1,6	1,9	2,0	1,4	-0,6	-0,2
EA17	1,6	1,3	1,6	1,8	2,1	2,3	1,6	-0,6	-0,2
EL	3,3	2,0	3,5	1,3	4,6	1,9	1,1	0,8	-1,1

Πηγή: Eurostat

Ι-3β, Πληθωρισμός (ετήσιος ρυθμός μεταβολής του ΕνΔΤΚ)

Οι εναρμονισμένοι Δείκτες Τιμών Καταναλωτή καταρτίστηκαν με στόχο την διεθνή σύγκριση των μεταβολών στις τιμές των καταναλωτών (πληθωρισμού),

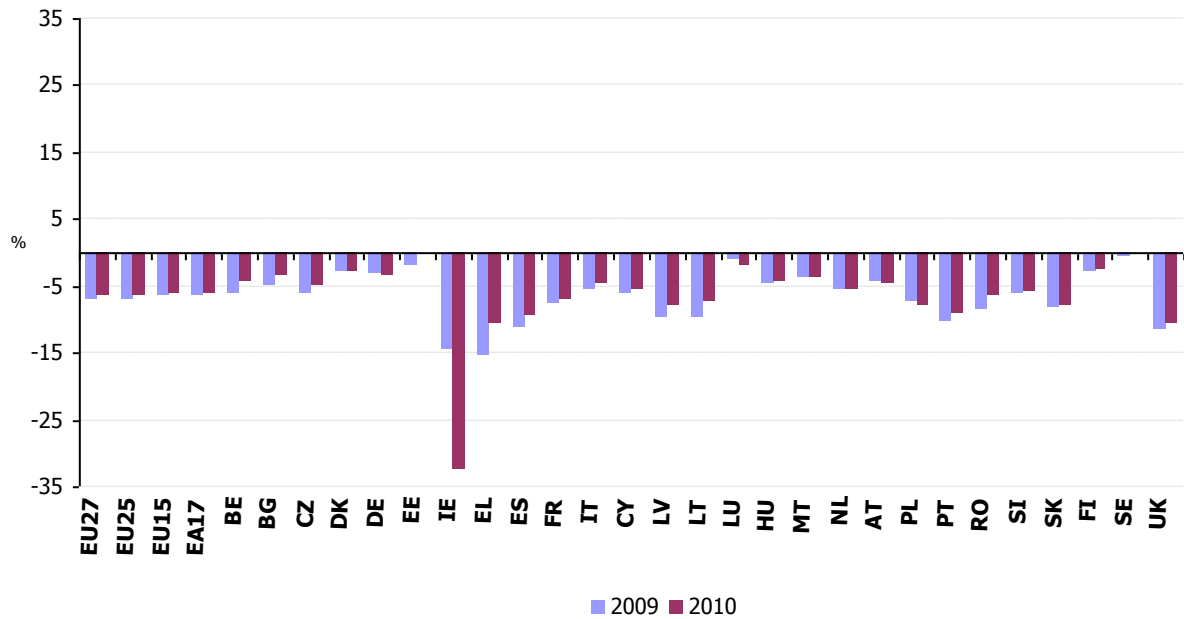
Οι Εν.Δ.Τ.Κ χρησιμοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα με σκοπό την παρακολούθηση του πληθωρισμού στην Οικονομική και Νομισματική Ένωση (ΟΝΕ) καθώς και την εκτίμηση του πληθωρισμού σύγκλισης,

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2010 Ιαν-Νοε	2011 Ιαν-Νοε
EU27	2,1	2,3	2,3	2,3	2,4	3,7	1,0	2,1	2,0	3,1
EU25	1,9	2,1	2,2	2,2	2,3	3,5	0,9	2,0	:	:
EU15	2,0	2,0	2,1	2,2	:	:	:	:	:	:
EA17	2,1	2,2	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3	1,6	1,6	2,7
EL	3,4	3,0	3,5	3,3	3,0	4,2	1,3	4,7	4,7	3,2

Πηγή: Eurostat

Ι-4β, Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

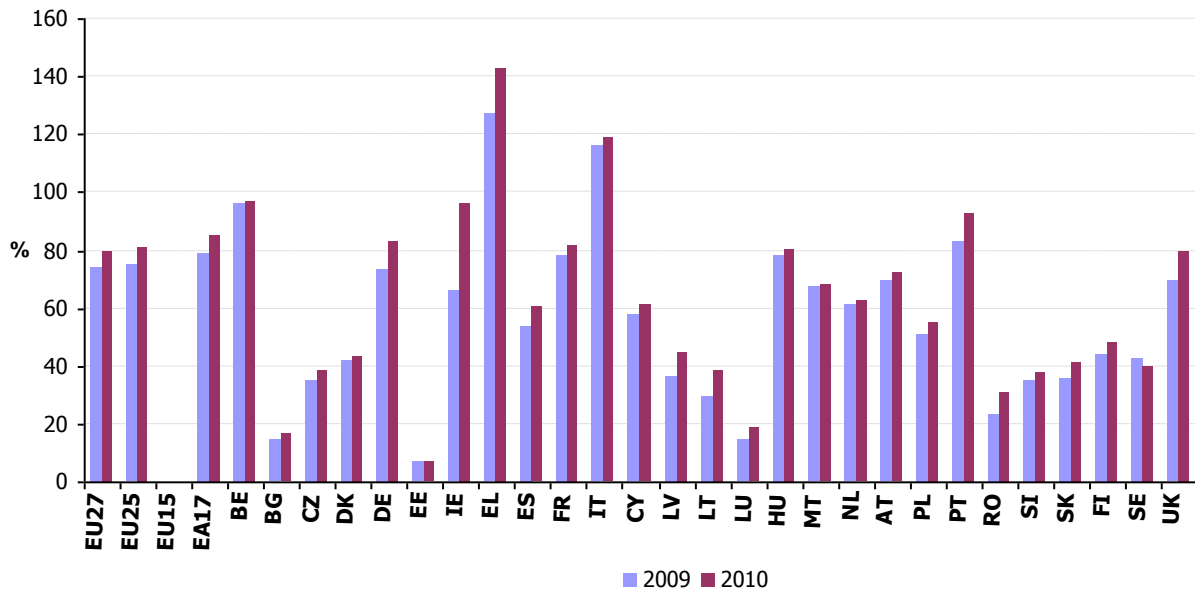

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	-2,6	-3,2	-2,9	-2,4	-1,5	-0,9	-2,4	-6,9	-6,6
EU25	-2,6	-3,2	-2,9	-2,5	-1,5	-0,9	-2,4	-6,9	-6,6
EU15	·	·	·	·	·	·	·	·	·
EA17	-2,6	-3,1	-2,9	-2,5	-1,3	-0,7	-2,1	-6,4	-6,2
EL	-4,8	-5,6	-7,5	-5,2	-5,7	-6,5	-9,8	-15,8	-10,6

Πηγή: Eurostat

I-5β, Χρέος Γενικής Κυβέρνησης (ως % του ΑΕΠ)

Το χρέος Γενικής Κυβέρνησης καθορίζεται ως το απόθεμα του ακαθάριστου χρέους στο τέλος του έτους σε ονομαστικές τιμές,

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	60,4	61,8	62,2	62,8	61,5	59,0	62,5	74,7	80,1
EU25	60,6	62,1	62,5	63,2	62	59,6	63,2	75,4	80,8
EU15	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EA17	67,9	69	69,5	70,1	68,5	66,3	70,1	79,8	85,3
EL	101,7	97,4	98,6	100	106,1	107,4	113,0	129,3	144,9

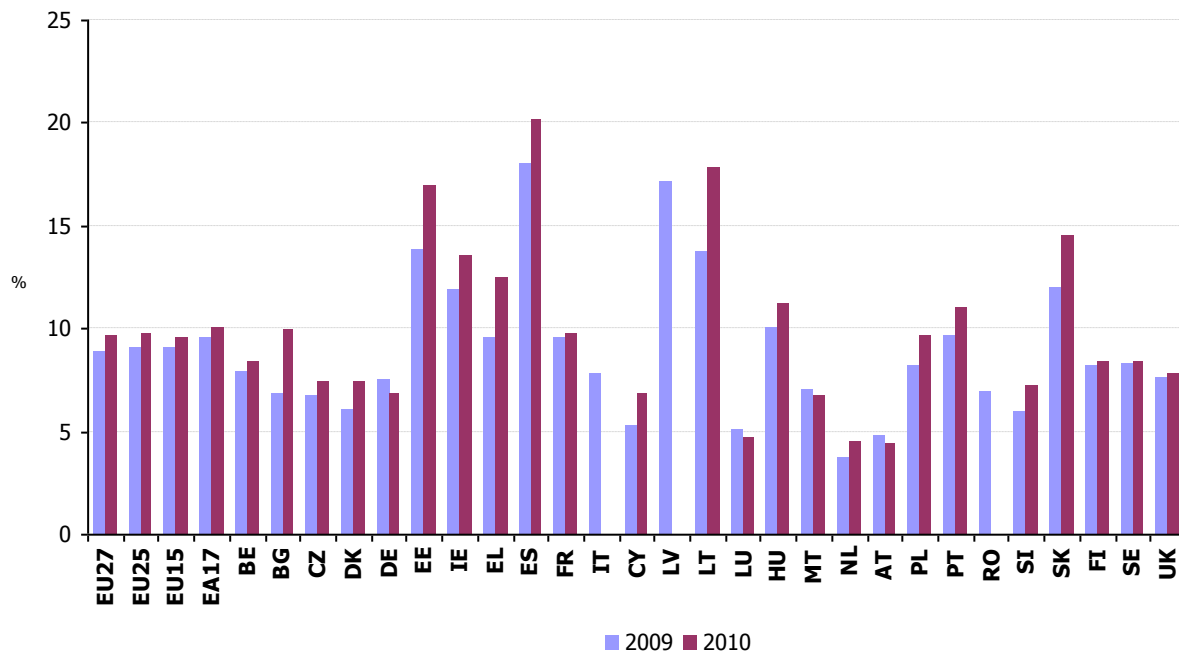
Πηγή: Eurostat

II-B, ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ

II-1β, Ποσοστό Ανεργίας

(άνεργοι ως μερίδιο του εργατικού δυναμικού)

Ως άνεργους θεωρούμε τα άτομα τουλάχιστον 15 ετών τα οποία δεν μένουν σε συλλογικές κατοικίες και δεν θα εργαστούν ή θα ξεκινήσουν να εργάζονται τις επόμενες δυο εβδομάδες καθώς ψάχνουν για εργασία,

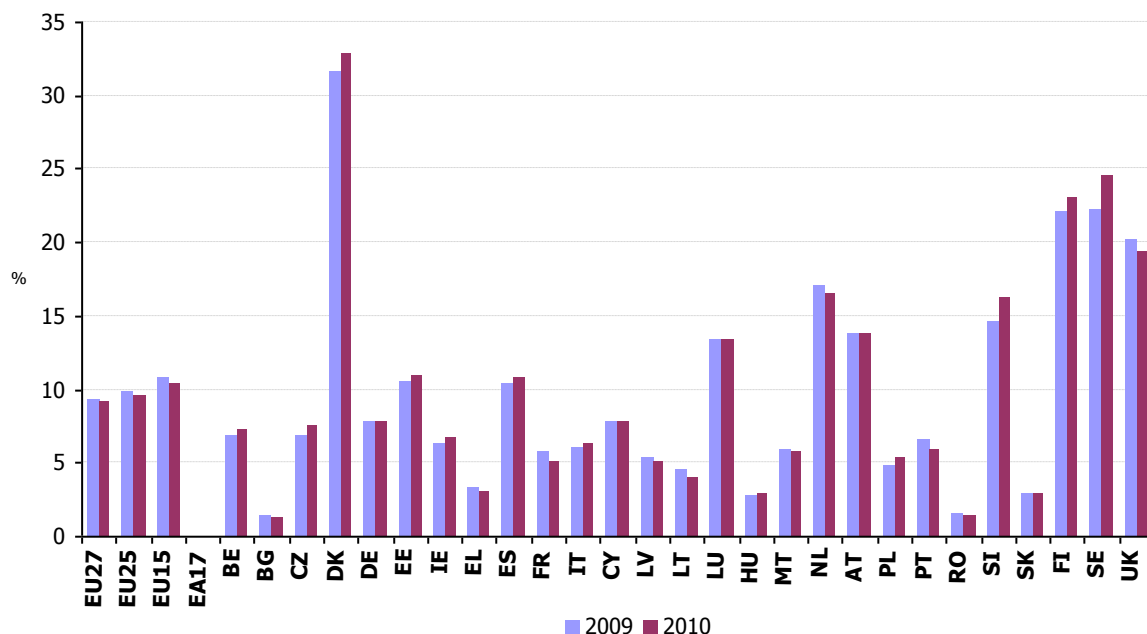
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Σύνολο									
EU27	8,9	9,0	9,1	8,9	8,2	7,2	7,0	8,9	9,6
EU25	8,8	9,0	9,1	9,0	8,2	7,2	7,1	9,0	9,7
EU15	7,6	8,0	8,1	8,2	7,7	7,0	7,1	9,0	9,5
EA17	8,4	8,8	9,0	9,0	8,4	7,5	7,5	9,5	10,0
EL	10,3	9,7	10,5	9,9	8,9	8,3	7,7	9,5	12,5
Άνδρες									
EU27	8,3	8,4	8,5	8,3	7,6	6,6	6,6	9,0	9,6
EU25	8,1	8,4	8,4	8,3	7,5	6,6	6,6	9,1	9,7
EU15	6,9	7,3	7,5	7,6	7,1	6,4	6,7	9,1	9,6
EA17	7,5	7,9	8,1	8,2	7,5	6,7	6,9	9,3	9,9
EL	6,8	6,2	6,6	6,1	5,6	5,2	5,1	6,9	9,9
Γυναίκες									
EU27	9,7	9,7	9,8	9,6	8,9	7,8	7,5	8,8	9,5
EU25	9,7	9,8	9,9	9,8	9,0	8,0	7,6	9,0	9,6
EU15	8,5	8,8	8,9	8,9	8,5	7,8	7,7	9,0	9,4
EA17	9,7	10,0	10,1	10,1	9,5	8,5	8,3	9,6	10,1
EL	15,7	15,0	16,2	15,3	13,6	12,8	11,4	13,2	16,2

Πηγή: Eurostat

II-2β, Δια Βίου Εκπαίδευση

(% πληθυσμού 25-64 ετών που συμμετέχουν σε προγράμματα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

Η αναφερόμενη περίοδος είναι οι τελευταίες τέσσερις εβδομάδες διεξαγωγής της έρευνας (εξαιρούνται η Γαλλία, η Ολλανδία και η Πορτογαλία για τις οποίες τα στοιχεία αναφέρονται σε εκπαίδευση ή μόρφωση που λαμβάνεται την στιγμή που γίνεται η έρευνα), Στη μόρφωση περιλαμβάνεται η βασική, ανώτερη και ανώτατη εκπαίδευση καθώς επίσης η εκπαίδευση μέσα από την εργασία, σεμινάρια, εξ' αποστάσεως, άνευ διδασκάλου εκπαίδευση κ,τ,λ, Επίσης περιλαμβάνονται ειδικά τμήματα π,χ ξένων γλωσσών, καλών τεχνών όπως επίσης και για διοίκηση επιχειρήσεων, επεξεργασία στοιχείων κ,α, Μέχρι το 1998 ως εκπαίδευση θεωρούνταν η γενική και επαγγελματική εκπαίδευση η οποία σχετίζεται με την τρέχουσα ή μελλοντική εργασία του ερωτηθέντα,

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	7,2	8,5	9,3	9,8	9,6	9,4	9,4	9,3	9,1
EU25	7,6	9	9,8	10,3	10,1	9,9	9,9	9,8	9,6
EU15	8,1	9,8	10,7	11,3	11,1	10,7	10,8	10,7	10,4
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	1,1	2,6	1,8	1,9	1,9	2,1	2,9	3,3	3,0
Άντρες									
EU27	6,6	7,9	8,7	9,0	8,7	8,5	8,5	8,4	8,3
EU25	7,0	8,4	9,1	9,5	9,2	8,9	8,9	8,8	8,7
EU15	7,5	9,1	10,0	10,4	10,1	9,7	9,7	9,7	9,4
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	1,1	2,6	1,8	1,9	2,0	2,2	2,8	3,2	3,1
Γυναίκες									
EU27	7,8	9,1	10,0	10,5	10,4	10,2	10,2	10,2	10,0
EU25	8,2	9,6	10,6	11,1	10,8	10,8	10,8	10,7	10,5
EU15	8,8	10,4	11,4	12,1	12,1	11,8	11,7	11,7	11,4
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	1,1	2,7	1,8	1,8	1,8	2,1	3,1	3,3	2,9

Πηγή: Eurostat

III-B, ΚΑΙΝΟΤΟΜΙΑ ΚΑΙ ΈΡΕΥΝΑ

III-1β, Δημόσιες Δαπάνες για Εκπαίδευση
(% του ΑΕΠ)

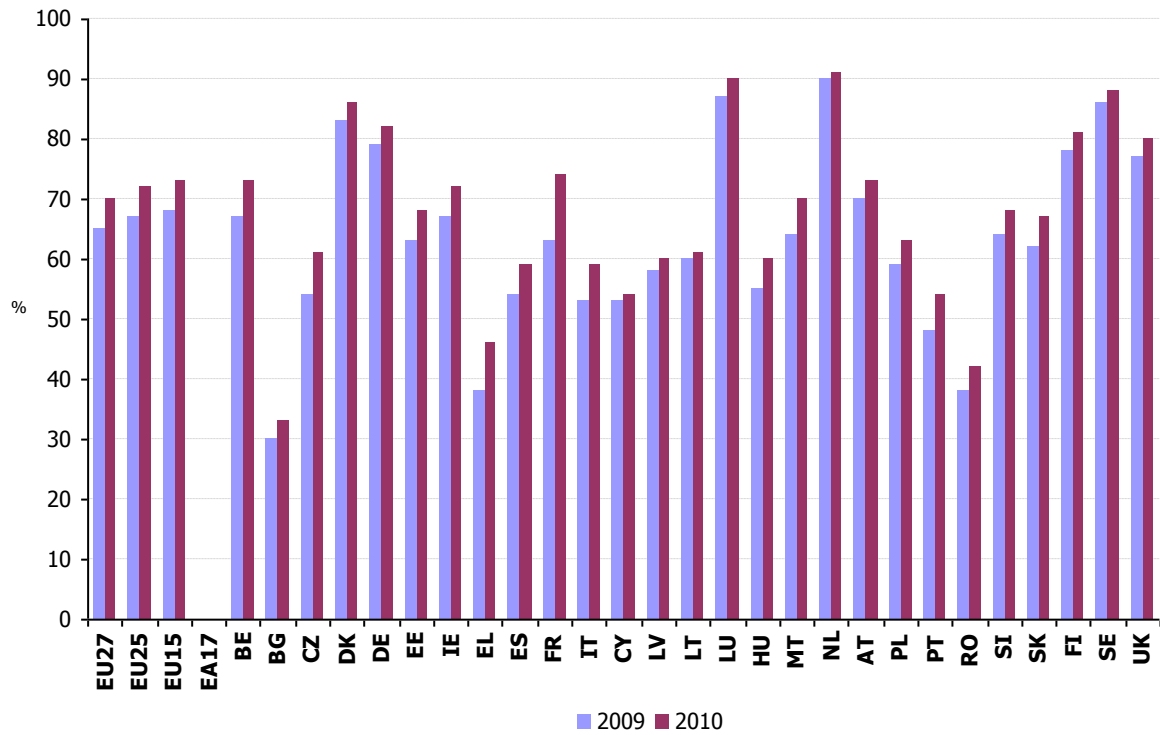
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
EU27	4,9	5,0	5,1	5,1	5,1	5,0	5,0	5,0	5,1
EU25	:	:	:	:	:	:	5,1	5,0	5,1
EU15	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	3,4	3,5	3,6	3,6	3,8	4,0	:	:	:

*Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ευρωζώνη των 16 αλλά και 17

Πηγή: Eurostat

III-2β, Πρόσβαση στο Διαδίκτυο (Νοικοκυριά)

(% των νοικοκυριών που έχουν την δυνατότητα πρόσβασης στο διαδίκτυο)

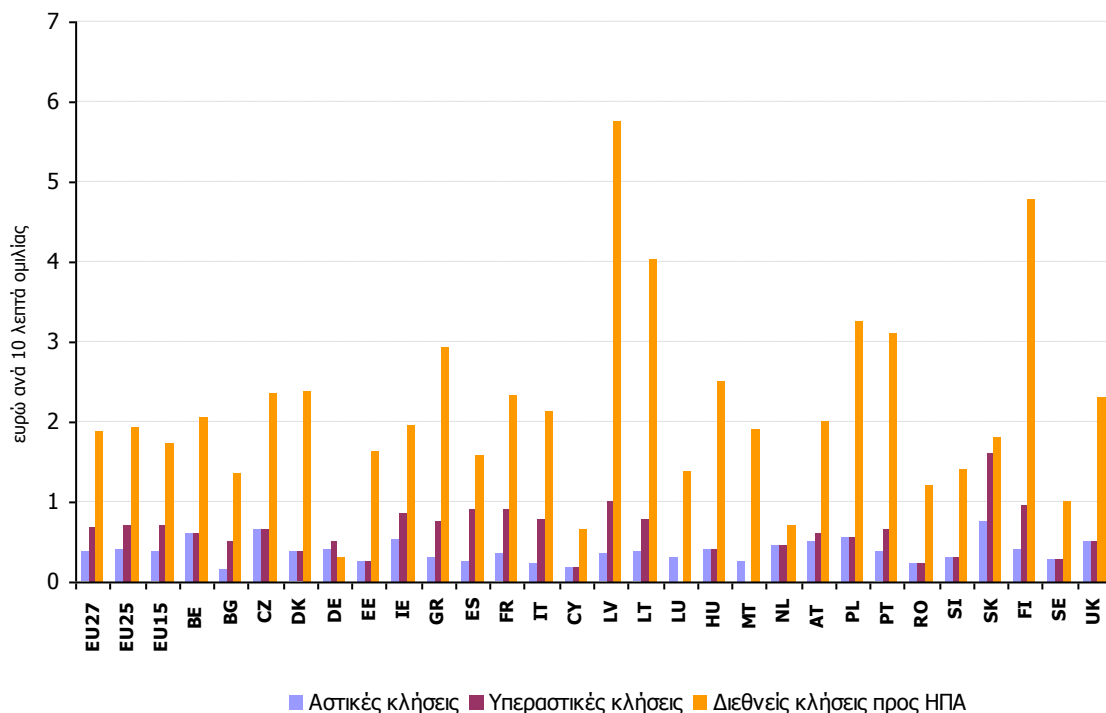
	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	:	:	41	48	49	54	60	65	70
EU25	:	:	43	48	51	56	62	67	72
EU15	39	43	46	53	54	59	64	68	73
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	12	16	17	22	23	25	31	38	46

Πηγή: Eurostat

IV-B, ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗ

IV-1β, Τιμές Τηλεπικοινωνιών, 2008

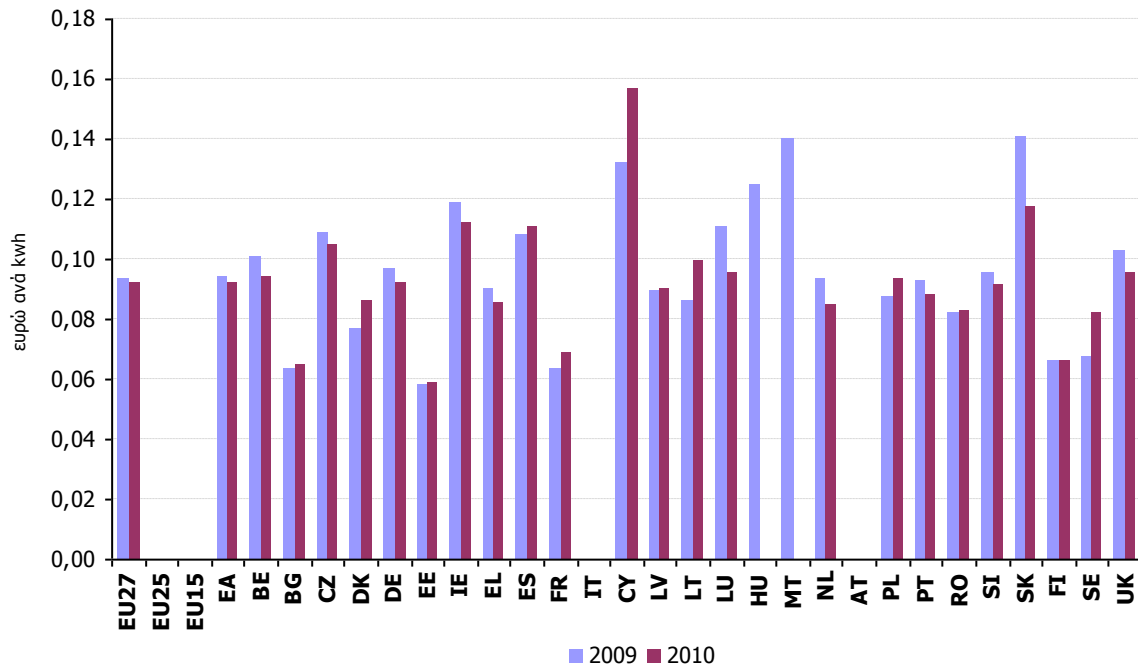
(ευρώ/10 λεπτά συνομιλίας)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
Αστικές κλήσεις									
EU27	:	:	:	0,38	0,37	0,35	0,35	0,36	0,38
EU25	0,39	0,39	0,39	0,39	0,37	0,35	0,35	0,36	0,39
EU15	0,4	0,4	0,39	0,39	0,37	0,35	0,33	0,35	0,37
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	0,31	0,36	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31	0,31
Υπεραστικές κλήσεις									
EU27	1,33	1,18	1,08	1,06	0,92	0,77	0,76	0,76	0,67
EU25	1,33	1,17	1,07	1,05	0,92	0,76	0,77	0,77	0,70
EU15	1,33	1,14	1,03	1,01	0,87	0,69	0,70	0,70	0,71
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	1,4	0,98	0,77	0,77	0,73	0,74	0,74	0,74	0,74
Διεθνείς κλήσεις προς ΗΠΑ									
EU27	:	:	:	3,16	2,21	2,14	2,13	2,07	1,88
EU25	:	:	3,08	2,98	2,13	2,11	2,11	2,12	1,92
EU15	3,03	2,57	2,16	2,07	1,83	1,84	1,86	1,89	1,73
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	3,26	2,91	2,95	2,95	2,91	2,93	2,93	2,93	2,93

Πηγή: Eurostat

IV-2β, Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Βιομηχανική χρήση) (σε ευρώ ανά kWh)

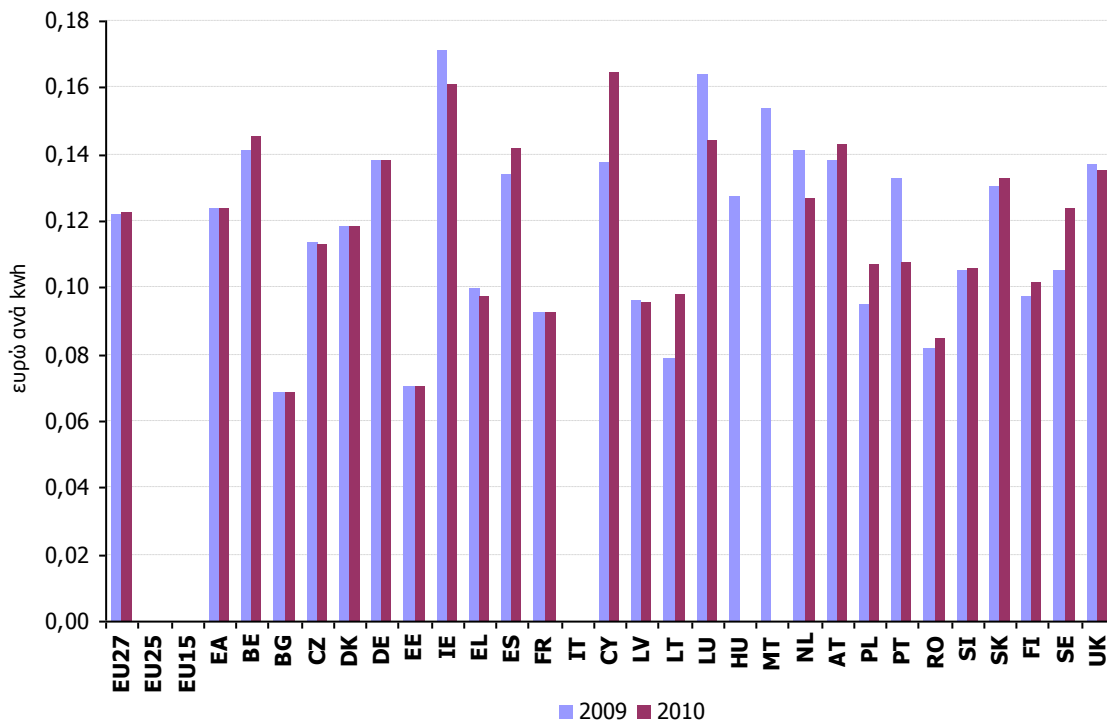

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	:	:	:	0,0672	0,0752	0,0845	0,0901	0,0932	0,0918
EU25	:	:	0,0623	0,0672	0,0755	:	:	:	:
EU15	0,062	0,0648	0,0634	0,0682	0,0766	:	:	:	:
Ευρωζώνη*	:	:	0,0667	0,0713	0,0774	0,0828	0,0896	0,0943	0,0920
EL	0,059	0,0614	0,063	0,0645	0,0668	0,0789	0,0891	0,0901	0,0855

*(EA11-2000, EA12-2006, EA13-2007, EA15-2008, EA16, EA17)

Πηγή: Eurostat

IV-3β, Τιμές Ηλεκτρικού Ρεύματος (Νοικοκυριά) (σε ευρώ ανά kWh)

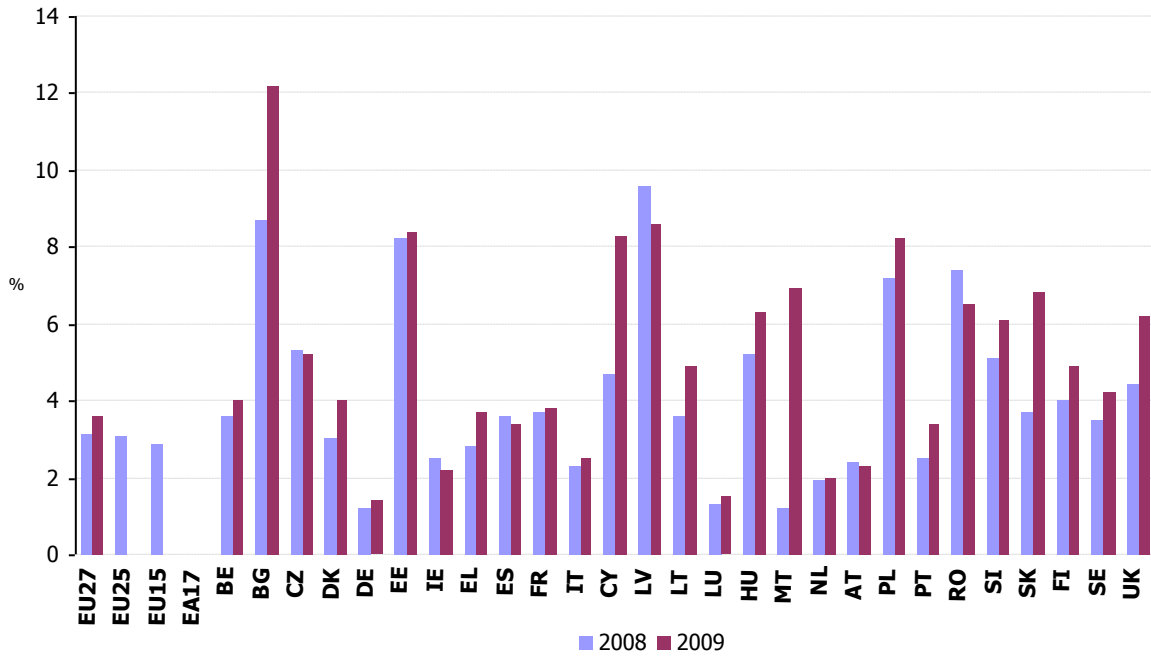

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	:	:	:	0,1013	0,1068	0,1173	0,1175	0,1227	0,1223
EU25	:	:	0,1002	0,1023	0,1077	0,1183	:	:	:
EU15	0,1032	0,1036	0,1027	0,1042	0,1094	0,1205	:	:	:
Ευρωζώνη*	:	:	0,108	0,1103	0,1137	0,1203	0,1167	0,1246	0,1234
EL	0,058	0,0606	0,0621	0,0637	0,0643	0,0661	0,0957	0,1055	0,0975

*(EA11-2000, EA12-2006, EA13-2007, EA15-2008, EA16, EA17)

Πηγή: Eurostat

IV-4β, Αξία Κρατικών Προμηθειών, για τις οποίες έχει γίνει δημοσίευση στην Επίσημη Εφημερίδα της Ε.Ε
(% του ΑΕΠ)

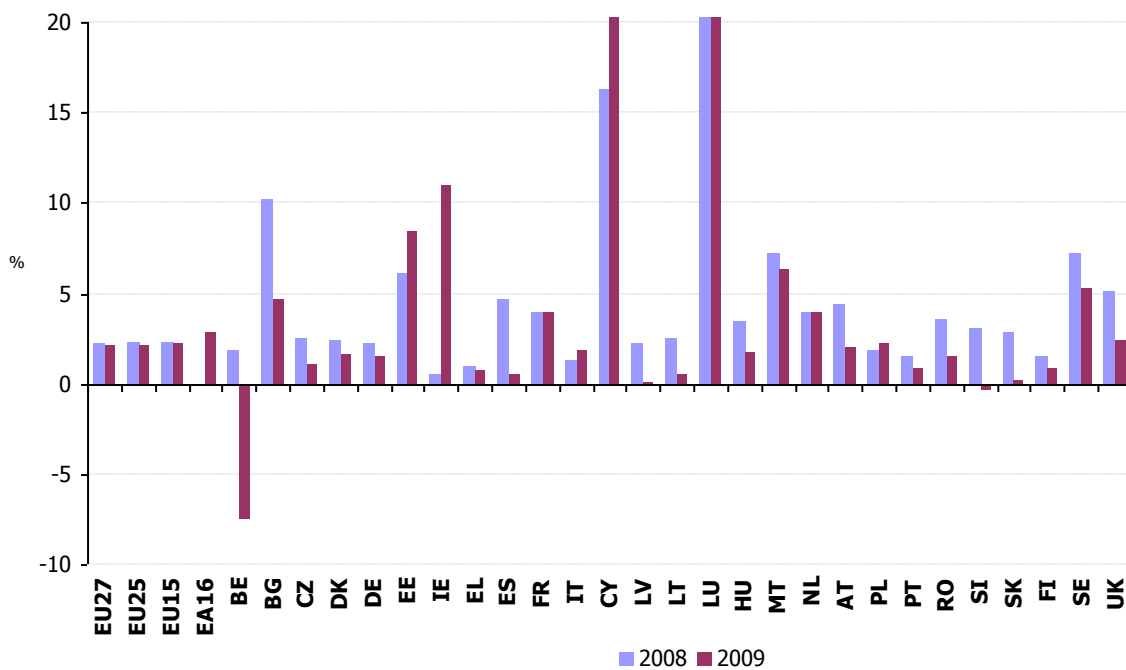

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	:	2,9	3,2	3,0	3,1	3,6
EU25	:	:	:	2,7	2,9	3,3	3,0	3,1	:
EU15	2,4	2,6	3,5	2,7	2,8	3,1	2,8	2,9	:
EA17	:	:	:	:	:	:	:	:	:
EL	4,1	5,21	4,41	3,72	4,9	5,6	3,5	2,8	3,7

Πηγή: Eurostat

IV-5β, Άμεσες Ξένες Επενδύσεις

(μέση αξία εισροών και εκροών άμεσων ξένων επενδύσεων ως προς το ΑΕΠ επί 100)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	0,9	1,7	2,3	3,9	2,2	2,1
EU25	2,4	1,3	1,3	1	1,7	2,4	4,0	2,3	2,1
EU15	2,6	1,4	1,4	1,1	2,0	:	4,2	2,3	2,2
EA16*	:	:	:	:	:	:	:	:	2,8
EL	0,8	:	:	0,7	0,4	1,8	1,2	1,0	0,7

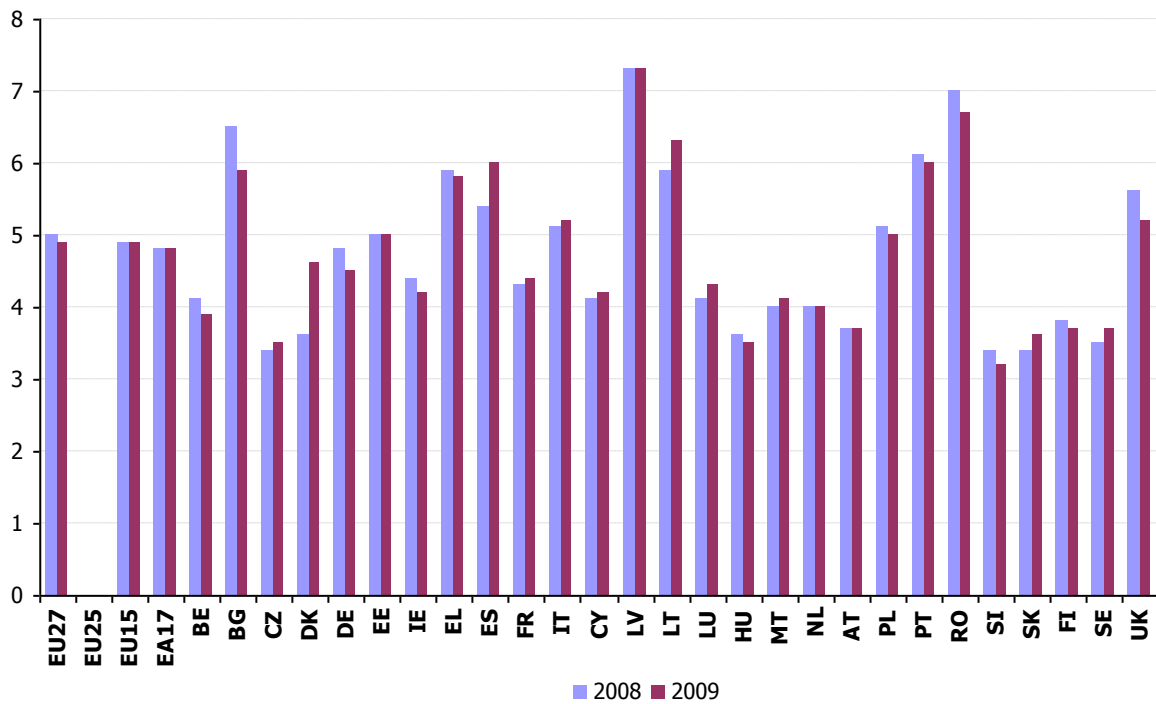
*Δεν υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία για την ευρωζώνη των 17

Πηγή: Eurostat

V-B, ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ

V-1β, Κατανομή Εισοδήματος

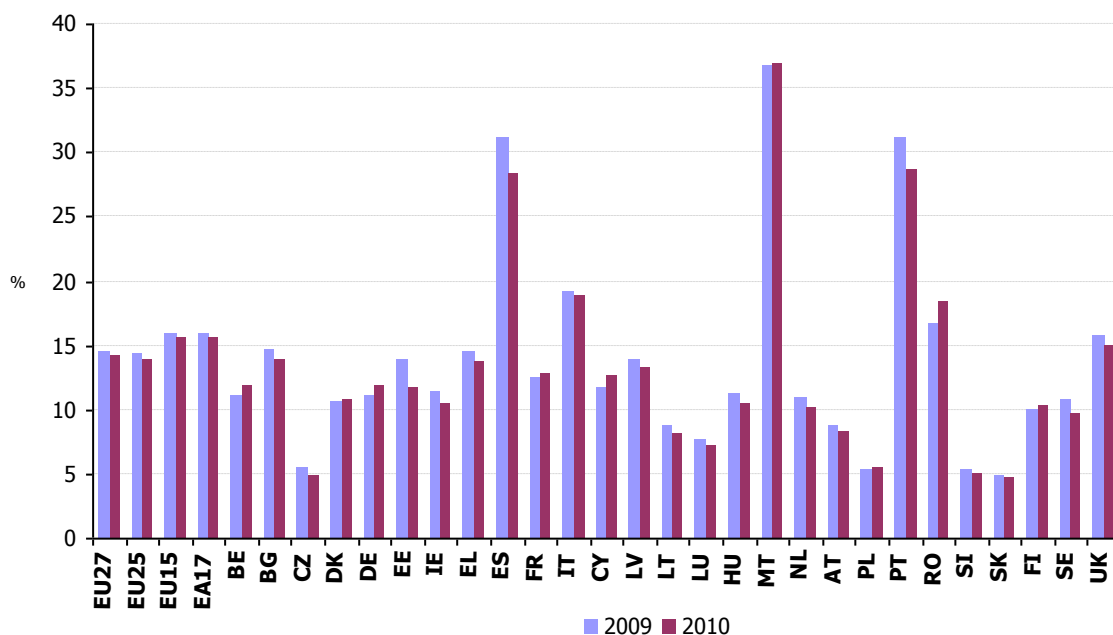
(Δείκτης του συνολικού εισοδήματος του 20% του πληθυσμού που αμείβεται με υψηλά εισοδήματα ως προς το 20% του πληθυσμού που αμείβεται με χαμηλά εισοδήματα)

	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009
EU27	:	:	:	:	5,2	5,1	5,0	5,1	5,1
EU25	4,5	:	:	:	:	:	:	:	:
EU15	4,5	:	4,6	4,8	4,8	4,8	5,0	5,0	5,0
EA17	:	:	:	:	:	:	4,9	4,9	4,9
EL	5,7	:	6,4	5,9	5,8	6,4	6,3	6,2	6,2

Πηγή: Eurostat

V-2β, Άτομα με Επίπεδο Μόρφωσης μέχρι και Γυμνάσιο (δευτεροβάθμια) χωρίς περαιτέρω Εκπαίδευση ή Κατάρτιση
 (ως % πληθυσμού ηλικίας 18-24 ετών με χαμηλή δευτεροβάθμια και δεν είναι σε πρόγραμμα εκπαίδευσης ή κατάρτισης)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
EU27	17,0	16,6	16,1	15,8	15,5	15,1	14,9	14,4	14,1
EU25	16,6	16,1	15,7	15,5	15,4	15,0	14,9	14,3	13,9
EU15	18,6	18,2	17,7	17,5	17,3	16,9	16,7	15,9	15,5
EA17	18,9	18,5	17,9	17,6	17,4	16,8	16,6	15,9	15,6
EL	16,5	16,0	14,7	13,6	15,5	14,6	14,8	14,5	13,7
Άντρες									
EU27	19,1	18,7	18,4	17,8	17,6	17,1	16,9	16,3	16,0
EU25	18,8	18,3	18,1	17,6	17,6	17,2	17,0	16,3	15,9
EU15	21,0	20,6	20,3	19,8	19,8	19,3	19,1	18,2	17,7
EA17	21,6	21,2	20,9	20,3	20,2	19,5	19,2	18,4	18,0
EL	20,6	20,0	18,1	17,6	20,2	18,6	18,5	18,3	16,5
Γυναίκες									
EU27	14,9	14,5	13,8	13,7	13,4	13,0	12,9	12,5	12,2
EU25	14,4	13,9	13,3	13,3	13,1	12,7	12,7	12,2	11,8
EU15	16,3	15,8	15,1	15,2	14,9	14,5	14,3	13,7	13,2
EA17	16,2	15,8	14,9	15,0	14,6	14,1	13,9	13,4	13,1
EL	12,5	11,9	11,3	9,7	10,8	10,6	10,9	10,6	10,8

Πηγή: Eurostat